

(2)

DOCTRINA
DOCT. ANTONII GOMEZ,
ET EJUS ADDENTIS, ET NEPOTIS
DIDACI GOMEZ CORNEJO,
AD LEGES TAURI
ENUCLEATA,
ET IN COMPENDIUM REDACTA,
CUM LEGIB. CONCORDANT. RECOPIL.
IN GRATIAM
JURISPER. JUVENT.

DISPOSUIT
LIC. D. JOANN. PEREZ VILLAMIL,
Matritensis Collegii Advocatus.

SUPERIORI PERMISSU.

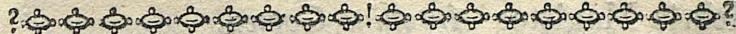

Ex TYPOGRAPHIA PETRI MARIN.
Anno MDCCLXXVI.

1240 19732.

Quidquid praecipies esto brevis , ut cito dicta
percipient animi dociles , teneantque fideles.

HORAT. *Art. poet. v. 335.*

PROLOGUS.

EA est his temporibus , quae in nuntiis publicis continuo apparet , Scriptorum abundantia , ut merito dixerit quidam nostrae aetatis omni litterarum humaniorum genere cultu perpolitus , male fortunatam eam esse matrem quae non pariat auctorem filium. Sane , singulis hebdomadis plus hac tempestate exaratur , quam singulis olim annis ; adeo ut hodie vix septem sapientum doctrina sufficiat , ut quis *Eruditus* evadat.

Et ego quidem jam antea certus Publico me commitere , etsi ejus subtristis indoles mihi cognita fuerit , operam in primis adhibui ut tale argumentum eligerem cum quo non collectarer , & quo utilitati juvenum inseruirem. Et quum noster animus jam doctis scribere nusquam fuerit , solum enim adhuc discendi gloria in obsequio nobis reicta est ; hanc feci summam cogitationum mearum , ut Compendium ordinarem Commentariorum , quos ad *Leges Tauri* plena manu exaravit ce-

Iebris Magister *Antonius Gomez.*

Jam pridem observaveram , quae praejudicia vocantur *opinionis* , & *auctoritatis* scientiarum omnium progressum plurimum prorrogare. Idem animadverteram , novitatis favorem , quantumvis ipse superiorum obscuret facile gratiam ,

Est enim cunctarum novitas gratissima
nondum potuisse radices convellere (ut ita
dixerim) praceptorum quorundam , quae solum nobis antiquitatis ratio commendata fecit.

Non dubitamus hujus mali fontem , & originem *ignaviae* adscribere , quae & alias hominum actiones , non jam solum scientias , in inferiorem gradum detrudit. Cum rudimenta discimus cujusvis facultatis , facile aut Praeceptoribus nostris , aut ipsi nos in plures errores labimur , quos nunquam etiam proiectori aetate deponimus : & quidem non alia ratione , nisi ob illam quam diximus , *ignaviae* , & *desidiae* quae omnino nos ab eorum examine revocat , nec patitur ut a nobis ad calculum postea vocentur. Hinc adeo personales sunt , ut nec servitutes ipsae adhaereant ossibus

bus magis. Optimum in hac re *Franc. de Venulamio* consilium (a) „ Licet oportet dis-
„ centem credere , (*inquit ille vir jure mag-*
„ *nus*) oportet etiam jam edoctum judicio
„ suo uti: discipuli enim debent Magistris tem-
„ porariam solum fidem, judiciique suspen-
„ sionem , donec penitus imbiberint artes;
„ non autem plenam libertatis ejurationem
„ perpetuamque ingenii servitutem::: Mag-
„ nis Auctoribus suis sic constet honos , ut
„ auctori auctorum , & veritatis parenti tem-
„ pori , non derogetur.

Similiter , quum Auctoris cujusvis opus
plurimis constans voluminibus in nostras ma-
nus , aut conspectum incidit; vix est in po-
testate nostra , quim conturbemur , & tot,
tantosque Libros scribentem increpemus.
Nec ab hac *ignaviae* censura liberantur , quan-
tumvis omni alia facile superiores , illi quos
tanquam Jurisprudentiae nostrae athletas jure
veneramur. Nemo est , qui non velit ipsos
adeo contractos , & enucleatos , ut solo diei
unius spatio integros scrutari possit , & subs-

tan-

(a) *De Augm. scient. libr. 1.* (1)

tantiae quam vulgo dicimus , hoc tempore
eruditum ire. Et ut paucis rem conficiamus,
sine labore & studio sapientes esse volumus,
& famam illam , quae viros insignes toto Or-
be prosequitur , illotis manibus comparare.
Haec est *desidis* conditio , in quem ita scrip-
sit noster *Alciatus* (b)

Quisquis *iners* abeat , nam inchoenice
figere sedem

Nos prohibent Samii dogmata sancta
senis.

Surge , igitur , duroque manus assuesce
labori;

Det tibi dimensos crastina ut hora
cibos.

Quae quum ita sint , & Commentarii quos
enucleavimus ut nimis longi à Tyronibus pa-
sim subnotentur , me operaे pretium factu-
rum fuisse existimavi , si ipsos juventuti ve-
luti in nucleo exhiberem. Et ut verum dica-
mus , etsi ipsi omnem fere Jurisprudentiam
complectantur , & tan docte constructi sint ,
ut

(b) *Emblem. LXXXI.*

ut merito , virum pietate , & litteris pree-
llentem Auctorem fama publicaverit ; tamen,
si in tantum Magistrum dicere licet , vel nos-
trum potius saeculum increpare , ejus lectio-
nem ipsa abundantia fastidiosam fecit. Hanc
styli rationem, quae omnium fere Hispanorum
superiori saeculo scribentium suffragia tulit,
jam Auctores exteri subnotarunt (c) , quam-
vis ipsius saeculi infelicitati potius adscri-
bere potuissent : cui recte *Hugo Grotius* (d)
tribuit illam , quam facile barbariem dixerim,
Glossarum , quas *Bartolus* , *Baldus* , & reliqui
Philosophiae nostrae protoplasty adggressi
fuerunt.

Ergo jam ad id constituti , curavimus ip-
sas Auctoris nostri sententias ea conciessione
tradere , quae nec vix ejus stylum alteraret,
nec nos coegerit , ut ejus doctrinae praetermi-
teremus aliquid , quod fuerit notatu dignum.
Non dubitamus , methodum Mathematicam,
qua usi sunt feliciter Neoterici , & qui pro-
prius loquuntur Scriptores , omnibus ipsam
aliis potiorem esse (e) , quum sic ad fontes

suos,

(c) *Card. de Luca de Dote, disc. CXI. nn. 2. & 3.*

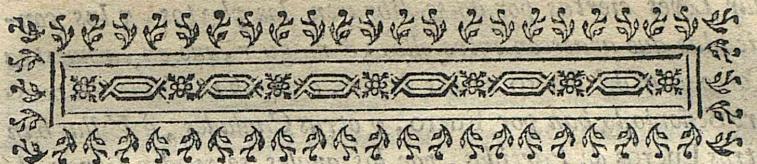
(d) *De Jur. Bell. & Pac. §. 53. Prolegom.*

(e) *Id. comprobat Jo. Heinecc. Praefat. ad Pandect.*

suos, & principia Jurisprudentia reducatur; sed quia id esset Auctorem nostrum commovere, ejusque optimam doctrinam invertere; jure poenam deprecabitur, qui ne faceret praetermissit. Hac eadem ratione nec contra aliquas ipsius opiniones scripsimus, licet simus certis eas fuisse castigaturum, si in posteriora tempora eum servassent fata. Id unum addimus, Leges *Recopilationis* quae *Taurinis* consonant; vel potius locos indicamus, quibus in nova Recopilatione jacent; & hunc sane laborem jam paratum nobis fere reliquit *Didacus Gomez Cornejo*, cuius ad avi sui Commentarios appendicem, & Compendio nostro, promiscue tamen, inserere optimum judicabimus.

In summa, Lector benvole, *ignaviae* tuae hoc opere consultum volui. Fateor etiam raro prolixitatem prodesse: ea siquidem tardiores, & hebetiores non juvat; subtilibus autem & ingeniosis molesta est. Munus est etiam colligendi quodammodo servile, una solum nobilitatur industria cum nihil deficiat eorum quae colligenda sunt. Sed an id assequimur? Utinam: actum est. VALE.

DOC-

**DOCTRINA
D. ANTON. GOMEZ,
ET EJUS ADDENT. ET NEPOT.
DID. GOMEZ CORNEJO,
AD LEG. TAUR. ENUCLEATA,
ET IN COMP. REDACT. CUM CONCORD.
RECOP. IN GRAT. JURISP. JUVENT.**

LEX L. TAURI.

III. TIT. I. LIBR. II. RECOP.

LET PRIMERA A.

Rimeramente : Por quanto el Señor Rey Don Alfonso en la Villa de Alcalá de Henares , Era de 1386. años , hizo una Ley cerca del orden que se havia de tener en la determinacion , y decision de los Pleytos , è Causas : el tenor de la qual es este que se sigue :: .

Nuestra intencion, è voluntad es, que los nuestros Naturales, è Moradores de los nuestros Reynos sean mantenidos en paz, y en justicia: è como para esto sea menester

A *claviger*

dar Leyes ciertas por do se librasen los pleytos , y las contiendas que acaescen entre ellos ; è maguer , que en la nuestra Corte usan del Fuero de las Leyes , è algunas Villas del nuestro Señorio lo han por Fuero , y otras Ciudades , è Villas han otros Fueros de Partidos , por los quales se pueden librar algunos de los Pleytos : Pero porque muchas son las contiendas , y los pleytos , que entre los homes acaescen , è se mueven de cada dia , que no se pueden librar por los Fueros : Por ende , queriendo poner remedio convenible à esto , establecemos , y mandamos , que los dichos Fueros sean guardados en aquellas cosas que se usaron , salvo en aquello que Nos hallaremos que se deben emendar , y mejorar , y en lo al que son contra Dios , y contra razon , y contra las Leyes , que en este nuestro Libro se contienen . Por las quales Leyes de este nuestro Libro mandamos , que se libren primeramente todos los Pleytos civiles , y criminales . Y los pleytos , y las contiendas , que no se pudieren librar por las Leyes de este nuestro Libro , y por los dichos Fueros , mandamos , que se libren por las Leyes de las siete Partidas , que el Rey D. Alfonso nuestro Visabuelo mando ordenar , comoquier que hasta aqui no se halla que fuesen publicadas por mandado del Rey , ni fuesen habidas , ni recibidas por leyes : Pero Nos mandamos las requerir , è concertar , è emendar en algunas cosas que cumplia ; y asi concertadas , y emendadas , porque fueron sacadas , è tomadas de los dichos de los Santos Padres , è de los dichos , y Derechos , è dichos de muchos Sabios antiguos , è de fueros , y costumbres antiguas de Espana , damoslas por nuestras Leyes . E porque sean ciertas , y no hayan razon de tirar , y emendar en ellas cada uno lo que quisiere ; mandamos fazer de ellas dos Libros , uno sellado con nuestro Sello de oro , y otro sellado con nuestro Sello de Plomo , para tener en nuestra Camara , para en lo que

que hubiere duda , que lo concertedes con ellas : y tenemos por bien , que sean guardadas , y valederas de aqui adelante , en los Pleytos , y en los Juicios , y en todas las otras causas que en ellas se contienen , en aquello que no fueren contrarias à las Leyes de este nuestro Libro , y à los Fueros sobredichos . Y porque los Hijos-dalgo de nuestros Reynos han en algunas Comarcas Fuero de alvedrio , y otros Fueros , porque se juzgan ellos , y sus vasallos : Tenemos por bien que les sean guardados sus Fueros à ellos , y à sus vasallos , segun que lo han de fvero , y les fueron guardados hasta aqui . Otrosi , en hecho de los Rieptos , sea guardado aquel uso , y aquella costumbre que fue usada , y guardada en el tiempo de los otros Reyes , y en el nuestro . Otrosi , tenemos por bien , que sea guardado el Ordenamiento que Nos agora fecimos en estas Cortes para los Hijos-dalgo , el qual mandamos poner en fin de este nuestro Libro . Y porque al Rey pertenece , y ha poder de facer Fueros , y Leyes ; y de las interpretar , y declarar , y emendar , donde viere que cumple : Tenemos por bien , que si en los dichos Fueros , ó en los Libros de las Partidas sobredichas , ó en este nuestro Libro , ó en algunas Leyes de las que en él se contienen , fuere menester declaracion , è interpretacion , ó emendar , añadir , ó tirar , ó mudar , que lo bagamos por Nos . E si alguna contrariedad pareciese en las Leyes sobredichas entre sí mismas , ó en los Fueros , ó en qualquier de ellos ; ó alguna duda fuere hallada en ellos , ó algun hecho , porque por ellas no se pueda librar : que Nos seamos requeridos sobre ello , porque bagamos interpretacion , y declaracion , ó emienda donde entendieremos que cumple , ó fagamos Ley nueva , la que entendieremos que cumple , sobre ello , porque la Justicia , y el derecho sea guardado . Empero bien queremos , y sufrimos que los Libros de los Derechos que los Sabios an-

tiguos ficieron , que se lean en los Estudios generales de nuestro Señorío ; porque hay en ellos mucha sabiduria , y queremos dar lugar , que los nuestros Naturales sean sabidores , y sean por ende mas honrados.

Y agora somos informados , que la dicha Ley no se guarda , ni egecuta enteramente , como debia : y porque nuestra intencion , y voluntad es , que la dicha Ley se guarde , y cumpla como en ella se contiene : Ordenamos , y mandamos , que todas las nuestras Justicias de estos nuestros Reynos , y Señorios , asi de Realengos , Abaden- gos , como de Ordenes , y Behetrias , y otros Señorios qua- lesquier , de qualquier calidad que sean ; que en la dicha ordenacion , y determinacion de los Pleytos , y Causas , guarden , y cumplan la dicha Ley en todo , y por todo , segun que en ella se contiene : y en guardandola , y cum- pliendola , en la dicha ordenacion , y decision , y deter- minacion de los Pleytos , y Causas , asi civiles , como cri- minales , se guarde la Orden siguiente : Que lo que se pu- diere determinar por las Leyes de los *Ordenamientos* , y *Prematicas* por Nos fechas , y por los Reyes de donde Nos venimos , y los Reyes que de Nos vinieren , en la di- cha ordenacion , y decision , y determinacion , se sigan , y guarden , como en ellas se contiene : no embargante , que contra las dichas Leyes de *Ordenamientos* , y *Prematicas* , se diga , è alegue , que no son usadas , ni guardadas . Y en lo que por ellas no se pudiere determinar : Mandamos , que se guarden las Leyes de los *Fueros* , ansi del *Fuero de las Leyes* , como la de los *Fueros Municipales* , que cada Ciudad , Villa , ò Lugar tuviere , en lo que son , ò fue- ren usados , è guardados en los dichos Lugares , y no fue- ren contrarias à las dichas Leyes de *Ordenamientos* , è *Pre- maticas* , asi en lo que por ellas está determinado , como en

lo que determináremos adelante por algunas Leyes , y *Ordenamientos* , è *Prematicas* ; è los Reyes que de Nos vinieren : cá por ellas es nuestra intencion , y voluntad , que se determinen los dichos Pleytos , è Causas , no embargante los dichos Fueros , è uso , y guarda dellos. Y lo que por las dichas Leyes de *Ordenamientos* , y *Prematicas* , y *Fueros* no se pudiere determinar : Mandamos , que en tal caso se recurra à las Leyes de las siete *Partidas* , hechas por el Señor Rey D. Alfonso , nuestro Progenitor. Por las cuales , en defecto de los dichos *Ordenamientos* , *Prematicas* , è *Fueros* , mandamos que se determinen los Pleytos , y Causas , así civiles , como criminales , de qualquier calidad , ó cantidad que sean , guardando lo que por ellas fuere determinado , como en ellas se contiene , aunque no sean usadas , ni guardadas ; y no por otras algunas. Y mandamos , que quando quier que alguna duda ocurriere en la interpretacion , y declaracion de las dichas Leyes de *Ordenamiento* , è *Prematicas* , è *Fueros* , ó de las *Partidas* ; que en tal caso recurran à Nos , è à los Reyes , que de nos vinieren para la interpretacion , è declaracion de ellas: porque por Nos vistas las dichas dudas , declararémos , è interpretarémos las dichas Leyes , como conviene , à servicio de Dios nuestro Señor , è al bien de nuestros subditos , y naturales , y à la buena administracion de nuestra Justicia.

Y por quanto Nos ovimos fecho en la Villa de Madrid el año que pasó de 99. ciertas Leyes , è *Ordenanzas* , las quales mandamos se guardasen en la ordenacion , y algunas en la decision de los Pleytos , è Causas , en el nuestro Consejo , è en las nuestras Audiencias ; è entre ella hicimos una Ley , è Ordenanza , que habla cerca de las opiniones de Bartolo , è Baldo , è Juan Andrés , y el Abad , qual de ellas se deba seguir en duda à falta de Ley : y por

que

que agora somos informados , que lo que fecimos para extinguir la prolijidad , y muchedumbre de las opiniones de los Doctores , ha traído mayor daño , è inconveniente : Por ende , por la presente revocamos , casamos , è anulamos , en quanto à esto , todo lo contenido en la dicha Ley , è Ordenanza por Nos fecha en la dicha Villa de Madrid : y mandamos , que de aqui adelante no se use de ella , ni se guarde , ni cumpla ; porque nuestra intencion , è voluntad es , que cerca de la dicha ordenacion , è determinacion de los Pleytos , y Causas , solamente se haga , è guarde lo contenido en la dicha Ley del Señor Rey Don *Alfonso*.

HAEC Lex ordinem statuit in causarum & litium decisionibus sequendam ; omnium AA. opinionibus resecatis quoad Legum interpretationem , & emendationem earum , salva tamen in Academiis ipsorum lectura.

Ergo in dubio quocumque prius per leges *Tauri* (jam ¹ hodie *Recopilationis*) judicabitur : post , per Leges *Ordinamenti* , & *Pragmaticas* hujus Regni : deinde per Leges *Fori* quae in usu fuerint , dum non adversentur Legibus *Ordinamenti* , & *Pragmaticis* : & si finiri adhuc non poterit , per Leges VII. *Partitarum* judicabitur , & his deficientibus , jure communii Romanorum.

Legem definire possumus : Praeceptum commune ² summi Imperantis cives obligans , ut ad ejus normam suas componant actiones , leg. I. tit. I. lib. 2. *Recop.* Hæc , si nova sit , respicit semper futura negotia , & in foro conscientiae ligat , si non sit nutritiva peccati (auctoritate enim divina videtur edita) , & in facto certo sit nixa . Quum ³ tamen , non de re aliqua , aut interesse principali agitur , sed de poena a lege imposta , tunc obligat in foro conscientiae , quum fuerit sequuta condemnatio .

De

De essentia legis facile dicimus esse justitiam , possi-
bilitatem , utilitatem , generalitatem , verborum paecep-
tionem , & reductionem in publicam scripturam . Solus
qui superiore caret eam condere , & declarare potest , leg.
nostr. Tauri .

Omni lege scripta deficiente , itur ad non scriptam ,
leg. 6. tit. 2. 1. Part. & quum ista absit , ad paecepta
illa universalia juris naturalis , mediante ratione promul-
gati : post hæc , ad magis firmatam DD. opinionem , quæ
si deficiat , intravit à simili decisio (non enim omnes ar-
ticuli legibus comprehendendi possunt.) Denique ad Pricipem .

Si nova Lex aliam referat , etsi non inveniatur relata ,
valet ; licet secus dicendum in instrumento , quum proce-
dat à persona privata .

Quaer . Lex humana potest auferre jus subditorum ?
Resp. Utique si justa causa sit , ut vidimus in seruo denun-
tiante proditionem Principi factam , aut domino , & falsae
monetae fabricatorem , leg. 3. tit. 22. 4. Part. Per res-
criptum autem , nisi publica utilitas interveniat , Rex aut
Princeps nequit jus quaesitum subdito auferre . Unde facta
a Principe restitutione , bona jam alienata non restituuntur ;
& si ad haec ipsam Princeps extenderit , Fiscus absdubio
præsumt eorum restituere tenebitur . In tempus vero , &
rescripto jus jam quaesitum , etsi non auferri , saltem sus-
pendi potest , ut in moratorio quod dicitur accidit in gratiam
debitotis concessu , leg. 4. tit. 24. 3. Part.

LEX II. TAURI.

IV. TIT. I. LIBR. II. RECOP.

LET SEGUNDA.

Porque nuestra intencion , y voluntad es , que los
 Letrados en estos nuestros Reynos sean principal-
 mente instructos , è informados de las dichas Leyes de
 nuestros Reynos , pues por ellas , y no por otras han de
 juzgar : y à Nos es fecha relacion , que algunos Letra-
 dos Nos sirven , y otros Nos vienen à servir en algunos
 cargos de Justicia , sin haver pasado , ni estudiado las
 las dichas Leyes , y *Ordenamientos* , y *Prematicas* , y
Partidas : de lo qual resulta , que en la decision de los
 Pleytos , y Causas algunas veces no se guardan , ni pla-
 tican las dichas Leyes , como se deben guardar , y pla-
 ticar , lo qual es contra nuestro servicio . Y porque nues-
 tra intencion , y voluntad es , de mandar recoger , y
 emendar los dichos *Ordenamientos* , para que se hayan de
 imprimir , y cada uno se pueda aprovechar de ellos : Por
 ende por la presente ordenamos , è mandamos , que
 dentro de un año primero siguiente , y dende en adelan-
 te , contado desde la data de estas nuestras Leyes , todos
 los Letrados que hoy son , ò fueren , asi del nuestro Con-
 sejo , ò Oidores de las nuestras Audiencias , y Alcaldes de
 la nuestra Casa , y Corte , y Chancillerias , que tienen ,
 ò tuvieren otro qualquier cargo , y administracion de
 Justicia , asi en lo Realengo , como en lo Abadengo , co-
 mo en las Ordenes , y Behetrias , como en otro qual-
 quier Señorio de estos nuestros Reynos , no puedan usar

, de

„ de los dichos cargos de Justicia , ni tenerlos , sin que
 „ primeramente hayan pasado ordinariamente las dichas
 „ Leyes de Ordenamientos , y Premiticas , Partidas , y
 „ Fuero Real.

QUI igitur nominetur Judex , debet hujus Regni leges & Pragmaticas evolvere , cum per ipsas judicare teneatur : utque id consequatur , studio operam dare debet per spatium X. annorum in Universitate aprobata , cum testimonio Notarii ipsius Universitatis , & insuper XXVI. annos atingere debet , sub poena alias privationis & inhabilitationis ad alia. Hodie tamen in Jurisperitis iudicibus requiritur praedicta aetas , in coeteris vero qui 2 3
 alios nomine suo designant aetas XVIII. annorum sufficit , ita cautum leg. 2. tit. 9. libr. 3. Recop.

Debet etiam qui eligitur Judex probate vivere , omnisque sceleris purum existere ; non inexpertus , nec superbus , ita ut litigatoribus. Advocatisve aditum occulat , & in eos scandescat ; verum tamen non se ita facilem praebeat , ut contemptibilis reddatur , & quamvis se interdum contineat , aliud ab eo quod sentit non proferat , leg. 13. tit. 4. 3. Part. Caveat ne delinquenti securitatem offerat , ut confiteatur delictum , quum sic confessio sit nulla.

Hæc cuncta ideo desiderantur , ut recta judicia sint ; appellatio enim etsi , utpote de jure naturali , omnibus sit permisa gravatis , vel tamen a judice cui dicta deficiant denegatur , vel facultatum inopia non prosequitur.

De his qui Judices esse prohibentur vide leg. 4. tit. 4. 10

3. Part.

Ut autem quis Advocatus creetur , requiritur ut

studuerit per quinque annos (*); & tunc poterit salar-
5 rium percipere , quum in aliqua se subscriperit causa:
& sine eorum subscriptione ullus Procuratorum nequit
6 scriptum , aut allegationem proponere , quidve aliud de
solemnitate judicii.

7 Ad Bacchalaureatus gradum idem quinque anno-
rum tempus desideratur ; quo tempore & amittuntur per
absentiam privilegia Scholaria. (**)

9 Licentiatus qui vult fieri per spatiū unius quin-
quenii audere debet , etsi sufficiat major illius pars,
sicut & ad Doctoris lauream.

LEX III. TAURI.

II. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

LET TER CERA.

” O Rdenamos , y mandamos , que la solemnidad de
” la Ley del Ordenamiento del Señor Don Alfon-
” so , que dispone quántos testigos son menester en el
” Tes-

(*) Etsi alias nostri Instituti ratio ut quid addamus vix pa-
titur , tamen in praesenti id facere omnino necessarium judica-
vimus. Hodie , post gradum Bacchalaureatus quatuor anni de-
siderantur , quibus leges Regni & praxim quam dicunt in cu-
biculo Advocati cuiusdam , aut Academia aliqua aprobata stu-
dere oportet qui Advocatum fieri desiderat ; idque testimonio
certum facere oportet.

(**) Imo uno solo anno , quo se in album subscribere desi-
nat Scholasticus. Nec hodie ad gradum Bacchalaureatus quin-
que anni , ut olim Salmantina Universitatē , desiderantur ; tres
aut quatuor sufficiunt : quod dicunt a Claustro pleno , o con-
tres Maestros .

„ Testamento, se entienda , y platique en el Testamento
 „ abierto , que en latin es dicho *Nuncupativo* , ora sea
 „ entre los hijos , ò descendientes legítimos , ora en-
 „ tre herederos extraños: pero en el Testamento cerr-
 „ do , que en latin se dice *in Scriptis* : Mandamos , que
 „ intervengan à lo menos siete testigos con un Escrivá-
 „ no , los quales hayan de firmar encima de la Escritu-
 „ ra del dicho Testamento , ellos , y el Testador , si su-
 „ pieren , ò pudieren firmar ; y si no supieren , y el Tes-
 „ tador no pudiere firmar , que los unos firmen por los
 „ otros , de manera , que sean ocho firmas , y el signo
 „ del Escrivano : Y mandamos , que en el Testamento
 „ del ciego intervengan cinco testigos à lo menos , y en
 „ los Codicilos intervenga la misma solemnidad que se
 „ requiere en el Testamento nuncupativo , ò abierto , con-
 „ forme à la dicha Ley del *Ordenamiento* : los quales di-
 „ chos Testamentos , y Codicilos , si no tuvieran la di-
 „ cha solemnidad de testigos , mandamos , que no fagan
 „ fé , ni prueba en juicio , ni fuera de él.

Communis DD. sententia est , Testamentorum origi-
 nem a jure gentium secundario descendere ; &
 hanc hic sequitur noster Gomez. Circa Legem tamen,
 quae tota de Testamentorum materia agit , quaeres:::

Quae personae testari prohibentur ? Resp. Prohibe-
 tur infans , impubes , adhuc ex militari privilegio , *leg.*
13. tit. 1. 6. Part. idque quamvis malitia suppleat aeta-
 tem: tempus enim XIV. & XII. annorum perfectum de-
 sideratur , omnibusque partibus absolutum : quim etsi ad
 pias causas testari voluerit. Princeps tamen supplete aeta-
 tem poterit , ut & in contractibus supplet ; aetas enim

4 ad testandum legibus requisita tantum praesumption
3 fundatur , & alia praefigi potuit.

5 Pubes autem , & curatore invito testari potest , &
a fortiori , *mortis causa* donare , sicut & facultatem con-
cedere executoribus suis ad rerum immobilium aliena-
tionem. Idem dicendum de muliere conjugata , quam-
vis sine viri licentia contrahere non possit.

6 Mentecaptus , freneticus , & furiosus intestati quo-
que ex defectu judicii fiunt , *leg. 13. tit. 1. 6. Part.* Si
7 tamen iste ipsum in aliquo fecerit inrervallo , validum
8 judicabitur. Quum vero quo tempore disposuerit , con-
trovertatur , ita decidendum : si fecit tempore a furore
remoto , tenet , e contra si diversum ex verbis appareat.

9 Fatuus omni prorsus intellectu carens intestabilis
est , secus si intellectum etsi non perfectum habeat , a
paritate puberis , muti , & surdi .

10 De filiofamilias vide *leg. 5. infra* : & de condennato
ad mortem *leg. 4. infra* his legibus.

11 Intentabilis est etiam servus ratione status , & duran-
12 te captivitate nequeunt captivus & obses testari. Nec
Monachus , utpote nec dominus rerum : testamentum
13 vero ante factum etiam professione emissा revocare po-
terit , quum naturaliter adhuc non sit mortuus.

14 Prohibetur etiam testari Prodigus , bonis interdic-
tus ; prodigalitas enim defectum arguit judicij : cautum
leg. 13. tit. 1. 6. Part. Potest tamen inter liberos testa-
ri , quia ratio cessat interdictionis.

15 Excommunicatus , quamvis ab actibus judicialibus
repellatur , testari potest , nam Testamentum actus est
extrajudicialis.

De muto , & surdo ita dicendum : quod eodem mor-
bo

bo a nativitate laborans, testari nequit, ob incapacita- 16
tem, idque si tantum mutus sit: si vero casu mutus &
surdus factus fuerit, si scribere sciat, testari poterit, dum
id manu propria faciat; si autem sit tantum surdus,
etiam literarum imperitus testari potest, leg. 13. dict.
tit. & Part.

Qui actu & potentia nulla bona habet, ut servus,
testari nequit, secus qui adquirendi capacitem habet; 17
nam iste & filio diviti impuberi pupillariter potest subs-
tituere, ipsique tutorem dare.

Quaeres. Si quis coepit Testamentum facere, & 18
morte praeventus ilium non consummavit, valet dispo-
situm? Resp. Aut constat voluisse testatorem ultra pro-
cedere, & tunc, quia alia adhuc mutare aut tollere pos-
set, non valet, etsi jam facta institutio fuissest, ad pias
causas, vel inter liberos dispositum, imo & quamvis
clausula codicillaris posita fuissest: aut non constat, vel
dubium est, & tunc valet. Haec intelligenda de nunci-
pativo testamento, nam in testamento in scriptis, quum
eo consummato solennitates apponantur, sine dubio
erunt.

Quaer. Si quis fecerit testamentum in alio Regno,
ubi diversimode agitur, quam solemnitatem adhibere 20
debet? Dices: vel lex illius loci de certis loquitur &
determinatis personis, & tunc si extra eas est, secun-
dum eam disponere non cogitur; aut indistincte obli-
gat, & secundum eam facere debet. Quum autem di-
versa lingua factum est testamentum, per unum tan- 21
tum exponi potest Interpretum.

Haec omnia procedunt in his qui Christianorum
terriss testantur: ubi autem quis inter infideles inyen-
tur,

22 tur, sufficit si juris naturalis adhibeat solennitatem. Ad-
vertas tamen habilitatem personae a loco originis re-
petendam esse; nam lex non subditum non legitimat.

Paganorum testamentum dupliciter ordinatur, aut
23 nuncupative, aut *in scriptis*. In isto requiruntur septem
testes, masculi, liberi, puberes, subscripti, bonae vi-
tae, non criminosi, nec infamati, *leg. 1. tit. 1. 6. Part.*
& quod se testator subscribat, etsi unus ex septem fa-
ciet si ipse nesciat. Ratio tantae solennitatis oppositae,
24 ut videtur, juri divino est, ne inter paucos testes abs-
condatur veritas testatore mortuo.

21 Debent esse *masculi*, quia testimonium in testa-
25 mento dicere munus est publicum & civile, a quibus
arcentur mulieres.

26 Debent esse *puberes*, quia impuberis nullum judi-
cium, & quidem testamenti tempore, quum pro forma
requiratur, licet aliud sit in contractibus, *leg. 9. tit. 16.*
3. Part. qua cautum etiam ut in causis criminalibus
minor 25. annorum non admitatur ut testis, quamvis
indictum facit.

Liberi, aut saltim communi opinione tales habiti:
27 sed eorum qui pro liberis habentur, in testamento nun-
cupativo, de quo non est publica scriptura confecta,
28 non admituntur depositiones, si quo tempore eas fa-
ciunt inhabiles reperiuntur, & ideo nec testamentum
valebit. Hinc deducitur, quod Monachi cum superioris
licentia, in testamento *in scriptis* tempore illius habita,
& *in nuncupativo* tempore depositionis, possint esse tes-
tes. Clerici autem Episcopi licentiam non desiderant.

Rogatio testium Regio jure nullo testamento deside-
29 ratur, praesentia sufficit; etsi testes cum testatore subs-

cri-

AD LEG. III. TAURI.

15

cribere debeant , & si hic nesciat , alius ex septem faciet , licet non possit subscribere unus pro omnibus. 30
31

Subscriptio testatoris & in nuncupativo testamento desideratur , quum in quolibet publico Instrumento partis subscriptio desideretur , leg. 13. tit. 25. libr. 4. Recop. Tabello quoque sub poena nullitatis signare debet. 32

Aprobatio , vulgo *Otorgamiento* , testamenti uno fieri debet contextu , licet dispositio diversis temporibus fieri possit. 33

In testamento in scriptis debet etiam testator haeredis nomen scribere manu propria , aut alius pro eo si nesciat , leg. 2. tit. 1. 6. Part. 34

Author noster , publicationem in testamento in scriptis non desiderari constanter tenet , quum non nisi publica scriptura , & Tabellione confici possit , nostr. leg. 3. & 2. tit. 4. libr. 5. Recop. Tamē praetermitere non possumus solemnitates , quibus & ipsa fit. Primum ergo haeres , aliusve qui jus aliquod habeat , aut habere presumat , a judice debet petere ut testamentum publicetur , & in publicam scripturam reducatur. Imo & praeteritus ; vel exhaeredatus id ipsum petere possunt , quum & sua intersit testamentum nullum dicere. Secundo , & eadem ratione , citari debent ab intestato venientes , vel citatione generica si plures & incerti sint , vel specifica ; si certi sint. Tertio comparere debent testes coram judice , a quo cogi possunt , ut subscriptiones , & signa cum juramento recognoscant , & deponant ipsam esse voluntatem quam suam fuisse testator dixit. Denique judex ut attestations in publicam scripturam redigantur pronuntiare debet , leg. 3. tit. 2. 6. Part. Unde sane periculosis propter tot solemnitates testamentum in scriptis fa-

facere , si enim aliquis testium ante publicationem , vel aliqua deficiat solennitas , testamentum corruit.

Sed his non obstantibus , si in loco ubi testator sit , nullus fuerit Tabellio , aut ille ita infirmitate oprimatur ut istum expectare non posset , valeret testamentum si ne Tabellione dum sequeretur postea publicatio.

42 Debet etiam testamento inseri dies mensis , & annus quo celebratur , si scriptura publica fiat , ut in alia qualibet , leg. 4. & 54. tit. 18. 3. Part. & leg. 13. tit. 43 25. libr. 4. Recop. Si vero in privata scriptura non de-
44 sideratur , quum ex publicatione tunc data apparebit.

45 Transeamus ergo ad testamentum *nuncupativum* ,
quod duobus modis ordinari potest ; aut sine Tabellio-
46 ne vel in scriptura privata , aut cum ipso in scriptura
47 publica. Illo modo factum requirit quinque testes vici-
nos ejusdem loci , licet si copia non sit , tres vicini
sufficient : & hi soli sufficient quum testamentum coram
Tabellione ordinatur , leg. 1. tit. 2. libr. 5. Ordinam.

Testes in hoc testamento debent voluntatem testa-
toris ab eo audire , & testator subscribere. Licet autem
non adhibeatur Tabellio , dum testes praedicti interve-
niant , testamentum valebit sequuta publicatione ; qui-
mo & si testes vicini non sint , dum septem commu-
ni jure requisiti adhibeantur , quia est factum bonis tes-
timoniis , leg. 1. tit. 4. libr. 5. Recop.

48 Hinc deducitur , nullum jam esse rusticorum privi-
legium de facultate testandi cum quinque testibus , non
habita eorum copia ; indistincte enim tali casu tres testes
sufficient , leg. 1. tit. 4. libr. 5. Recop. Cessat etiam du-
biu[m] de testamento facto cum minori solemnitate tem-
pore pestis ; nullaque ex nunc differentia manet inter
tes-

testamentum *inter liberos & descendentes*, modo *in scriptis*, modo *nuncupative*, ac *inter extraneos*, dicit.
leg. Ordinam. & nostr. Tauri.

Debet etiam hujusmodi testamentum uno, eodem- 49
que fieri contextu, alias (inquit noster Auctor) non
unicum, sed multiplex testamentum. (*) Unde sequi-
tur, quod si testator coram aliquibus testium suam vo-
luntatem declaraverit, eamque post aliis manifestaverit,
non valebit dispositio. Sequitur quoque, non posse unam
partem testamenti per quosdam testes probari, aliamque
per alios, non enim tunc sunt contestes, sed singulares,
nisi quo casu toto testamento intersint, & ob defectum
memoriae aliqui tantum de aliqua parte deponant.

In testamento caeci (qui *nuncupative* tantum tes- 51
tatur) quinque debent intervenire testes, licet non re- 52
quiratur tabellio. 53

Dubium est de solemnitate quae apponi debet tes- 54
tamento *inter liberos*, de quo late Gomez noster. Sed ho- 55
die (merito enim coetera praetermitimus) nulla jam est 56
differentia inter hoc testamentum, & extraneorum, sive 57
nuncupativum, sive *in scriptis* sit, nam ex eo quod *lex nos- 58
tra* eos in primo aequavit, a fortiori in altero fecit; in 59
nuncupativo enim testamento minor timor est falsitatis. 60

Advertendum tamen, quod, adhuc nostra lege ex- 61
stante, in codicillis *in scriptis* factis quinque testes requi-
runtur, sicut in testamento *in scriptis* in quo fuit posi-
ta clausula codicillaris, nihil enim circa haec innovavit,

C

(*) Potius hujus solemnitatis ratio & origo a formula illa
qua olim apud Romanos calatis comitiis leges condebantur repe-
tenda est. Vide sis JO. HEIN. de Testam. ordin. §. 494. Et tu,
benigne Lector, huic additioni ignoscere non dubites.

idque sive Tabellio interveniat, sive non, licet hoc casu publicatio desideretur. Testes etiam in illis subscribere debent.

62 Dubium est etiam de effectibus clausulae codicilariæ, quae in testamento in *scriptis* cum quinque testibus facto *inter liberos* aposita intelligitur. Quos effectus sic numeramus. Primus est, quod si testator non omnem requisitam adhibuit solemnitatem, eam tamen apposuit quae codicilliæ in *scriptis* sufficit, valebit ut codicillus testamentum in *scriptis* dispositum. Secundus est, quod si pater in Codicillis, aut in testamento clausulam codicillarem habente aliquem ex filiis instituat, vel alios, aequaliter, aut inaequaliter, & alios praetereat, etsi testamentum ratione praeteritionis sit nullum quum peccet in jure naturali, tamem filii ab intestato venientes tenentur inter se dividere haereditatem secundum quotas a patre assignatas, & illas, deducta legitima, fratribus restituere praeteritus, tanquam si fideicommisso gravatus fuisset.

63 Hucusque de testamentis, nunc agere de Codicillis oportet. Solemnitas igitur codicillorum est haec: aut fiunt in *scriptis*, & tunc quinque testes desiderantur sive Tabellio interveniat necne, licet illo casu non requiretur publicatio; aut *nuncupative*, & tunc tres testes cum Tabellione, aut quinque sine eo sufficient, *leg. nostr.* Sed hoc unum, quod testes Codicillorum sufficit si sint foeminae, nam lex nostra quae praecipit eamdem codicilliæ ac testamento adhibere solemnitatem, intelligenda est non respectu qualitatis, sed numeri (*). Si quis autem testa-

---

(*) Didacus Gomez Cornejo contraria hic firmat; sed non recte si naturam & ipsam originem Codicillorum species.

AD LEG. III. TAURI.

19

mentum in scriptis facere coepit, aliquidque ad id ne- 72
 cessarium omissit, adhibuit tamen quod codicillis sufficit;
 id nec testamentum, nec codicillus erit, nisi clausulam
 apposuissest codicillarem: quae in multorum dispositioni- 73
 bus apposita censemur, & ex quibusdam clausulis, velu-
 ti si testator juret se velle omnia in testamento conten- 74
 ta servari, aut ab haerede adimpleri: vel cum dicit quod
 sua valeat dispositio omni meliori modo quo possit; vel
 quando pater, aut mater aliquisve ex descendantibus in
scriptis cum quinque testibus inter liberos testatur.

Et ex ista clausula codicillari plurimi quidem se- 75
 quuntur effectus. I. Quod si testamentum in *scriptis* ratio- 76
 ne solemnitatis deficiat, valebunt tamen disposita jure
 Codicillorum; secus si ratione institutionis, de quo in-
 telligenda *lex 1. tit. de los Testamentos lib. 5. Ordinam.* II. 76
 Quod si Testator careat descendantibus, & ascendantibus,
 & aliquem extraneum universaliter heredem instituat, &
 testamentum in *scriptis* (haec omnia de isto intelligenda,
 nam in *nuncupativo, nostr. leg. 3.* eadem quae in Codici- 77
 lis requiruntur) ratione solemnitatis deficiant; tunc ab
 intestato venientes, tanquam universali fideicommisso
 gravati, omnem (deducta quarta) haereditatem instituto 77
 restituere tenentur, ex praesumpta voluntate testatoris. III. 78
 Quod si pater praeterivit filium aut exhaeredavit, ins-
 tituens extraneum; destructo testamento vel ob praete-
 ritionem, vel ob querelam, filii tenentur haereditate
 restituere extraneo (deducta legitima, quae totam hodie
 continet haereditatem praeter quintum.) Sed hoc proce- 79
 dit, de patre qui scienter filium exhaeredavit, & si tes-
 tamento insint Codicillorum solemnitates.

Dubium est, an filius sic gravatus possit duas quar- 80 81
 tas

8₂ tas detrahere? Dicendum posse, ut jus **Canonicum** com-
 8₃ probat ex *Capitibus Raynulius*, & *Raynaldus de Testam.*
 8₄ & ratio est, quia filius nequit gravari legitima. In ascen-
 8₅ dentibus tamem non idem probamus.

IV. Quod si pater testamento quosdam filios inae-
 8₆ qualiter instituat, alios praetereat, aut injuste exhaere-
 det; omnes ab intestato succedent, sed instituti melio-
 rati censemur in eo quod ex institutione legitimam ex-
 cedit. V. Quod si quis fecerit Codicillum, & in eo di-
 8₇ rectam institutionem haeredis, talis institutio obliquabi-
 tur, & legitimi successores, detracta quarta, reliquum
 8₈ restituere debent. VI. & ultimus est, quod substitutio
 directa Codicillis facta obliquatur, & jure fideicommissi
 sustinetur: Unde si pater filio fecerit substitutionem di-
 rectam omni tempore, clausulamque posuerit codicil-
 larem, post tempus pubertatis obliquabitur.

8₉ Videamus de testamentorum destructione quae va-
 riis modis contingit. I. Per rupturam scripturae, sigillo-
 9₀ rum, aut cancellationem, vel interlineationem alicujus
 partis substantialis: si autem à Notario, vel Testatore
 salvetur ruptura, aut cancellatio, omnino valebit. Sed
 advertendum, quod ruptura totum vitiat testamentum;
 9₁ cancellatio tantum cancellatum, nisi casu rupturam fac-
 tam fuisse probetur: haec ex *leg. 24. tit. 1. Part. 6.* Si
 testator plura ejusdem tenoris testamenta fecit, & unum
 rumpat, manet alterum firmum, nisi ruptum copia sit
 illius quod apud Tabellionem extat, tunc enim intesta-
 tus praesumitur voluisse mori exemplo creditoris, qui
 debitum intelligitur remisisse, si debiti instrumentum de-
 bitori tradat, aut rumpat.

II. Per aliud legitime factum, etsi nullus ex eo haeres extet, sufficit enim extare posse: nisi in primo testamento apposita sit clausula derogatoria cuiusvis testamenti; nam isto casu secundum primum non destruit, nisi in illo sit revocatio clausulae derogatoria in primo positae: nemo enim sibi legem dicere valet, à qua ei non liceat recedere: Haec ex *leg. 22. tit 3. Part. 6.* Dubium est, an hoc casu requiratur specialis revocatio prioris testamenti, vel saltem generalis sufficiat? Dicendum: aut clausula derogatoria prioris testamenti generalis est, & tunc ista sufficit; aut specialis, & tunc ista desideratur, quamvis necesse non sit, ut verbis in primo positis testator utatur: & haec procedunt etsi in primo ille dixerit se illud revocare non posse. Juramentum etiam testamento insertum vim habet clausulae derogatoria, ideo in eo, idem ac in illa dicendum.

III. Per testamentum minus solemne in scriptis cum quinque testibus factum, & in quo instituti sint omnes venientes ab intestato proximiores, primum revocatur, in quo institutus fuerit extraneus, illique ex testamento succedent, *leg. 22. vers. fin. tit. 1. Part. 6.* secus si in primo aliquis ex iis, vel unus eorum institutus fuerit; aut non omnes in secundo testamento instituantur, licet nihil interst inaequaliter in isto sint instituti, quamvis tunc ab intestato ex disparibus partibus succedent. Ex his inferatur, quod si reperiantur duo ejusdem testatoris testamenta, quin de eorum constet prioritate, uterque haeres admitetur, si ambo extranei; sed si in uno venientes ab intestato sint instituti, istud praevalet. Infertur etiam, quod si primo testamento pater pupillariter extraneum filio substituit, & post in alio venientes ab in-

testato in *scriptis* cum quinque testibus instituat; revocatur substitutio, & erunt substituti ipsi venientes ab intestato. Etiam deducitur, quod si pater filium naturalem tantum instituat, & post coram quinque testibus patrem, vel matrem, aut his deficentibus, succedentes ab intestato, primum testamentum cassatur, intrabuntque legitimi.

102 IV. Revocatur testamentum per verbalem revocationem factam coram legitimo numero testantium (quinque puta) ex leg. 1. tit. de los Testamentos libr. 5. Ordinam. ab intestatoque defunctum voluisse mori praesumitur. Testamentum imperfectum ratione voluntatis, etiam in jam dispositis, nullum est: etiamsi jam fuerit facta institutio: etiam in testamento ad pias causas, inter liberos, & in quo fuerit posita clausula codicillaris: unde lex 1. tit. 2. libr. 5. Ordinam. qua disponitur, quod etsi non valeat testamentum, legata conserventur, & omnia eo contenta ab intestato debeantur; intelligenda de testamento nullo ratione solemnitatis. Cum autem non constat voluisse testatorem ultro procedere, valebit imperfectum testamentum.

107 Quaeres: Si testator fecerit *nuncupative* testamentum cum suis requisitis, & antequam ei legeretur (quod quolibet instrumento publico necessarium est, ne aliud forte quam actum est contineat, leg. 103. in fin. tit. 18. Part. 3.) mortuus fuisset, valebit? Resp. Aut testamentum per solam scripturam probatur, quia manu tabellonis factum; & tunc non valet, etiam inter liberos, vel ad pias causas; aut per publicationem, & testimoni depositionem, & tunc inter omnes valebit.

109 Quaeres: Si quis interroget testatorem coram testibus

bus rogatis , an se , vel alium ab eo nominatum haeredem instituat , valebit dispositio in ipso , vel altero facta ? Resp. Valere , cum testatori non tollatur voluntas .

Quaeres : Si testator infirmitate gravatus penitus loquelam amiserit , poterit nutu , vel signis testamentum facere ? Resp. Aut in totum loquela misit , & non potest , nisi ad pias causas dum intellectum conservet , aut legata , vel fideicomissa relinquat : aut non in totum , & tunc , licet musitans , poterit , salvo intellectu .

Quaeres : Si testator in extremis positus , simul ac fecerit institutionem , & legata disposuit , expiravit , presumitur sanae mentis obiisse ? Resp. Utique , nisi contrarium probetur .

Quaeres : Nutu , vel signis facta institutio convertitur in fideicommissum ? Resp. Non convertitur , nisi cum aliquo interroganti an sua (*Titio v.g.*) bona relinquit , testator consentiat .

Quaeres : Si testator dubia verba in institutione posuit , dispositio valebit ? Resp. Aut talia verba sunt absolute de futuro , veluti *Institutum* , aut *debere instituere* , & tunc non valet , etiam in causis piis , & personis privilegiatis : aut ita verba sunt dubia , ut communem sensum de praesenti capiant , & tunc si illa coram vocatis ad id testibus proferat , valebit dispositio ; secus si aliter , adhuc in favorabilibus , nisi discriminis vitae ea proferret testator ; semper enim tunc disponunt , licet testes non sint rogati . Hujusmodi distinctio in legatis quoque , & fideicommissis , adhuc universalibus , in quibus omnibus rogatio testium ex leg. 1. tit. 12. Part. 6. non desideratur , locum habet , quoties verba dubia ipsis apposuit testator ; & aequa exceptio dicta de discr-

COMP. ANT. GOMEZA

24 mine vitae: sed cum testator juramento ipsa confirmat omnimodo valent.

118 Ex his infertur, quod si quis meliorare voluerit aliquem ex filiis, id coram testibus rogatis facere debet, sine rogatione tamen sustinetur melioratio si alias, per conjecturam v. g. de deliberata voluntate meliorantis constet. Idem in donatione, & quolibet contractu dum quis per verba dubia obligatur, dicendum ex leg. 3. tit. 8. lib. 2. Ordinam.

119 Deducitur etiam, quod ille qui rem, vel personam eligere (facultate a legibus, vel aliunde concessa) potest, non intelligitur electionem facere ex eo quod dicat *hoc eligere volo*; nisi concurrat aliqua praesumptio ipsum talia verba deliberate protulisse: sine qua etiam praesumptione non intelligitur adita, aut repudiata haereditas ex eo quod quis dicat *nolo vel volo adire*. In his tamen quae a duorum voluntate pendent, ut in emptione &c. talia dubia verba semper disponunt, & obligant.

120 Quaeres: Si quis fecerit testamentum deficiente aliqua ex supra dictis solemnitate, haeres institutus retinens haereditatem erit securus in foro conscientiae? Resp.

121 Non est: quia ex doctrina D. THOMAE 2. 2. quaest. 96. artic. 4. leges humanae positivae ligant in foro

122 conscientiae, dum non sint nutritivae peccati, ut nos tra de testamentorum solemnitatibus, qua disponitur

123 quod si aliqua ex solemnitatibus deficiat, testamenta non valeant *ni en juicio, ni fuera de él*. Atque ita isto casu haeredes ab intestato in conscientia haereditatem petere possunt, non obstante qualibet haereditatis posse

124 sitione in haerede nominato, cum injusta sit: & licet eis con-

contraria sit defuncti voluntas , non est legitime contraria.

Ex his sequitur , quod si quis rem habeat ab aliquo 124
minore cum titulo, sed sine auctoritate tutoris cum illum
haberet , vel absque Judicis decreto si res erat immobi-
lis ; non est securus in foro conscientiae. Idem dicen-
dum de eo qui rem a marito , & uxore absque juramen-
to possidet, extra casus permissos ; vel ab uxore absque
viri licentia. Idem de eo qui ab Ecclesia rem sine debi-
tis solemnitatibus habet. Idem de Judice qui loco suae
jurisdictionis emit , & de tute , vel curatore qui
rem a minore adquisivit.

Quaeres : Filius familias mutuum accipiens tenetur 125
in foro conscientiae restituere ? Resp. Non tenetur , ex
eo quod lex ex causa justa potest tollere efficaciam obli-
gationis (Idem dicendum de muliere fidejubente) nisi
factus sit locupletior. Similiter, posesor qui, expleta jam
usucapione, in malam fidem incidit, securus est in foro
conscientiae.

Quaeres denique : Si quis fecerit testamentum , & 126
*Titium v.g. instituat haeredem si ex illa infirmitate de-
cedat , & postea convalescat , valebit testamentum ,*
mortuo ex alia infirmitate ? Resp. Valere ; quia testa-
mentum bene factum semper vires habet licet multum
temporis intercesserit : nec illa verba exprimunt causam
finalem , sed impulsivam. E contra accidit in donationi-
bus mortis causa ; supervivente enim donatario natura
sua destruuntur.

LEX IV. TAURI.

III. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

DE CONDEMNATIS AD MORTEM.

LET QUARTA.

MAndamos, que el condenado por delito à muerte civil, ò natural, pueda hacer Testamento, y Codicilos, ò otra qualquier ultima voluntad, ò dar poder à otro que la faga por él, como si no fuese condenado: el qual condenado, y su Comisario puedan disponer de sus bienes, salvo de los que por el tal delito fueren confiscados, ò se ovieren de confiscar, ò aplicar à nuestra Camara, ò à otra persona alguna.

1 **H**AC lege jus commune corrigitur, disponens condemnatos tam ad mortem naturalem, quam ci-
2 vilem non fieri intestabiles, nec servos poenae. Sed du-
3 bium est: an condemnatus ad mortem testari possit si
4 ejus bona ob delictum confiscentur? Dicendum posse,
quia, licet bonis careat, habere potest: & testamentum
ejus plures sortitur effectus. I. Quod haeres institutus
5 succedet in bona post condemnationem adquisita, nam
ad haec confiscatio regulariter non extenditur. II. Quod
haeres succedet in bonis sub conditione testatori debitibus,
ad quae nec extenditur confiscatio; dum tamen condi-
tio ab ultima voluntate dependeat, quae non transmi-
titur ad haeredem, secus si a contractu. III. Quod po-
test

test tutorem filii relinquere. IV. Quod iisdem pupillariter substituere potest.

Quaer. Condemnatus ad mortem potest haeres institui? Resp. Utique , cum testari possit : & licet sequatur condemnationem executio sententiae , semper tamen aliquod temporis intercedit , ut in muliere praegnante , administratore & aliis vidimus.

Quaeres : Potest contrahere? Resp. Cum valeat argumentum de contractibus ad ultimas voluntates , & testamento contractus fieri possint , dicendum posse.

LEX V. TAURI.

IV. TIT. IV. LIBR. V. RECOPIL.

DE FILIOFAMILIAS.

LET QUINTA.

„ **E**L hijo , ò hija que está en poder de su Padre , siendo de edad legítima para hacer testamento , pueda hacer testamento , como si estuviese fuera de su poder.

HAC lege contra jus commune statuitur , filium familias legitima aetate constitutum testamentum facere posse.

Quaeres : Filius nostri Regni potest alio ubi causum contrarium testari ? Resp. Posse de bonis nostro Regno existentibus : illius autem Regni filius nec in nostro id potest facere , lex enim vel statutum non subditum non legitimat.

LEX VI. TAURI.

Lei. I. t. 2o. l. 1o. Nov. 11.

I. TIT. VIII. LIB. V. RECOP.

DE SUCCESSIONE ASCENDENTIUM.

LEY SEXTA.

„ **L**OS ascendientes legítimos , por su orden , y li-
 „ nea derecha , sucedan *ex testamento* , y *ab in-*
„ testato à sus descendientes , y les sean legítimos here-
 „ deros , como lo son los descendientes à ellos , en to-
 „ dos sus bienes de qualquier calidad que sean , en caso
 „ que los dichos descendientes no tengan hijos descen-
 „ dientes legítimos , ò que ayan derecho de les heredar:
 „ pero bien permitimos , que no embargante que ten-
 „ gan los dichos ascendientes , que en la tercia parte de
 „ sus bienes puedan disponer los dichos descendientes
 „ en su vida , ò hacer qualquier ultima voluntad , por
 „ su alma , ò en otra cosa qual quisieren. Lo qual man-
 „ damos que se guarde , salvo en las Ciudades , Villas,
 „ y Lugares do segun el *Fuero de la tierra* , se acostum-
 „ bran tornar sus bienes al tronco , ò la raiz à la raiz.

I 2 **P**RO intelligentia hujus legis sciendum , antiquo jure
 patrem quaecumque filiorum bona jure peculii
 occupasse , qua ratione cuiilibet praeferebatur , & filios
 3 ipsius descendentes excludebat. Hodie tamen ex *legibus*
V. & *VI. tit. 17. Part. IV.* tantum potest haec doctri-
 na verificari in bonis profectiis , quippe quae ex dictis
legibus pleno jure quaeruntur patri ; non tamen in ad-

ven-

ventitiis , & coeteris, ex nostra *lege Tauri* , & IV. tit. 13.
Part. VI. quibus disponitur ut parentes succedant filiis, & descendantibus secundum sui gradus praerogativam , atque ita jure haereditario. Unde si solus sit pater , praefertur ; si mater, ipsa , & si ambo, uterque admittetur. Advertendum tamen , quod ista ascendentium 4 succesio tantum civili jure positivo nititur , & locum 5 habet cum filii , aut descendentes legitimi deficiunt, 6 *vel alii qui jus succedendi habeant.* Ex quo sequitur , legem , vel statutum posse tollere successionem , & legitimam (quae hodie duas partes ex tribus bonorum filii comprehendit) ipsis parentibus , aliasque preferre. Advertendum etiam , in hujusmodi successione non esse locum representationi ; contra naturam enim est , ut parentes filium representent. 7

Quaeres : Si ad successionem descendantis concorrent ayus maternus , & paternus , debet fieri distinctio bonorum , ut ille in acquisitis a matre , iste in acquisitis a patre succedat ? Resp. Non ; bona enim semel in alicujus patrimonio unita in jure nostro non separantur nisi casibus expressis ab ipso : quin & *lex nostra* dicit, ipsos sucedere " *en todos sus bienes de qualquier calidad que sean.* " In quo tamen loco vigeat contraria consuetudo , illa tenenda , ex *nostr. leg.* Quo sensu procedit *lex X. tit. VI. libr. 3. for. II.* 8

Quaer. Si ad successionem concurrunt ascendentes ex linea materna & paterna eodem gradu , sed disparity numero , succeedunt in stirpes , vel in capita ? Resp. In stirpes : unde tantum auferet unus ex linea paterna , si solus sit , quantum coeteri ex alia linea. 9

Quaer. Quis sensus illorum verborum *nostrae legis*, 10
 „ „

- „ò otros que les hayan de heredar“? Quae personae sunt istae? Resp. Filius spurius, vel naturalis postea legitimatus, qui omnia filii jura consequitur. Potest etiam intelligi substitutus pupillaris, qui matrem, aliosque excludit. Adverte tamen, quod licet pater & mater aequaliter ad filii successionem admitantur, si pater in bonis filii usumfructum habet, praecipuum retinet tempore vitae suae, nec per mortem filii extinguitur ususfructus, sicut nec per mortem proprietarii cuiuslibet.
- Quaer. Si filius familias faciat testamentum, & patrem in legitima instituat, de coetero autem in favorem extranei disponat, retinebit pater in his bonis usumfructum si ante habebat? Resp. Non retinet, sed pleno jure quaeruntur extraneo: satis enim honoratus est pater ex acquisitione legitimae, quae hodie duabus ex tribus partibus constat; quin & nostra lex asserit indistincte posse filium de tertia parte disponere.
- Praedicta omnis de ascendentium successione doctrina procedit, nisi aliter loci consuetudine cautum sit, veluti quod pater adquirat, & mater, unusquisque quod a sua linea proveniat; tantum enim positivo jure nititur haec successio. Nec procedit in successione contra testamentum, sed tantum ab intestato.

LEX VII. TAURI.

IV. TIT. VIII. LIB. V. RECOP.

DE FRATRIBUS , ET ASCENDENTIBUS.

LET SEPTIMA.

„ **E**L hermano para heredar *ab intestato* à su hermano , no pueda concurrir con los Padres , ó ascendientes del difunto.

JURE communi cautum erat , ut simul cum patre & matre ad successionem descendantis , istius fratres , & sorores admiterentur. Haec dispositio confirmata per leg. IV. Tit. 13. Part. 6. nostra corrigitur , nec amplius continet.

LEX VIII. TAURI.

V. TIT. VIII. LIBR. V. RECOP.

DE SUCCESS. COLATERAL.

LET OCTAVA.

„ **M**andamos , que succedan los sobrinos con los tios *ab intestato* à sus tios *in stirpes* , y no *in capita*.

Succedunt , igitur , collaterales collaterali suo defuncto juxta sui gradus praerogativam , ita ut gradu proximior coeteris praeferatur. Proximitas cognoscitur

com-

- 2 computatione facta ab eo qui succedere , vult ad eum qui parens communis habetur usque ad defunctum collateralem. In hac successione non datur primus gradus; & quum plures collaterales concurrunt, sine agnationis, 3 aut cognationis differentia , pariter admituntur.
- 4 Quaeres: Potest cum bona conscientia testator extraneum instituere , & collaterales consanguineos praeterire? Resp. Si collaterales divites sunt poterit , secus si pauperes , aut saltem aequali gradu paupertatis cum extraneo constituti , ex doctrina D. Augustini , & cap. Si quis reliquerit 30. distinct. nec istis casibus haeres institutus secure retinebit haereditatem.
- 5 Ascendentium , & descendantium successio , licet in infinitum porrigatur , non sic collateralium , quipe quae usque ad decimum tantum gradum extenditur , leg. 6. Tit. 3. Part. 6. In universalibus tamen successionibus,
- 6 ut Regni , Ducatus , Marchionatus , majoratusve cuiuslibet usque in infinitum extenditur juxta sui gradus proximitatem ; idque sive successio incooperit in descendentibus ab ipso fundatore , sive in collateralibus ejus : sive ita dispositum a testatore , sive tantum simpliciter vocaverit , post mortem ultimi posessoris , sequentes in gradu ; semper enim ita fuisse praesumitur testantis voluntas.
- 7 Advertendum hic : Quod licet gradu proximior alteri collateralii preeferatur , & qui eodem sint gradu , pariter admitantur ; tamen si reperiatur major conjunctio in uno quam altero , ille preefertur ; ut accidit in cursu filii utrimque conjuncti ad successionem patrui , cum filio unius tantum lateris : disponitur leg. 5. tit. 13. Part. 6. Idem accidit cum filia patris utrimque con-

junc-

uncta concurrit cum patruo suo ex uno tantum latere conjuncto : *dict. leg. 5. in fin.* Ista tamen major conjunctio ultra fratres , & filios fratrum non extenditur. 8

Quum autem concurrent frater ex parte patris , & frater ex matre , ille ad paterna , ad materna hic , & ad coetera pariter admitentur. Hinc infertur , quod frater tantum ex parte matris conjunctus non potest a paterna linea proveniens retrahere ; & si in retrahendo concurrent utrimque conjunctus , & ex uno tantum latere unus , ille praefertur. Omnia eadem de fratum filiis (licet non ultra) dicendum.

Quaer. Si testator simpliciter suos fratres instituerit , & ex his quidam utrimque , quidam ex uno tantum latere conjuncti sint , qui succedent ? Resp. Utrumque conjuncti : cum ex mente testatoris ob praesumptam erga eos majorem dilectionem vocati videantur.

Quaeres: In linea collateralium habet locum representatio ? Resp. Utique usque ad tertium gradum: cautum *leg. 5. tit. 13. Part. 6.* & *leg. 241. Styli* , ex qua tamen consuetudo jubetur inspici.

Quaeres: Si quis plurium fratum filiis relictis intestatus decedat , succedent illi in stirpes , vel in capita ? Resp. In capita succedere , *leg. 13. tit. 6. libr. 3. For. II. & 5. tit. 13. Part. 6.* Ratio juris etiam flagitat , ut si in successione qui pari sunt gradu concurrent , pariter admittantur.

Quaeres: Si quis ab intestato moriatur , relichto patruo , & filio alterius fratribus , quis praefertur ? Resp. Iste , propter representationem.

Quaer. Si quis instituat fratrem , & fratri alterius filios , succedent in stirpes , vel in capita ? Resp. Si col-

- lectivo modo eos testator vocavit , in stirpes succendent: jus enim praesumit, testatorem voluisse fratris filios omnes pro uno computari : sed si aliud inferatur ex voluntate testatoris , veluti , si dixisset , quod aequaliter succederent, tunc in capita admituntur. Dum tamen vocati nati non sunt , sed nascituri , etiam cum collective instituntur , in capita succendent; jus enim praesumit , quod si nati essent , eos nominatim fuisse vocatus testator, nisi fideicommissarie vocati reperiantur. Cum autem si gillatim suo nomine plures instituuntur , ex regula juris in capita succedunt.
- 17 Quaer. Si quis simpliciter suos fratres instituerit, intelliguntur haeredes instituti filii alterius fratris jam mortui? Resp. Non intelligi : appellatione enim fratris, existentes tantum intelliguntur in secundo gradu.
- 18 Quod supra diximus , in collateralium successione repraesentationi tantum patere locum usque ad tertium gradum , non habet locum in Majoratibus , in quibus ex leg. 40. infra ultra admittitur , maxime cum hi qui ad successionem concurrunt, ab ultimo mortuo posessore descendunt.
- 20 Si quis sine descendantibus , & collateralibus ab intestato decebat , ipsi succedit uxor , uxoriique maritus, ex leg. 6. prope fin. tit. 13. Part. 6. Sunt enim socii divinae , & humanae domus. Quod procedit non tantum in velata uxore , & conjuncta , verum & in sponsa de praesenti; non tamen aliter , quam si bona gratia usque ad mortem matrimonium inter eos durasset. Casus hujus successoris verificabitur facile in filio Clerici , aut Monialis conjugato , vel eorum filia : aut cum natus, natave ex damnabili coitu absque prole legitima decessit.

Eve-

AD LEG. VIII. TAURI.

35

Evenire poterit , ut pupillus aliquis absque agnatis,
cognatisque decedat : sed non ideo tutor ipsi succedit, 24
sicut nec educatrix infanti, nec nutritor, vel educator fa-
tuo exposito quem collegit , & tali statu mortuis , leg. 3. 25
tit. 20. Part. 4. Idem dicendum de Hospitalibus , &
Hospitatoribus, qui Peregrinis non succedunt ex legib. 30.
& 31. tit. 1. Part. 6. & 2. & 3. tit. 9. libr. 1. Ordinam. sed
bona ejus mobilia (haec enim secum portat advena) tra-
duntur Episcopo , ut in pias eroget causas , leg. 31. dict.
tit. & Part.

Denique notandum , quod si quis omni deficiente 26
linea , & conjugé decedat , haeres est Fiscus , leg. 6. in
fin. tit. 13. Part. 6. Sunt etiam Monasteria quaedam ,
quae potiuntur privilegio petendi intestatorum bona us-
que ad quintum , cum scilicet defunctus nec descenden-
tes , nec collaterales legitimos habet usque ad quartum
gradum , Pragmat. fol. 160. c. 4. Ante ipsam admite-
bantur , cum Fisco locum patebat , legib. 1. tit. 8. libr. 1.
Ordinam. & 8. tit. 12. libr. 3. Ordinam.

LEX IX. TAURI.

VII. TIT. VIII. LIBR. V. RECOP.

LETA IX.

” **L**OS hijos bastardos ilegitimos , de qualquier cali-
” dad que sean , no puedan heredar à sus Ma-
” dres , ex testamento , ni ab intestato , en caso que ten-
” gan sus Madres hijo , ó hijos , ó descendientes legití-
” mos: pero bien permitimos , que les puedan en vida ,

„ ò en muerte , mandar hasta la quinta parte de sus bie-
 „ nes , de la qual podrian disponer por su alma ; y no
 „ mas , ni allende. Y en caso que no tenga la muger hi-
 „ jos , ò descendientes legitimos , aunque tenga Padre,
 „ ò Madre , ò ascendientes legitimos : mandamos , que
 „ el hijo , ò hijos , ò descendientes que tuviere natu-
 „ rales , ò espurios , por su orden , y grado le sean here-
 „ deros *ex testamento* , y *ab intestato* : salvo si los tales
 „ hijos fueren de *damnado* , y *punible ayuntamiento* de
 „ parte de la Madre ; que en tal caso mandamos , no
 „ puedan heredar à sus Madres *ex testamento* , ni *ab in-*
 „ *testato* : pero bien permitimos , que les puedan en vida ,
 „ ò en muerte mandar hasta la quinta parte de sus bienes ,
 „ y no mas , de lo que podian disponer por su alma : y
 „ de la tal parte , despues que la ovieren , puedan disponer
 „ en su vida , ò al tiempo de su muerte , los dichos hi-
 „ jos ilegitimos , como quisieren. Y queremos , y man-
 „ damos , que entonces se entienda , y diga *damnado* , y
 „ *punible ayuntamiento* quando la Madre por el tal ayun-
 „ tamiento incurriere en pena de muerte natural : sal-
 „ vo si fueren los hijos de Clerigos , ò Frayles , ò Frey-
 „ les , ò de Monjas profesas ; que en tal caso , aunque
 „ por el tal ayuntamiento no incurra la Madre en pena de
 „ muerte , mandamos , que se guarde lo contenido en la
 „ Ley que hizo el Señor Rey Don Juan el Primero en
 „ la Ciudad de Soria , que habla sobre la sucesion de los
 „ hijos de los Clerigos.

N O T A.

Esta Ley de Soria es la 6. tit. 8. libr. 5. de la Recopilacion.

LEX

LEX X. TAURI.**VIII. E O D. T I T. E T L I B R.****LET X.**

„ **M**andamos, que en caso que el padre, ó la madre sea obligado à dar alimento à alguno de sus hijos ilegitimos en su vida, ó al tiempo de su muerte, que por virtud de la tal obligacion no le pue dan mandar mas de la quinta parte de sus bienes, de la que podia disponer por su alma; y por causa de los dichos alimentos, no sea mas capaz el tal hijo ilegitimo: De la qual parte, despues que la oviere el tal hijo, pueda en su vida, ó en su muerte facer lo que quisiere, ó por bien tuviere. Pero si el tal hijo fuere natural, y el Padre no tuviere hijos, ó descendientes legítimos: Mandamos, que el Padre le pueda mandar justamente de sus bienes todo lo que quisiere, aunque tenga ascendientes legítimos.

LEX XI. TAURI.**IX. E O D. T I T. E T L I B R.****LET XI.**

„ **Y**Porque no se pueda dudar quales son hijos naturales: Ordenamos, y mandamos, que entonces se digan ser hijos naturales, quando al tiempo que nascieren, ó fueren concebidos, sus Padres

„ po-

„ podian casar con sus Madres justamente sin dispensa-
 „ cion: con tanto, que el Padre le reconozca por su
 „ hijo, puesto que no haya tenido la muger de quien
 „ lo ovo en su casa, ni sea una sola: Ca concurrien-
 „ do en el hijo las calidades susodichas, mandamos
 „ que sea natural.

LEX XII. TAURI.

X. E O D. T I T. E T L I B R.

LET XII.

„ **S**i alguno fuere legitimado por scripto, ó pri-
 „ vilegio nuestro, ó de los Reyes que de Nos vi-
 „ nieren, aunque sea legitimado para heredar los bie-
 „ nes de sus Padres, ó de sus Abuelos; y despues su
 „ Padre, ó Madre, ó Abuelos ovieren algún hijo, ó
 „ nieto descendiente legitimo, ó de legitimo matrimo-
 „ nio, nascido, ó legitimado por subsiguiente matri-
 „ monio; el tal legitimado no pueda suceder con los
 „ tales hijos, ó descendientes legitimos en los bienes
 „ de sus Padres, ni Madres, ni de sus ascendientes *ab*
 „ *intestato*, ni *ex testamento*: salvo si sus Padres, ó
 „ Madres, ó Abuelos en lo que cupiere en la quinta
 „ parte de sus bienes, que pudieran mandar por su
 „ alma, les quisieren alguna cosa mandar: que fasta
 „ en la dicha quinta parte bien permitimos que sean
 „ capaces, y no mas: Pero en todas las otras cosas,
 „ asi en suceder á los otros parientes, como en hon-
 „ ras, y preeminencias que han los hijos legitimos:

» Man-

„Mandamos, que en ninguna cosa difieran de los hijos
„nascidos de legitimo matrimonio.“

DE SPURIIS, INCESTUOSIS;

EORUM ALIMENTIS, NATURALIBUS

LIBERIS, ET LEGITIMATIS.

CIRCA has leges sciendum primo, quis sit filius naturalis: ipse est, qui natus est ex solutio & soluta, inter quos absque dispensatione legitime matrimonium consistere poterat, leg. 11. Taur. & 8. tit. 13. Part. 6. Antea ex leg. 1. tit. 13. Part. 4. qui ex concubina unica, & retenta in domo veniebat, dicebatur; sed hodie, licet quis plures habeat, quin etsi concubinam publice accedat, filius erit naturalis, patrique ab intestato succedit, dum ipsum pater recognoscat. Hoc tamen unum, quod si unica esset concubina, & retenta in domo, non requiritur dicta recognitio dum pater dominatus fuisse, sicut & ut filii ex matrimonio legitimis praesumantur, sufficit mariti dominatio per cohabitationem, quim conjugum unius contradicatio officiat. Talis igitur filius naturalis, non extantibus ascendentibus legitimis, patri ab intestato succedit in duabus unciis, etsi conjux legitima extet, dum tamen filii quoque deficiant, leg. 9. tit. 13. Part. 6. Ex testamento autem ex nostra leg. 10. pater si filios habeat, Quintum naturali (quim & spurio pro alimentis) relinquare potest: sed si solum ascendentibus, totam haereditatem, dict. leg. 10. & 1. prop. fin. tit 6. lib. 3. For. LL. Eadem aequae quae de filiis naturalibus & a fortiori in nepotibus locum habent, in quibus quippe mi-

nor

- 7 nor est impeditiva ratio, libidinis scilicet, quae antiquo jure filios a parentum successione excludebat: datur quoque sicut inter descendentes legitimos, inter naturales repraesentatio; unde nepos naturalis omnia avi acquirere bona potest ex testamento solis ascendentibus extantibus, & Quintum, quum legitimi descendentes superunt. Similiter, & locum haec inter parentes habent, ordine mutato naturae, quia ex leg. 8. tit. 13. 6. Part. mutua est inter ipsos successio.
- 9 Secundo sciendum: Qualiter matri naturales filii succedant? Et dicendum, quod si mater filios habeat legitimos, naturales (quim & spurii, vulgoque concepti) possunt ex testamento illius quintum capere (In matre tamen illustri respectu spuriorum ex leg. 11. tit. 13. 6.
- 10 Part. fallit haec doctrina, & nostr. legib. 9. & 10.) Si autem iis careat, etsi ascendentes adsint, bene omnes illi filii ipsi ex testamento & ab intestato succedent, quamvis persona illustris sit mater, semper enim est certa.
- 11 Quaer. In casu, quo filii naturales patri ab intestato succedunt, si testamentum pater ordinaverit, & ipsos praeterierit, superst illis remedium aliquod, ut duas illas uncias quas diximus consequantur? Resp. Non, ex leg. 8. vers. pen. tit. 13. 6. Part. Contrarium simili casu cum matre accidit: ab ea itaque praeteriti vel non juste exhaeredati subvertere possunt, sicut legitimi, testamentum ejus; quod, etsi mater legitimos ascendentes habeat, procedit, quum & tali casu ab intestato vocentur. Sed non ita se habent in filio qui nascitur ex damnabili coitu, qui nec ab intestato, nec ex testamento patri, & matri succedere potest, immo nec ab ipsis accipere donationem, leg. 13. dict. tit. & Part. Et ut

ut id dicamus, damnabilis coitus ille dicitur pro quo 14
 mater morte multatur, leg. 9. Taur. Ex qua porro de-
 finitione fluit; natum ex consanguinea intra quartum
 gradum (quamvis incestuosus ipse) matri ex integro non
 extantibus legitimis succedere posse: & hoc casu, pa-
 tri ex testamento, sed non ab intestato, quum juste in-
 ter parentes non potuisset matrimonium contrahi sine
 dispensatione. Quamvis vero mater non poenam mortis
 incurrat, natus ex Sacerdote, Religioso, aut Moniali, 15
 nec patri, nec matri, ex testamento, aut ab intestato suc-
 cedet, leg. 9. Taur.

Quaer. Potest per statutum disponi, ut natus ex 16
 damnabili coitu indistincte matri & patri succedat?

Resp. Per rescriptum nequit Princeps alicui particulari
 concedere, ut filius nasciturus ex damnabili coitu ipsi
 succedat, ne ad delinquendum invitet, argum. leg. 29.
 tit. 11. 5. Part. Atamem per legem generalem optime
 facere potest, quum ita filii qui non peccaverunt favean-
 tur, ut ipsis in alimentis jus Canonicum favet. (*)

Quaer. Nepos natus de filio spurio, incestuoso, vel 17
 damnabilis coitus, potest ab avo suo haeres institui?

Resp. Si illius pater est mortuus, utique: si autem vivit,

F

sub-

(*) Sane, his omnibus ratio faverit, et si jus deficiat: & eo minus
 aequum cum hujusmodi filii agitur, quod nulla in ipsis est turpitudo
 propria ob quam fama, existimatione, & bonis parentum omni-
 no privari debeant. Hinc sit ut isti & alii ejusdem commatis juve-
 nues oriosam vitam agant cum detimento Republicae, & aliorum Ci-
 vium, qui substantia propria folia haec inutilia sustentant, quae va-
 ga Venus ex multorum caelibatum copia producit. Et tu Lector
 benevoli, hanc plus justo quam materia poscit breviorem additionem,
 pro laxamento animi erga hos miseris propensi, habeas queso.

subsistet tunc institutio cum ipsius nepotis facta fuerit contemplatione; & hoc casu, proprietatem & usum fructum nepos adquiret: valet etiam in dubio, pro nepte enim praesumimus factam institutionem, quum nemo facile eligat viam ex qua sua infirmari possit dispositio.

- 18 Quaer. Est aliquis modus tutus in utroque foro, per quem possit pater, aut mater aliquid relinquere ultra alimenta filio ex damnabili coitu nato? Resp. Utique, si ab eis instituatur sub conditione *si legitimetur*, sed non ipsi bonorum administratio conceditur conditione pendente. Id tamen in nepote ex filio spurio Clerici speciale est, ut ab avo suo recte haeres scribi possit. Sed ingens dubium est: an pater filio impuberi legi imo quemlibet ex dictis pupillariter substituere possit? Dicendum posse; quum non jam in bonis patris sed filii succedant: & quamvis *LL. 2. tit 3. lib. 5. & 2. tit. 32. lib. 1 Ordin.* filium spurium & incapacem ab omni successione arceant consanguineorum patris, ex communi opinione tantum in Clericorum & Religiosorum filiis procedunt.
- 21 Quaer. Si pater incapacem filium instituit, cui applicatur haereditas? Resp. Si id palam fecit, & ipsum solum testamento scripsit haeredem, nullum est testamentum adPLICabiturque ideo haereditas venientibus ab intestato: quibus non dabitur, si cum ipso incapaci alii sint habiles instituti haeredes. Sed si incapacitas filii ob delictum proveniat, Fiscus haeres erit; ut accidit quum capacem testator palam scribit, & hic suam fidem accommodat de tota haereditate ejusve parte tali incapaci filio restituenda, *leg. 13. in fin. tit. 7. 6. Part.* Dum autem non accommodet fidem institutus haeres,

pe-

penes ipsum remanebit haereditas si numquam restituat. In summa, Fiscus aufert quid pro quo accomodata est fides, quamvis non fuerit restitutum.

Quaer. Quomodo constabit de ista promisione?

Resp. Variis modis, veluti per instrumentum id continens, per confessionem haeredis, (tenetur enim positioni *an fuerit rogatus respondere*, sicut & in delictis quilibet cogitur, & quem quaeritur *an quis possideat*, vel dolo desisset possidere.) Etiam per verisimiles conjecturas probari potest, ortas vel ex testatoris verbis, vel quod cum haerede articulo mortis ad aurem loquutus fuisset, & post appareant bona in potestate incapaci. In dubio tamem contra Fiscum praesumimus utpote de lucro agentem. Quum autem haereditas ab haerede, aut filio Fisco restituitur, cum fructibus quoque sit, quum illi malae fiduci possores sint; unde donec restituant, non sunt in foro conscientiae securi. Nota tamen, quod si Laicus sit haeres qui fidem accommodavit, Regis Fisco restitutio fiet; si Clericus, Fisco Ecclesiae, nullam quim faciat diversitatem testatoris illiusve cui restituitur conditio status: unum tamem est, quod si iste jam bona possideat, & non sit subjectus jurisdictioni Fisci ad quem pertinent, conventio tunc coram proprio ipsius iudice fieri debet, non tanquam delinquenti, sed tanquam simplici posessori; condemnatio autem & confiscatio debet fieri modo praedicto. (*)

F 2

Quaer.

(*) Iterum affirmamus Auctorem nostrum plures opinionum suarum castigaturum fuisse, si ipsum in posteriora saecula servassent facta. Nescio porro, qua fatali, ut ita dixerim apprehensione plures supe-

30 Quaer. Si quis Fisco hujusmodi fideicommissum denuntiat, consequitur praemium aliquod? Resp. Si ipse qui tacitam fidem accommodavit se detulit, consequetur tertiam bonorum partem, quae tribuitur quoque

perioris saeculi DD. nostri a seculari & nativa jurisdictione Clericos eximere voluerint, semper ac personarum eorum aliqualis ratio siue in contracribus, sive in judicio, aut aliis habita sit negotiis. Non dubitamus Academiae Bononiensi, & Philosophiae nostrae infelicitati primis illis temporibus, quibus cum *Decretalibus* coagulata doceari coepit, ex integro adscribere. Ego sane, nullam invenio causam, quare Fisco Ecclesiastico bona sint restituenda, quum Clericus aliquis fidem accommodat de ipsis *incapaci* restituendis. *Lex enim 13. tit. 7. 6. Part.* quae *istius* defendit acquisitionem, lex est politica & a legitima saeculari potestate emanata, quibus & Clerici praestare obedientiam tenentur et obsequium, ut prorsus nobis convictum reliquit D. *Salced.* de *Leg. polit. libr. 1. cap. 4. nn. 7. & seqq.* Idque quantumvis ipsae poenales sint, & Quid enim obstabit, ut eorum salva semper persona in bonis exaquantur, aut excutot sit *Judex* ipse Ecclesiasticus? Ex assumptione Clericus nemo ideo unum esse desinit Societatis civilis, quantumvis in aliam, adscribatur. Et quidem si juxta Decretalistas illos, lex ulla civilis non potest Clericos obligare ex defectu, ut ajunt, *jurisdictionis* & quae ratio & ipsos movere potuit ut legem nostram Regiam adeo libenter admittant? Compendium & utilitas. In summa, non extat lex Ecclesiastica quae hanc foveat acquisitionem, nec existere poterat, quum in materia omnino politica & civili & ipsis Pontificibus extra territorium impune non pareatur. *Lex 13. tit. 7. 6. Part.* soli Regi & ejus Fisco bona incapaci relicta tribuit, ibi: „*E debela aver el Rey.*“ Nec aliquid negotii facit fundamentum quod Auctorem nostrum commovit, ratione fori in quo unusquisque conveniri deberet. & Quid enim forum cum applicatione poenae communе habet maxime quum ad restitutionem actione in rem Fiscus (in quem transiit statim bonorum dominium, ac fides accommodata fuit) expiri debeat; & pro tali actione & quis porro ignorat Clericos etiam in saeculari foro respondere teneri, si res vel maxime temporalis sit, nec proprii patrimonii? Tu Lector judicabis, sed nos ita prouidabio sentimus.

que delatori cuilibet: etsi tertia pars quae datur accommodanti fidem, sit ex bonis pro quibus rogatus fuit, quae autem extraneo, de his quae Fisco pertinent deducatur. Et quidem si ipse se detulerit filius incapax post factam restitutionem, dimidiam dodrantis (quarta ab herede retenta) restituti consequitur, *leg. 14. tit. 7.*
6. Part. Idem dicendum si tantum res una ipsi restituta fuisset, dimidium enim pertinebit ad ipsum.

Praeterea, qui tacitam fidem accommodat deputationis & publicationis bonorum poena multatur. 31
 Et notabis, incapacem filium adeo incapacem esse, ut bona patris, nec per viam contractus onerosi, nec lucrativi adquirere possit, *LL. 22. tit. 2. libr. 1. & 2.* 32
tit. 3. libr. 5. Ordinam. idemque deducitur ex *leg. 4. tit. 3. 6. Part.* Quim nec consanguineis patris aut matris 33
ex dict. LL. Ordin. succedere potest, quamvis in hoc 34
 eas taxet communis opinio. Vid. *Num. 20.* Atque ita 35
 si pater quidquam donavit incapaci filio, donatum applicabitur ab intestato venientibus ordine successivo, & istis intra duos menses non potentibus, Fisco, *leg. 10. tit. 13. 6. Part.*

Quaer. Hujusmodi filii incapacibus debentur alimenta? Resp. A natura utique: ita ut hodie jam ad necessitatem reducta sint, argumento *leg. 2. tit. 19. 4. Part. & 8. tit. 13. 6. Part. Cap. Cum haberet 5. in fin. X. De eo qui duxit &c.* Quamvis enim *lex 5. dicti tit. 19. & Part.* hanc necessitatem remitere videatur, sententia sequitur *dict. Cap. Cum haberet;* atque ita vel officio judicis, vel condictione illius *Capitis possunt ut ea praestent parentes compelli,* sicut & haereses ad quos transit etiam haec obligatio. Unum ta-

- men est , quod alimenta (saltim in spuriis) tantum
quoad indigentiam & ex fructibus patrimonii praestari
debent , non attenta paterna dignitate. Ex nostr. leg. 10.
- 40 *Tauri* tantum Quintum bonorum permititur parenti-
bus filio nato ex damnabili coitu dare , & naturalibus,
extantibus legitimis filiis: sed si hi deficiant , naturali-
bus patrimonium totum relinquere potest ; & hoc ca-
su , non pro indigentia , sed secundum qualitatem per-
sonarum & patrimonii omnibus compelli poterit pater
alimenta praestare. Quum autem Quintum plus quam
sufficiens sit ut inde incapax filius alatur , minus
poterit pater , aut judex ipsi asignare. Sed si totum
Quintum necesarium sit , dubium est : an ex eo ex-
trahi debeant legata pia , si quae forte pater testator re-
liquit , & funeris impensae ? Dicendum , mimpensas fune-
ris utique ; sed legata non valent quum non aequa-
sint necesaria ac ipsa alimenta. Adverte : quod fun-
dus vel res in qua hujusmodi alimenta asignentur ad
haeredes filii incapacis transmititur , leg. 9. in fin. &
- 41 10. *Tauri*: quapropter nec in ea a patre gravari po-
terit , nisi aliquid forte de alimentis supersit , nam tunc
42 & eo quod superst poterit privari.
- Quaer. In quantum dotare poterit filiam , quam
43 quis ex damnabili coitu habet ? Resp. Usque ad Quintum praestare poterit ; & talis dos transmitetur in pos-
teros filiae. Si autem plus quam Quintum pro dote
dedit , non poterit ab ipsa auferri quod superst
constante matrimonio , nisi istius maritus parti-
ceps fuerit fraudis , ducens scienter ex damnabili coitu
natam ; alias enim ex titulo oneroso possidere dicitur.
Quum autem quod ex Quinto superst aufertur , vel ha-

re-

redibus si testamento palam pater dotem dedisset, vel Fisco si tacite, ut per fideicommissum, adPLICatur; vel filiis legitimis, aut his deficientibus patri, aut matri, aut fratribus si per contractum inter vivos dos data fuerit; sed & istis intra duos menses non petentibus Fiscus subintragat. *Vid. in Num. 35.*

Materia porro & doctrina taciti fideicommissi & 44 locum habet in parentibus: unde infertur, patrem filio ex damnabili coitu nec ex testamento posse nec ab intestato succedere, *arg. leg. 8. in fin. tit. 13. 6. Part.* quamvis istum facile largiamur ex dict. cap. *Quum ha-* 45 *beret ad alimenta manere obligatum.*

Quaer. Hujusmodi filii succedunt consanguineis pa- 46 tris aut matris? Resp. Hodie ex *LL. 12. tit. 13. 6. part.* 47 *1. 7. & 8. tit. 8. libr. 5. Recop.* filii naturales tantum suis aliquando succedunt fratribus. Mortuo igitur (ait lex 12.) filio naturali ab intestato absque filiis, nepotibus, aut matre, fratres sui ex parte matris ipsius haeredes sunt, exclusis fratribus aliis naturalibus qui tan-tum sint ex parte patris; isti enim incerti sunt, matris vero certi. Si antem nulli ex parte matris haereditates extant, tum fratres naturales ex parte patris capient haereditatem, nisi forte adsit aliquis filius legitimus ex patre, mortui frater; nam tunc iste solus, quia plus juris quam naturales habet, succedet. Matris autem consanguineis bene succedent filii naturales propter partus certitudinem, *dict. leg. 12. Advertendum tamen, quod* 48 *si filius, naturalis tantum, ab intestato moriatur, reli-* 49 *to fratre ex parte matris tantum, & fratre naturali ex* eodem patre & matre, iste utrinque conjunctus praefertur. Filii vero ex incestu nati, aut quolibet alio dam-

damnabili coitu, nec consanguineis matris succedunt ex nostr. leg. 9. Taur. & 2. tit. 3. libr. 5. Ordinam. qua tales filii a consanguineorum patris successione, etiam testamentaria, arcentur, & nostra idem in matre ob-
50 servari jubet: quare nec consanguinei ipsis succendent.

Vid. n. 20.

- 51 Videndum nunc, an filii isti successionis incapaces, in nobilitate, dignitate, officio, aliisque juribus parentum possint succedere? Et dicendum, bene succedere in his omnibus quae jus sanguinis, & naturale (quo omnes isti filii vere tales sunt) deferunt, secus in his quae commodum successionis bonorum spectant. Unde 1. sequitur: Qod tenentur lege Pompeja de parricidio si parentes occiderint. 2. Tenentur parentibus reverentiam exhibere, ideoque ipsos sine venia non vocant in jus.
 52 3. Possunt mortem parentis accussare, tamquam suam, suorumve injuriam prosequendo. 4. Possunt (hoc de naturalibus intellige) a parentibus minus solemnis testamento haeredes institui. 5. Non possunt in, vel pro-
 53 patre dicere testimonium. 6. Poena inhabilitationis filiorum propter delictum patris dum de isto constet, & in his locum habet. 7. Si eorum mater sit certa erunt nobiles si pater sit, leg. 1. tit. 1. Part. 7.
 54 Haec omnia procedunt, cum tales filii legitimati non sunt, sed si legitimati, dubium est: an in bonis parentum, dignitatibus &c. succedant? Dicamus antea, quibus fiat legitimatio modis: duobus igitur ipsa fit; per rescriptum Principis, cum ipse naturalem, vel spuriū filium natalibus restituit; & per subsequens ma-
 55 trimonium, si nimirum qui filios naturales habet contrahat cum illa ex qua nati; ipso enim tunc jure legiti-

timantur, dum quo tempore fuerint habitu nullum inter parentes ad contrahendum fuissest impedimentum, *leg. 1. in fin. tit. 13. Part. 4. & 2. in fin. tit. 15. ejusd.* 56
Part. Adeo autem per subsequens matrimonium legitimantur filii antea suscepti, ut etiamsi id pater eorum faciat articulo mortis, legitimantur; quin & si nulla subsit spes sobolis, saltem si filii sint superstites: nisi forte appareat tale matrimonium in fraudem fuisse dispositum, *v. g. ut excluderetur substitutus vocatus in* 57
casu quo qui contrahat (institutus scilicet) absque legi- 58
tima prole decedat: vel ita se habeat, ut sensum amisset jam, qui contraxisse dicitur. Nota: quod matrimonium illo casu, licet substitutum non excludat, valet.

Quaer. Si quis habens naturales filios, contrahat 59
 cum una, eaque mortua, cum concubina eorum matre, legitimantur filii antea suscepti? Resp. Utique, 60
 cum nullum adsit impedimentum.

Quaer. Si quis habet filium naturalem, & ex eo 61
 nepotem legitimum, si mortuo naturali filio contrahat cum concubina, legitimatur nepos quoad avum ipsum? Respond. Utique: virtus enim legitimatis favore ipsius matrimonii succedit; atque ita si in una persona 62
 operari nequit, in alia operatur.

Quaer. Si quis, suscepto naturali filio, matrimonium contrahat, filiumque ex eo legitimum habeat, & mortua justa uxore nubat iterum cum concubina ex qua primum filium asumpsit, quique ex eo legitimatur? quis filiorum in successione praefertur? Resp. Filius legitimus secundo genitus: legitimatio enim nihil 64 65
 est aliud quam restitutio quaedam, quae in prejudicium

cium juris quaesiti nunquam operatur. Hoc tamen non
 66 impedit dicamus, filium legitimatum in omnibus pro
 legitimo haberi, atque ita succedere ex testamento, &
 ab intestato, consequi suitatis jura, & ipsi legitimam
 deberi; habebit aequae bonorum posessionem contra
 tabulas, & sine causa exhaeredatus, querelam.

67 Quaeres: ¿ Si extant filii legitimi succedunt cum
 ipsis legitimati? Resp. Si legitimatio ex matrimonio
 sequuta fuit, utique: si autem per *rescriptum Principis*, tunc cum ipso in exprimatur; nam Princeps de-
 68 minuere potest legitimam. Atque ita poterit pater eos
 meliorare, ita ut plus quam legitimi consequantur. Non
 succedent autem per *rescriptum Principis* legitimati
 cum legitimis, si isti postea nascantur, nec cum legi-
 timatis per subsequens matrimonium, si istorum le-
 gitimatio subsequuta fuit. Omnes tamen legitimati in-
 distincte agnatis, & cognatis patris succedunt, & ipsi
 69 eis, ab intestato, & ex testamento, ut legitimi.

70 Quaeres denique: ¿ Si Princeps ad instantiam patris
 legitimavit filium apposita clausula, quod non nisi
 in his quae ipsi pater velit relinquere possit succede-
 re, valet legitimatio? Resp. Utique: licet hujusmodi
 actus non tam legitimatio, quam sit ad succedendum
 dispensatio.

LEX XIII. TAURI.

II. TIT. VIII. LIBR. V. RECOP.

DE FILIIS ABORTIVIS.

LET XIII.

„POR evitar muchas dudas que sueleu ocurrir acer-
 „ca de los hijos que mueren recien nascidos,
 „sobre si son naturalmente nascidos, ò son abortivos:
 „Ordenamos , y mandamos , que el tal hijo se diga que
 „naturalmente es nascido , y que no es abortivo , quan-
 „do nasció vivo todo , y à lo menos despues de nas-
 „cido vivió veinte y quatro horas naturales , y fue
 „baptizado antes que muriese. Y si de otra manera
 „nascido , murió dentro del dicho termino , ò no fue
 „baptizado : mandamos , que el tal hijo sea habido
 „por abortivo , y que no pueda heredar à sus padres:
 „ni à sus madres , ni à sus ascendientes. Pero si por
 „el ausencia del marido , ò por el tiempo del casa-
 „miento claramente se probáse que nasció en tiem-
 „po que no podia vivir naturalmente; mandámos ,
 „que aunque concurran en el dicho hijo las calidades
 „susodichas , que no sea habido por parto natural , ni
 „legitimo.

„X ista lege. Proles illa non abortiva dicitur quae-
 „tota viva nata est , vixitque viginti quatuor ho-
 „ras , fuitque baptizata , & tempore quo naturaliter vi-
 „vere posset orta. Pro quorum declaratione supponen-
 „dum , testamentum in quo filius fuit praeteritus ipso .

- jure esse nullum, ad differentiam illius in quo posthumus praeteritus invenitur, quod usque ad ipsius nativitatem non destruitur, leg. 20. tit. 1. Part. 6. &
- 2 ratio est: quia dum in ventre est posthumus, adhuc in conceptu juris nihil est.
- 3 Quaer. Si posthumus praeteritus nascatur in vita patris, & eo adhuc vivo decedat, convalescit testamentum? Resp. Utique, modo in ipso ab intestato venientes, modo extranei sint instituti: & in hoc etiam differt posthumus a filio jam nato, nam praeteritus non convalescit testamentum etsi vivo patre decedat, nisi vocati sint venientes ab intestato. Ut hodie posthumus rumpat testamentum, requiritur quod supra diximus de prole non abortiva, n. leg. 13. & legib. 4. & 5. tit. 23. Part. 4. & 17. in fine tit. 6. Part. 6. Notandum etiam, quod quandoque etsi posthumus intra breve tempus nascatur, legitimus praesumitur, veluti si quis eam ducat quam concubinam habuit.

LEX XIV. TAUR I.

VI. TIT. IX. LIBR. V. RECOP.

LET XIV.

„ **M**andamos, que el marido, y la muger, suelto el matrimonio, aunque casen la segunda, ó tercera vez, ó mas, puedan disponer libremente de los bienes multiplicados durante el primero, ó segundo, ó tercero matrimonio; aunque haya habido hijos de los tales matrimonios, ó de alguno „ de

„ de ellos, durante los cuales matrimonios , los dichos
 „ bienes se multiplicaron , como de los otros sus bie-
 „ nes propios que no oviesen seido de ganancia ; sin
 „ ser obligados à reservar à los tales hijos propiedad,
 „ ni usufructo de los bienes.

LEX XV. TAURI.

IV. TIT. I. EOD. LIBR.

LET XV.

„ EN todos los casos que las mugeres , casando se-
 „ gunda vez , son obligadas à reservar à los hi-
 „ jos del primer matrimonio la propiedad de lo que
 „ ovieren del primer marido , ò heredaron de los hijos
 „ del primero matrimonio ; en los mismos casos el va-
 „ ron , que casare segunda , ò tercera vez , sea obligado
 „ à reservar la propiedad dellos à los hijos del prime-
 „ ro matrimonio.

LEX XVI. TAURI.

VII. TIT. IX. EOD. LIBR.

LET XVI.

„ SI el marido mandare alguna cosa à su muger al
 „ tiempo de su muerte , ò en su testamento , no
 „ se le cuente en la parte que la muger ha de haber de
 „ los bienes multiplicados durante el matrimonio ; mas
 „ haya la dicha mitad de bienes , y la tal manda en lo
 „ que de derecho debiere valer.

PRO

- I** PRO harum *legum* notitia sciendum est, quod mulier transiens ad secunda vota tenetur reservare filii prioris matrimonii quidquid ex causa lucrativa a primo marito habuit; & si de eo disponat, bonorum dominium amittit, & per legem usufructuaria efficitur: unde non poterit plus uni filio, quam alteri relinquere, vel unum meliorare in praedictis bonis.
- 2** Similiter tenetur reservare quae a ab aliquo filio primi matrimonii titulo successionis accepit ab intestato: dum sic adquisitum, filio a patre obvenissent, secus si ex proprio labore, vel ab ascendentibus comparasset flius, aut ab extraneo. Tenetur aequae mulier reservare quidquid a marito ex testamento, vel causa nuptiarum accepit, *leg. I. tit. 2. libr. 3. Fer. II.* Non tamen acceptum in praemium virginitatis amissae a sene, vel ignobili; nec quod a filio in vita accepit si post mortem illius nubat; sicut nec medietatem luerorum, quae ipsi per leges nostri Regni pertinet *nos-tr. leg. I 4.* Notabis quod *ex leg. I 5. Taur.* in quibus casibus mulier secundo nubens tenetur accepta reservare filii prioris matrimonii, in eisdem maritus transiens ad secunda vota tenetur id exequi; quin bona, de quorum reservatione tenetur, alienare possit,
- 5** immobilia saltem; nam mobilia, facta aestimatione, & satisfactione praestita de earum vel pretii restituitione, poterit alienare: unde ad filiorum securitatem omnia patris secundo nubentis jacent bona tacite obligata, *leg. 26. tit. 13. Part. 5.*
- Quaer. *Quid si talia bona alienentur?* Resp. Alienatio valet, sed revocabitur post alienantis mortem; ideo

ideo autem valet, quia filii (quorum in favorem re-servantur) mori prius possunt quam parens alienans. Sed si alienatio ante transiit facta fuisset, filii, eo sequente, alienatum statim petere possunt, & vindicare. Quae omnia locum non habent, cum de conjugis 6 mortui licentia, & filiorum (utpote quibus reservatio praecipue interst) superstes conjux secundo nubit: aut si Principis licentia nuptiae fuissent dispositae. Notandum; ea quae diximus de secundo matrimonio, locum habere, habito respectu, in tertio, quarto, aut ulteriori.

Quaeres: 7 Mulier transiens ad secunda vota tene-tur reservare filiis primi matrimonii quae habuit a consanguineis mariti? Resp. Utique; ab ipso enim marito proficisci intelliguntur. Idem de marito respectu consanguineorum uxoris dicendum. Non tam-en ex his inferas, superstitem conjugem amittere ab altero bona relicta, licet reservare teneatur.

Quaer. 8 Si maritus aliquid reliquit uxori subcondi-tione si non nupserit (quae viduis tantum apponi po-test) amittit statim secundo nubens? Resp. Utique, ex defectu conditionis.

Quaer. 9 Si a marito, aliove uxori fuerit legatum relictum donec caste, & honeste vixerit, amittit ipsum secundo nubens? Resp. Aut talis conditio a marito, vel filio fuit posita, & tunc amittit; aut ab extraneo, & retinet: ratio est, quia in matrimonio castitas est, quam tamen non videtur respectu patris, & filii con-servare quae iterum contrahit.

Amittit aequa transiens ad secundas nuptias tute-10 lam legitimam filiorum: nec priusquam ipsis, & Velle-ja-

- 11 *jano renuntiaverit eam potest assumere, leg. 4. & 9. tit. 16. Part. 6.* Idem dicendum de cura; praesumitur enim, quod secundi mariti amore accensa non optime de filiorum bonis mereatur, *dict. leg. 4.* Similiter perdit tutelam testamentariam mulier secundo nubens: idque quamvis contrarium testator maritus disponuissest: tenetur etiam vestes lugubres restituere haeredibus primi mariti; imo lectum quotidianum ad partitionem cum eisdem aferre, *ex leg. 6. tit 6. lib. 3. For. II.* Si tamen filiis pater pupillarem dederit substitutum, bene educatio matri permititur, cum ad ipsam non sit tunc haereditas per ventura.
- 12 Quaer. Matre a tutela exclusa pertinet ad legitimum, vel ad dativum? Resp. Dicendum: Si mater nunquam eam accepit (quod *ex leg. 9. tit. 16. Part. 6.* non tenetur ipsam accipere) ad legitimum venit: si accepit, & transivit ad secundas nuptias, etiam ad legitimum pertinet: unde solum admitetur dativus, cum mulier ipsa a Judice tutorem petiisset dari, quia iterum nubere volebat. Amittit etiam uxor tutelam filiorum, si dishoneste vivat, *dict. leg. 9. tit. 16 Part. 6.* quin & bonis tanquam prodiga interdici potest, quae enim prodiga est corporis, & rerum esse praesumitur. In quo a marito differt, cui ob hanc causam similis non fit interdictio, licet ipsi tollatur administratio bonorum filii: differunt etiam, in eo quod maritus secundo nubens praedictam non perdit administrationem.
- 13 Quaer. Si mater vivat luxuriose, & alicui filiorum succedat, tenetur id aliis filiis reservare? Resp. Non tenetur: lex enim de reservatione mere poenalis est, & tantum loquitur de casu, quo mulier secundo nubat:

un-

unde nec dotem amittit; perdit tamem medietatem lucrorum constante matrimonio adquisitorum, *leg. fin. in fin. tit. 4. libr. 5. Ordin.* sicut & donationem quam a marito habuit, *leg. 9. tit. 12. libr. 3. For. II. leg. 3. tit. 12. Part. 4.* & facultatem testandi a marito concessam.

Quaer. *z* Si mater tutelam asumpsit, & in transitu *13* ad secunda vota non petierit a Judice tutorem filii, amittit eorum successionem, & jus substitutionis pupillaris? Resp. Utique: idemque dicendum si noluit esse tutrix, & intra annum tutorem filiis non petit. Quod (mater non extante) militat etiam in consanguineis, *leg. 12. tit. 16. Part. 6.* Haec procedunt, nisi mater, aut consanguinei minores sint XXV. annis: Item non procedunt, si filii puberes moriantur. Licet autem consanguinei ex omissione tutorem petendi successionem amittant, non tamen sequentes in gradu, licet intra alium annum non petant, dum tamen qui anteriores sunt vivant, secus si in vita impuberis moriantur. Nota, quod non est transacto tempore purgationi locus.

Quaeres denique. *z* Si filius impubes mortuus est *19* intra annum, in quo mater tutorem ipsi petere debebat, & adhuc brevissimum tempus remanebat, ex stilo Curiae non sufficiens ad petitionis expeditionem, successio defertur matri? Resp. Utique: nam ille qui tenetur ad aliquod factum intra certum tempus explicandum, non incurrit poenam legalem nisi integraliter labatur, ex doctrina cap. *Commisa de Elect. in 6.*

LEX XVII. TAURI.

I. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

DE MELIORATIONE.

LET XVII.

„ Quando el padre , ò la madre mejoráre à alguno de sus hijos , ò descendientes legitimos en el *Tercio* de sus bienes en testamento , ò en otra postrimera voluntad , ò por otro algun contrato entre vivos , ora el hijo esté en poder del padre que hizo la dicha mejoría , ò no ; fasta la hora de su muerte la pueda revocar quando quisiere ; salvo si , hecha la dicha mejoría por contrato entre vivos , oviere entregado la posesion de la cosa , ò cosas en el dicho *Tercio* contenidas , à la persona à quien la hiciere , ò à quien su poder oviere ; ò le oviere entregado ante Escrivano la escriptura dello , ò el dicho contrato se oviere hecho por causa onerosa con otro tercero , asi como por via de casamiento , ò por otra cosa semejante ; que en estos casos mandamos , que el dicho *Tercio* no se pueda revocar , sino reservase el que lo hizo , en el mismo contrato , el poder para lo revocar , ò por alguna causa que segun Leyes de nuestros Reynos las donaciones perfectas , y con derecho fechas se pueden revocar .

UT

UT melius intelligatur materia haec, sciendum quid haereditatis filiorum legitima comprehendat. Hodie igitur ipsa omnia bona comprehendit praeter Quintum, de quo ad libitum possunt disponere parentes, sicut & de Tertio inter filios tantum, & descendentes, unum, vel aliquos meliorando in ipso, *legib. 9. tit. 5. libr. 3. For. II. & 17. Tauri.*

Quaer. *Quod prius de haereditate deducitur, Tertium, vel Quintum?* Resp. Quintum, favore animae, *leg. 214. Styli*; nisi testator contrarium juss erit, in sui enim favorem est constitutum. Deducto igitur aere alieno, dividetur paterna haereditas in quinque partes aequales, quarum una pro Quinto asignabitur: post residuum in tres partes secabitur, & una erit Tertium, applicabiturque filio meliorato: reliquum legitima erit, & inter filios dividetur aequaliter, *leg. 30. Tauri.*

Videamus nunc quid *nostr. leg.* statuatur. Ut intelligatur notandum, quod ex dicta *leg. 9. Fori*, pater, vel mater poterant quidem in vita meliorationem Tertii bonorum facere, & quem filium eligere voluerint nominare; attamen per tempus vitae sua ipsis licebat electionem revocare: ea autem non revocata, si traditio intervenerat (licet non ex hoc, nec statim valeret) morte confirmabatur; si autem non fuisset sequuta traditio, nunquam tenebat, nec ipsam mors confirmabat. In summa, ex *dict. leg. 9.* melioratio habebatur ad modum donationis alterius inter patrem, & filium: unde semper valebat facta filio emancipato. Verum *lex nostra* disposuit, quod si non tradatur possessio, possit revocari melioratio, secus si tradatur; modo fiat a patre, modo a matre (respectu istius semper, & omni

- casu valebat ob potestatis defectum) modo filio in po-
 9 testate, modo emancipato. Ne tamen hinc inferas ali-
 quid nostris legibus mutatum fuisse circa simplices do-
 nationes, filiis in potestate patria, & extra constitutis,
 factas: licet enim ex *leg. 26. infra*, donatio quaelibet
 patris intelligitur filio facta pro melioratione, hoc est
 intelligendum de donatione confirmata juris dispositio-
 ne, & solemnitate.
- 10 Quaer. Si alter parentum filium in Tertio, &
 Quinto melioravit, & tradidit possessionem, poterit
 quoad Quintum illa melioratio revocari? Resp. Utique:
 alias enim intestabilis efficeretur pater, cum in effectu
 sit haec omnium bonorum donatio, respicit enim ex
leg. 23. infra tan. praesentia, quam futura bona.
- 11 Quaer. Si facta est melioratio Tertiis tradita posse-
 sione, & pater qui fecit, alia post bona adquisivit, est
 revocabilis quoad bona acquisita? Resp. Non est: idque
 12 quamvis exprese limitetur ad bona praesentia; meliora-
 tio enim ad omnia bona futura sua natura extenditur.
- 13 Unde nihil interst ex qua causa fiat; sufficitque scriptu-
 rae traditio.
- 14 Quaer. Si pro melioratione in Tertio res certa
 fuerit asignata quae ipsum non aequet, debet suppleri
 quod deficit? Resp. Non: quare si fortuito res pereat, fi-
 lio periit: e contra si asignata res Tertium supereret, in
 solo ipso intelligitur melioratus. Sed dubium est: si pa-
 ter dixit quod ex aliis bonis suppleretur portio deficiens,
 poterit quoad partem istam, cuius non fuit tradita po-
 sessio revocari? Resp. Non, quia, ut saepe dictum, om-
 nia respicit bona melioratio natura sua.
- 15 Quaer. Ut melioratio irrevocabilis efficiatur ex

traditione posessionis, requiritur actus verus traditionis?

Resp. Non: quia vera, & juridica possessio tan ex actu 16
ficto, quam vero causatur: quin & *lex nostra* asserit
scripturae sufficere traditionem (qui actus fictus est) ad
posessionis adquisitionem. Quod procedit, quamvis ge-
nerice in solo Tertio absque rerum asignatione fuisse
constituta melioratio; licet hic enim incertitudo oria-
tur, quae impedit adquisitionem posessionis; non est 17
tamem omnimoda incertitudo, cum quota melioratio-
nis sit certa, licet res incertae. Nec incertitudo solet obs-
tare posessionem per Procuratorem adquirere volenti-
bus, ut nostro casu.

NOTA. *Licet ex nostra leg. 17. matrimonii cau-*
sa meliorationis facta promissio efficiebatur irrevocabilis,
hodie ex leg. 1. tit. 2. libr. 5. Recop. prohibetur pater fi-
lias per viam dotis meliorare inter vivos.

Quaer. *z* Tenetur pater filium digniorem meliorare? 18
Resp. In contentioso foro quem velit potest eligere, sed
in conscientia, meritis, & virtutibus abundantem.

Quaer. *z* In unico filio potest cadere melioratio? 19
Resp. Non: melioratio enim cum sit quaedam electio
non potest in unica subsistere persona. Nepos tamen
(qui ex leg. 18. meliorari potest ab avo) ex unico tan-
tum filio meliorari utique poterit, ex magis recepta, &
communi opinione, *licet contrariam amplectatur GO-*
MEZ.

Quaeres: *z* Si postquam melioratio est perfecta 20
pater aliqua bona alienavit, poterit filius melioratus
illa a possessoribus vindicare? Resp. Non poterit, quia
in melioratione & ejus validitate respectus habetur ad
tempus mortis meliorantis, *leg. 23. & 29. infra.*

Quaer.

- 21 Quaer. ; Si pater in vita bona sua inter filios divisit, & uni majorem portionem, quam aliis asignavit, poterit talem post divisionem revocare? Resp. Si possessionem tradidit revocare nequit; est enim talis asignatio meliorationis species.
- 22 Quaer. ; Si pater meliorationis tempore non apposuit pactum aliquod, vel gravamen, poterit illud ex intervallo aponere? Resp. Si melioratio facta fuit irrevocabilis non poterit, ut in contractibus & quibuslibet divisionibus: si vero adhuc revocari poterat, a fortiori gravamen apponere.
- 23 Quaer. ; Tenet gravamen successivum meliorationis tempore positum? Resp. Utique: nec enim requiritur, quod non sit alter descendens: atque ita vocari possunt in locum meliorati descendentes, & ascendentis in defectum istorum, & extranei si & collaterales deficiant.
- 24 Quaer. ; Melioratio in tertio ultima voluntate facta, & tradita possessione potest revocari? Resp. Utique, si traditio illa per viam legati, aut donationis mortis causa fiat (quo respectu facta praesumitur si incontinenti fiat): licet enim *lex nostra* dicat irrevocabilem meliorationem traditam, procedit quium id sit per viam contractus inter vivos.

LEX XVIII. TAURI.

II. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

DE MELIORAT. NEPOT. ET DESCEND.

LET XVIII.

„ **E**l padre y la madre , ò qualquier dellos puedan
 „ si quieren, hacer el Tercio de la mejoría , que
 „ podian hacer à sus hijos , y nietos conforme à la Ley
 „ del F uero , à qualquier de sus nietos , ò descendientes
 „ legítimos , puesto que sus hijos , padres de los dichos
 „ nietos , ò descendientes , sean vivos , sin que en ello
 „ les sea puesto impedimento.

Ex ista *lege* notandum , quod avus potest meliorare ¹ nepotem , etiamsi istius pater extet , cum (leg. 9.
 tit. 5. lib. 3. For. ll.) vivente patre , non posset nepos meliorari , quum nec ipsi legitima deberetur , nec jus succedendi haberet . Idem ex *nosta lege* quod in nepote , ² in pronepote , & quodlibet alio descendente dicendum . Notandum est etiam : quod sicut pater potest unum filium , vel nepotem meliorare , ita duos vel plures . Item : quod potest mater filium in suis bonis meliorare , quamvis in ipsis pater usumfructum habeat ; qui tamem non est ab eo auferendus , ideoque in proprietate , quam solam mulier habet , melioratio consistet ; qui enim donat , ³ jus quod tantum habet donare intelligitur .

LEX XIX. TAURI.

III. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

DE MELIORATIONE IN RE CERTA.

LEX XIX.

” **E**l padre y la madre , y abuelos en vida , ò al
 ” tiempo de su muerte pueden señalar en cierta
 ” cosa , ò parte de su hacienda el *Tercio* , y *Quinto* de
 ” mejoria , en que lo haya el hijo , ò hijos , è nietos que
 ” ellos mejoraren ; con tanto , que no exceda el dicho
 ” *Tercio* de lo que montare , ò valiere la tercera parte
 ” de todos sus bienes al tiempo de su muerte . Pero
 ” mandamos , que esta facultad de poder señalar el di-
 ” cho *Tercio* , y *Quinto* , como dicho es , que no la pue-
 ” da el Testador cometer à otra persona alguna .

- D**isponit haec *lex* quod melioratio Tertii , & Quinti potest in re , aut rebus certis asignari , dum ipsae non excedant tertiam partem bonorum habito respectu ad tempus mortis . Disponit aequē , quod non possit testator alteri commitere facultatem asignandi rem istam , vel res in quibus melioratio cadat . Quumque jam id in Tertio leg . 213 . *Styli* cautum fuisset , ad Quintum quoque extendit *lex nostra* .
- 3 Quaer . ¿ Potest filius , vel filia tertiam partem (de qua ex leg . 6 . supra potest disponere) non extantibus descenditibus , relinquere uni ex ascendentibus in re certa ? Resp . Utique : successiones enim ascendentium , &

& descendantium aequiparantur , & in una dispositum,
in altera quoque intelligitur , nisi contrarium constet.

Quaer. 2 Filius , vel filia habens ascendentes , potest 4
tertiam illam patrem extraneo in re certa relinquere ?
Resp. Non : ex omnibus enim bonis filiorum , & qua-
libet re haereditaria parentibus legitima (quae hodie duas
partes comprehendit) debetur ; atque ita imponebatur ip-
sis gravam ex tali asignatione.

Quaeres : 3 Si res in qua melioratio tertii fuit facta 5
alienetur , revocatur melioratio si non fuit facta tradi-
tio ? Resp. Aut ex voluntate citra necessitatem fuit aliena-
ta , & tunc , ut legatum , rescinditur : aut ex necessitate
(quae semper praesumitur) & non revocatur , leg.
40. tit. 9. Part. 6. Si autem in omnibus bonis fuit me-
lioratio facta , nunquam revocatur , licet in re alienata
minuatur.

LEX XX. TAUR I.

IV. TIT. VI. LIB. V. RECOP.

NE MELIORATIO IN PECUNIA CONSISTAT.

LET XX.

„ **L**OS hijos , ó nietos del Testador no puedan de-
cir , que quieren pagar en dinero el valor del
„ *Tercio* , ni del *Quinto* de mejoría que el Testador
„ oviere hecho á alguno de sus hijos , ó nietos , ó quan-
„ do mejoráre en el *Quinto* á otra persona alguna ; si-
„ no que en las cosas que el Testador oviere señalado
„ , la dicha mejoría del *Tercio* , y *Quinto* , ó quando no

„ le señaló , en la parte de hacienda que el Testador
 „ dejáre , sean obligados los herederos à se lo dar ; sal-
 „ , vo si la hacienda del Testador fuere de tal qualidad
 „ que no se pueda convenientemente dividir : que en es-
 „ te caso mandamos , que puedan dar los herederos del
 „ Testador al dicho mejorado , ò mejorados el valor
 „ del dicho *Tercio*, y *Quinto* en dinero.

LEX Lege ista deducitur. I. Quod filius , vel filia me-
 lioratus in Tertio , & Quinto bonorum , debet ha-
 bere meliorationem in ipsis rebus haereditariis , non ve-
 ro in pecunia. II. Quod extraneus , cui Quintum , aut
 pars ejus relictum est , debet illud habere in re , aut re-
 bus asignatis , vel in omnibus rebus haereditariis pro ra-
 ta , & quota. III. Quod si bona defuncti non commo-
 dam divisionem recipient , possunt haeredes solvere
 meliorationem in pecunia numerata , licet non cogan-
 tur. Legitima autem semper de rebus haereditatis debet
 solvi.

LEX XXI. TAURI.

V. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

LET^R XXI.

„ **M**andamos , que el fijo , ò otro qualquier des-
 cendiente legitimo , mejorado en el *Tercio* , ò
 „ *Quinto* de los bienes de su padre , ò madre , ò Abue-
 „ los , que puedan , si quisieren repudiar la herencia
 „ de su Padre , y madre , ò abuelos , y aceptar la di-
 „ cha mejoría ; con tanto , que sean primero pagadas
 „ las deudas del defunto , y sacadas por rata de la di-
 „ cha

„ cha mejoria las que al tiempo de la partija parecies-
 „ ren ; y por las otras que despues parescieren , sean
 „ obligados los tales mejorados à las pagar por rata de
 „ la dicha mejoria , como si fuesen herederos en la di-
 „ cha mejoria de *Tercio* , y *Quinto*. Lo qual mandamos
 „ que se entienda , ora la dicha mejoria sea en cosa
 „ cierta , ó en cierta parte de sus bienes.

Notandum ex hac *lege* , quod filius , cum aliis ins- 1
 titutus , vel ab intestato succedens , melioratus
 in *Tertio* , & *Quinto* , potest meliorationem adire , &
 haereditatem repudiare. Idem comprobat *lex 2. in fin.*
tit. 9. Part. 6.

LEX XXII. TAURI.

VI. TIT. VI. LIBR. V. RECOPIL.

DE PROMISSIONE MELIORATION. VEL NON.

LET XXII.

Si el padre , ó la madre , ó alguno de los ascendien-
 „ tes prometió por contrato entre vivos de no me-
 „ jorar à alguno de sus hijos descendientes , y pasó so-
 „ bre ello escriptura publica , en tal caso no pueda ha-
 „ cer la dicha mejoria de *Tercio* , ni de *Quinto* ; y si
 „ la hiciere , que no vala. Y asimismo mandamos , que
 „ si prometió el padre , ó alguno de los ascendientes
 „ de mejorar à alguno de sus hijos , ó descendientes en
 „ el dicho *Tercio* , y *Quinto* por via de casamiento , ó
 „ por otra causa onerosa alguna , que en tal caso sean

„ obligados à lo cumplir y hacer; y si no lo hicieren,
 „ que pasados los dias de su vida, la dicha mejoria, y
 „ mejorias de *Tercio*, y *Quinto* sean habidas por fe-
 „ chas.

Statuit *lex presens* I. quod si pater, vel mater pro-
 miserint alicui filio, vel filiae non meliorare ali-
 quem ex descendantibus, teneat promissio talis, si de
 ipsa scriptura publica confecta fuerit. II. Quod si pro-
 miserint meliorare ex causa matrimonii aliquam ex fi-
 liabus, aut ex causa qualibet onerosa, tenentur promis-
 sum adimplere; & si non faciant, pro facta habebitur
 melioratio. NOTA. *Hoc hodie correctum est lege Madri-*
ticia 1. tit. 2. libr. 5. Recop. qua talis melioratio inter
vivos prohibetur, quin & testamento, si pro dote, aut
per viam contractus dotis nomine fiat.

Ut haec melius intelligantur sciendum est: Qua-
 tuor circa successionem adesse pacta: pactum de *non*
succedendo, quo quis futura successione privatur: de
succedendo, quo quis successionem adquirere vult: de
futura successione conservanda, & de *haereditate futura*
certo modo dividenda. His positis, dicimus: pactum de
non succedendo, etiam factum ex causa onerosa, repro-
 batum esse, tan in descendantibus, quam in ascenden-
 tibus, & collateralibus; ne quis forte (quod lex semper
 praesumit) pro modico pretio de praesenti, renuntiaret
 opulentae haereditati de futuro. Unde sequitur, eum qui
 legitimam accepit, valide posse renuntiare paternam hae-
 reditatem, cum nec praeteritus testamentum rumpat:
 Idemque dicendum, si in ipso actu testandi instituen-
 dus renuntiaret, quum non esset tunc juris futuri, sed
prae-

praesentis renuntiatio. Idem quoque procedit , cum iuramento renuntiatio fuerit confirmata , quum non sit ipsum contra bonos mores , nec in aeternae salutis dispendium vergat ; idque etsi nihil renuntians receperit haereditatis. Et in tantum est verum valere cum iuramento renuntiationem , ut virtute ipsius , a successione ab intestato excludatur quoque renuntians ; qui enim simpliciter renuntiat , universaliter renuntiat : quapropter nec contra testamentum admitetur , nullum enim jus habet succedendi ab intestato.

Quaer. 511 Renuntiatio filii jurata , ipso mortuo , no- 10
cet ejus filii ? Resp. Utique : sive eorum pater vivo ipsorum avo decebat , sive jam mortuo ; semper enim ipsi ex persona patris sui , & eam reprezentando ad avi haereditatem admituntur. Atamen si pater , vel mater quibus facta est renuntiatio , renuntiantem filium , aut illius qui renuntiavit , testamento instituerint haeredem , bene succedit institutus quin obstet jurata renuntiatio , quae ad casum supervenientem institutionis non extenditur : unde ex tali institutione filius fiet iterum suus , suitatisque jura in posteros transmitet tanquam si non renuntiasset. Nec ut haec consequatur filius , requiritur nominativus ipsius facta institutio , indefinita filiorum sufficit ; in actu enim favorabili institutionis , aut legati omnes filii comprehenduntur.

512 Quod supra diximus , renuntiantem filium cum iuramento non posse patri , aut matri succedere , intellegendum est cum alii filii supersunt , filiaeve descendentes ; secus nullis existentibus morte patris , aut matris : ea enim renuntiatio aliorum filiorum contemplatione facta censemur , unde judicatur , si non apparent , defecta.

Quaer.

- 12 Quaer. ¿ Si quo tempore renuntiavit filius, nullus erat alius, nec fuit postea natus, renuntians poterit succedere? Resp. Aut talis renuntiatio non fuit facta aliorum filiorum (qui nascerentur scilicet) contemplatione v. g. quia in ea expressum, & non succedit: aut e contra, vel simpliciter, & tunc ob defectum sub intellectae conditionis admititur. Observa tamen, renuntiationem filii non obstare ipsi ad alimenta agenti, quamvis nec ea petere jurasset; repugnat enim naturae juramentum illud. Similiter, ipso non obstante, succedere potest haeredibus patris, quibus acquisita semel haereditas non amplius patris fuisse praesumitur: ergo fratri succedet suo casu idque quamvis nondum ille communis parentis adiisset haereditatem; non enim mediate succedere impedit juramentum. Ex quo deducimus, nefarium filium succedere posse haeredibus patris; non tamen idem judicamus de homicida quoad occisi haeredes in bonis ab isto proventis. Observandum est, valere pactum de *non succedendo* cum quis futurae successioni alicujus jam defuncti renuntiat, quamvis renuntians fideicommissarie vocatus fuerit; cum defuncto succedat. Adeo autem tunc valet, ut nec minor sine decreto renuntians restituatur. Ex qua doctrina sine vi infertur, substitutum pupillarem, vivente adhuc pupillo, & sine juramento posse substitutioni renuntiare, cum non renuntiet successioni ab intestato ipsi debitae, sed a proveniente hominis dispositione desistat: nec renuntiatio illius est aliud quam pactum de conservanda successione venientibus ab intestato.
- 17 Transeamus jam ad pactum *de succedendo*, quo quis alicujus successionem adquirere vult. Non valet hoc

hoc pactum , quum votum inducat captandae mortis ,
& auferat testandi libertatem : idque quamvis recipro-
cum inter duos , pluresve , aut juramento munitum
fuerit. Ex *lege* tamen 33. tit. 11. Part. 5. pactum re-
ciprocum *de succedendo* bene inter milites sustinetur
dum sunt in expeditione , cum facultate tamen ab 18
ipso cum velint discedendi , ne dictam auferat liberta-
tem. Ex his facile deciditur quaestio illa. ? Si duo in-
vicem promitant (Petrum v. g.) instituere haeredem ,
eorumque qui primus moriatur ita fecisset , non ar-
tem superstes , an ex hoc institutio primi revocetur?
Si enim Petrus , cum quo nihil est actum , non pecca-
vit , nulla est ratio cur delata , & acquisita privetur
haereditate.

Contraria plane se habent in pacto *de futura* quod 19
dicitur *conservanda* , quum ipsum exprese approbet pri-
ma pars *nostrae legis* , dum firmat promissionem patris ,
aut matris publica scriptura confessam , in idque dis-
positam , ut nullus filiorum melioretur , aut descenden-
tium. Ergo si maritus uxori promiserit se non substi-
tuturum pupillariter filiis , valet promissio ; cum ita
mater legitimam filiorum conservet potius , quam
quidquam de novo adquirat : nec pactum hoc secundo
ipsa nubens extinguitur. Secunda pars *nostrae legis* sus-
tinens pactum patris cum filia de ipsa melioranda ma-
trimonii causa , correcta (ut diximus) jacet *lege Ma-*
drititia 1. tit. 2. libr. 5. Recop. qua talis melioratio
inter vivos prohibetur , quin & testamento si pro dote ,
aut per viam contractus , dotis nomine fiat. Aufert sa- 20
ne quodam modo pactum praesens *de futura conservan-*
da *successione* testandi libertatem , sed & hoc potest lex 21
facere.

Quae-

- 22 Quaeres: ¿ Mortuo cui facta promisio de non meliorando fuit , aut a filio remissa , potest pater quem
 23 velit meliorare ? Resp. Utique: nullum jus enim coetoris filii ex tali pacto quaesitum fuit : quod procedit etsi qui reniserit filios aut descendentes habeat. Si tamen filius cui fuit facta promissio , vivente patre moriatur cum filii aut descendantibus , adhuc tunc vivit pactum , nec avus (respective) alios poterit meliorare , cum mortui filii in locum , & jus sui patris succedant.
- 25 Quaer. ¿ Si pater , vel mater promisit meliorare unum ex filiis , & talis filius pactum remittat , potest pater alium meliorare ? Resp. Utique: nisi filius moriatur in vita patris , & ex se reliquerit descendentes: & hoc casu , nec unum ex nepotibus avus poterit meliorare ; omnes enim isti ad portionem quam eorum esset habiturus pater aequaliter ex repraesentatione admittuntur. Promissio de non meliorando (ut hoc obiter addamus) non obstat parenti ut de Quinto disponat, ne remaneat intestabilis.
- 27 Quaer. ¿ Si pater , vel mater alicui tertio promisit non meliorare aliquem ex filiis , poterit nihilominus meliorare nepotes ? Resp. Non , cum & isti filiorum appellatione comprehendantur , saltem si ex causa onerosa promissio fuit facta. Nota: Licet scriptura publica desideretur , ut pactum fiat de non meliorando , si casu deperdita sit , admititur probatio testium , qui de casu omissionis , tenore scripturae , ipsamque substantia habuisse deponant , argumento *leg 41. infra.* Nota aequa , quod si pater unum ex filiis , cuius nomem expressit , non meliorare promisit , hoc non impedit quominus alium melioret: actus enim agentium non ope-

operantur ultra eorum intentionem.

Superst nunc pactum de *futura successione certo modo dividenda*, quod quidem, quamvis juratum, non valet, nisi ille forte de cuius successione tractatur consentiat, & in eadem voluntate usque ad mortem perseveraverit. Quamvis ergo filius vel filia cum juramento paternae haereditati renuntiasset aliorum fratum favore, poterit, quin juramentum obstet, patri succedere si in eadem non duraverit voluntate. Observa: Pactum istud a pacto de *non succedendo* (cujus naturae est semper respectu patris) differre, quod praesens, aliorum fratum, aut futurorum haeredum fit manibus, hoc vero patris manibus. Observa etiam: Pactum de *futura successione certo modo dividenda* valere, quum interponitur super haereditate incertae personae, ut accidit in his qui societatem ad bonorum futurorum communionem contrahunt: valet aequa cum de aliqui-jus debiti remissione agitur, veluti si cum paternis creditoribus paciscatur filius, ut postquam ad ipsum haereditas perveniat ab eis non conveniatur. Sed hic oritur dubium: An possit debitores patris, eo vivente, filius liberare? Dicendum posse favore liberationis, dum haec tamen ex causa onerosa interponatur.

K

K

LEX XXIII. TAURI.

VII. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

LET XXIII.

„ **Q**uando el padre, ò la madre por contrato entre
 „ vivos, ò en otra postrimera voluntad, ficieren
 „ , à alguno de sus hijos, ò descendientes algu-
 „ na mejora del *Tercio* de sus bienes, que la tal mejo-
 „ ra aya consideracion à lo que sus bienes valieren al
 „ tiempo de su muerte, y no al tiempo que hizo la
 „ dicha mejora.

I EX ista *lege* deducitur, quod melioratio Tertii debet
 aestimari respectu habito ad tempus mortis, non
 ad ipsius meliorationis: ratio est, quia valor legitimae
 in tempus illud differtur, & Tertium ex *leg. 9. tit. 5.*
libr. 3. For. 11. dicitur legitima respectu filiorum cum
 non possit extraneo relinquere. Idem tempus debet consi-
 derari in qualibet donatione (quae ex *leg. 26. infra* vim
 habet meliorationis) ut dicatur inofficiosa. Limita ta-
 men in singulari casu *legis 29. infra*.

LEX

LEX XXIV. TAURI.

VIII. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

DE MELIORAT. FACTA TESTAM. NULLO.

LET XXIV.

Quando el Testamento se rompiere, ó anuláre
por causa de pretericion, ó exheredacion, en
el qual hubiere mejora de *Tercio*, y *Quinto*,
no por eso se rompa, ni menos deje de valer el di-
cho *Tercio*, y *Quinto*, como si el dicho Testamen-
to no se rompiese.

Notandum ex ista *lege* , quod rupto , vel nullo r
facto testamento ex causa praeteritionis , aut
exhaeredationis , non ideo ruit melioratio *Tertii* , &
Quinti in eo contenta : dum tamen praeteritio facta
fuisset scienter , & melioratio instituto filio facta ; se- 2
cus si ignoranter , aut si ipsi praeterito vel exhaereda- 3
to filio qui testamentum oppugnavit.

Quaer. à Melioratio *Tertii* , & *Quinti* per viam 4
institutionis reicta , conservatur testamento ex causa
praeteritionis nullo facto ? Resp. Utique : quia dispositio
patris , vel matris erga filios , etiam respectu solemnitatis
invalida , debet ab intestato servari. Non tamen ut
filius sit melioratus praeter *Tertium* , & *Quintum* (cum
coeteris ab intestato succedens) integrum legitimam
consequatur ; sed quod in effectu (residuum *Tertii* , &
Quinti accipiens) *Tertium* , & *Quintum* habeat suc-
cedendo ab intestato : atque ita omnes fratres aequa-

liter succedent, sed quod superst legitimae per viam praelegati meliorato restituere tenentur. Idem similiter dicendum si non institutionis via, sed legati, aut fidicomissi melioratio relictia fuisset. Pro corollario nota: Ut conserventur legata destructo testamento non requiritur haereditatis aditio, nec ex testamento, nec ab intestato; licet enim nulla tum sit persona quae conveniri possit, Judex, aut Fiscus, vel bonis datus curator eam raepresentant.

LEX XXV. TAURI.

IX. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

DE DEDUCTIONE TERTII, ET QUINTI.

LET XXV.

El Tercio, y Quinto de mejoria, fecho por el Testador, no se saque de las dotes, y donaciones propter nuptias, ni de las otras donaciones que los hijos, ó descendientes trajeren à colacion.

Disponit lex praesens, quod Tertium, & Quintum non deducantur ex donatione propter nuptias, vel qualibet alia ab aliquo ex filiis collata, sed ex aliis bonis. Ratio est, quia melioratio tantum respicit bona quae pater, vel mater tempore mortis possidet, leg. 19. & 23. supra: & licet ad bona futura extendantur, ad ea tantum quae vere patris, aut matris tempore mortis fuerunt.

LEX.

LEX XXVI. TAURI.

X. TIT. VI. LIB. V. RECOP.

LET XXVI.

„ **S**i el padre, ó la madre en testamento , ó en otra
 „ qualquier ultima voluntad, ó por otro algun
 „ contrato entre vivos ficieren alguna donacion à algu-
 „ no de sus hijos , ó descendientes ; aunque no digan
 „ que lo mejoran en el *Tercio* , y *Quinto* , entiendase
 „ que le mejoran en el *Tercio* , y *Quinto* de sus bienes ;
 „ y que la tal donacion se cuente en el dicho *Tercio* ,
 „ y *Quinto* de sus bienes en lo que cupiere , para que
 „ à él , ni à otro no pueda mejorar mas de lo que mas
 „ fuere el valor del dicho *Tercio* , y *Quinto* : y si de ma-
 „ yor valor fuere , mandamos que vala fasta en la
 „ cantidad del dicho *Tercio* , y *Quinto* , y *Legitima* de
 „ lo que debian haber de los bienes de su padre , y
 „ madre , y abuelos , y no en mas.

LEX XXVII. TAURI.

XI. EOD. TIT. ET LIBR.

LET XXVII.

„ **M**andamos , que quando el padre , ó la madre
 „ mejoráren à alguno de sus hijos , ó descen-
 „ dientes legitimos en el *Tercio* de sus bienes en tes-
 „ mento , ó en otra qualquier ultima voluntad, ó por
 „ contrato entre vivos ; que le puedan poner el grava-
men

„men que quisieren, asi de restitucion, como de fi-
 „, deicomisso, y facer en el dicho *Tercio* los vinculos,
 „y sumisiones, y substituciones que quisieren; con
 „tanto, que lo fagan entre sus descendientes legiti-
 „mos; y à falta dellos, que lo puedan facer entre sus
 „descendientes ilegitimos que ayan derecho de los po-
 „der heredar; y à falta de los dichos descendientes,
 „que lo puedan facer entre sus ascendientes; y à fal-
 „ta de los susodichos, puedan facer las dichas sumi-
 „siones entre sus parientes; y à falta de parientes, en-
 „tre los estraños: y que de otra manera, no puedan
 „poner gravamen alguno, ni condicion en el dicho
 „*Tercio*. Los quales dichos vinculos y sumisiones, ora
 „se fagan en el dicho *Tercio* de mejora, ora en el
 „*Quinto*, mandamos que valan para siempre, ò por
 „el tiempo que el testador declarare, sin facer dife-
 „rencia de quarta, ni de quinta generacion.

LEX XXVIII.

XII. EOD. TIT. ET LIBR.

LEY XXVIII.

(a)

„**L**A Ley del *Fuero* que permite, que el que tu-
 „viere fijo, ò descendiente legitimo, pueda ha-
 „cer donacion hasta la quinta parte de sus bienes, y
 „no mas: Y la otra Ley del *Fuero*^(b) que asimismo per-
 „mite, que puedan mandar, teniendo hijos, ò descen-
 „dientes legitimos, al tiempo de su muerte, la quinta
 „parte de sus bienes; se entienda, y platicue, que
 „por

(a)
Lei 7 tit. 12
lib. 3 del F.R.

(b)
Lei 3 tit. 5
lib. 3 del F.R.

„ por virtud de la una Ley , y de la otra , no pueda
 „ mandar el padre à ninguno de sus hijos , ni descen-
 „ dientes , mas de un *Quinto* de sus bienes en vida , y
 „ en muerte .

Quarum prima ait : Quod quaelibet donatio filii a patre vel matre facta , per viam meliorationis relict a censemur ; & si talis sit ut Tertium , & Quintum supereret , destruatur in superstite .

Secunda statuit : Quod filius in Tertio melioratus potest in ipso gravari , primo favore descendantium legitimorum , secundo illegitimorum , tertio ascendantium , quarto consanguineorum , & his deficentibus inter extraneos , alias gravamen non subsistit .

Tertia constituit , quod non possit pater , aut mater legare , nec in vita , nec in morte ulli ex liberis , aut descendantibus ultra quintam bonorum suorum partem . Pro ampliori harum legum intelligentia vid . leg . 17. *supr.*

LEX XXIX. TAURI.

III. TIT. VIII. LIBR. V. RECOP.

LET XXIX.

„ **Q**uando algun hijo , ó hija viniere à heredar , ó
 „ partir los bienes de su padre , ó de su madre ,
 „ ó de sus ascendientes , sean obligados ellos , y
 „ sus herederos à traer à colacion , y particion la dote , y
 „ donacion *propter nuptias* , y las otras donaciones que
 „ huyieren recibido de aquel , cuyos bienes vienen à he-

„ re-

„ redar. Pero si se quisieren apartar de la herencia , que
 „ lo puedan hacer ; salvo si la tal dote , ò donaciones
 „ fueren *inoficiosas* : que en este caso mandamos , que
 „ sean obligados los que las recibieren , ansi los hijos,
 „ y descendientes , en lo que toca à las donaciones , co-
 „ mo las hijas , y sus maridos , en lo que toca à las do-
 „ tes (puesto que sea durante el matrimonio) à tornar
 „ à los otros herederos del testador aquello en que son
 „ *inoficiosas* , para que lo partan entre sí. Y para se de-
 „ cir la tal dote *inoficiosa* , se mire à lo que excede de
 „ su *Legitima* , y *Tercio* , y *Quinto* de mejoria , en ca-
 „ so que el que la dió podía hacer la dicha mejoria
 „ quando hizo la donacion , ò dió la dicha dote , habien-
 „ do consideracion al valor de los bienes del que dió , ò
 „ prometió la dicha dote , al tiempo que la dicha dote
 „ fue constituida , ò mandada , ò al tiempo de la muer-
 „ te del que dió la dicha dote ò la prometió , do mas
 „ quisiere escoger aquel à quien fue la dicha dote pro-
 „ metida , ò mandada. Pero las otras donaciones que se
 „ dieren à los hijos , mandamos , que para se decir *inofi-*
 „ *ciosas* , se haya consideracion à lo que los dichos bie-
 „ nes del donador valieren al tiempo de su muerte.

- I. PRO hujus *legis* intelligentia sciendum. I. Quid sit
Collatio. II. Quae sit ratio inductiva collationis.
 III. Quae personae confere teneantur , & quibus sit
 conferendum? IV. Quae bona sint conferenda. V.
 Quae requirantur ut locum habeat collatio. VI. Quali-
 ter sit conferendum , & quibus remediis conferre quis
 compellatur.
 Ad I. dic. Quod collatio sumpta pro contributione
 bo-

bonorum propriorum est: *Rei propriae in commune la-*
tio pro haereditariis portionibus dividenda.

Ad II. dic. Quod ratio inductiva collationis fuit 2
propter discordiam, & invidiam inter fratres evitan-
dam, *leg. 4. tit. 15. Part. 6.* cum jure naturae aequa-
les esse debeant in successione. Habet autem locum col- 3
latio, ad differentiam juris veteris, etiam in successione
ex testamento. Et quamvis liberum sit patri filiis quid-
quid voluerit donare aliorum legitimam non tangente; 8
& donatio a patre filio facta, pro melioratione censea-
tur ex *leg. 26. supra:* tamen locum habet collatio in do-
nationibus istis, cum non omnes, nisi in quibus vehe-
mens meliorationis praesumptio cadit, meliorandi via
factae censeantur. Nota tamen: quod semper filius pre- 4
cipuum habet quidquid testamento patris ipsi relinqui-
tur, collatio enim tantum de in vita donatis procedit.
Unde, licet inaequaliter filii instituti sint testamento, 5
semper in vita patris ab ipso accepta debent conferre,
ut in hic saltem aequalitas conservetur. Unum tamen
est: quod si filius (coeteris universaliter institutis) ali-
quis in re certa institutus fuerit, vel sit ei legatum re-
lictum quod acceptavit, hoc casu non tenetur conferre; 11
capit enim sicut extraneus: sed si omnes in rebus cer-
tis fuerint instituti (cum pro universaliter tunc institu-
tis habeantur) habebit locum collatio.

Ad III. dicendum: Quod omnes descendentes quibus 6
ab intestato debetur legitima conferunt inter se succe-
dendo ascendentibus, nulla sexus aut potestatis facta
differentia. Ergo si pater filium, & ex eo nepotem haer-
edes instituat non habebit locum collatio, cum ab in-
testato nepoti legitima non debeat vivi patre suo.

- 7 Ergo non tenetur conferre filius qui juramento paternae haereditati renuntiavit, si a patre post institutus fuerit, cum ipsi ab intestato legitima non debeatur. Ergo nepos natus ex exhaeredato filio non tenetur conferre ab avo institutus ob eandem rationem. E contra conferunt filius suus, & emancipatus, sive cum alio filio suo, sive cum emancipato haeredes instituantur. Conferunt aequi legitimati, & adoptivi, & nepotes (mortuis qui eos praecedebant parentibus). Non tamen tenentur conferre filii naturales tantum, sive soli, sive cum aliis legitimis succedant.
- 8 Quaer. Inter ascendentibus succedendo descendenteribus habet locum collatio? Resp. Non habet: est enim collatio de genere prohibitorum, quae non habent locum si non caveatur. Atque ita nec inter consanguineos collaterales, nec inter extraneos ex testamento succedentes, nec cum filii cum extraneis simul sunt instituti.
- 9 Ad IV. dicendum: Quod illa tantum bona conferuntur quae descendenti ex substantia illius de cuius successione tractatur provenerunt. Unde bona castrensis, vel quasi non conferuntur, nec adventitia proprio labore, vel ex alia persona acquisita. Nec hinc inferas omnia bona profectitia conferri, sed illa tantum quae in legitimam computantur (NOTA. In materia collationis, etiam dicuntur profectitia bona quae a matre, vel ejus linea proveniunt.) id est, donationes ob causam factae, non simplices. Ex quibus sequitur, dotem, donationem propter nuptias, datum filiae ut Religionem ingrediatur, & quidquid matrimonii causa, ut vestes, arrhae &c. donatum est, conferri debere: non tamen sumptus nuppiarum causa facti in conviviiis, cum ad patrem,

trem , & ejus honorem spectent. Adverte tamen , quod 15
 si vestes , & dos vere aestimatae fuerunt , sufficit si aes-
 timatio conferatur. Ex his omnibus dubium oritur : ; an 16
 expensae pro filio in studio factae sint conferendae ? Et
 dicendum non conferri , cum pro alimentis sint factae , &
 quasi quid castrense censeantur , leg. 5. tit. 15. Part.
 6. si tamen aliqua bona filii apud se retinebat pater , re-
 petere potest ; quim & conferri debent , si protestatus
 fuit quod erogabat animo computandi in legitimam ,
 sicut & cum magna oritur ex non conferendo inaequa-
 litas inter fratres , aut filius in literis non profecit : im-
 pensae tamen quas domi facturus esset pater cum ipso
 ratione scilicet victus , & vestitus , non conferuntur ,
 et si pater fuisset contrarium protestatus , sunt enim de
 necessitate. *dolq olla s. 2. emibido inie strem mub
 oibib*

Quaeres: 2. Libri conferuntur? Resp. Non conferun-
 tur , nisi protestentur , leg. 5. tit. 15. Part. 6. Adverte
 patrem non teneri ministrare sumptus filio studere vo-
 lenti ; licet enim filiis alimenta praestare teneatur , do-
 mi , non alibi. In disciplinam tamen grammaticalem
 obligabitur si filius sit aptus ; non vero ut studii cur-
 sum consummet , nisi forte sit dives ; quae obligatio ,
 mortuo patre , ad filios scholastici fratres non transit.

Quaer. 3. Si pater , vel mater pro redemptione filii 19
 ab hostibus aliquid expendit tenetur iste id conferre?
 Resp. Non , cum ob pietatem sit factum : idem dicen-
 dum si propter maleficium filii quidquam solvisset pa-
 ter , nisi tanquam illius fidei usor id fecerit , cum ex
 necessitate solutum videatur ; aut filius haberet bona
 adventitia , quaeque pater administrasset , ex illis enim
 solvisse intelligitur.

R

L 2

Quaer.

- 21 Quaer. ; Militia quam pater emit filio debet conferri? Resp. Aut militia (hic pro militia intellige dignitatem , seu quodlibet publicum officium ex quo annuatim aliquod commodum percipitur, est talis ut vendi non possit , nec ad haeredes transmitti , & tunc non confertur; aut potest transmitti , & tunc confertur ; licet gratis , & precibus suis pater , vel mater officium illud adquisivisset. Quum dicimus militiam conferri , de ipsius loquimur aestimatione quae aestimari debet attento tempore mortis patris , vel matris ; nisi forte non ipsa militia filio tradita fuisset , sed certa pecunia ad eam comparandam , quae tantum debet conferri tunc.
- 23 Quaer. ; Si donatio filio facta fuit propter benemerita confertur? Resp. Non , est enim debiti solutiodum merita sint condigna , & a filio probentur: non enim sufficit jurata patris confessio cum de praejudicio tertii agatur , sufficiet solum , ut , salva aliorum legitima , valeat donatio.
- 24 Quaeres : ; Lucrum quod filius adquisivit de bonis parentum debet conferri? Resp. Si totum lucrum adquisitum à filio de bonis parentis exivit , utique ; secus si totum proprio labore filii , dum constet ; & in dubio dimidium (quod patri attribuitur) conferre debet , leg. 3. tit. 15. Part. 6. Hinc sequitur , quod si filius bona patris administrasset , potest petere salarym arbitrio Judicis moderandum , quodque habebit praecipuum cum eo quod proprio quaesivit labore , ut si esset alterius famulus : cuius autem sic adquiritur ususfructus , ad patrem , eo vivente , pertinet.
- 25 Quaer. ; Si filius res patris dilapidavit , vel vivo patre res alias subrripuit , mortuo patre , tenetur conferre? Resp.

Resp. Si erat emancipatus, utique: si autem in spote-
tate, possunt fratres, vel alii haeredes remedio compen-
sationis, aut retentionis id consequi. *causa do zonotia o*

Quaer. ; Donatio simplex facta à patre confertur? 26

Resp. Non, quia cum morte confirmetur, vim relict,
& ultimae voluntatis habet, quod non confertur: nisi
forte contrarium pater dixisset, aut inegalitas inter fi-
lios emerserit, *leg. 4. tit. 15. Part. 6.* Si autem talis
donatio facta fuerit filio emancipato debet conferri, cum
statim valeat. Quum autem donatio facta est à matre,
vel ascendentē ex linea materna, licet statim valeat, non
confertur nisi dictis casib[us], protestationis scilicet do-
nantis, & inaequalitatis. Advertendum tamen, quod 27
protestationi usque ad extreūm vitae exitum locus pa-
tet respectu patris; mater, ascendensve ex ejus linea
tantum donationis tempore id facere potest, postea enim
jam jus quaesitum patri ab eo nequit auferri. Notan-
dum aequē, quod si tantum donatum fuit, quantum
ipsa valet legitima debet conferri; sive si plus, mi-
nusve; quia ita praesumimus voluisse patrem.

Quaer. ; Si pater remittat filio usumfructum bo- 29
norum adventitiorum, tenetur iste fructus perceptos,
eorumve aestimationem conferre? Resp. Non, quia re-
missio illa non est donatio: idque, sive in perpetuum,
sive simpliciter remittat pater. Si vero non remiserit, sed
filio peculii fructus percipere permisisset, pro tempore
illo quo tacuit donatio valebit.

Hodie de jure Regio quaelibet donatio filio facta,
sive in potestate, sive emancipato, sive a patre, sive
à matre, vel e[st] ex linea, praecipua habetur, dum Ter-
tium, & Quintum non excedat, quum ex *leg. 26. supra*

in ipsa filius melioratus intelligatur. Dotes tamen, & donationes propter nuptias conferuntur ideo, quia donationes ob causam sunt. Ergo maneat in hac donationum materia, quod si donatum sit filio tantum, quantum ipsa valet legitima, donatio conferuntur; si autem plus, aut minus, in Tertio melioratus censemur; sed si donatum, Tertium quoque superat, in Quinto; & si hoc denique excedit, in Legitima computatur, & quod superst conferuntur.

- 31 Ad V. dicendum: Quod ut locum habeat collatio requiritur. 1. Quod illi qui conferunt, & qui collationem petunt sint de liberis, & descendenteibus illius de cuius successione tractatur, licet nihil interst tanquam agnati, vel cognati succedant. 2. Quod succedant titulo universalis, non particuli legati, aut fideicommissi, nisi ex tali legato, fideicommissive resultaret in officiosa donatio. 3. Quod bona procedant de patrimonio illius de cuius haereditate agitur. 4. Quod illud quod petitur conferri, sit adquisitum in vita illius de cuius successione tractatur. 5. Quod illi inter quos agitur, sint tales quibus ab intestato debeatur legitima. 6. Quod filius, vel descendens velit succedere, secus si se abstineat: nisi forte quod a patre accepit, legitimam aliorum filiorum tangat; (Tertium, Quintum, & Legitimum excedendo) tunc enim residuum illud, etiam succedere nollens, conferre tenetur, leg. nostr. & 4. tit. I 5. Part. 6.
- 34 Quaer. Si filia immensam dotem accepit, tenetur residuum conferre casu quo se abstineat? Resp. Utique, adhuc constante matrimonio, leg. nostra. Nota, quod tempus in quo debet fieri computatio bonorum, ut donationes parentum in officiosa dicantur, est mortis tem-
- pus,

pus, ut in fin. nostr. legis. In dote tamen facultas ex ipsa lege datur marito ut eligat, vel tempus dotis dætae, vel mortis: unde si donatio tempore quo fuit facta *inofficiosa* fuit, & postea ita bona crevere, ut valeare possit, non retractabitur, quia tempus mortis inspicitur: e contra, si ab initio fuit *valida*, postea autem decreverunt bona, valebit in quantum non sit *inofficiosa*.

Ad VII. dicendum: Quod tribus modis confertur: 36
 1. per liberationem, cum illud quod debet conferri est promissum, sed non traditum, nec solutum. 2. In medium adducendo, quum traditur scilicet quod debet conferri. 3. Tantum minus accipiendo, cum scilicet quod debet conferri non est collationis tempore in potestate conferre debentis, ut accidit in filia, cuius dotem maritus possideat: circa quam notabis, quod soluto matrimonio quum dos apud filiam sit, tenetur illam conferre in aestimatione, quae sit tempore mortis patris, & res ipsas dotales quales eo tempore sint, non earum aestimationem, nisi fuissent ipsi tradite aestimatione, quae facit emptionem, & talia estimationi filia ipsa, & coeteri fratres consenserint. Jus istud conferendi, ut hoc obiter addamus, transit tan^o *activie*, quam *passive* ad haereses, cum jus quae situm reputetur. 37

Sed quia plurimum assimilatur *computationi*, quae 38
 fit in legitima filiorum, materia nostra, de ipsa aliquid prælibavimus. Est, sicutur, computation, alicujus rei, vel quantitatis donatae in legitimam, vel partem ejus *assumptio*; fitque tantum in sequentibus casibus. 1. Cum filius institutus sit in minus quam legitima; tunc enim agat ad supplementum tenetur computare donatum in vita patre, matre, vel ascendentे. 2. Quippe a patre
 XXXI. incessione.

in ipsa legitima instituitur, debet enim computare donata. 3. Cum filius fuit ex justa causa exhaeredatus, quae tamen ab haeredibus probari non potuit, ut enim à querela excludatur debet dicta computare. 4. Cum filius, vel filia in ipsa dote instituitur vel donatione, debet dicta computare. Computantur autem donationes factae ob causam, & simplices quae morte confirmantur: differtque computatio à collatione, quod illa tantum locum habet ex testamento, idque sive filius cum aliis filiis, & descendantibus succedat, sive cum extraneis. Nota tamen, ascendentem cui minus quam legitima per descendantem relictum fuit, non teneri donatum, aut relictum computare, cum non conferat.

40 Quaer. 2. Donatio propter nuptias, vel quid aliud sua natura computabile, computatur nepotibus in legitima sicuti suis parentibus computaretur casu, quo minus quam legitima ipsi relictum sit? Resp. Utique, cum ex persona haeredum obligationis conditio non mutetur: idque sive nepotes cum aliis nepotibus succedant, sive cum patruis; sive pater, materve eorum emancipata fuerit, nec hec.

41 Quaer. denique. 3. Si avus dotem, donationem propter nuptias, vel quid aliud computabile nepoti, vel nepoti (vivente patre) dedit, computabitur hoc ab ipso patre succedendo avo patris suo? Resp. Si illius contemplatione nepoti donatum fuit, utique; secus si non, ut in dubio fuisse praesumimus: & hoc casu, nec nepos conferre tenetur, sive avo, mortuo patre suo, succedat, quia ex persona patris succedit, qui non tenebatur computare; sive suo patri cum fratribus, quia non fuit adquisitum de substantia ejus de cuius agitur successione.

LEX

LEX XXX. TAURI.

XIII. TIT. VI. LIBR. V. RECOP.

DE IMPENSIS FUNERIS.

LET XXX.

„ **L**A cera , y Misas , y gastos del enterramiento,
 „ se saquen , con las otras mandas graciosas , del
 „ Quinto de la hacienda del testador , y no del cuerpo
 „ de la hacienda , aunque el testador mande lo contrario.

Sciendum ex ista *lege* , quod funeris impensae de 1
 „ Quinto debent deduci , etsi testator disposuisset
 contrarium ; liberis scilicet extantibus , ne earum de-
 minuatur legitima. Et quidem si ita parva sint bona ,
 ut vix ad sumptus , & funeris impensas sufficient , ea-
 rum solutio quocumque alio debito , & ipsi legitimae 2
 filiorum praefertur. Nota tamem impensas fieri debere
 secundum qualitatem personae , & loci consuetudinem .
 Pro impensa funeris (quod notabis aequa) intelligitur
 etiam expensum pro salute defuncti in infirmitate ex
 qua decessit ; & pro insinuatione , traditioneque testa-
 menti. Sed ubi quis sine liberis ab intestato moritur ,
 de toto haereditatis corpore praedictae deducuntur ex-
 pensae.

LEX

CIV.

M^e.

LEX XXXI. TAURI.

V. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

DE FACULTATE COMMISSARII.

LEX XXXI.

„ POR que muchas voces acaesce , que algunos por
 „ que no pueden , ò por que no quieren hacer sus
 „ Testamentos , dan poder à otros que los hagan por
 „ ellos ; y los tales Comisarios hacen muchos fraudes,
 „ y engaños con los tales poderes , estendiendose à mas
 „ de la voluntad de aquellos que se los dan : por ende,
 „ por evitar los dichos daños , ordenamos , y mandamos ,
 „ que de aqui adelante el tal Comisario no pueda por
 „ virtud del tal poder hacer heredero en los bienes del
 „ testador , ni mejoria del Tercio , ni del Quinto , des-
 „ heredar à ninguno de los hijos , ò descendientes del
 „ testador , ni les pueda substituir vulgar , ni pupilar ,
 „ ni egemplarmente , ni hacerles substitucion alguna de
 „ qualquier calidad que sea , ni pueda dar tutor à nin-
 „ guno de los hijos , ò descendientes del testador ; sal-
 „ vo si el que le dió el poder para hacer testamento ,
 „ especialmente le dió el poder para hacer alguna cosa
 „ de las susodichas , en esta manera : El poder para ha-
 „ cer heredero , nombrando el que dá el poder por su
 „ nombre à quien manda que el Comisario haga here-
 „ dero ; y en quanto à las otras cosas , señalando para
 „ qué le dá el poder : y en tal caso , el Comisario pue-
 „ da hacer lo que especialmente el que le dió el poder
 „ señaló , y mandó , y no mas . Cau-

Quae; Tercius portio esse Cognitio Redi.
CAutum hac *lege*, ne illi quibus commissa fuit testamenti ordinatio meliorationem faciant in Tertio, & Quarto, aut haeredem, aut substitutionem, tutoremve assignent, nisi illis ad haec data fuerit specialis facultas, & a testatore nominatus haeres.

Pro cuius declaratione sciendum: quod à jure reprobatur dispositio quaelibet per quam decipi potest testator suam ultimam voluntatem alicui commitendo, *leg. nost. & 11. tit. 3. Part. 6.* Unde I. sequitur, quod si commisit testator alicui, ut quem velit haeredem instituat, erit nulla talis dispositio: idem dicendum, etsi testator nomem haeredis expresserit, dum addat si *Sextus*, aliusve voluerit; hoc tamen non additò tenet ex *nostr. leg. dispositio.* II. Quod legatum, aut fideicommissum in omnimodam alterius (qui legatarius non sit) voluntatem relictus, non tenet. Contrarium accidit in contracribus, qui bene in alterius arbitrium possunt conferri. Adverte tamen, quod electio incertae personae de certis, bene potest alteri committi: ergo poterit pater alteri commitere meliorandi unum ex suis filiis facultatem; & quilibet poterit committere amico facultatem bona sua inter pauperes dividendi.
4
Quaer. Si filio commisit pater facultatem meliorandi, & morte praeventus non melioravit, intelligitur meliorasse se ipsum? **Resp.** Non, hoc enim voluntatis declarationem requirit.
5
Quaer. Potest per legem absolute disponi ut *capitatoria* valeat voluntas? **Resp.** Utique, quim & consuetudine: ita ex nostra *lege* vidimus in pupillari substitutione; ad pias causas, & favore libertatis jam pridem introductum.

6 Quaer. ¿ Foemina poterit esse Commissaria ? Resp. Utique , cum possit exequi testamentum. Pro colophone nota : Commissarium non posse alteri commissio- nem mandare , quum enim actus sit nudi ministerii, nequit per alium explicari.

LEX XXXII. TAUR I.

obr. VI. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

LET XXXII.

Quando el testador no fizo heredero , ni menos
dió poder al Comisario que lo ficiese por él,
ni le dió poder para hacer alguna cosa de las
dichas en la Ley proxima , si no solamente le dió po-
der para que por él pueda hacer testamento ; el tal Co-
misario , mandamos , que pueda descargar los cargos de
conciencia del testador que le dió el poder , pagando
sus deudas , y cargos de servicio , y otras deudas se-
mejantes , y mandar distribuir por el anima del tes-
tador la quinta parte de sus bienes , que pagadas las
deudas montare ; y el remanente se parta entre los
parientes que vinieren à heredar aquellos bienes *ab intestato* : y si parientes tales no tuviere el testador,
mandamos , que el dicho Comisario , dejandole à la
muger del que le dió el poder lo que segun Leyes de
nuestros Reynos le puede pertenecer , sea obligado à
disponer de todos los bienes del testador por causas
pias , y provechosas à la anima del que le dió el po-
der , y no en otra cosa alguna.

Disponit haec lex , quod si testator simpliciter de-
dit alteri facultatem testamentum sibi condon-
di , quod Commissarius tantum quintam bonorum par-
tem potest inter pauperes , & ad pias causas erogare , so-
lutis debitibus , & coeteris conscientiam testatoris gravan-
tibus : nam reliquum ab intestato successoribus restitu-
re tenetur ; sed si hi deficiant , de omnibus bonis poterit
Commissarius disponere , etsi extet defuncti uxor , quum
tunc locum non habeat successio ab intestato ex capite
unde vir , & uxor. Debet tamen Commissarius uixori sol-
vere dotem , arrhas , aut sponsalitiam largitatem , &
mediatatem lucrorum .
Quum autem nec uxor stat , & quis facultatem de-
dit alicui de bonis suis disponendis , potest iste ea om-
nia inter pauperes distribuere (quin Fiscus admittatur)
inter pauperes , scilicet , domicilii testatoris . Denique ,
nisi aliud disponat testator , non finitur tempore facultas
semel concessa .

LEX XXXIII. TAURI.

VII. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

LET. XXXIII.

„ **E**l Comisario para facer testamento , ó mandas ,
„ ó para declarar por virtud del poder que tiene
„ lo que ha de facer de los bienes del Testador , no
„ tenga mas termino de quatro meses , si estaban al
„ tiempo que se le dió el poder en la Ciudad , Villa , ó Lu-

„ gar.

„gar donde se le dió el poder: y si al dicho tiempo
 „estaba ausente, pero dentro de estos nuestros Reynos,
 „no tenga, ni dure su poder mas de seis meses: y si
 „estuviere fuera de los dichos Reynos al dicho tiempo,
 „tenga termino de un año, y no mas; y pasados los
 „dichos terminos, no pueda mas hacer que si el poder
 „no le fuera dado, y vengan los dichos bienes à los
 „que los havian de haber, muriendo el testador *ab intestato*. Los quales terminos mandamos que corran
 „al tal Comisario, aunque diga, y alegue, que nunca
 „vino à su noticia que el tal poder le havia sido dados:
 „pero lo que el testador le mandó señalada, y deter-
 „minadamente, señalando la persona del heredero, ó
 „señalando cierta cosa que havia de hacer el tal Comi-
 „sario, mandamos, que en tal caso el Comisario sea
 „obligado à lo facer; y si pasado el dicho termino no
 „lo fiziere, que sea habido como si el tal Comisario lo
 „ficiese, ó declaráse.

1. **E**X ista *lege* notandum 1. quod Commissarius de-
 bet suam exequi commissionem intra quatuor
 menses dum sit in loco, ubi testator decessit: si autem
 extra illum sit, atamen intra Regnum, ipsi sex men-
 sium spatium conceditur, & si extra Regnum sit, an-
 nus. 2. Quod istud tempus currit, etsi Commissarius
 ignorantiam alleget commissionis. 3. Quod tempore
 transacto, nihil disponere poterit Commissarius: & si
 quid certum, & determinatum ipsi a testatore commis-
 sum fuit, proposito habetur. Licet autem sit in
 2 hunc modum tempus a lege praescriptum, potest testa-
 tor illud ampliare, aut corrigere.

Ex

Ex dictis sequitur , non posse Commissarium mo- 3
 ram purgare , quum enim in aliquo actu ponitur dies ,
 & poena , non habet locum purgatio morae . Infertur
 etiam , quod non habebit locum restitutio , etiam si
 Commissarius commissionis fuisse ignarus , idque sive 4
 major sit , sive minor , non enim ad utilitatem alterius
 locum habet restitutio .

L E X   XXXIV. T A U R I .

L E X   XXXIV.

” **E**l Comisario , por virtud del poder que tuviere
 ” para hacer testamento , no pueda revocar el
 ” testamento , que el testador havia hecho , en todo ,
 ” ni en parte ; salvo si el testador le dió poder para
 ” ello .

Disponit haec *lex* , quod ille cui facultas testandi
 pro aliquo commissa est , non potest commi-
 tentis testamentum in totum , vel in partem revocare ,
 nisi ad id specialiter electus fuisse. Ratio esse potest : i
 quia sicut Commissarius nequit alteri testamentum fa-
 cere , aut in suis bonis haeredem instituere absque man-
 dato speciali ; ita , e contra , nec factum revocare .

LEX

LEX XXXV. TAURI.

IX. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

XET XXXV.

EL Comisario no pueda revocar el testamento
 que huyiere por virtud de su poder una vez fecho ; ni pueda despues de hecho facer Codicilo , aun que sea *ad pias causas* , y aunque reserve en sí el poder para lo revocar , ó para añadir , menguar , ó para facer Codicilo , ó declaracion alguna.

Disponit haec lex , quod Commissarius qui virtute commissionis testamentum ordinavit , non potest illud revocare , nec post codicillum facere etsi ad pias causas sit ; idque quamvis reservasset facultatem revocandi , augendi , minuendi , aut codicillum condendi .
 Ratio est , quia semel consummato à Commissario testamento , privatū jure , facultateque sibi concessa , si- cut Judex delegatus postquam semel senteniam dixit .

LEX XXXVI. TAURI.

X. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

LET XXXVI.

QUando el Comisario no hizo testamento , ni dispuso de los bienes del testador , por que pasó el tiempo , ó por que no quiso , ó por que se murió sin hacerlo ; los tales bienes vengan derechamente à los parientes del que le dió el poder que hubiesen de heredar sus bienes *ab intestato*: los quales , en caso que no sean hijos , ni descendientes legítimos , sean obligados à disponer de la quinta parte de los tales bienes por el anima del testador ; lo qual , si dentro del año , contado desde la muerte del testador , no lo cumplieren , mandamos , que nuestras Justicias los compelan à ello , ante las cuales lo puedan de mandar , y sea parte para ello qualquiera del Pueblo.

EX hac *lege XXXVI*. colige sequentia. 1. Quod Commissarius qui intra tempus legitiuum testamentum non ordinavit , quia noluit , aut non potuit , non potest postea facere , & haereditas venit proximiori ab *intestato*. 2. Quod si illi quibus venit haereditas non sint filii , nec legitiimi descendentes ex eis , debent quintam bonorum partem pro anima defuncti distribuere , & si intra annum non faciant , possunt a Judice compelli , cuilibet de populo data facultate denunciandi. Nota tamen , non habere locum hujusmodi dispositionem , quum nullus est factus a testatore Commissarius , lo-

N

qui-

quitur enim *lex* in solo casu quo detur : Et hoc casu Judex etiam ex officio haeredes ab intestato compellere potest ad Quinti distributionem ; ratio est , quia in casibus in quibus quilibet de populo ad accusandum admittitur , in eisdem ex officio Judex intrare potest. Non tamen hinc inferas , quod casu quo haeredes ab intestato intra annum Quintum non distribuissent , deberi hoc ipso tota haereditate privari.

Quum praecipuus finis praesentis dispositionis favor sit piarum causarum , plurima ipsarum privilegia hic congerit Auctor quem vide sis.

LEX XXXVII. TAURI.

XI. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

LET XXXVII.

QUANDO el testador nombrada , y señaladamente hizo heredero , y hecho , dió poder à otro que acabase por él su testamento ; el tal Comisario no pueda mandar mas , despues de pagadas las deudas , y cargos de servicio del testador , de la quinta parte de los bienes del testador ; y si mas mandare , que no valga , salvo si el testador especialmente le dió el poder para mas.

NOTA ex ista *lege* , quod si testator nominavit haeredem , & alicui commissionem dedit , ut ejus testamentum absolveret , non potest iste nisi debita persolvere , & de quinta bonorum parte disponere , nisi for-

forte testator ad alia specialem facultatem dedisset , tunc
enim haec facere potest , & de majori parte disponere,
ascendentibus , aut descendantibus non extantibus.

LEX XXXVIII. TAURI.

XII. TIT. IV. LIBR. V. RECOPIL.

LET XXXVIII.

” Quando el testador dejare dos , ò mas Comisarios ,
” si alguno , ò algunos dellos , requeridos no qui-
” sieren , ò no pudieren usar del dicho poder ,
” ò se murieren , el poder quede por entero al otro , ò
” otros que quisieren , y pudieren usar del dicho poder :
” y en caso que los tales Comisarios discordaren , cum-
” plase y egecutese lo que mandare , y declarare la ma-
” yor parte dellos ; y en caso que no haya mayor par-
” te , y fueren discordes , sean obligados à tomar por
” tercero al Corregidor , ò Asistente , ò Gobernador ,
” ò Alcalde mayor del Lugar donde fuere el testador ;
” y si no huviere Corregidor , ni Asistente , ni Gover-
” nador , ni Alcalde mayor , que tomen el Alcalde or-
” dinario del dicho Lugar por tercero . E si muchos Al-
” caldes ordinarios huviere , y no se concertaren los di-
” chos Comisarios qual sea , en tal caso echen suertes ;
” y el Alcalde à quien cupiere la suerte se junte con
” ellos , y lo que la mayor parte declarare , ò mandare ,
” que aquello se guarde y egecute .

Quum plures Commissarii (ait *lex* praesens) a testatore designati sunt, omnes simul testamentum ordinare debent: sed si unus non venerit requisitus, potest actus per caeteros absolviri; qui si discordent in ordinatione testamenti, praevaleret quod major pars disposuerit: sed quia aequales numero esse possunt, statuit *lex* nostra, quod casu quo tunc discordent, eligant Judicem illius loci qui cum eis testamentum disponat: & si plures ibi sunt Judices, unum eorum eligant, si autem & in electione discordia sit, ipsa sorti commitatur; semel autem sorte facta non potest iterum sortiri, nec ab illius judicio appellari, quum sors superiorem non cognoscatur; non tamen sors habet locum nisi in casibus a jure expressis, & cum in jure dubium vertitur.

LEX XXXIX. TAURI.

XIII. TIT. IV. LIBR. V. RECOP.

LET. XXXIX.

„EN el poder que se le diere al Comisario para hacer todo lo susodicho, ó parte de ello, intervenga la solemnidad del Escrivano, y testigos, que segun Leyes de nuestros Reynos han de intervenir en los Testamentos; y de otra manera, no valan, ni hagan fe los dichos poderes.

NOTA ex ista *lege*: quod eadem solemnitas requiriatur in commissione ad testamentum ordinandum, quae in isto desideratur: Quapropter si *nuncupative* Commissarius testetur, *nuncupative* commissiōnem habere debet, & *in scriptis*, si *in scriptis*. Ratio est, quia in consequenti eadem ratio militat ac in antecedenti.

LEX XL. Tauri.

V. TIT. VII. LIBR. V. RECOP.

DE SUCCESSIONE IN MAJORATIBUS.

LET XL.

„ **E**N la sucesion del mayorazgo, aunque el hijo mayor muera en vida del tenedor del mayorazgo, ó de aquél á quien pertenece; si el hijo mayor dejare hijo, ó nieto, ó descendiente legítimo, estos tales descendientes del hijo mayor (por su orden) prefieran al hijo segundo del dicho tenedor, ó de aquél á quien el dicho mayorazgo pertenecia. Lo qual, no solamente mandamos que se guarde, y cumpla en la sucesion del mayorazgo á los descendientes, pero aun en la sucesion de los mayorazgos á los transversales: de manera, que siempre el hijo, y sus descendientes legítimos (por su orden) representen la persona de sus padres, aunque sus padres no hayan sucedido en los dichos mayorazgos; salvo si otra cosa estuviere dispuesta por el que primeramente constituyó, y ordenó el mayorazgo, que en tal caso

man-

„mandamos , que se guarde la voluntad del que lo ins-
tituyó.

- E**ST igitur Majoratus , ut a definitione ordiamur:
1 Quaedam dignitas , & praerrogativa cum successio-
2 ne quam habet primogenitus in cognatione sua. Ejus ori-
3 ginem absdubio possumus juri divino , & gentium ads-
4 cribere , ut patet ex *Genes. cap. 25. in fin. & 27. Con-*
5 sistit Majoratus in Regnis , Marchionatibus , Ducatu
6 &c. & in bonis aliis particularium. Regnum a jure divi-
7 no provenit , ut patet ex *Prov. 8. licet formam accepe-*
8 rit a jure gentium , vel a legibus uniuscujusque populi,
legib. 1. & 9. tit. 1. Part. 2. quapropter manet in
9 populo non recognoscente superiorem facultas Regem
10 sibi eligendi , *leg. 9. dict. tit. & Part.* Sed jam omnia fere
11 regna per successionem deferuntur , & ita ratio postulat
12 semel constituto regno , *leg. 8. 9. & 12. dict. tit. &*
13 *Part.* Et quod magis est , licet in simplici successione
14 cognati , collaterales usque ad decimum tantum gradum
15 admitantur ; in regia successione , vel alia quavis univer-
16 sali usque in infinitum admituntur , *leg. 8. dict. tit. & Part.*
17 & *2. in fin. tit. 15. Part. ead.* Item adde , quod suc-
18 cessor in regno debet esse unicus ; regnum enim divi-
19 sum desolabitur ; & si plures eodem sint gradu , major
20 debet praeferri , honestum enim est juvenibus ministra-
21 re senioribus , ut ait Philosophus , & disponit *dict. l. 2.*
tit. 15. Part. 2.
22 Item debet esse masculus propter animi constan-
23 tiam ; eo tamen non extante , foemina admitti potest ,
24 ut vidimus in Reginis nostris *Isabella* , & *Joanna* , *leg.*
25 *dict. 2.* Et si minor sit quatuordecim annorum , tutorem

acci-

accipere debet , & curatorem si nondum ad XXV. annos pervenit ; ratio est publica utilitas , & quia cum adhuc ea aetate fragile , & imperfectum consilium sit, non administraretur justitia , nec successor minor posset populum regere , coeteraque officii ipsius expedire. Privelegia quidem plurima (*) supremo Principi competent , leges condit , monetam fabricat , spurios legitimat , restituit , delictorum veniam concedit , sententias revocat , &c. Et ista privilegia summam potestatem spectantia nulli concedere intelligitur , etsi privilegia regalia ipsi concesisset.

Diximus : aliquando majoratum in titulo inferiori Magnatum consistere , ut Ducas , Marchionatus , vel similis : hi jura sua a Principe habent , & in suo territorio omnia illa exercent (salva semper suprema Principis potestate) ut Reges in Regno , *leg. 12. in fin. tit. 1.*

Part. 2.

Quaer. 2 Si Rex concessit alicui Villam , Oppidum , aut Castrum cum titulo Ducatus , aut alterius dignitatis , transit ad haeredes jure primogeniturae , vel dividitur inter ipsos? Resp. Transit jure primogeniturae , & sic filius major admitetur , ut in Regno (cujus membra sunt coeterae dignitates) accidit: unum tamen est , quod si jam bonis comparatis , titulum quis adipisceretur , dignitas ipso mortuo ut personalis expiraret , & inter haeredes

bo-

(*) Portius *jura* dixeris jam semel Regnis , & eorum struttis successionibus ; quae accurate juris publici Scriptores immanentia , & transeuntia dividunt. Et quidem quae hic numerantur , prioribus invenies adscriptos , quum a Principibus inter subditos continuo exerceantur.

bona dividerentur, nisi in ipsis majoratum constituisset.

- ¶ 3 Consistit etiam Majoratus in bonis personarum particularium: ut cum quis in bonis unitis, & ex dispositione hominis vinculatis succedit, praemissa ad illud Principis auctoritate. Diximus *auctoritate Principis*, quia nemo quantumvis dominus per contractum inter vivos potest regulariter gravamem apponere *de non alienando*; esset enim contra naturam dominii ipsius pacatum illud, quum in dispositione consistat. Quapropter, quamvis sic gravatus alienet, dominium transfert, tantumque tenebitur ad interesse. Sunt nihilominus casus aliqui, in quibus ex pacto *de non alienando* alienatio impeditur. I. Quum ille, cui fuit facta promissio de non alienando reservat in re alienari prohibita jus aliquod sibi, ut si pro pacti observatione jus hypothecae in ipsa imponatur, tunc enim dominii translatio impedietur, *leg. fin. tit. 5. Part. 5.* Ergo si proprietarius usufructuario promisserit non vendere, aut alienare, non operabitur alienatio: idem dicendum si census, aut emphyteusis in re alienari prohibita constituantur. Et quidem ut hypothecae jus, aut pignoris alienationem impedit, debet esse specialis; generalis enim, sicut nec servi manumissionem, ita nec alienationem excludit. II. Cum qui gravamem apponit *de non alienando*, addit clausulam aliquam translativam posessionis ad casum quo gravatus alienet, ut accidit si quis constituatur nomine alterius possidere casu quo alienet: nam tunc, qui prohibitionem alienationis apposuit, dominus efficitur; & qui alienavit, ex clausula *constituti* possidebit. Ut tamen majorem firmitatem talis habeat prohibitio, optimum erit res in

con-

contractu contentas specialiter pro pacti observatione obligare. Sed advertendum, quod iste modus prohibitus alienationis per clausulam *constituti* tantum durat 21 usque ad mortem alienare prohibiti, ut ipsum *constitutum*. Ergo si illius successor alienet, tantum ad interesse tenebitur; quoad hunc enim effectum ad haeredes transit *constituti* virtus ex obligatione defuncti. 22

Quandoque & Judicis auctoritas translationem dominii, & alienationem impedit, ut vidimus in prodigo; 23
vel propter litis pendentiam, aut aliquam suspicionem fugae. Extra hos casus, sola Judicis auctoritas, sicut 24
nec dominium sine traditione potest transferre, ita nec ejus translationem impedire. Dubium est: $\{\}$ si in contractu donationis, aut alio quovis prohibitio alienationis apponatur, designata persona cuius contemplatione prohibitio fiat, an impediatur alienatio? Resp. Non impediiri, & si gravatus alienet, tantum ad interesse tenebitur: & licet personae, in cuius contemplatione res fuit alienari prohibita actio mere personalis contra donatum, vel haeredes quaeratur, non tamen dominium, 25
nec possessio. Est tamen quaedam lex notabilis *Partitum*, scilicet *7. tit. 4. Part. 5.* quae in hoc casu disponit, ut tempore transacto, dominium, & possessionem 26
quaerat persona illa, in cuius favorem alienatio prohibita fuit. Ad eam, igitur, dicendum est: quod si persona illa designata, fuit ipse donator, ejusve haeres, optime procedat, nam tunc cum rem donat, ut intra certum tempus ipsis restituatur, in usufructu dari res intelligitur; quare dominium, & civilis possessio semper apud ipsos remansit. Si autem persona sit quidam tertius, adquiretur ipsi dominium, & possessio mediante

- actione illa mere personali , quam in eum transferri dimisimus ex pacto donatoris ; & qua etiam adversus tertium poterit agere ad rei consequitionem ex dict. leg.
- 29 (*) Ex solo tamen donationis contractu haec actio personalis tertio quaeritur , non ex alio.
- 30 Quaer. Si quis alicui fundum donavit hoc pacto , ut post mortem , vel certum tempus tertio restituat , poterit donator gravamem illud revocare , ut non restituantur ? Resp. Non potest , quia semel jus quaesitum non potest auferri invito eo qui adquisivit : nec dubium est , quin tertius illud adquirat , ut patet ex dict. leg. 7. tit. 4. Part. 5. & ex leg. 3. tit. 8. libr. 3. Ordinam. qua caveretur , ut posit quis alteri obligari etiam absenti sine aliqua stipulatione dum constet de voluntate obligantibus ;
- 32 idem quoque infertur ex leg. 2. tit. 16. libr. 5. Recop.
- 33 Ex quibus deducitur , quod si pater filium melioravit & ipsum gravavit meliorationem (in qua apponere potest gravamina) alteri filio restituere , non potest pater , etiam de voluntate filii meliorati , gravamem illud revocare in praejudicium alterius filii , dum jam melioratio irrevocabilis fuerit facta , vel ex traditione ipsius , aut scripturae , quia jam fuit illi filio jus quaesitum. Inferatur etiam , quod si quis majoratum constitutus in persona certa , & determinata , & post ejus mortem alias

SUC-

(*) De interpretatione hujus legis & celebris hujus quaestione resolutione , quae Interpretum ingenia torsit , videndum D. Covarr. I. var. cap. 14. a num. 3. Ipse affirmat , dispositionem leg. Part. intelligendam esse facta rei traditione , aut possessione aprehensa etiam auctoritate propria , quod lex ipsa (in sua sententia) permittere videtur. Videas quoero ubi proxime num. 5.

successive vocavit, non potest amplius majoratus revo-
cari, dum primo tradita fuerit possessio, aut scriptura,
vel ex causa onerosa fiat. Deducitur etiam, quod si
res aliqua patrimonii per descendentes posessores sit alien-
nata, & primus consanguineus pro pretio eodem non re-
traxit, non potest amplius jure sanguinis retrahi, sed
perpetuo alienabilis manet.

III. Alienatio impeditur quum ita expresse lege ca- 35
vetur. IV. Potest impediri alienatio in melioratione Ter- 36
tii ex leg. 27. supr. 11. tit. 6. libr. 5. Recop. Ex quibus
potest pater quodlibet gravamem in melioratione appo-
nere; atque ita majoratum absque Principis licentia fun-
dere observata tamen illius legis dispositione. V. Potest 37
alienatio impediri per ultimam voluntatem, si haere-
dem, aut legatarium testator gravet, ut alteri rem res-
tituant, aut non alienent. Advertendum tamen, quod
ut prohibitio valeat debet fieri ex aliqua causa; quum in 38
qualibet dispositione causa pro ejus validatione requira-
tur. (In Hispanorum tamen primogeniis propter ipso-
rum nativam perpetuitatem, eo ipso, quod quis majo-
ratum constituat, aut constitutione profiteatur, vel ex
conjecturis colligatur, prohibitio alienationis adjecta
censetur, dominique impeditur translatio etsi nulla causa
adjiciatur.) Causae autem esse possunt, si res sit majo-
rum, aut turris fortissima (haec etsi non exprimantur, 39
tacite inesse videntur) si rem illam testator a Principe
habuit, vel prohibitio favore alicuius certae personae
sit facta. Ratio autem quare per ultimam voluntatem
alienatio impediri potest est, quia sicut per ipsam abs-
que traditione dominium transfertur, ita potest domi-
nium per ipsam & translationem impediri: in casibus

enim, in quibus dominium sine traditione transfertur, in eisdem resoluta illa dispositione potest impediri, & in alium transferri.

- 40 Quaer. 2 Si testator prohibuit alienare extra familiam, intelligitur ex hoc vocare omnes de familia simul, vel gradatim ordine successivo? Resp. Gradatim, & sic proximior admitetur: idem dicendum si cognatis, vel consanguineis legatum, aut fideicommissum relictum sit, vel quis gravatus sit eis restituere, vel extra eos non alienare. Nota tamen, quod hoc casu non habet locum rae-
- 41 presentatio, cum hujusmodi successio ex dispositione hominis proveniat: atque ita fratre testatoris, & filio fratris concurrentibus, ille, hoc excluso, admitetur. Dicta intellige, cum testator familiam propriam vocavit;
- 42 si autem extraneam alicujus defuncti vocaverit, omnes simul admitentur, secus si viventes, nam capite instituto, aut ei legato relicto, omnes gradatim admiterentur. Adde, quod ut legatum relictum familiae ordine suc-
- 43 cessivo conferatur, debet relinquiri ut perpetuo in familia maneat; non enim sufficit quod simpliciter familiae relinquatur, nam hoc casu solus proximior admitetur. Item adde, quod ut inducatur fideicommissum, & alien-
- 44 natio impediatur, non requiritur quod exprese dicat testator: *Bona illa remanere in familia, vel apud certam personam*, sed sufficit simplex alienationis prohibitio extra familiam, vel illam certam personam: facile enim in ultimis voluntatibus fideicommissum inducitur ex conjecturata mente testatoris. Item adde, quod cum testator haeredem, aut legatarium gravat non alienare extra familiam, haec familia testatoris intelligitur, non gravati; nisi gravatus extraneus sit, tunc enim sua fa-

mi-

milia vocata intelligitur: sicut enim ipsum suis testator praeposuit , ita familiam.

Quaer. ; Usque ad quem gradum intelligitur vocata familia in ista materia? Resp. Respectu collateralium usque ad quartum post ipsum gravatum : respectu descendenter usque in infinitum. Unde prohibitus alienare extra familiam , vel certas personas , non potest extraneum haeredem instituere in rebus alienari prohibitis ; nec mortuo ab intestato legitimus haeres ea aufert, sed ad proximiorem de familia , vel ad illam certam persona in cuius favorem alienatio introducta fuit pertinere debet.

Quaeres: ; Electio personae legatarii potest haeredi, aut tertio commiti ? Resp. Si generica est , ut eligat quem voluerit , non potest , est enim captoria dispositio : si autem electio de certis personis sit , ut scilicet unum de familia eligat , utique : nec tenebitur qui eligat propinquorem eligere ; sed & remotiorem potest , unum , aut plures. Ex quo sequitur ad leg. 30. supra , quod Commissarius qui facultatem habet meliorandi unum filiorum, potest plures eligere ; plures meliorandi potestatem habens potest eligere unum. Adde tamen , quod nominatus , vel electus non dicitur capere de manu eligen-
tis , sed testatoris. Item adde , quod si haeres , vel Commissarius nullum eligat , omnes de familia admittentur. Hodie cum pauperibus legatum relinquitur, electio commititur Episcopo ut distribuat , modo ibi sit Hospitale , modo non. Item adde , quod talis Commissarius per quaelibet verba declarativa eligere potest , etiam in absentia familiae , vel eorum inter quos electio fieri debet , dum coram duobus faciat;

cum

cum enim aliqua declaratio testamenti fit , duo testes sufficiunt: nec potest electum in aliquo Commissarius gravare , cum ab ipso capere non dicatur. Item adde,

50 quod talis haeres , vel Commissarius postquam semel elegit , non potest electionem revocare , nisi gravatus sit ,

51 vel commissus ad eligendum post mortem ; tunc enim usque ad mortem revocare potest , dum electio facienda personae incertae sit , secus si certae , & determinatae personae gravatus sit restituere , aut ipsam eligere.

52 Quaer. 2 Si testator instituit plures haeredes , aut pluribus legatum reliquit , & unum , plures , vel omnes simpliciter gravavit non alienare , intelligetur ex hoc inductum fideicommissum , & alienatio favore co-

haeredum interdicta ? Resp. Non , quia tale gravamen est sine causa , & persona , unde non valet ; nisi forte ex aliis verbis , aut conjecturis appareat favore cohedium factam fuisse prohibitionem , ut si jussit testator eos invicem cavere de non alienando , vel quid aliud simile.

53 Quaer. 2 Si testator plures instituat haeredes , aut pluribus legatum relinquat , & addidit , ut novissimus haereditatem , vel rem legatum Titio restituat , videtur posita causa , & persona , cuius favore subsistat gravamen ? Resp. Utique ; atque tunc tacitum inter eos fideicommissum inducitur , ita ut tota haereditas ad Titium perveniet: secus erit si ultimo morienti testator substituat , non dicens in tota haereditate , quia tunc non omnes haeredes substituti videntur.

54 Quaer. 2 Si testator jussit haereditatem , vel rem alteri restitui , haeres , vel legatarius possunt interim alienare ? Resp. Aut pure gravati sunt , vel in certum diem , & tunc alienare non possunt ; aut sub conditione , vel

incerto die , & tunc pendente conditione , vel die possunt alienare , licet ipsis venientibus rescidetur alienationes tanquam si factae non essent: resoluto enim jure dantis , resolvitur jus accipientis.

sb VI. Potest impediri alienatio in bonis Majoratus per Principis auctoritatem in ejus constitutione intervenientem. Et si quaeras : ; Quae utilitas resultat ex interventione Principis , quum auctoritate privata bona vinculari possint ? Dicendum plurimos ex ipsa resultare effectus. Primus: Quod si filios testator habeat potest univeram Majoratus ultra Tertium , Quintum , & Legitimam totum relinquere , dum coeteris alimenta praestet. Secundus: Quod si aliquod pater voluerit apponere gravamem , non tenetur servare dispositionem leg. 27. *supr.* Tertius: Quod transit in successores possessio ipso jure , sic constituto majoratu , &c.

Quaer. ; Potest pater , vel mater cum bona conscientia majoratum , aut meliorationem facere? Resp. Utique , quum de licentia legis non nutritivae peccati , & generalis consuetudinis faciat , leg. 12. tit. 1. Part. 2. Debet tamen pater filium dignum , & benemeritum alteris praeferre.

Quaer. ; Pater , vel mater majoratum auctoritate Principis constituens potest quem filium voluerit eligere , & alios sua legitima privare? Resp. Utique , dum eis alimenta necessaria relinquat quae a jure naturae proveniunt , & nullo jure tolli possunt , nisi habet filius unde commode se alat ex artificio ; quo casu in totum legitima privari potest.

Quaer. ; Pater , vel mater majoratum constituens debet nominare filium majorem? Resp. Non tenetur , dum

dum filius quem eligat benemeritus sit: ex consuetudine tamen semper major eligitur.

59 Quaer. ; Pater, vel mater majoratum constituens intelligitur vocare majorem si simpliciter dicat, quod veniat ad unum de filiis, vel eis non extantibus, de descendantibus? Resp. Utique; hoc enim ipso quod voluit pater ad unum bona venire, voluit ad primogenitum; atque ita claves domus, & rerum haereditarium apud majorem sunt, & custodia testamenti. Hinc sequitur, quod si majoratum constituens filium majorem vocavit, & bona dixit inalienabilia, licet alias personas non nominaret, non finietur majoratus, sed perpetuo transibit ad omnes successores cum praelatione primogeniti.

60 Quaer. ; Constituens majoratum, vel meliorationem potest, masculis extantibus, filiam eligere? Resp. Utique, nisi majoratus qualitas aliud esflagitet.

61 Quaer. ; Si constituens majoratum prohibuit foeminas successionem, admitetur masculus ex foemina descendens? Resp. Non; non enim nepotes plus juris, quam filius, vel filia a qua procedunt, habere debent.

Quaer. ; Si ad majoratum masculus fuerit vocatus, admitetur Hermaphroditus? Resp. Si in sexu masculino prevalet, utique: & si aequaliter utroque sexu incalescit, eligit quo sexu vivere vult.

62 Quaer. ; Si constituens majoratum vocavit filium majorem, & post eum ejus descendentes filios, aut filias maiores, si reperiantur filius, & filia, & haec sit major, quis admitetur? Resp. Filius, quia ex quo primo filium vocavit, intelligitur prius voluisse admittendos masculos, quam foeminas.

63 Quaer. ; Si constituens majoratum masculos vocavit,

vit, & foeminas in eorum defectum, & finita fuerit linea masculina, & reperiatur in foemenina masculus, & foemina, quis admitetur? Masculus, ex eadem ratione.

Quaer. 64 Si quis ad sua bona filium majorem vocavit per viam majoratus, & dixit bona inalienabilia, non tamen successores nominavit post primogeniti mortem, veniet filius illius major, & sic deinceps? Resp. Utique, si vinculi facta fuit mentio; idque ex conjecturata voluntate testatoris, qui filium majorem vocando, intelligitur idem voluisse in caeteris, eo mortuo.

Quaer. 65 Si posessor majoratus decebat cum nepotato ex filio primogenito jam mortuo, & filio secundo, quis admitetur? Resp. Nepos, & sic patruo suo praefertur; succedit enim avo per viam repraesentationis, & locum occupans patris sui, qui si viveret, fratri suo praeferendus esset: ita in Regno disponit lex 2. in fin. tit. 15. Part. 2. & in qualibet successione indivisiibili lex nostr. Tauri. Idem dicendum in bonis anniversarii, quum instar primogenitorum Hispaniae proculdubio habeantur.

Quaer. 66 Si primogenitus sit Monachus, vel Religiosus succedet in majoratu? Resp. Aut majoratus in jurisdictione consistit, & tunc non succedit dum jam sit professus, quum ipse non possit habere proprium, & per se regere: aut non, & tunc, interim Monachus vivat, bona erunt penes Monasterium, ut accidit in usufructuario ingrediente Religionem. Unum tamen est, quod si non reperiatur successor sanguinis qui succedat, possit Pontifex dispensare, ut Monachus exeat de Monasterio, & ducat uxorem, ut accidit cum quodam

Rege Aragoniae. Si vero primogenitus sit Clericus *in sacris*, indistincte in majoratu succedet, modo talis majoratus in jurisdictione, & gubernatione salutari consistat; generalis enim constitutio ad Clericos extenditur; & licet Clericus criminales Laicorum causas exercere prohibetur, potest tamen delegare, & si a delegato appelleatur, iterum delegare ex juris Pontificii dispositione.

- 67 Quaeres; Si quis antequam majoratum adipiscatur filium habeat, & alium post eum adeptum, quis eorum admitetur? Resp. Primus, jus enim sanguinis, & successionis non causatur a dignitate. Contrarium accidit in honoribus: unde filius Senatoris jure Romanorum solum gaudebat patris privilegio, si jam patre Senatum ingresso nasceretur.

Quaer. ; Si duo, vel plures successive ex eadem matre nascantur, & cognosci non possit, quis eorum prius sit editus, quomodo succedent? Resp. Uterque admittitur, *leg. 12. tit. 33. Part. 7.* Advertendum tamen, quod sit unus si masculus, & alia foemina, quum non constet de prioritate, ille praefertur *dict. leg. 12. tit. 33.* Ratio autem quare uterque masculus admitti debet, si de prioritate non constet, est, quia in majoratu proximus admittitur, & cum hic omnes sint proximi quum nemo alium antecedat quia prioritas ignoratur, ex generali majoratum successione & regulis utriusque pertinet. Et hoc casu retento, si unus liberos habeat, isti succedent; si uterque, succedet ille qui prius ex albo editus sit.

- 69 Quaer. ; Si Primogenitus sit demens, furiosus, aut mentecaptus succedet in Regno, vel majoratu? Resp. Aut

Aut vitium illud a natura habet , & tunc a successione excluditur , leg. 3. tit. 15. Part. 2. aut ex accidenti , & tunc admittitur , quum in ipso jam successionis jus radicatum fuerit : dabitur tamen ipsi curator , aut administrator. Haec intelligenda si in jurisdictione majoratus consistat , nam si in pura bonorum successione semper admittitur , cum omnis successionis sit capax.

Quaer. ; Potest primogenitus jus successionis in sequentem renuntiare ? Resp. Utique , si major sit XXV. annorum , secus si minor , nisi jurasset : dum tamen jam in majoratu successisset , secus si ejus viveret praedecessor ; tunc enim ejus consensus usque ad mortem desideratur , & ratio est , quia talis renuntiatio est pactum de futura successione certo modo dividenda , quod ut dictum *lege 22. supr.* non valet.

Quaer. ; Pater potest primogenitum jure majoratus privare ? Resp. Si pater ipse majoratum fundavit , & filio tradidit posessionem , ex causa saltem exhaeredationi sufficiens , aut privationi legitimae , potest revocare dispositionem : si vero jam ab alio ascendentí proveniat , non potest.

Quaer. ; Successor in Regno , vel majoratu teneatur debita solvere praedecessoris ? Resp. Aut debita favore ipsius majoratus , & in ejus utilitatem perpetuam contracta fuerunt , & tunc de ipso majoratu solvere tenetur ; aut non , & tunc non debet solvere ; ita intelligenda lex 4. tit. 15. Part. 2.

Quaeres ; Sententia lata in bonis majoratus praejudicat successoribus , etiam non citatis ? Resp. Utique ; quum enim lis vertitur super re aliqua , principalis pars tantum comparere , & citari debet. Quod videmus in

querela inofficiosi testamenti lata sententia contra universalem haeredem, quae fideicommissario substituto praejudicat; & in sententia lata contra maritum super re dotali, quae uxori praejudicat, nisi dolo succubuerit, aut non sit solvens maritus. Si tamen sucessor ipse velit pro suo interesse comparere, & probationes adducere, etiam invito poterit posessore.

74 Quaer. ζ Si fructibus pendentibus posessor majoratus decedat, cui pertinent tales fructus? Resp. Successori; fructus enim pendentis pars fundi sunt, & ejus incrementum. Amplius: ex leg. 45. *infra*, in successorem majoratus transit posessio civilis, & naturalis: ergo quum sola civilis posessio sit causa adquisitionis fructuum, successor debet eos adquirere. Et licet fructus pro rebus mobilibus reputentur, quia Tutor absque decreto eos alienare potest, & in his bonis majoratus non consistat; tamen hoc intelligi debet de fructibus jam collectis, vel ad hoc, ut majoratus posessor possit eos alienare etsi adhuc sint pendentes, vel non nati. Ex dictis sequitur, quod si per legem bona majoratus mobilia confiscari debeant, non confiscabuntur fructus, sed haeredibus reservari debent, sicut ipsae res immobiles quibus adhaerent, & quarum pars esse censemur.

75 Quaer. ζ Si posessor majoratus decedat relicto filio primogenito, & aliis filiis minoribus, & egentibus, relictis quoque uxore, matreque eorum divite, quis teneatur ad alimenta? Resp. Mater dives, non filius primogenitus: potentius enim jus sanguinis in ipsa consideratur, quam in fratre; quin & mater, patre mortuo, filios de jure alere tenetur, facit lex 4. tit. 19. Part. 4. Quintimo si avi, vel proavi paterni superstites sint, & di-

divites , ipsi alere nepotes tenentur , frater enim eorum in subsidium vocatur , ex *dict. leg.* 4. Et hoc intellige , si primogenitus ex eodem patre sit ac cueteri fratres , secus alias , tunc enim non tenetur unquam.

Quaer. ; Posessor majoratus per tempus vitae est 76
verus illius dominus antequam dies veniat restitutionis?

Resp. Utique , atque ita vindicare potest , vel agere remedio posessorio , vel petitorio rei vindicationis ; non tamen alienare , aut vendere potest , ut marito accidit. 77

Quaeres: ; Valet argumentum de feudo ad majoratum? Resp. Valet regulariter , quin & de usufructu: unde sicut iste est inalienabilis , ita & illud.

Quaer. ; Posessor majoratus tenetur satisdare successori de bonis restituendis? Resp. Non tenetur , sive majoratus per ultimam voluntatem constitutus sit , sive inter vivos ; satis enim consultum successori per *leg. 45.* infra: nisi forte bona dissipet , aut dilapidet.

Quaer. ; Successor majoratus poterit in vita possessoris petere , ut declaretur ad se majoratum pertinere? Resp. Non: sententia enim non potest fundari super iure de futuro , quod jus & successori mors auferre potest , si in vita possessoris contingat: Et quamvis peti possit , & fieri condennatio super futura , cum aliquod jus de praesenti competit ; nullum tamen in nostro casu de praesenti adest.

Quaer. ; Si posessor majoratus successorem in bonis majoratus instituat , valet institutio? Resp. Valere propter futura quae possunt obvenire: et licet nemo de alienis bonis testari possit , intelligendum cum penitus sunt aliena , secus si subjecta solum restitutioni.

Quaer. ; Bona majoratus , vel subjecta restitutioni 81
po-

possunt alienari? Resp. Non possunt, quia ex quo testator prohibuit, dominii translatio impeditur: quinimo & si tantum venditionem inhibuerit, intelligitur exclusus quilibet actus ex quo dominium transferatur; verbo enim emptionis omnis alienatio comprehenditur, facit *lex 10.*
tit. 33. Part. 7.

82 Quaer. *q* Bona alienari prohibita, possunt permutari?
 Resp. Etiam cum utilitate non possunt, quia permutatio est actus per quem dominium transfertur.

83 Quaer. *q* Bona prohibita alienari, possunt in pignus, vel hypothecam dari? Resp. Non; res enim cuius commercium non est, vel contractus non potest pignoris, vel hypothecae loco obligari: quin nec per tempus vitae posessoris, nec pro modico pretio quod facile lui possit.

84 Quaer. *q* Bona alienari prohibita, possunt locari?
 Resp. Pro modico tempore utique, secus ad longum tempus, ut X. vel XX. annorum, quia talis locatio species alienationis est; unde quaelibet perpetua utilitas dominium dicitur. Advertendum tamem, quod si posessor majoratus pro modico tempore bona locavit, & nondum finito decedat, locatio finitur; resoluto enim jure dantis, jus accipientis resolvitur, facit *lex 3. tit. 8. Part. 5.* nec successor obligatur, saltem si universalis non sit.

85 Quaer. *q* In bonis alienari prohibitibus, potest imponi servitus? Resp. Non potest, ne quidem per tempus vitae posessoris: quod intellige de vera servitutis constitutione, secus de utendi permissione, aut obligatione personali, quae cum rem non afficiat, potest per vitam posessoris sustineri.

86 Quaer. *q* Posessor majoratus potest transigere super
 re-

rebus illius, ita ut transactio successoribus noceat?
Resp. Non potest: qui enim alienare non potest, nec
transigere: unde nec compromitere, quum procedat
argumentum de transactione ad compromissum.

87

Quaer. ; Bona alienari prohibita, possunt alienari
propter nuptias, alimenta, aliamve similem causam?
Resp. Non posse, sive tacite, sive expresse alienari pro-
hibita sint, idque ex generali Hispaniae consuetudine;
bona enim tacite alienari prohibita, poterant communi-
jure ex dictis causis alienari.

Quaer. ; Si successor majoratus de facto alienavit, 88
sequens successor potest res alienatas petere, & vindic-
care? Resp. Utique a quocumque posessore, & alienans
jus suum amittit, peccavit enim contra voluntatem cons-
tituentis: si tamen res alienari tacite prohibita alienen-
tur, tenet alienatio, & ille cui est restituenda, non po-
test eam petere donec casus veniat restitutionis.

Quaer. ; Rex, vel Princeps potest concedere fa- 89
cultatem, ut vendatur res alienari prohibita, & emptor
sit securus in foro conscientiae, & justitiae? Resp. Utique,
si causa interveniat, secus alias; facit *lex 2. tit.*
1. Part. 2. Ratio est, quia ex quo facultate regia bona
sunt facta inalienabilia ex vinculatione, adquiritur vo-
catis jus quoddam, quod ab eis auferri non potest.

Quaer. ; Bona alienari prohibita, possunt tempore 90
ordinario praescribi, adstante bona fide, & titulo in
praesribente? Resp. Non: usucapio enim alienationis
verbo continetur: si tamen videntibus, & consentienti-
bus his quibus interst, praescriptio fiat, utique valebit:
hoc tamen intellige in majoratu qui intra certas perso-
nas terminatur, non in majoratu perpetuo, qui cum ul-

tra

tra viventes ad futuros quoque extendatur; nūnquam omnium verificari potest consensus; quapropter nec praescriptio longissimi temporis curret ita ut noceat successoribus; idque sive titulus ab ipso alienare prohibito procedat, sive ab alio tertio; prohibitio enim alienationis semper rem sequitur: Item: quia semper qui praescibere vult talia bona, caret civili posessione ad usucaptionem necessaria, quum ex leg. 45. *infra* haec transeat in successorem majoratus etiam bonis ab alio occupatis. Praedicta tamen limita, nisi praescribens per tempus immemoriale rem habeat, nam talis posessio vim tituli habet, nec nosci potest, an ille tertius bona habuit ante, vel post prohibitionem.

91 Quaeres; Bona alienari prohibita possunt per delictum confiscari? Resp. Non, qui enim per contractum alienare non potest, nec per delictum. Sed dubium est in ipso primo fundatore, an tum bona confiscari possint, vel successori restitui debeant? Dicendum, quod adhuc hoc casu debent restitui, non confiscari; sive jam posessio tradita fuerit, vel alio modo irrevocabilis facta constitutio, vel non; quia licet constituens tunc revocare possit, non tamen Fiscus, cum ad eum hoc jus non transeat.

92 Quaer. denique; Si delictum sit enormissimum ut laesae Majestatis, aut Sodomiae, possunt praedicta bona confiscari? Resp. Utique, si in constitutione majoratus id expressum fuit; si autem non fuit expressum, tunc confiscauntur durante vita ipsius condemnati (si poena mortis non fuit imposta) id est: pertinebunt fructus, & commoditates Fisco. Haec procedunt, nisi in constitutione majoratus aliud caveatur, vel quod non

con-

confiscentur, vel quod nec momento ad alium possint pertinere. Idem dic in melioratione Tertii.

LEX XLI. TAURI.

I. TIT. VII. LIBR. V. RECOP.

DE PROBATIONE MAJORATUS.

LET. XLI.

„ **M**andamos, que en el mayorazgo se pueda probar la Escritura de la institucion de él con la Escritura de la licencia del Rey que la dió, seyendo tales las dichas Escrituras que hagan fe: ó por testigos que depongan, en la forma que el derecho quiere, del tenor de las dichas Escrituras; y asimismo por costumbre immemorial, probada con las qualidades que concluyan los pasados haber tenido, y poseido aquellos bienes por mayorazgo, es à saber: que los hijos mayores legítimos, y sus descendientes sucedian en los dichos bienes por via de mayorazgo, caso que el tenedor dél dejáse otro hijo, ó hijos legítimos, sin darles los que sucedian en el dicho mayorazgo alguna cosa, ó equivalencia por suceder en él: y que los testigos sean de buena fama, y digan que así lo vieron ellos pasar por tiempo de quarenta años, y así lo oyeron decir à sus mayores, y ancianos, y que ellos siempre así lo vieran, y oyieran, y que nunca vieron, ni oyeron decir lo contrario; y que de ello es publica voz, y fama, y comun opinion entre los vecinos, y moradores de la Tierra.

Q

EX

EX hac *lege* deducuntur sequentia 1. Quod majoratus probari potest per ipsam scripturam originalem institutionis illius continentem facultatem regiam ad ejus constitutionem. 2. Non extante hac scriptura, sufficit probatio testium, qui de illius tenore deponant, casum amissionis probent, & in ipsa substantialia fuisse, scilicet locum, diem, signum Tabellionis, quod denique nullam includebat falsitatem; quapropter testes qui de his deponant periti litterarum esse debent, nam alii tantum semiplene probant. 3. Si & haec deficiant, sufficit probatio per testes qui deponant de memoriali, illa bona semper majoratus fuisse; sed hoc casu testes debent deponere ad minus se ita vidisse per 40. annos, quod ita audierunt a suis majoribus, & nunquam nec isti, nec illi contrarium: debent quoque esse bonae famae. Ex quibus collige, quod, sicut in aliis actibus, ita in majoratu, scriptura non pro forma requiritur, sed ad faciliorem probationem.

LEX XLII. TAURI.

III. TIT. VII. LIBR. V. RECOP.

DE FACULTATE REGIA.

LET XLII.

„ **O**rdenamos, y mandamos, que la licencia del Rey para hacer mayorazgo, preceda al hacer del mayorazgo: de manera, que aunque el Rey dé licencia para hacer mayorazgo, por virtud de tal licencia

no

, no se confirme el mayorazgo que de antes estuviere
 , hecho , salvo si en la tal licencia expresamente se di-
 , gese, que aprobaba el mayorazgo que estaba hecho.

SOLIA VITI. LV. TIT. II.

I

Constat, quod cum aliqua solemnitas in actu requiri-
 tur, debet ipsam illi praecedere. Quapropter sta-
 tuit *lex nostra*, quod regia facultas majoratus constitutio-
 nem antecedat ; si enim sequatur , non confirmabitur
 ipse , nisi in ea expresse caveatur. Licet autem haec ita-
 sint , quibusdam tamen casibus valebit actus , etsi re-
 quisita solemnitas adhibetur postea , ut accidit in
 Emphiteuta : hic , si irrequisito domino vendat , in com-
 missum cadit , & tamen excusatur a poena licentia
 post impetrata. Nemo etiam molendinum construere
 potest in flumine navigabili sine facultate regia , & suf-
 ficit si eam postmodum obtineat , &c.

2

Quaer. ; Si eodem die constitutus sit majoratus , &
 impetrata facultas , quid autem praecesserit non appa-
 ret , tenet constitutio? Resp. Utique , praecessisse enim
 licentiam praesumitur , quum ita requiratur : ex quo
 collige , quod si eodem die donatio appareat , & filii
 emancipatio , hanc prius fuisse praesumitur , quia ita
 requiritur ut valeat paterna donatio : similiter , si eodem
 die de alienatione minoris , & Judicis decreto appareat ,
 hunc praecessisse praesumitur , caetera.

3

4

LEX XLIII. TAURI.

II. TIT. VII. LIB. V. RECOP.

LET XLIII.

„ **L**AS licencias que Nos habemos dado , ò dieremos
 „ de aqui adelante , ò los Reyes que despues de
 „ Nos vinieren , para hacer mayorazgo , no espiren por
 „ muerte del Rey que las dió , aunque aquellos à quien
 „ se dieren no hayan usado dellas en vida del Rey que
 „ las concedió .

„ **N**OTA ex ista lege , quod facultas Regis alicui concessa ad constitutionem majoratus , durat
 „ etsi Rex qui concessit moriatur , & ille cui fuit concessa non fuerit ipsa usus in vita concedentis . Id quoque
 „ in quolibet privilegio simpliciter concesso vidimus .

LEX XLIV. TAURI.

IV. TIT. VII. LIBR. V. RECOP.

LET XLIV.

„ **E**l que hiciere segundo Mayorazgo , aunque sea
 „ con autoridad nuestra , ò de los Reyes que de
 „ Nos vinieren , ora por via de contrato , ora en qual-
 „quier ultima voluntad , despues de hecho , puedalo re-
 „ vocar ; salvo si el que lo hiciere por contrato entre
 „ vi-

„ vivos oviere entregado la posession de las cosas , ó
 „ cosa , contenidas en el dicho mayorazgo , à la persona
 „ en quien lo hiciere , ò à quien su poder oviere ; ò le
 „ huviere entregado la Escritura dello ante Escriyano ;
 „ ò si el dicho contrato de mayorazgo se hubiere he-
 „ cho por causa onerosa con otro tercero , asi por via
 „ de casamiento , ò por otra semejante : que en estos
 „ casos mandamos , que no se pueda revocar ; salvo si
 „ en el poder de la licencia , que el Rey le dió , estu-
 „ viese clausula para que despues de hecho lo podiese
 „ revocar , ò que al tiempo que lo hizo el que lo ins-
 „ tituyó , reserváse en la misma Escritura que hizo
 „ del dicho Mayorazgo el poder para lo revocar ;
 „ que en estos casos mandamos , que despues de hecho
 „ lo pueda revocar .

STatuit *lex praesens* , quod constituens majoratum possit illum revocare , nisi ex traditione scripturae possessionis , aliave de causa constitutio irrevocabilis facta fuerit . Si tamen in facultate a Rege concessa inclusum sit quod postea possit revocari , etiam his casibus poterit id facere ; idem est si in traditione praedictorum constituens hanc sibi facultatem reservaverit . De hoc vid. leg. 17. supra .

LEX XLV. TUARI.

VIII. TIT. VII. LIBR. V. RECOP.

LEY XLV.

„ **M**andamos , que las cosas que son de mayorazgo , agora sean Villas , ò Fortalezas , ò de otra qualquier calidad que sean ; muerto el tenedor del mayorazgo , luego sin otro acto de apprehension de posesion , se traspase la posesion civil , y natural en el siguiente en grado , que segun la disposicion del mayorazgo debiere succeder en él , aunque haya otro tomado la posesion dellas en vida del tenedor del mayorazgo ; ò el muerto , ò el dicho tenedor le haya dado la posesion dellas.

I Isponit *haec lex* , quod mortuo majoratus posessore ipso jure transeat utraque possesio , tan civilis , quam naturalis in sequentem successorem , licet penes alium tertium sit possesio , quam in vita , aut post mortem ultimi possessoris obtinuerit.

Pro cuius perfecta declaracione sciendum , aliud esse *dominium* , aliud *detentationem* , aliud *posessionem* . Jure naturali dominium adquirimus in his quae nullius sunt per earum occupationem , leg. 17. cum aliis tit. 28. Part. 3. ut ea quae Coelo , terra , marique capimus , quae statim occupamus , statim adquirimus , si tamen excipias quae navis levanda causa mari projiciuntur , quae ex solo animo retinet dominus , leg. 7. tit. 9.

Part.

Part. 5. Unde vidimus , constitutionem illam juris naturalis de acquisitione rerum mobilium per occupationem circa ea quae Coelo , terra , marique capiuntur , 3 confirmatam esse jure positivo. Eam tamen limita ad casum quo res praedictae plena libertate capiuntur , secus si aliqua secum servitutis afferant signa: unde si in aliquo loco servus fugitivus reperiatur , in dubio liber esse praesumitur , nisi ex colore , aliove particulari signo contrarium ducatur. In rebus autem immobilibus non est locus hujusmodi occupationi : quare si quis praedium aliquod vacans inveniret , & occupasset , non ex 4 hoc dominium adquireret ; Civitatis enim in cuius sit territorio praesumitur : quare ad harum rerum acquisitionem excogitavit jus gentium plurimos actus , quibus dominium earum adquireretur ; ita sunt omnes contractus , & coeteri adquirendi modi a jure civili inventi.

His positis , dicimus , dominium esse , *Jus de re corporali perfecte disponendi , nisi lex prohibeat , leg. I. tit. 28. Part. 3.* (*) Ex quo sequitur , dominium non esse qualitatem rei , ut servitus , sed jus quoddam personae cohaerens plures in rem ipsam effectus producens. Non potest jus hoc adquiri , nisi mediante traditione: quapropter si duabus res eadem vendita sit , illius erit cui prius tradatur : virtute hujus juris potest dominus rem a quocumque posessore vindicare , licet titulum non habeat.

De-

(*) Vix erit perfecta definitio , nisi addideris , *Jus alios usus rei excludendi*. Sic , maritus , minor , prodigus , & qui sunt disponendi facultate privati , sine vi quoque defendes dominos esse.

Detentatio est : *Simplex & nuda insistentia in re,*
 6 quae in facto consistit , & ex qua nec dominium , nec
 7 possessio adquiritur. Sunt aliqui casus , in quibus ex tra-
 ditione solam detentationem accipiens obtinet. I. Si nu-
 da traditio rei , nullo expresso contractu , vel causa , in-
 8 ter partes , fiat. II. Cum traditio ex causa fit , sed inha-
 bili ad translationem posessionis ; ut commodati , aut
 depositi causa. III. Si rei posessor utramque retineat po-
 sessionem , & alius rem tradat alteri , sive cum titulo,
 sive sine eo ; accipiens tantum detentationem adquirit.
 + Idem dicendum , si utraque posessio penes duos sit , &
 alius rem occupet , vel ipsi ab alio quam a posessore tra-
 datur.

Quintus casus verificatur in nostr. leg. 45. Qui enim
 possessionem rerum majoratus ingreditur , aut accipit
 posessore mortuo , tantum detentationem adquiret,
 quum utraque posessio in successorem transferatur.
 9 VI. Cum Judicis auctoritate traditur res aliqua indem-
 nitatis , custodiaeve causa , ut cum quis in posessionem
 10 ex primo decreto mititur. VII. Cum incapaci posessio-
 nem acquirendi res traditur ; ut servo re tradita ex in-
 justa causa.

Advertendum est : plurimum differre detineat quis,
 11 an possideat : qui enim detinet , nequit usucapere , nec
 12 ipsi aliqua remedia posessoria competit , licet succur-
 13 ratur per officium nobile Judicis in casibus , in quibus
 14 remediis posessoris vero posessori sucurritur , licet tan-
 tum juris incorporalis detentator sit.

15 Quaer. ; Detentatio conservatur in absentia , ut ci-
 vilis posessio? Resp. Utique in communi opinione , sal-
 16 tem si detentator in conspectu , aut de proximo sit.

Adde,

Adde , quod detentatione probata , censetur probata posessio , nisi probetur contrarium. Videamus quid sit posessio. Ea , juxta *Bartolum*.

Est: *Jus insistendi rei non prohibitae possideri* , leg. 17
i. tit. 30. Part. 3. (*) Dicitur *jus* , ad differentiam detentationis quae in facto consistit : verum tamen est, quod si jus illud primaevum ex quo posessio descendit inspiciamus , posessio facti est , nihil distincta ab ipso 18 actu naturali apprehensionis quo adquiritur. Dicitur *insistendi rei* , ut denotetur substantia ipsius posessionis, quae in insistendo consistit ; & ut a dominio , & usu-fructu differat. Dicitur denique , *non prohibitae possideri* , ut excludantur res sacrae , & aliae quas possidere non possumus.

Quaer. ȝ Quotuplex est posessio ? Resp. Duplex , na- 19
 turalis , & civilis , leg. 2. tit. 30. Part. 3.

Quaer. ȝ Ad acquisitionem posessionis requiritur cau- 20
 sa vel titulus ? Resp. I. Si in acquisitione posessionis actus naturalis intervenit , non requiritur ; nam si sola voluntate potest amitti posessio , à fortiori facta traditio-
 ne animo transferendi. II. Si posessio per actum fictum 21
 adquiratur , bene causa , vel titulus requiritur ne detur

R

con-

(*) Posessio , res una est cuius definitio omnium Interpretum ingenia torsit. D. *Valentia* hanc *Bartoli* acriter impugnat, sed nec ideo suam sustinere potuit D. *Franc. Ramos del Manzano*. Sane , possidere verbis inspectis *leg. i. tit. 30. 3. Part.* est *animo & corpore rem tenere*. Et ea quidem tota posessionis materia explicari potest , saltem si ab scrupulis illis abstineas, quibus Scholastici mirifice delectantur , desumptis a Romanorum legibus , quorumque fortassis nulla utilitas extra Academias ipsas ubi raro extinguuntur , & vulgo creantur.

- concurrentia duplicitis *specialitatis*. Ex quo sequitur, quod si quis extra judicium confiteatur rem suam alterius esse, & nomine ejus se constitutus possidere, non ex hoc
- 22 transfertur dominium, nec possessio. III. Ex inutili, &
- 23 invalido contractu bene transfertur possessio actu tradici-
- 24 tionis interveniente, ut patet in donatione inter virum,
- & uxorem: ratio est, quia possessio non causatur à con-
- 25 tractu, sed ab ipso facto traditionis, quod jus civile destruere nequit. Hinc sequitur 1. Quod ex contractu
- facto à minore super re immobili sine decreto, dum ve-
- 26 ra sequatur traditio, transfertur possessio. 2. Quod si res Majoratus, vel alienari prohibita alienetur, tametsi contractus sit nullus, transfertur possessio, non tamen acci-
pienti competit *Publiciana*: quum lex enim, aut consti-
- 27 titutio prohibet alienare, non competit *Publiciana*.
3. Quod transfertur possessio fundi dotalis alienati. 4. Quod ex contractu mulieris sine licentia viri transfertur pos-
sessio. 5. Quod transfertur possessio ex donatione bonorum praesentium, vel illius quae quingentos solidos excedat, quum nullae sint, ut in leg. 69. *infra*, 8. tit. 10. libr. 5.
- 27 *Recop.* & leg. 9. tit. 4. Part. 5. 6. Quod ex contractu simulato, sequuta traditione animo transferendi possessio-
- 28 nem, ipsa, licet contractus sit nullus, transfertur?

Resp. IV. Quod ex contractu omnino nullo non

29 potest transferri possessio per actum fictum; attamen si

30 aliqua subsit convalescentiae spes, utique poterit. Ex hoc infertur. 1. Quod ex contractu minoris sine debita

31 solemnitate non transfertur possessio per actum fictum; sicut nec ex contractu mulieris sine licentia viri, aut cum res alienari prohibita alienatur. 2. Quod ex do-

natione inter virum, & uxorem, transfertur possessio

per

per actum fictum , quim subsit convalescentiae spes.
3. Quod si venditio , aliasve contractus ad translationem dominii & posessionis habilis sub conditione fiat,
poterit dominus interim per actum fictum posessionem , & dominium transferre. 4. Quod ut melioratio
Tertii irrevocabilis fiat , sufficit ut per actum fictum
tradatur.

Quaer. 2 Qualiter , & per quos actus possesso adquiritur ? Resp. Actu corporeo cum animo , & voluntate eam querendi , leg. 6. tit. 30. Part. 3. Non tamen requiritur quod actus corporeus verus , & naturalis sit,
sufficit fictus. Naturalis actus est duplex ; aut *aprehensio manuum*, quo utimur ad acquisitionem mobilium rerum ; aut *ingressus in re* , vel *pedum positio* , qui deservit immobilibus. Nec etiam desideratur ad veram possencionis acquisitionem , quod quis fundi glebas omnes ambulet ; sufficit quamlibet ejus partem introire ; sicut & hoc sufficit ad acquisitionem servitutis in fundo alieno ex voluntate domini.

Quod quidem clare procedit quum fundus unicus est , & contiguus : sed dubium est , si separati sint fundi , an per unius ingressum omnium possesso quaeratur ? Resp. Aut fundi sunt omnes ejusdem naturae , v.g. rustici ad arandum ; omnesque uno & eodem nomine cognoscuntur , & contigi sunt , nulloque notabili signo divisi , & tunc unius ingressus omnibus sufficit ; aut non , & tunc tantum ingressi possesso quaeritur.

Haec locum habent , cum agitur de acquisitione possencionis per actum verum : si enim per fictum , ut per visum , quis vult adquirere possencionem , sufficit fundos in praesentia esse , licet distincti sint , dum tra-

dentis voluntas concurrat. Hinc deducitur , quod quum
Judex aliquem in plurium fundorum posessionem im-
mitit , debet quoque praedicta servari distinctio ; sicut
& cum haeres posessionem haereditatarum rerum ad-
quirere vult.

40 Quaer. ; Si universalis successor adquirere vult poses-
sionem rerum immobilium quae domo aliqua conti-
nentur , sufficit quod ipsius domus posessionem ingre-
diatur ? Resp. Utique : qui enim continens occupat , &
contentum intelligitur occupare.

41 Quaer. ; Si quis se habere posessionem in aliquo
fundo cogitabat , quam nunquam habuit , & ipsum in-
trabit animo continuandi posessionem , quaeritur ex ta-
li actu ipsi de novo possessio ? Resp. Utique ; habet enim
possidendi animum , qui sufficit ut adquiratur ; nec no-
vum est , ut actus unus in alium convertatur , quum
solum ab animo nostro dependet.

42 Quaer. ; Qualiter possessio in jurisdictione adquiri-
tur ? Resp. I. Non sufficit castrum , vel aedificium in-
trare , ut jurisdictione adquiratur , est enim quid diver-
sum. Et licet praescripto , aud adquisito fundo , vel
territorio , annexa jurisdictione adquisita censeatur ; hoc
est respectu proprietatis intelligendum , ut acquirens ,
jus & titulum in ea habeat ; non ut in actuali illius po-
ssessione esse dicatur. II. Ex exercitio unius actus juris-
dictionis de voluntate domini , omnis jurisdictione qua-
rita intelligitur ; sicut per apprehensionem partis , quaer-
itur possessio totius. III. Ex exercitio unius actus ju-
risdictionis , contra , vel praeter voluntatem domini ,
tantum adquiritur ille actus , & caeteri ejusdem speciei ,
non alii. Tres sunt jurisdictionis actus , imperium merum ,
mixtum , & simplex jurisdictione.

Quaer.

Quaer. ¿ Potest una posessio absque alia adquiri? 43

Resp. Utique , sive sola naturalis vacet , sive utraque , sive ambae sint occupatae. Unde sequitur , quod modo posessio sit vacua , modo ab alio occupata , potest J u- 44 dex mitere quem in sola civili , aut naturali posessio- ne: quod enim quilibet , & J udex facere potest.

Quaer. ¿ Quomodo per actus factos posessio quaes- 45

ritur ? Resp. I. Per visum , & aspectum , praecedente titulo habili , leg. 6. tit. 30. Part. 3. Visus enim habe- 46 tur pro apprehensione rei , & interpretatione juris us- que ad rem ipsam porrigit corpus: quod procedit , etsi longe res sit , dum determinate videatur ; dum tamen praeter titulum concurrat semper tradentis , & accipien- 47 tis voluntas. Ex quo sequitur , posessionem rerum nu- llius , aut derelictarum non posse per visum adquiri , cum sit nemo qui tradat : idem dicendum de thesauro , 48 sive in alieno , sive in proprio fundo inveniatur ; apre- hensio enim desideratur ad harum rerum acquisitionem , idque licet statutum dicat lex vñ quod adquirantur per in- ventionem , facit lex 21. tit. 28. Part. 3.

Hinc deducitur , quod si lege caveatur , ut inventus 48

cum armis , amittat ipsa , requiritur quod sit cum eis apprehensus , ut poena afficiatur , leg. 33. tit. 14. lib. 2.

Ordin. Sufficiet tamen hoc casu , si quum eum J udex vidisset armatum , usque ad domum inseguitus fuis- set ; in qua armis ipsum spoliare potest. Infertur etiam , quod si in ludo inventus lege puniantur , debet intelli- gi si apprehendatur ludens , nec testium probatio suffi- cit , leg. pen. tit. 10. libr. 8. Ordinam. & quam is lex 2. ejusd. tit. non requirat apprehensionem , intelli- genda est quum J udex à ludente vult petere , quod ludo lucratus fuit.

49 fuit. Infertur quoque , quod si lex vestes pretiosas , au-
rum , aut margaritas portantes puniat , intelligitur de
aprehensio. ¿ Sed quid si mulier quaedam res hujusmodi
fictas trahat ? Resp. Aut prohibitio propter sumptus
evitandos fuit facta , & tunc quae fictas res hujusmodi
trahat , non punietur ; aut fuit ne viles personae dignio-
50 ribus assimilarentur , & tunc debet puniri : sed si in
hoc casu in domo propria vestes prohibitas quis portet,
non incidit in poenam. Notabis tamen , quod si lex,
aut statutum delictum vindicet jam a naturali , vel
communi lege expressum , non requiritur aprehensio ut
poena exequatur : Unde dicta intelligenda de delicto
quod noviter à lege puniatur.

51 Quaer. ¿ Qui invenit thesaurum facit totum suum ?
Resp. Si in proprio fundo , utique , dum non sordidis
artibus inveniat , leg. 45. tit. 28. Part. 3. beneficium
enim Dei est ; & licet 8. tit. 12. libri 6. Ordin. dispo-
nat , quod , deducta prius expensa , tertia pars invento-
ris , aliae duae sint Regis , procedit haec dispositio in
locis ubi *Minae* inveniuntur. Si autem quis thesaurum
in alieno fundo inveniat non data ad hoc opera , dimi-
dium domino fundi , dimidium inventori cedit : si au-
tem data opera invenerit , etsi cum domini licentia ,
nihil adquirit , sed totum domino pertinet , ne invitentur
homines ad effodiendos thesauros , cum damno ru-
ralis culturae , facit dict. lex 45. tit. 28. Part. 3.

52 ¿ Sed quid si fortuito in loco Principis , aut Civita-
tis ? Dimidium Principi , aut Civitati pertinet , dict.
leg. Part. Idem si quis inveniat thesaurum in loco sacro ,
aut Religioso fortuito .

53 Nunc prosequendo quae supra diximus de transla-
tio-

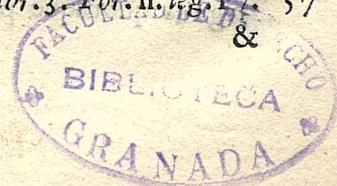
tione posessionis per visum , asserimus : tutorem , cū-
ratorem , procuratorem , Praelatum , Syndicum , &c.
non posse per actum fictum visus posessionem rerum
quas administrant transferre in alium , cum non possi-
deant , & ita non possit concurrere tradentis voluntas ;
idque licet ad alienandum speciale mandatum habeant.

Idem de Judice , aut Executore dicendum , quum ali-
quem mitunt in bonorum posessionem : hoc tamen ca-
su , si propter potentiam adversarii , aliamve causam ,
posessio nisi per visum non tradi possit , sufficiet quod
ita tradatur ut alia damna evitentur. Idem dicendum de
haerede qui haereditiarum rerum posessionem adqui-
rere vult : vel cum ante ejus apprehensionem per natu-
ralem actum , ipsam in aliquem vult transferre. 55

Advertendum tamen , quod si quis absentia natu-
ralem amiserit posessionem , ut eam postea recupe-
ret , visus sufficit , si civilem retinuit ; propter facilita-
tem scilicet eam apprehendendi : quim etsi utramque ami-
sisset , potest modo dicto recuperare ; & licet illa recu-
perata posessio nova sit , non tan de novo videtur adqui-
ri , quam continuari. Unde si lege caveretur , quod no-
viter posessionem adquirens certam gabellam solveret ,
ab ea lege erit ita in adquirens immunis.

Secundus actus fictus per quem adquiritur posessio 56
est , per traditionem instrumenti , quo jus , aut titulus
adquisitionis ipsius rei continetur : & ratio est , quia in
instrumento res ipsa videtur tradita.

Modus iste tan mobilibus , quam immobilibus re-
bus servit , leg. 8. tit. 30. Part. 3. Nec requiritur ins-
trumenti antiqui traditio , sed praesentis sufficit aliena-
tionis , ex dict. leg. 8. leg. 2. tit. 12. libr. 3. For. II. leg. 17. 57

& 44. Tauri. Nec etiam rei praesentia desideratur: si
 58 tamen qui instrumentum tradit civilem tantum posse-
 sionem habebat, illam solum transfert; si utramque,
 omnem; & nullam, si non posidebat. Sufficit quoque
 59 ut modo dicto adquiratur possessio simplex instrumen-
 ti traditio, quim res expresse vendatur, aut alienetur:
 unde arca, clavibus, aut fraeno vendito, traditum in-
 telligitur quod sub arca, clavibus continetur, & ani-
 mal quod fraeno illo regitur, nisi arguat contrarium
 praetium. In dubio tamen, si res vendita per se utilis
 sit, ipsa sola vendita intelligitur.

Tertius actus fictus per quem possessio adquiritur,
 est *clavium traditio*, leg. 7. tit. 30. Part. 3. Ratio est,
 quia traditis clavibus domus emptae, res ipsae domo
 60 contentae traditae intelliguntur ex facili aperiundi, &
 apprehendendi potestate. Requiritur tamen ex dict. leg. 7.
 quod in praesentia ipsius domus traditio fiat, vel loci
 ubi res sunt, & quod possideat tradens: unde qui velit
 tali possessione juvari, haec merito probare debet.

61 Quaer. Sicut per traditionem clavium possessio trans-
 fertur, per traditionem instrumenti quo res aliqua du-
 citur, res ipsa intelligitur tradita? Resp. Si instrumen-
 tum illud impositum est ipso animali utique, secut alias,
 ut in fraeno dicimus.

62 Quartus actus fictus per quem possessio quaeritur est
 per retentionem *ususfructus*; ut si quis alteri rem ven-
 dat, & illius usumfructum sibi retineat; statim enim
 ex hoc actu in emptorem possessio transfertur, quum in
 re propria non cadat *formalis ususfructus*; leg. 9. tit.
 30. Part. 3. Idem est si in emphiteusim retineat, vel in
 pignus quoisque pretium solvatur. Non idem tamen si

pro-

proprietate retenta venderetur ususfructus ; ad istius 63
 enim adquisitionem traditio posessionis , vel quasi desi-
 deratur. Superior doctrina , ut hoc obiter addamus , pro- 64
 cedit , sive in praesentia res sit , sive in absentia ; dum 65
 tamen pleno jure rem teneat qui usumfructum retinet.

Quintus actus fictus per quem posessio adquiritur , 66
 est *per rei conductionem* ; ut si quis alteri rem vendat ,
 donet , aut alienet , & nomine ejus ipsam conducat ,
 statim posessionem quam habebat , in locatorem trans-
 fert , *leg. 9. tit. 30. Part. 3.* Et ratio est , quia nemo
 rem suam conducere potest : unde necessario ex tali ac-
 tu , & dominium quaeritur , & posessio , sine qua ne-
 quit adquiri. Ex quo sequitur , quod censetur adquisi-
 ta haeredi rei haereditariae posessio , si conductor ipsi 67
 solvat pensionem , eum ut dominum recognoscens , 68
 absque alio actu.

Sextus actus fictus per quem adquiritur posessio , 69
 est *per dimissionem rei ex titulo habili ad translationem*
dominii: ut si rem apud aliquem depositam ipsi vendam ,
 aut donem ; statim enim posessio ipsi , & dominium
 quaeritur , *leg. 47. in princ. tit. 28. Part. 3.* Ista enim
 voluntas domini , re existente penes adquirentem , pro
 traditione juris dispositione habetur ; & utraque posessio 70
 adquiretur , si res in praesentia sit , & si in absentia ,
 civilis sola. Ut tamen dicta procedant , dominus scire de- 71
 bet rem penes tertium illum existere , licet non de ejus
 voluntate habeat ; debetque titulus esse habilis ad trans-
 lationem dominii. Unde si quis rem ex causa transac-
 tionis dimiserit , non transfert dominium etsi dominus sit ,
 nec usucapiendi conditionem , si non dominus : quare ip-
 se penes quem fuit res ita dimissa non poterit reivindi-

catione agere , nec usucapere , aut praescribere ; titulus
 72 enim qui a domino re tradita non transfert dominium,
 73 nec usucapiendi conditionem re a non domino praestita.

Septimus actus fictus per quem possessio adquiritur,
 74 est *per appositionem custodis* : ut si quis vendat , donet ,
 aliove modo alienet , & ille cui fit alienatio , de volun-
 75 tate alienantis custodem in ipsa apponat ; statim ex hoc
 ipsi possessio quaeritur quim rei praesentia requiratur ,
 sicut nec quod custos appositus voluntatem possesso-
 nem acquirendi habeat , aut rem ipsam ingrediatur ,
 vel apprehendat ; sufficit , quod in ipsius praesentiam
 perveniat , aut proximitatem : in quo hic modus differt
 ab acquisitione posessionis ministerio procuratoris .

76 Octavus actus fictus adquisitivus posessionis est *per*
signationem rei : ut si de voluntate venditoris , in praes-
 entia , vel absentia , animalia , aut capita empta suo
 signo emptor signaverit ; hoc enim ipsi dominum , &
 posessionem tribuit . Adverte tamen , quod privatum
 77 signum non est plena probatio dominii , potest enim
 quis alieno signo signare .

78 Nonus actus fictus , per quem possessio adquiritur ,
 est *per clausulam constituti* ; ut si quis rem quam ven-
 dit , nomine emptoris se possidere constituat ; tunc
 enim statim possessio , & dominium quaeritur , *leg. 9.*
tit 30. Part. 3. qui enim se constituit , procurator ha-
 79 betur . Atque ita , si utramque posessionem habebat
 constituens , transfertur utraque ; si civilem , aut na-
 turalem tantum , solum civilis , aut naturalis . Et quam-
 80 vis in hoc acquirendi modo , nullus nec verus , nec fic-
 81 tus interveniat actus ex parte adquirentis , & consti-
 tuentis ; ipsum tamen sustinet primus ille actus quo-

cons-

constituens posessionem adquisivit.

Adeo autem transfertur posessio *per clausulam constituti*, ut procedat etsi quis per alium actum fictum posessionem adquisivisset primo; quim & si constituens per alium posessionem retineat; imo etsi nullam habeat posessionem, sed ejus tantum commoditatem, ut si debitor rem obligatam, & creditori traditam, alteri vendat, & ipsius nomine se possidere constituat.

Advertendum tamen, quod ut *per clausulam constituti* posessio quaeratur, ille in cuius favorem fit *constitutum*, debet esse praesens, quamvis ratihabitio in absentia sufficiat: semper enim in adquisitione posessionis, sive per verum, sive per actum fictum, acquirentis voluntas, vel explicita, vel implicita, desideratur.

Ex quo sequitur, quod si antequam ratum habeat ille cui *constitutum* in absentia fuit factum, rem alteri vere, vel ficte constituens tradat, iste illi praferendus esset. Similiter, si ante ratihabitionem expellatur constituens de posessione, non poterit cui *constitutum* fuit factum, agere interdicto *recuperandae*, quum non possideat; ad quem non transfertur aequa posessio, si ante ratihabitionem constituens vidisset fatum.

Pro superiori tamen doctrina de adquisitione posessionis *per clausulam constituti*, est animadversione digna sequens consideratio. Si in instanti quo alterius nomine possidere quis se constituit, non habet animum ad retinendum, posessionem ex hoc amittit, ut est evidens & quomodo ipsam in absentem transferre potest, si ratihabitio jam venit tempore inhabili? Dices: Nec constituens alteri vere posessionem tradit, nec vult ipsam amittere, vult tantum eam tenere nomine alterius; unde

licet non quaeratur adquirenti , non amittitur.

- 84 Quae diximus de translatione posessionis *per clausulam constituti* , debent intelligi , si tempore *constituti* actualiter possidebat constituens ; nullam enim transfert posessionem non possidens. Unde probare debet qui sibi *ex clausula constituti* posessionem asserit , constituentem in posessione fuisse quo tempore factum fuit *constitutum* : à quo tamen excusabitur , si non cum alio tertio , sed cum ipso forte constitiente lis orta fuerit de posessione : quim & *clausula sola constituti* in instrumento aliquo antiquo reperta , plena est posessionis probatio adversum quemlibet alium , ex antiquitate instrumenti.
- 85 Ex supradictis infertur , quod si procurator constitutus ad alienandum , aut posessionem tradendam , alienet , & adquirentis nomine se possidere constituat ; nullam transfert , quum non possideat , posessionem. Idem dicendum de tutore , vel curatore minoris rem alienante , & nomine emptoris se possidere constitente. Idem de Syndico , & Executoribus testamentorum ; de haerede , & legatario , qui antequam nanciscantur posessionem rerum haereditatarum , alienant , & se posidere constituant.
- 86 Infertur etiam , quod si contractus , quo factum fuit *constitutum* , sub conditione fiat , quae post constituentis mortem purificetur ; non adquiritur ex eo posessio , nec retrotrahitur *constitutum*. Infertur denique , quod , data negligentia recuperandi , amittit per mortem constituentis , qui *ex clausula constituti* illo mediante habebat , posessionem.
- 87 Ex superioribus tamen nobilis ista oritur difficultas. Si ille , qui se nomine alterius possidere constituit solam ha-

habeat detentationem ; transfertur ista mediante titulo habili ad translationem dominii? Resp. Utique, quum constituens tanquam procurator habeatur: sed notabis, quod cum constituens posessionem transfert, remanet penes eum detentio; & quum solam habet detentio-
nen, cum non sit aliquid ipsa inferius, licet adhuc apud eum remaneat, virtualiter transit ad eum cui fuit *constitutum*: unde ex ipsa dominium, & caeteri verae traditionis effectus sequuntur.

Quaer. i Tutor, vel Curator, aut Procurator pos-
sunt dominis suis per actum fictum posessionem qua-
rere? Resp. Utique, quamvis non possint ad alterum trans-
ferre, facit *lex 17. & 44. Tauri*. Et licet duae spe-
cialitates in adquirente domino concurrant, una ex re-
praesentatione Procuratoris, altera ex acquisitione per
actum fictum proveniente; sustinetur tamen adquisitio;
hujusmodi enim actus facti pro veris ex dispositione ju-
ris habentur.

Quaer. i Si quis rem vendat alicui, & per actum 92
fictum ipsi posessionem tradat, & postea alteri quoque vendat, vereque posessionem tradat, quis eorum praefertur? Resp. Primus: nam ex actu factio vera quoque posessio queritur. Quod procedit etsi traditio prima fuerit facta procuratori; imo etsi venditor non posside-
ret, sed tantum habuisset detentationem, veramque quo tempore secundo tradidit posessionem haberet.

i Sed quid si prima venditio fuit facta sub conditio-
ne, & ea pendente secunda? Resp. Aut *constitutum* in pri-
ma appossum fuit quoque conditionale, & praefertur secundus, licet postea conditio existat; aut pure fuit appossum, & praefertur primus, nam traditio etiam

ex

ex contractu conditionali dominium transfert.

94 Quaer. ; Si Emphyteuta rem emphyteuticam vendat sine domini consensu , cadit à jure suo si non tradidit ? Resp. Non : poena enim commisi quo est minatus procedit si traditio sequatur , ipsamque vitabit quantum-

95 vis ficte tradat ; nam in materia delictorum , & inflectione poenarum stricte proceditur. Unde sub poena prohibitus alienare non incidit , nisi vere , naturaliterque alienet ; sicut gravatus post mortem restituere , de naturali intelligendum.

96 Quaer. ; Incertitudo vitiat adquisitionem possessoris? Resp. Incertitudo ratione loci , & quotaे utique; pars enim incerta ex defectu animi , orto ex incertitudine ipsa possideri nequit. Idem dicendum si res sit incerta respectu loci , & quotaе respectu sit certa ; aut certa respectu loci , & incerta ratione quotaе supradicata ratione. Idem denique dicendum , si res sit incerta respectu adquirentis , quamvis apud tradentem non sit: animus enim , & certitudo in quaerenda posessione semper in ipso adquirente debet adesse. Advertendum tamen ; quod si adquirens vult possidere virtute constituti per medium ipsius tradentis , vel per retentionem ususfructus , aut per Procuratorem , filium &c. ipsius incertitudo nihil obstaret adquisitioni , dum a tradente abesset: unde observa casum , in quo facilius quaeritur posse ssio per actum fictum , quam per verum. Ne tamen idem dicas in aliis actibus fictis praeter enumeratos clausulae constituti , & retentionis ususfructus.

97 Quaer. ; Posse ssio potest ex pluribus causis , aut titulis quaeri? Resp. Utique , nisi dominium jam ex aliqua fuit plene quae situm. Et quidem , ex adquisitione posse ssio-

sionis ex pluribus causis effectus plurimi resultant : si enim rem sim praescribens , & incidam in malam fidem ratione unius , possum ex altera continuare : similiter si ex utraque causa mihi *Publiciana* competit , sententia lata in uno judicio , non pareret exceptionem in alio : denique ex pluribus causis posessione quaesita , plura re media competunt posessoria.

Dominium autem non potest quaeri ex pluribus causis , nisi minus proprie quaesitum sit ; licet res una ex pluribus causis deberi possit.

Quaer. $\hat{\eta}$ Potest esse posessio penes plures in solidum ? Resp. Una , eademque posessio non potest penes plures sic esse , contra naturam enim est ut alius teneat quod ego teneo : sed posessiones diversae bene esse possunt , ut vidimus in usufructuario , emphyteuta , feudatario , & precario rem habente , qui simul cum dominis possident . In una , & eadem re possunt etiam plures simul posessiones , & ejusdem naturae adesse ; si enim unus illius rei usum , & alter usumfructum habeat , ambo in solidum naturaliter possidebunt , & uterque interdictum *uti possidetis* habebit.

$\hat{\eta}$ Videamus qualiter quaesita posessio amittatur ? Amititur I. posessio naturalis per longam absentiam posessoris utramque posessionem habentis , leg. 12. in princ. tit. 30. 3. Part. II. Amititur civilis posessio , quae retinetur in absentia , si dum ista durat aliquis rem fuerit ingressus , & posessori absenti quum revertatur resistat ; vel si ipse posessor animo desinat possidere , quia forte suspicatus est posse repelliri , leg. penult. tit. 30. 3. Part. Amitit quoque absens posessor civilem quam retinebat posessionem , si ita res occupata sit , ut sit ejus

accessus impossibilis; idque licet se eam amittere nolle protestetur, veluti si praedium inundatum sit, aut ex potentia latronum, &c. leg. 14. dict. tit. & Part. in his enim casibus quum animus super impossibili videatur fundatus, nihil operatur protestatio quaelibet. Amittit etiam absens posessor civilem posessionem, si diu fuerit absens; nam ex diuturna absentia inducitur oblio-
vio, & animus non possidendi. Longum tempus quod
sit, ex qualitate rei, loci, vel personae Judex arbitra-
bitur: in dubio est 10. annorum.

Hodie ex leg. 1. tit. 11. libr. 2. For. LL. & leg. 1.
tit. 13. lib. 3. Ordin. & leg. 242. Styli, & leg. 192. eod.
si quis ingressus est rem alterius, & eam occupavit
per annum, & diem, posessore praesente, & non con-
tradicente, posessionem utramque iste amittit, salva ta-
men proprietatis controversia; dum ille rem habeat
cum titulo, & bona fide, ex dict. leg. 1. tit. 13.

103 Ex his omnibus infertur, quod utraque posessio
morte amittitur, cum deficiat animus ad retinendum.
Infertur etiam, quod quum absens amittit posessionem
civilem, ista consolidatur ipso jure naturalem habenti,
dum iste possit in re utramque habere: sic tamen con-
104 solidata posessio non erit antiqua posessoris, sed nova in-
eius persona creata.

105 Et quidem plurimi resultant effectus ex retentio-
ne posessionis in absentia. I. Si eo statu rem aliquis fue-
rit ingressus, donec absens posessionem amittat, non
potest ipsam praescribere: deficit enim ipsi civilis, quae
106 causat praescriptionem. II. Ex ipsa fructus absens ad-
quirit si bonam fidem habeat: quandoque tamen, do-
mini scilicet voluntate accedente, naturalis sola fruc-
tuum

tuum parit adquisitionem, ut in usufructuario vidimus.

Naturalis quoque possessio in absentia retinetur, si a
civili separata sit: sic fructuario absenti interdictum
Unde vi acommodamus post reversionem; si vero utra-
que est juncta possessio, naturalis effectus in civilem,
ut pote potentiores, transferuntur, & remanet ideo
sola.

Amititur etiam naturalis possessio rei mobilis inani-
matae ut vasis, &c. vel animatae, ut equi, &c. semel
ac quis in ea non insistat, aut in conspectu non habeat.
Quim & civilis amititur si deperdita sit, vel aufugiat
adeo, ut in manu posessoris non sit eam recuperare
quum velit. Unde si res usucapi copta sit deperdita,
usucapio interrupitur, nec prior, ea recuperata, po-
sessio prodest: quare si eam eo tempore vendam, nul-
lum possessionis in emptorem effectum transferam.

Si tamen servus aufugiat, quum dominus, donec
ab alio fuerit occupatus, retineat possessionem in ipso,
contrarium est statuendum; ne in servorum potestate
sit sua dominis possessione privare, *leg. pen. tit. 30.*
3. Part.

Notandum aequum, quod a rei possessione si qui per
alium possidet expellatur, non ideo ipsam expulsum
amittere, nec naturalem, quia nomine ipsius suus reti-
net detentor, nec civilem, censetur enim, & illius
naturalis judicatur accessoria. Ne tamen hinc inferas:
non posse eum qui per medium detentatorem possidet,
in alium possessionem transferre, in re detentatore ma-
nente.

Amititur quoque possessio solo animo, & volun-
tate, quamvis in re posessor insistat: & hinc inter do-

minium, & posessionem emanat differentia; illud enim nisi a re discedatur, & sit illius capax in quem transferri volumus, non amittimus; quae duo non desiderantur, ut amittatur posessio. Ratio est facilitas eam iterum adquirendi, & difficultas amissum dominium comprandi.

III Quaer. *¶* Lex, vel statutum disponere potest, ut sine aliquo actu apprehensionis posessio transeat? Resp. Utique ex leg. 7. tit. 4. 5. Part. & ex nostra lege, quae successori majoratus posessionem sine aliquo actu vero, vel facto tribuit: & licet adquisitio posessionis sit a jure naturali, quod non mutatur civili, non tamen est praeceptivum in hac specie jus naturale. Et non solum in majoratibus, sed & in contractibus omnibus, & alienationibus, etiam universalibus, actum apprehensionis supplere, & indulgere lex potest: & ita adquisita posessio vocatur *civilisima*, quamvis omnes operatur effectus, quos parit adquisita per actus veros.

Unde *lex nostra* 45. tam in immobilibus, quam in mobilibus rebus procedit (istarum enim alienatio & proliberi potest) & in his omnibus majoratus successor, absque aliquo actu utramque posessionem adquirit, etsi in earum praesentia non sit, & quamvis sint ab alio occupatae: est enim posessio jus, quod lex uni auferre, & alteri potest applicare.

III Quaer. *¶* Si successor majoratus sit aut infans, aut furiosus, transit in eum virtute legis posessio? Resp. Utique; nam si medio Procuratore ipsam adquirere possunt, a fortiori per medium legis.

III Notabis, & in ipsam haereditatem jacentem transferri posessionem quin virtute legis nostrae nullum exer-

exercitium alicujus facti adquisitio istius desideret.

Quaer. *z* Posessio quae transfertur ex nostrae legis 114 dispositione, est eadem defuncti? Resp. Non, est noviter quaesita, maxime si res majoratus ab aliquo sint occupatae. Unde si lege caveatur, & certa constituatur gabella ratione novae adquisitionis posessionis, aut domini, illam solvere tenebitur majoratus successor.

Quaer. *z* Si majoratus successor ad adquisitionem 115 posessionis per actum verum perveniet, desinit habere civilissimam illam ex dispositione legis quaesitam? Resp. Utique; in duarum enim causarum concursu, potentior prevalet, aut vetustior: unde in casibus quibus virtute legis dominium ipso jure adquiritur, ut in legatis, &c. cessat dominium istud, si naturalis tradiuio, aut apprehensio sequatur.

Quamvis autem majoratus posessor & in absentia adquirat posessionem, naturaliter apprehensam amittit, ut caeteri quoque posessores, quum fuerit absens.

Quaer. *z* Dispositio leg. 45. & in quibuscumque vinculatis, & bonis restitutioni subjectis, procedit? Resp. Receptius est, ut ad omnia extendatur, similitudine rationis: incipitque vigere in primo Fundatoris successore, 116 quum post constitutionem jam majoratus existat & dicatur, & ratio unionis, & conservationis bonorum in primo successore verificetur: facit lex 7. tit. 4.

5. Part.

Diximus, virtute legis 45. utramque in successorem majoratus posessionem transferri, etsi tertius alias rerum habeat detentationem. Hinc sequitur, istum nec praescribere, nec fructus lucrari posse, & remedium ullum posessorum habere.

- 118 Sed hic se offert: Quae remedia competit successori majoratus, ut tertius bona restituat? Resp. Interdictum adipiscendae *Quorum bonorum*; licet enim adquisivit posessionem, jure speciali adquisivit (& ista ratione, & legatario domino competit vindicatio) nec eam habere videtur, dum alius detentat; facit *lex 9. tit. 7. lib. 5. Recop.* Eadem ratione ipsi competit remedium *leg. fin. Cod. de Edict. D. Hadr. toll.* si ab anteriori posessore fuerit universaliter institutus, & bona majoratus sint in haereditate.
- 119 Competit etiam ipsi remedium recuperandae *Unde vi*, saltem si detentor posessionem interverterit successor: similiter interdictum retinendae *Uti possidetis*; datur enim contra inquietantem, & satis turbat detentor, qui restitutioni opponitur: & quamvis natura sua non sit hoc interdictum restitutorum, debet petere restitutionem successor, quum non aliter turbator videatur a molestia desistere.
- 121 Quaer. Ex his omnibus, quod est utilius remedium? Resp. *Uti possidetis*, quum & adversum titulum habentem, imo & adversus dominum competit.
- 123 Quaer. Successori majoratus competit contra detentorem *haereditatis petitio*? Resp. Utique, si universalis successor sit, quim & fideicommissariam haereditatis petitionem, quum sit haeres, & jure haereditario succedat: & quamvis haeredi post adeptam posessionem non competant, successori majoratus, quia solum lege possidet, accommodantur.
- 124 Quaer. Successor majoratus potest auctoritate propria bona auferre detentori, & ipsum expellere? Resp. In puncto juris poterit, sine injuria detentoris tamen, quum

quum sit dominus , & suam defendat posessionem : tui-
tius tamen erit judicio agere.

Quaer. Si duo se esse in solidum majoratus suc-
cessores contendant , ea efficacia , ut rixa forte possit
inter ipsos oriri ; quid juste Judex determinabit ? Resp.
Sequestrum rerum majoratus , donec de posessione pro-
nuncietur : si tamen de posessione constet , iste defen-
dendus erit. Sed si uterque possidere in solidum con-
tendat , interdictumque *Uti possidetis* proponat , sum-
marie Judex prius de posessione cognoscet , uni ipsam
tribuere , & in ea , donec lis finiatur , defendere debet.
Et hoc judicium , quod *interin* , vulgo *de Entretanto* di-
cebatur , non praejudicabat olim in posessione , sed ho-
die verum posessorum judicium est , & proprietatis
causa remittitur eo finito ad Regios Conventus judican-
da , *leg. 10. tit. 7. libr. 5. Recop.*

Quaer. Quot sunt genera interdictorum ? Resp. 127
Tria , *adipiscendae* , *retinendae* , & *recuperandae*. Pri-
mum competit pro posessione adipiscenda quae non
fuit adepta ; & est triplex , *quorum bonorum* , *quorum le-
gatorum* , & dictum *Salvianum* ; quibus non immerito
adnumerabis remedia civilia ex *legibus* , ult. *Cod. de
Edict. D. Hadr. toll. & 3. Cod. de Pignorib. & ex officio
Judicis.*

Interdictum *adipiscendae* *quorum bonorum* compe- 128
tit haeredi , vel universali successori , & contra quem-
libet posessorem universalem , aut particularem haere-
ditatis , aut alicujus rei defuncti , pro rebus quas possi-
debat iste tempore mortis , & in sua haereditate reliquit.
Unde haeres qui interdictum proponit , id tanquam fun-
damentum suae intentionis probare debet.

Si

- Si tamen qui res haereditarias detinet , aut possidet titulum habeat , non interdicto , sed rei vindicatione erit agendum ; nec haeredi competit adepta jam posessione;
- I 29** sicut nec contra debitores haereditarios personaliter obligatos ; debitores enim non possedit defunctus. Huic interdicto etiam obstat dominii exceptio incontinenti probata ; nisi cum in poenam rei conventi hoc interdictum conceditur actori.
- I 30** Interdictum *quorum legatorum* haeredi competit pro adipiscenda rei legatae posessione , quam legatarius aprehendiit , si ex ista occupatione ratio legis Falcidiae imminuatur. Unde haeres hanc imminutionem debet probare , ut obtineat : quim ex hoc relictum legatarius amittat , nisi rem legatam clam , aut furtive occupaverit ; & ideo rem immobilem numquam amittit , licet propria acceperit auctoritate ; nec mobilem , si ad occupandam ipsi praestitit testator licentiam.
- Quaer. ; In quo differt interdictum adipiscendae **I 34** *quorum bonorum* , & remedium *legis fin. Cod. de Edict. D. Hadri. toll.* ? Resp. Interdictum illud tam ex testamento , quam ab intestato competit ; sed hoc remedium , solum ex testamento , licet ex eo & virtute testamenti , in posessionem omnium quae apud testatorem fuerunt mortis tempore haeres mitatur , *leg. 2. tit. 14. 6.*
- I 35** Part. sive nuncupative , sive in scriptis factum sit testamentum , dum solemne sit , ut in *leg. 3 supr.*
- I 36** Et hoc quidem remedium *leg. fin.* haeredi competit etiam instituto in quota haereditatis ; non tamen legatario , qui solum via ordinaria legatum exequi potest.
- I 37** Competit etiam Fideicommissario universali , cui solum verbo facta fuit restitutio , dum haeres qui restituit
- (ex

(ex cuius persona Fideicommissario hoc datur remedium) non fuerit haereditatis posessionem adeptus.

Competit etiam substituto pupillari, vel vulgari, dum 139
Judici fidem faciant de substitutione, & casu adven-
tuque illius, ex morte impuberis, aut repudiatione hae-
redis proveniente.

Competit etiam haeredis haeredi, dum constet de 140
transmissione; & nihil interst quod sit haeres ab intes-
tato. Similiter & illi datur, cui pars acrevit haereditatis, 141
dum constet de jure crescendi; quia est tacitus quidam
substitutus. Et Fisco datur, quum haereditatem aufert
ab haerede scripto, tanquam indigno.

Datur quoque patri, vel domino, quum ex perso- 142
nis filii, aut servi instituti veniunt; vel cum filius adi-
re recusat haereditatem: quim & ipsi filio acommoda-
tur tacite (virtute legis) à matre in puerperio decedente 143
instituto. Competit etiam haeredi, tantum in rebus
quas mortis tempore possidebat defunctus, instituto,
leg. 2. tit. 14. 6. Part. imo & instituto in his quae de-
functus detentabat tantum, ut commodatis, depositis,
&c. dict. leg. 2.

Notandum tamen: ut haeres virtute testamenti ex 144
hoc remedio in posessionem mitatur, mortem testatoris
saltem jurando probare debet, nec sufficit in sua esse
potestate testamentum; sed non cogitur esse ipsum tes-
tamento nominatum haeredem probare, si apud ipsum
sit testamentum; instrumentum enim illius esse praesi-
sumitur in cuius est potestate. Testamentum etiam, ut 145
sit locus missioni in posessionem debet esse integrum,
non cancellatum, abolitum, aut aliqua sui parte vitia-
tum: invisible tamem vitium *praeteritionis, falsitatis,*
&c.

&c. non impedit, etsi opponatur, missionem, quum in hoc posessorio judicio summarie procedatur, & istae similesve exceptiones altiorem requirant indaginem: unde si incontinenti probandae veniant (quod arbitrio Judicis relinquitur) missionem impedient, *dict. leg. 2. tit.*

14. 6. Part.

Non tamen requiritur in opponente bonorum defuncti possessio, nisi exceptionem dominii opponat; qua opposita, si non possidet, non audietur, & ad reivindicationem, & viam ordinariam debet recurere.

Quod diximus, *testamentum debere esse integrum, non cancellatum*, debet intelligi de cancellatione in parte substantiali, a qua tota ipsius virtus dependeat, alias sola pars cancellata ruit; quim si cancellatio, aut rasura ante signum Notarii correpta sit, in totum est validum testamentum, ut in instrumentis dicitur: unde non sufficit marginalis emendatio, licet manu ejusdem Notarii facta videatur; quamvis in scripturis ordinatum contextum habentibus nihil minuat earum fidem unius litterae in margine correctio, maxime si ex ipso contextu emendatum fluat.

147 Quaer. ; Si legitimus contradictor appareat, impeditur missio ex dicto remedio? Resp. Utique, si potiora jura ostenderit, iurio & facta revocabitur. Erit legitimus contradictor, *qui tempore mortis defuncti, & quo missio petitur, res possidebat*: ut uxor respectu dimidiae partis bonorum acquisitorum constante matrimonio. Item, qui titulum a defuncto habet, & propria auctoritate (de voluntate tamem defuncti) bona post ejus mortem occupavit; aut qui titulum ab aliquo tertio habet, habilem ad translationem dominii; hoc enim reme-

medium, quum sit *adipiscendae*, non competit adver-
sum titulo possidentem.

Similiter, si quis filium, aut ab intestato se esse
asserat successorem, dum probet in continentia, legit-
imus contradictor erit; sicut & qui aliud testamentum
prioris derogatorium ostendat, aut alleget.

Quaer. 2. Si duo, plurave testamenta contraria ap-
pareant ejusdem testatoris, sed cum diversis haeredi-
bus, si non constat de eorum prioritate, quod admite-
tur? Resp. Omnia, & pro sua parte haeredes in poses-
sionem mitentur, leg. 3. tit. 14. 6. Part. 148

Quod diximus, legitimum esse contradictorem,
qui a defuncto, vel ab alio titulum habebat, habilem ad
translationem dominii; intelliges de eo qui simul veram 150
habuit posessionem; nec enim dominium sufficit nisi
possessione junctum, ut missio excludatur.

Quaer. 3. In judicio legis final. d: Edict. D. Hadri-
toll. quis est Judex competens? Resp. Si nullus contra-
dictor appareat, Judex domicilii haeredis competens
erit, & ut isti per Judicem territorii, ubi sunt res si-
tae, possessio detur, sufficient litterae, quas dicimus Re-
quisitorias, a Judice domicilii expeditae. In interdicto
tamen *quorum bonorum*, aut *haereditatis petitione*, so-
lum est Judex competens, qui sit rei conventi.

Videamus jam quibus differant remedium leg. fin. 821
& interdictum adipiscendae *quorum bonorum*.

Differunt I. quod interdictum *quorum bonorum* eo 152
solum casu competit quo aliquis detentat, aut possidet
res haereditarias; semper enim adversarium requirit: at
remedium dict. leg. fin. & rebus vacantibus locum ha-
bet. II. Illud ex testamento solemni, & publicato locum
ha-

habet , quum se haeredem esse haeres probare debeat: *istud* vero , non publicato testamento datur. III. In *illo* ordinarie proceditur ; in *hoc* executive , & summarie sola exhibitione testamenti. IV. *Illud* , & testamento aliqua parte substantiali raso , vel cancellato locum habet, facto tamen probationis examine : secus *istud*.

- 153 Ultra superius dicta addimus : *petitionem haereditatis* etiam universali haeredi , vel ex testamento , vel ab intestato competere , contra universalem haereditatis posessorem , aut particularem rei alicujus ; non quidem pro consequendo illo jure intellectuali , & repraesentativo , hoc enim per additionem (quam hoc remedium supponit) expiravit , & fuit consequutus , sed ut , successore declarato , rerum , aut rei ipsi restitutio fiat : aut totius haereditatis , si ex asse institutus fuerit , aut partis ex qua sit haeres.

- 154 Advertendum tamen , solum dari *haereditatis petitionem* pro rebus , quas possidebat defunctus tempore mortis , & in sua reliquit haereditate ; alias , aut ad reivindicationem , aut ad *Publicianam* recurrendum. Unde posessionem illam , tanquam suae intentionis fundamentum , haeres probare debet , aut saltem detentationem defuncti , quae sufficit ut obtineat.

- 155 Sed quia fortius jus habet , quam haeres , qui titulo possidet ; non dabitur *haereditatis petitio* contra possidentem titulo habili ad translationem dominii: licet detur rei-vindicatio. Uude cautus haeres , ne judicium illusorium fiat , accumulare debet utramque actionem: potest enim cumulare plures qui dubitat facto adversarii , aut saltem non suo , de remedio sibi competenti , ipsasque conjunctim , vel alternative producere.

Notabis: Exceptionem possessionis cum titulo esse peremptoriam, & in qualibet parte litis proponi posse. Titulus tamen post litem contestatam quaesitus, coloratus, & fraudulentus habetur: unde ejus exceptio, nisi a vero domino procedat, non prodest.

Ex superioribus deducimus: Ergo tituli commoda-
ti, depositi, &c. non excludunt petitionem haereditatis. Idem dicendum de titulo *pro haerede* aut *posessore*. Pro *posessore* possidet, qui sine aliqua causa, aut titu-
lo possidet: *pro haerede* vero, qui non est haeres, sed
esse asserit. Haeres tamem illius qui aliquo ex his titu-
lis possidet, non potest *haereditatis petitioni conveniri*; quia in persona sua fuit jam legitimatus. Verumtamen
& contra ipsum *haereditatis petitione* agi poterit, si ille
cujus sit haeres, universae haereditatis, de cuius peti-
tione agitur, possessionem habuit; ne actor cogeretur
alias pro singulis rebus possessis rei vindicatione agere,
& de omnibus sigillatim probare dominium. Similiter
filius suus & in potestate semper *haereditatis petitione*
conveniri poterit; titulus enim *pro haerede* non habe-
tur talis in filio. Ut tamen titulo possidens, qui sit al-
terius haeres, agentem *petitione haereditatis* excludat,
sufficit, quod ipsum post mortem defuncti sui adquisiis-
set. Notabis denique, *petitionem haereditatis* non com-
petere haeredi, qui, adepta jam possessione, ab ipsa ce-
ciderit.

Quær: Qualiter hoc remedium debet proponi? Resp. I. Proponi posse universaliter; & tunc Judex, si actor
generice reum conventum haereditatem possidere pro-
baverit, ad restitutionem etiam generice condemnabit
ipsum: & si id de rebus singularibus fecerit actor, pro
his

his tantum condemnabit: facit *lex* 26. *tit.* 2. 3. *Part.*
Proponi etiam potest specialiter pro re quadam singula-

166 *ri:* & si forte, pendente super ipsa judicio, reus alias
possidere incooperit, poterit actor & ipsas summarie
petere, implorato officio *Judiciis*, quim novo libello
indigeat, nam primus ad omnes virtualiter extenditur,
ut in judicio veniant, & restituantur. Similiter, & sum-
marie proceditur, si lata sententia, reus res alias possi-
dere incipiat.

161 Proponi etiam potest *haereditatis petitio* adversum
eum, qui etsi nullam possideat rem haereditariam,
haeredem esse intendit: & latae contra ipsum senten-
tiae hic erit effectus, ut quocumque tempore ad possi-
dendum perveniat, executiva via implorato *Judicis*
officio, ad restitutionem condemnetur.

Deficit sane hoc casu (ante posessionem scilicet) ex-
tremum ad condemnationem ex parte rei necessarium;
sed tamem sustinetur remedium, eadem ratione qua ve-
re sine ullo corpore dicitur *haereditas*. Unde qui nec pos-
sidet, nec haeredem se esse asserit, hoc remedio con-
veniri non potest.

167 Quaer. i. Quibus differt *petitio haereditatis* ab in-
terdicto *quorum bonorum*? Resp. I. *Hoc* est mere poses-
sorium: *illud mixtum*, quum in ipso & haeres talis de-
claretur, & consequenter possessio ei restituatur. II. *Pet-
titio haereditatis* est judicium plenarium: *istud summa-
rium*, ideo excludit exceptiones altiorem indaginem re-
quirentes. III. In *illa* appellatio admittitur, quae in *altero*
denegatur. IV. In *illa* veniunt fructus, partus, & ac-
cessiones in quantum posessor factus est locupletior: in
interdicto veniunt tantum a lite contestata, ut in coe-

teris interdictis , si excipias *Unde vi* , quo veniunt a tempore violentiae.

Quaer. q Pro quibus competit interdictum *retinendae posessionis*? Primo dicimus , ipsum esse duplex , vel 168
uti possidetis pro rebus immobilibus , vel *utrobi* pro mobilibus. Unde competit hoc remedium omni posessori , etiam injusto , dum non habeat injustam posessionem ab ipso quem hoc interdicto convenit , seu ab adversario. Datur contra eum qui se possidere contendit ; & qui tum melius probat , in posessione defenditur. Similiter 169
 contra inquietantem , licet non contendat possidere : & non solum in inquietantem de facto , sed & adversus eum qui solo verbo cum posessoris jactura inquietat.

Quaer. q Procedit judicium *interdicti hujus* , si reus 171
 conventus nullo modo molestiam intulit actori , sed tempore oblationis libelli ipsius intentionem , & posessionem negavit? Resp. Utique ; quum ipsa judicialis contradic^{tio} sit sufficiens inquietatio posessionis : sicut sufficit extrajudicialis negatio , ut procedat judicium in confessoria actione.

Quaer. q Competit interdictum hoc pro quasi posessione annuae praestationis? Resp. Si haec ex contractu , obligatione ve personali procedit , non competit: in mere enim personalibus obligationibus , non est a jure proditum posessorium remedium aliquod ; utique autem , si praestatio annua aliquid *reale* contineat , ut in solutione census , aut pensionis accidit. Sententia tamen *Canonistarum* , quae interdictum & illo casu sustinet , ut aequior , praevallet. Ex dictis deducitur , non dari pro dominio *retinendae* interdictum , ne agens dominium (quod sane non facile) probare cogatur.

Quaer.

Quaer. *¿ Quid debet petere , & concludere actor,*
173 *ut hoc interdicto obtineat?* Resp. Debet se dicere posse-
sorem , talem petere pronuntiari , reum in re ipsa eum
turbare , & concludere ut a molestia desistat , cum con-
demnatione ad interesse. Ex communi opinione (lege ta-
mam non cauta) petere poterit satisdationem de non mo-
lestando in futurum , & quidem in perpetuum si tale sit
jus agentis , aut ad tempus , quia revocabile sit , ut usu-
fructuarii jus. Similiter , potest criminaliter & civiliter
contra inquietantem agere actione injuriarum.

174 Quaer. *¿ Quid debet speciale actor probare , ut hoc*
interdicto obtineat? Resp. Possessionem turbationis tem-
pore , & litis contestatae : licet hoc tempore possedisse non
tenetur probare ; quum enim animo retineatur possessio ,
quae tempore violentiae fuit durare praesumitur , nisi
reus probet contrarium.

175 Quaer. *¿ Quis est effectus hujus interdicti?* Resp. Si
actor quae diximus probabit , possessor pronuntiabitur ,
*& reus , ut a molestia & in posterum desistat , condem-
 nabitur , cum interesse molestiae praeteritae , & satisda-
 tione quae ad haeredes extenditur , & successores. Inter-
 esse illud , ut id addamus , aestimabitur quanti acto-
 ris interest retinere possessionem , & non turbari , & ab
176 anno computabitur , ita ut si 10. annis inquietavit reus ,
 in solo ultimo , non in novem prioribus condemnabitur.*

Notandum: tempus esse utile , cum sit *interdictum*
hoc remedium Praetorium ; & annus ille , a turbatione
 usque ad contestationem litis computabitur. Adde: quod
 solo actoris juramento interesse probari potest , si reus
 in adhibenda molestia dolosus fuisset. Denique , si reus
 iterum post condemnationem molestiam infert , actor

petere poterit executionem sententiae cum omnibus suis poenis , & interesse ; quia virtus *hujus interdicti* respicit quoque tempus futurum , & successivam molestiam.

Quaer. 2 Si reus in hoc judicio vicit existat , & 177 postea molestet actorem , obstabit huic ut iterum petat rei judicatae exceptio ? Resp. Aut reus fuit ideo absolutus , quia non turbaverat actorem , aut quia iste , vel non possidebat , vel saltem non debito modo. Primo casu non obstabit ; secus altero , nisi jam mutata causa possessionis fuerit. Sin vero ex sola ratione quia actor non probabit , reus victoriam obtinuit , nisi aliud appareat ex actis , obstabit rei judicatae exceptio .

Quaer. 2 Quo modo Judex sententiam proferet , si 178 uterque litigantium de molestia queratur ? Ut respondeamus , notabis : posse duos eandem rem possidere , sed jure diverso , ut usufructarius , & proprietatem qui habet. Si ergo uterque in solidum , & eodem jure possidere probaverit , obiinebit qui pluribus , melioribusve testibus (attentis personarum , dignitatum , & depositorum rationibus) id fecerit : si in hoc sint etiam aequales , qui antiquiorem probaverit posessionem : & si tempus est idem , qui justum suae posessionis titulum appetiat : quum vero nulla sit prorsus inaequalitas inter probationes utriusque , uterque debet pro indiviso posessor pronuntiari , ut accidit cum plures in domus ruinosae ex cautione *de damno infecto* in posessionem mituntur ; vel cum plures in diversis testamentis , quorum prioritas ignoratur , instituti reperiuntur , aut cum in solidum pluribus res eadem legatur , &c.

Videamus jam quid sit interdictum recuperandae. 180 Illud competit vi dejecto (hinc nomem *unde vi*) a posessio-

sione rei immobilis , sive per se , sive per alium possidat. Ejus effectus est , ut spoliatus restituatur , & adversarius in omni damno , & interesse , quod spoliatus dicat , etsi rei valorem excedat , condemnetur ; facta tamen a Judice aestimatione secundum qualitatem expulsi , si dubium de damno oriatur , leg. 9. in fin. tit. 10. 7. Part.

181 Ut hoc interdictum procedat , tempore dejectionis posedit , saltem naturaliter , debet probare spoliatus , aut paulo ante , quia continuasse ipsum creditur. Unde non competit detentatori , nec haeredi , aut emptori ante adeptam posessionem : nec pro rebus mobilibus , nisi secundario , quum immobilibus pro quibus agitur continentur.

182 Hoc interdicto agenti exceptio dominii , etiam incontinenti probanda , non obstat: ante omnia enim spoliatus est restituendus , spoliatione probata , leg. fin. tit. 10. 7. Partit. adeo ut etsi proponat petitorum rei vindicationis , etiam non probato dominio , restitutio fiet , dum constet spoliatione: nec spoliatum adversarius reconvenire poterit , nisi de alterius spoliatione rei. Nota tamen: etsi spoliato dominii exceptio non obstat , si ejus discussionem patiatur , ipsa probata , excluditur: similiter , si notiorius tituli defectus spoliato obstaret , (ut accidit Episcopo , aut Parochio spoliato quasi posessione extra suam Diocesim decimandi) aut confessio propria , &c.

183 Aequae : si spoliatus cum interdicto recuperandæ , rei-vindicationem accumulet , non est restituendus si reus de dominio excipiat , & probet. Similiter non restituitur , si sine præjudicio irreparabili nequeat restitutio fieri: tunc enim dominii exceptio incontinenti probantur.

banda impedit, ut accidit marito uxorem petenti, quae de consanguinitate, aut de gravi excipiat saevitia vi-
ri, &c.

De accumulatione quam diximus, aut de adipiscen-
dae interdicto capies leg. 27. tit. 2. 3. Part. quae su-
pra dictis opponi videtur & legi fin. tit. 10. 7. Part.

Et competit interdictum recuperandae illis qui alte-
rius nomine in possessione sunt, etiam sine domini
mandato, cautione de rato, aut fidejussione: quim & 184
amicus qui non detentet pro amico illud proponere va-
let. Datur quoque haeredibus, & contra haeredes, licet 185
tunc non veniat damnum quod non transit ad ipsos.

Quaer. ; Competitne contra successorem particula- 186
rem? Resp. Hodie ex LL. 10. tit. 10. 7. Part. & 2. tit.

14. libr. 3. Ordinam. qui spoliavit (etiam ad se pertine- 187
re rem credens, aut posessionem, & sic sine dolo) rei
dominium, si est dominus amittit; si secus, posessio-
nem, & rei aestimationem restituunt: & hic habes reme-
dium leg. Si quis in tantam Cod. Unde vi, quod non ta-
men antiquat recuperandae. Si ergo particularis successor 187
rem scienter accepit a violento posessore, ipso tenetur.

Ultra dicta, est & aliud remedium proditum, & 188
dicitur leg. fin. Cod. Unde vi: quod ei competit qui,
absentia utraque amissa posessione, vult ab eo restituiri,
qui sciens vacantem rem occupavit. In ipso veniunt quae
omnia in interdicto Unde vi, ut interesse, &c.

Non datur remedium illud si aliqua manet penes
absentem posessio, aut per medium servi, coloni, &c.
quum supersit interdictum Unde vi eo casu. A quo dif-
fert, quod istud ab alio etiam quam expulso produci
potest; sed leg. fin. remedium ab absentia reverso so-

lum: huic remedio obstat dominii exceptio, non enim ita peccat qui rem vacantem ingreditur: res ita occupata non afficitur vitio reali, unde a quovis b. f. posessore usucapi potest; quae omnia aliter in interdicto *Unde vi* se habent, aut re violenter ablata.

189 Sed notabis hocce remedium etiam pro mobilibus rebus competere. Notabis etiam: posessorem violenter

190 expulsum posse propria auctoritate qui dejicit expellere, si incontinenti faciat; & qui ita recuperavit, adeo a jure singitur posessionem non amisisse, ut praescriptio currat incepta. Attenditur maxime, ut hoc obiter addamus, rei & expulsi qualitas, ut arbitrio boni viri dicatur dejecisse *incontinenti*.

191 Notabis denique: Interdictum *Unde vi*, etiam procedere in rebus incorporalibus, ut servitutes, &c. saltem quod dicunt *utile*, ob illam quasi posessionem. Usufructuario tamem & *directum* accommodatur, propter naturalem quam in re habet posessionem.

192 Quaer. ; Si rem quam olim possidebam, apud alium jam sit, ut iste ipsam clandestine possidere judicetur, sufficiet antiquam illam probare posessionem? Resp. Non sufficit, quim & vitium posessionis probeatur imo, nullum datur remedium posessorum. Accommodabitur tamem antiquo posessori interdictum *uti possidentis*, si posessionem illam, & in altero lapsu temporis fuisse derivatam, probaverit, quia censetur continuata in ipso civilis posessio.

193 Quaer. ; Quomodo probatur posessio? Resp. 1. per testes, vel instrumenta actum verum, aut fictum acquisitionis continentia. Hic notandum: ut per testes dicatur probata posessio, sufficit si in ipsa contestes sint, *utipul* *X* quam-

quamvis de diversis actibus deponant. II. Probata qualitate illa , ex qua posessionis fluat adquisitio , ut res esse majoratus , &c. III. Ex detentatione faci , quia vera ex ipsa praesumitur possessio , nisi aliud appareat ex qualitate personae , aut natura rei subjectae , ut in colonis , fructuariis , depositariis , & aliis vidimus. IV. Probato uso rem proprie possidentis ut arare , seminare , aedificare , &c. & ex perceptione fructum omnino optime. 194
V. Ex receptione mercedis , vel pensionis , &c.

Quaeres denique. ¿ Admititur appellatio in causa posessionis ? Resp. Non admititur duabus jam prolatis aequalibus sententiis , quum sit ejus modicum praejndicium.

LEX XLVI. TUARI.

VI. TIT. VII. LIBR. V. RECOP.

DE AEDIFICIIS , ET NOVI OPERIS NUNTIA TIONE.

LET XLVI.

„ Todas las Fortalezas que de aqui adelante se hizieren en las Ciudades , Villas , y Lugares , „ y heredamientos de Mayorazgos ; y todas las Casas de las dichas Ciudades , Villas , y Lugares de „ mayorazgo , asi las que de aqui adelante se hicieren de nuevo , como lo que se reparare , ó mejorare „ en ellas ; y asimismo los Edificios que de aqui adelante se hicieren en las casas de mayorazgo , labrando , è reparando , ó reedificando en ellas ; sean asi de

„ mayorazgo , como lo son , ò fueren las Ciudades , Vi-
 „ llas , ò Lugares , y heredamientos , y casas donde se
 „ labraren. Y mandamos , que en todo ello suceda el
 „ que fuere llamado al mayorazgo , con los vinculos , y
 „ condiciones en el mayorazgo contenidas , sin que sea
 „ obligado à dar parte alguna de la estimacion , ò va-
 „ lor de los dichos Edificios , ni à sus herederos , ni
 „ sucesores: pero por esto , no es nuestra intencion de
 „ dar licencia , ni facultad para que sin nuestra licencia,
 „ ò de los Reyes que Nos vinieren , se puedan hacer , ò
 „ reparar las dichas cercas , y Fortalezas ; mas que so-
 „ bre esto se guarden las Leyes de nuestros Reynos , co-
 „ mo en ellas se contiene.

Disponit: quod aedificia cuiuscumque sint qualita-
 tis facta in rebus majoratus , sint ejus conditionis
 ac res caeterae majoratus. Item : quod successor majora-
 tus non sit obligatus uxori solvere , aut successoribus
 eorum qui aedificarunt aliquam aestimationis partem.
 Denique , quod sine Principis licentia , & observatis ad
 id Regni legibus , nemo arces , maenia , &c. in dictis
 rebus aedificare possit.

2 Pro cuius perfecta declaratione sciendum : posesso-
 rem bonae fidei sumptus in re aliena factos recuperare,
 sine quibus peritura esset , leg. 41. tit. 28. 3. Part.
 Recuperat etiam utiles impensas , & voluntarias per
 abrasionem sine detrimento prioris status , si dominus
 non offerat pretium. Malae fidei posessor necessarias
 etiam recuperat officio Judicis ; utiles per abrasionem ,
 nunquam vero voluntarias leg. 44. tit. 28. 3. Part.

Notabis: eum qui titulum in re habet , & est ejus
 do-

dominus , licet gravatus restitutione , uti maritus , fiduciarius haeres , &c. actionem habet ad sumptus necessarios recuperandos , & utiles , si commode successores solvere possunt , imo & abrasio permititur eorum qui voluntarii dicuntur.

Ex quibus iniqua hujus legis nostrae videtur decisiō. Sed eam sustinendo dicimus , ideo successorem majoratus non teneri solvere impensas , quia quum rem brevi tempore teneat , iniquum esset ipsum tanto one- re gravari.

Et aufert contra jus commune *lex nostra* aedificandi libertatem. Sed ut statuto tollitur altius tollendi libertas , a fortiori Princeps libertatem aedificandi corrigere potest ; facit *lex* 8. tit. 5. libr. 6. *Recop.* & *lex* 7. 18. tit 6. libr. 3. *eiusdem* , *leg.* 1. tit 18. libr. 8. *Recop.* ubi in crimem laesae Majestatis incidit , qui castrum , aut foralitium sine licentia Principis aedificaverit , & intra mensem Principi non nunciaverit : facit etiam *lex* 2. tit. 1. 2. *Partit.* ubi Princeps potest privato rem propriam ob utilitatem publicam auferre , pretio soluto.

Hinc procedit , quod in flumine publico navigabili nemo sine licentia Principis molendinum aedicare potest ; aut Oppidi vel Civitatis , in cuius territorio est flumen , si ipsum non sit navigabile , ita *leg.* 18. 11. *tit. fin.* 3. *Part.*

Quaer. Si quis molendinum in flumine licite factum habeat , potest aliud facere in eodem flumine aliud? Resp. Non potest si non omnibus aqua sufficiat , *leg.* 18. *tit. fin.* 3. *Part.* secus si omnibus sufficit , *leg.* 5. *tit. 3.* 1. 3. *Part.* Et hoc casu , inferatne alteri damnum

res-

respectu lucri nihil interst , quum damnum istud rei non cohaereat , *dict. leg.* 18. & a voluntate molentium dependeat. Qui tamem primo molendinum habet , aestatis , aut siccitatis tempore , aquam poterit continere , etiam cum damno alterius. Notabis: illud molendinum prius factum esse praesumi , si de prioritate non constat , quod superius est , naturae ordine ita exigente.

Nemo etiam aedificare potest in plataeis , viis , aliisve publicis locis sine licentia Principis ; nec in fundo proprio , si aliquid , ex quo damnum oriatur , in loco publico projiciatur , *leg. 22. tit. fin. 3. Part.*

Similiter nec pontem supra viam publicam extruere quis potest , quamvis habeat domos ab utraque parte: & ita aedificans amittit edificium quod Reipublicae applicatur , *leg. 23. tit. fin. 3. Part.* Nisi de civitatis licentia fecerit ; sed tunc proportione servata loci occupati census supra ipsam imponitur.

Eodem modo nec Turrim , aut Fortalitium , *leg. 7. tit. 7. libr. 4. Ordinat. nostr. leg. 46.* nec domum habitationis fortem.

Quaer. ζ Fortalitium jam factum poterit quis reficere si minatur ruinam ? Resp. Jam factum ante *Leges Tauri* utique ; non enim est novum aedificium facere: sed si usque ad aream aedificium fuerit destructum , non potest reparari sine licentia Principis ; nam novum est: & ita *lex nostra* intelligenda.

Notabis: & Judicem dominum compellere posse , ut aedificium ruinosum suis sumptibus reficiat: & si nolit , ex publico reparabitur , cui dominus , sub poena venditionis ipsius aedificii , pro solutione tenetur , *leg. penult. tit. fin. 3. Part.* De aedificiis publicis rui-

nosis , & de obligatione vicinorum ad eorum reparationem , loquitur *lex 20. eod. tit. fin. & Part.*

Quaer. *z* Quando officialis tenetur de vitio operis? 18
 Resp. Quum illud vitiosum sit sua culpa , & consummatio operis ad ipsum spectasset ; & tunc ad totum damnum , & interesse tenetur , *leg. 16. tit. 8. 5. Part.*
 Vitio operis praesumitur dirutum aedificium , si infra 15.
 annos a tempore consummationis corruat , *leg. 21. tit. fin. 3. Part.*

Non potest etiam in solo proprio quis aedificare si 19
 immitat aliquid , aut projiciat in fundo , domove alterius : & quidem si immitat , poterit iste auctoritate propria aedificium tollere ; si vero projiciat , solum juris remedio . Si tamem a natura proveniat immissio , ut quum arbor radices immitit in fundum alterius , non auctoritate propria , sed utili interdicto de *arboribus caedendis* , arbor immissus tollitur si juxta domum sit , aut per pedes quindecim coerceri , si fundo rustico noceat .

In alieno solo nemo quoque aedificare potest , solo enim aedificium cedit , cuius dominus ad aestimationem materiae tenetur , si id fecerit aedificans bona fide , *leg. 44. tit. 28. 3. Part.* nisi iste malit illud auctoritate tollere propria . Qui servitutem debet *altius non tollendi* , nec etiam aedificare potest , *leg. 2. tit. 31. 3. Part.*

Quaer. *z* Quando est locus *nunciationi novi operis?* 20
 Resp. Quum est opus incoepturn , nam consumato , interdictum datur *quod vi* , aut *clam* , si fuit ita factum , ut non potuisset denuntiari ; aut *uti possidetis* , si possideatur solum ; quod interdictum , & cum palam ae- 21
 di-

dificatum fuit locum sibi facit, si possessio sit.

- 22 Sed quum interdictum *quod vi*, aut *clam* etiam
81 competat post *denuntiationem novi operis*, concurrere
poterunt utraque remedia: inter quae sunt hae differen-
tiae. I. *Novi operis nunciatio* non habet locum pro re
communi. II. Non datur fructuario. III. Nec rusticam
servitutem habenti. IV. Nec colono, vel inquilino. De-
nique, interdictum *Quod vi*, aut *clam* & ei competit
cui aedificium factum non fuisse interst, etsi nec sit
Q1 dominus, nec posessor ut venditori qui rem jam tradi-
dit. evomob obnul in bimili inimini
23 Quaer. Quae personae nuntiare possunt? Resp.
Omnes quibus interst aedificium non fieri, aut ratio-
ne dominii, posessionis (etiam sine titulo) vel quasi,
24 aut juris servitudinis urbanae (nam rusticam ser-
vitutem, nisi certo loco, aut determinata parte fundi
habeat ipsam, non potest nuntiare) aut etiam pigno-
25 ris, vel ususfructus, leg. 4. tit. fin. 3. Part. Ususfruc-
tuarius tamen nunciare proprietario non potest, quam-
vis ipsi *confessoria* pateat, si jus suum impediatur ex
aedificio. be eunq morni cuius munitibet mnde el
26 Etiam minor XIV. annorum nunciare potest sine
tutoris auctoritate, quum faciat meliorem conditionem
suam: solo tamen verbo, quia posessionem amittit,
nunciare non potest sine illius auctoritate: idem dicen-
dum, eademque distinctione de muliere conjugata.
27 Quilibet etiam amicus, aut extraneus etiam sine man-
dato *nuntiare* possunt, praestita tamen cautione rem
ratam dominum habiturum, leg. 1. tit. fin. 3. Part.
Non tamen colonus aut inquilinus, nisi pro firmitate
contractus dominus bona sua obligatus fuisset, (sem-
per

per tamen tenentur sub poena *interesse dominum mōnēre*, si in ejus *praejudicium* aliquid fieri videant) aut si dominus fuerit absens. Denique, qui solum jus ad rem habet, ut donatarius, &c. *nuntiare* nequit.

Quaer. *Quibus nunciatio fit?* Resp. Omnibus fieri poterit qui in re sint, cujuscumque sint conditionis, leg. 1. tit. fin. 3. Part. Commodum tamen erit *nunciare* Officialibus, statim enim se ab aedificando abstinent; debetque destrui opus factum post *denuntiationem*, & quidem Officialium sumptibus, si dominus sit ignorans. Etiam rei ipsae *nunciatio* fit, quum inveniatur nullus; & in opere semper, leg. 1. tit. fin. 3. Part. nec valet alibi facta, licet tunc sit locus interdicto. *Quod vi, aut clam, quamvis dominus suis sumptibus destruere non teneatur, nisi aedificatum a die quo fabris prohibere potuit.*

Quaer. *Pro quibus rebus nunciatio fit?* Resp. Pro publicis, & privatis: in his, ille cui interst; in illis, quilibet de populo admittitur (nisi minor mulier, aut sit infamis, leg. 3. tit. fin. 3. Part.) si fit aedificium in via publica; sed si in alio loco publico, civis solum admitetur; & si locus publicus ad usum publicum non spectet, ut fundus Civitatis, tantum potest *nuntiare* qui a Civitate mandatum habeat.

Quaer. *Qualiter fit nunciatio?* Resp. Tripliciter: *Solo verbo*, quo casu amittit statim posessionem denuntians: per *jactum lapilli*, & *auctoritate judicis*, leg. 1. tit. fin. 3. Part. Quandoque denuntiatio una pluribus sufficit aedificiis, si nimis in omnibus exaudiri potest. Nota, ideo per primam denuntiationem posessionem amiti, quia timidus videtur, & meticulosus qui

suam aliter non tuetur.

- 33 Quaer. *¿ Quis est denuntiationis effectus?* Resp. Ut si post eam aedificetur , sumptibus destruatur aedificantis , *leg. 8. tit. fin. 3. Part.* idque quamvis injusta fuerit (nunciator tamen in aliqua justa causa , vel generica , vel specifica intentionem suam fundare debet). Unde si jam erat incoepum aedificium , *nunciator* sumat modulos mediante cordula , &c. ut altitudo cognoscatur. Hodie ex *leg. 9. tit. fin. 3. Part.* debet in opere supersedere aedificans per tres menses , etsi satisdationem offerat de demoliendo opere suis sumptibus , & de damno , & interesse solvendo , si jus aedificandi non habuisse appareat. Quae dispositio , & *nuncianti* , & aedificanti utilis est ; illi , quia si justam causam habet , praejudicium acciperet ex aedificio ; isti , quia si non jure aedificabat , suis sumptibus aedificatum destrui debat.

Notabis , computationem trium istorum mensium a tempore oblatae satisdationis currere , & lata contra aedificantem sententia , nullum nisi appellationis remedium habet ; sed nec praestita satisdatione aedificabit , *dict. leg. 9. tit. fin. 3. Part.* Si autem fuit pro ipso iudicatum , damna ab adversario actione de dolo , si dolo *denuntiatio* facta probetur , vel alia recuperabit.

- 36 Notabis etiam , quandoque posse nuntiatum aedificare adhuc non elapso trium mensium spatio : veluti si denuntiantem nullum jus *denuntiandi* habere constet ;
 37 aut defectu personae , vel quia objiciatur ipsi aliquod instrumentum legitimum , aut quia causam injustam in *denuntiatione* expressit ; vel interrogatus , aut ab Officialibus si in opere ipsis *nuntiavit* , vel a Judice ex pe-

pétitione partis, talem esse appareat.

Ex quibus deducitur, quod licet in *denuntiatione* causa specifica non debeat exprimi; *nuntiator* tamen jus, vel causam *denuntiationis* sua probare tenetur, & eam reddere, si de ipsa quaeratur.

Similiter, continuari poterit aedificium denuntiatum etiam ante lapsum trium mensium, si maximum ea causa irrogaretur praejudicium aedificanti, quod supercederet, & nullum *nuntianti*; semper enim maxima modicae praefertur utilitati.

Quaer. 3 Si causam impertinentem expressit in *denuntiatione* nunciator, audietur si post alias proponere vult? Resp. Utique, si durante primae causae propo-
tae lite faciat; secus jam lata sententia.

Quaer. 39 Quousque durat *nuntiandi* facultas? Resp. Quousque aedificium non sit consummatum: quum enim *denuntatio* per modum competat facultatis, non praescribitur. Interdictum tamen *demolitorium* quod dicunt, ut aedificatum post *nuntiationem* propriis sumptibus aedificantis destruere teneatur, annis 30. durat. Quum vero ad id fuit propositum, ut & adversarius interesse praestet, non durat, quia poenam continet, ultra annum; qui currit a die quo *nuntiatus* aedificare coepit.

Notabis, interdictum *demolitorium* in haeredes, & 40 particulares successores transire, non tamen ut eorum sumptibus opus destruatur, nec ut praestent interesse, quum poena sit, leg. 6. tit. fin. 3. Part. nisi & ipsi scientes aedificaverint.

Notabis etiam, interdictum de novi operis *nuntia-* 41 *tione* ad haeredes nuntiantis active transire, si nimirum aliquid post *denuntiationem* in vita sua defuncti

COMP. ANT. GOMEZ
aedificatum fuit: sed si post ejus mortem , non poterit
haeres *demolitorium* producere.

Item adde , non transire ad successorem particula-
rem interdictum de novi operis *nuntiatione* : *nuntiatio*
enim quaedam est protestatio quae in voluntate consis-
tit ; unde *re integra*, sicut mandatum , morte finitur:
unum tamem est , quod si quis suo nomine , & haere-
dum nuntiasset , non finiretur morte , sicut nec man-
datum , quum mandans noluit morte finiri.

LEX XLVII. TAURI.

VIII. TIT. I. LIBR. V. RECOP.

DE FILIO NUPTO.

LET XLVII.

„ **E**l hijo , ò hija casado , y velado , sea habido por
„ emancipado en todas las cosas para siempre.

1 **N**otabis ex ista *lege* , filiam nuptam cum Ecclesias-
tica solemnitate , in omnibus , & in perpetuum
pro emancipato haberi , ad differentiam juris commu-
nis. Et quamvis per Sacerdotium non eximatur filius a
patria potestate , liberatur tamen quoad usumfructum ,
quem ipse acquirit in omnibus bonis intuitu Clericalis
2 militiae adquisitis , aut quovis alio titulo. Ut tamen fi-
lius matrimonio a potestate liberetur , debet esse vela-
tus , quamvis alias solus consensus in matrimonium
effectus varios producat. Liberatur etiam filius a cura ,
etsi minor sit XXV. annis , leg. 14. tit. 1. libr. 5. Recop.
per

per contractum matrimonii. Nec eo soluto ad potestatem reddit: sibi omnia quaerit: potest esse in judicio si ne licentia patris, & cum eo litem habere; nec debet Judex sententiam dicere juxta voluntatem patris in delicto a filio in patrem commisso: non transmitet in posterum haereditatem non aditam in patrem jure suitatis: nepos non erit in potestate avi, nisi natus ex filio fuerit aut conceptus ante velationem.

LEX XLVIII. TAURI.

IX. TIT. I. LIBR. V. RECOP.

DE USUFRUCTU PATRIS IN BONIS FILII.

LEX XLVIII.

Mandamos, que de aqui adelante el hijo, o hija, casandose, y velandose, hayan para si el usufructo de todos sus bienes adventicios, puesto que sea vivo su padre; el qual sea obligado a se lo restituir, sin le quedar parte del usufructo dellos.

Ex Lege ista tenetur pater filio restituere jam nuptio, & velato usumfructum omnium bonorum adventitorum. Et pro ejus declaratione notabis: patrem adquirere usumfructum in bonis adventitiis filii, leg. 5. tit. 17. 4. Part. idque etsi transeat ad secunda vota, & quamvis ususfructus solus ipsi. relictus fuisset, nam & hoc casu commoditas saltem patri adquiritur, in eoque durat adhuc mortuo filio: unde ususfructus filio relictus simpliciter, id est, nulla sua aut patris expressa con-

- contemplatione , donec utriusque vita finiatur , non ex-
pirat , & superviventi quaeritur.
- 3 Haec patris usufructuaria (ut ita dicam) adquisitio
4 & locum habet in bonis majoratus ex linea materna
5 filio obvenientibus , quum & ipsa adventitia sint ; ipsum
tamem amittit quum moritur filius , ut caeterorum bo-
norum restitutioni subjectorum.
- 6 Supponit autem haec adquisitio filium in potestate ;
nam si emancipaverit , dimidiam tantum ususfructus
partem quasi pretio emancipationis pater retinebit , leg.
15. tit. 18. 4. Part. & post emancipationem jam nul-
lum pater adquiret.

Notabis tamen : nullam ususfructus retinere patrem
portionem , si filium lex ipsa emancipaverit ; ut in casu
nostrae : quae locum habet , etsi post contractum jam ma-
trimonium uti frui filius permisisset patri ; & quamvis
sine licentia patris matrimonium fecerit . (*)

Quaer. 2 Si filius nubat jam emancipatus , poterit a-

(*) Post haec scripta magno plausu promulgata vidimus
jussu nostri Regis piissimi *Pragmaticam* , quae omnium manus
nunc detinet , datam die 23. Martii hujus anni. Ea cætum , &
inter justas causas exhaeredationis merito numeratur si filius
sine consilio & consensu patris , & si hic deficiat matris , aut
consanguineorum si nec ipsa extet , in matrimonium abeat.
Non est in animo , nec legibus possimus ipsius facere expositionem : sed a die promulgationis suae pater non amplius erit
restituere obligatus usumfructum bonorum adventitiorum , si
filius nupserit sine consilio & consensu ipsius. Leges For. 5.
& 14. tit. 1. libr. 3. jam pridem id ipsum fortius equidein dis-
posuerant , ut Leges *Partitarum* hic omitamus , quin & consti-
tutiones plurimas ipsius juris *Canonici* , sub cuius umbra sa-
lulares illae & antiquae Leges in nostra Hispania abierant in
desuetudinem .

patre alteram ususfructus partem emancipationis supersitem petere? Resp. Utique: quum ratio nostrae legis de onere matrimonii sustinendo & hic locum habeat.

Advertendum nunc est: filio per Episcopalem, 7 Consularemve dignitatem a patria potestate liberato, patrem usumfructum retinere nihilominus bonorum filii adventitiorum. Unde a fortiori retinebit si solum sit filius Clericus, quum non liberetur a potestate: itaque filiusfamilias Clericus de bonis adventitiis, in quibus pater usumfructum habet, disponere non potest; licet id optime faciat de bonis Praebendae, aut Beneficii, de quibus intelligenda fortassis *lex 3. in fin. tit. 21. 1. Part.* Similiter hunc retinet usumfructum pater tempore vitae suae, si filius Religionem ingrediatur, quamvis sic ab illius potestate exeat. *dom secundus quodlibet etiam*

Quaer. *Si ipse pater, quilibetve fructuarius ingrediatur Religionem, amittit usumfructum?* Resp. Non: transit in Monasterium commoditas, quamvis in Monacho jus ususfructus tempore vitae suae residet.

Quaer. *Potest hunc usumfructum filio remitere pater?* Resp. Utique, & valet remisio etiam patris morte non expectata; quum nihil de suo patrimonio deminuat, tantumque renuntiet legali lucro: unde nequit ab aliis fratribus tanquam inofficiosa haec donatio revocari, nec etiam in *Tertio, & Quinto computabitur,* nec tenetur conferre filius.

Unum tamen est, quod si pater non expresit, sed tantum consensit ut fructus perciperet filius, ex hac patientia non videtur in perpetuum ususfructus remissus, sed solum fructus quoisque patientia duret.

Notabis obiter, quod si aliquid donatum sit filio
sub

sub conditione ne quaeratur ususfructus patri , quum disponentis voluntas sit observanda , non quaeretur ususfructus patri.

- 11 Quaer. *z* Poterit mater filio , vel filiae legitimam relinquere sub dicta conditione ? Resp. Non : legitima
 12 enim omne gravamem excludit , tan respectu filii , quam patris .
- 13 ^{sup} Quaer. *z* Si pater , & filius simul , & aequaliter ab extraneo haeredes instituantur , adquiritur ususfructus patri in parte illa quae filio pertinet ? Resp. Utique : sed
 14 notabis , patrem legitimum esse administratorem bonorum filii in quibus usumfructum habet , *leg. 5. in fin. tit. 17. 4. Part.* nec administrationis tenetur rationem
 15 reddere , aut inventarium facere , usufructu finito : si tamen dolose aliqua bona mobilia , vel immobilia alienavit pater , potest contra ipsum ejusve successores filius agere ad eorum aestimationem , nisi ipsius sit haeres ; nam pro qua parte sit , agere nequit , *leg. 24. tit. 13. 5. Part.*
- 16 Notabis : quod eo casu quo usumfructum pater non adquirit , potest esse filii tutor , aut curator : & tunc ut extraneus rationem reddere tenetur .
- 17 Quaer. *z* Si pater , qui est legitimus filii administrator , rem istius immobilem vendat , eget auctoritate Judicis , si sit minor filius *25. annorum* ? Resp. Utique : quamvis contraria sententia , propter confidentiam quam in patre jus habet , quia communis tenenda sit .

LEX XLIX. TAURI.

I. TIT. I. LIB. V. RECOP.

LET XLIX.

„ **M**andamos , que el que contragere matrimonio ,
 „ que la Iglesia tuviere por clandestino , con
 „ alguna muger , por el mismo hecho él , y los que en
 „ ello intervinieren , y los que de tal matrimonio fueren ,
 „ testigos , incurran en perdimiento de todos sus bie-
 „ nes , y sean aplicados à nuestra Camara , y sean des-
 „ terrados de estos nuestros Reynos , en los cuales no
 „ entren , so pena de muerte ; y que esta sea justa causa
 „ para que el padre , y la madre puedan desheredar si
 „ quisieren à sus hijas , que el tal matrimonio contra-
 „ geren : lo qual otro ninguno no pueda acusar , sino el
 „ padre ; y la madre , muerto el padre .

Disponit: quod bona amitant , & exilium perpe-
 tuum (sub poena mortis si violaverint) incur-
 rant , qui contrahant matrimonium clandestinum , ejus
 mediatores , & testes. Similiter , quod ex hac causa fi-
 lia possit juste exhaeredari. Denique , quod solus pa-
 ter , aut mater , eo mortuo , accusare potest qui ita
 contraxerint.

Pro cuius declaratione notandum , matrimonium r
 illud clandestinum esse quod sine solemni denunciatio-
 ne in Paroquiali Ecclessia , & sine benedictionibus fit.
 Unde a poena liberantur qui contrahunt in facie Ec-
 clessiae , etsi non praecedant denuntiationes.

Nota: Validum esse matrimonium clandestinum:
2 & legem nostram non se immiscere in spiritualibus;
 solum adjuvat jus Canonicum.

Hodie tamen , post Concilium Tridentinum , quum ejus cap. 1. sess. 24. de Reform. matrim. matrimonium clandestinum aliter contractum , quam praesentibus Parocho , & duobus testibus , nullum sit ipso jure ; poena superius posita non practicatur.

LEX L. TAURI.

II. TIT. II. LIBR. V. RECOP.

LET L.

LA ley del *Fuero* , que dispone , que no pueda el marido dar mas en Arras à su muger de la decima parte de sus bienes , no se pueda renunciar ; y si se renunciare , no embargante la tal renunciacion , lo contenido en la dicha ley se guarde , y eecute ; y si algun Escrivano diere fé de algun contrato en que intervenga renunciacion de la dicha ley , mandamos que incurra en perdimiento del Oficio de Escrivania que tubiere , y de alli en adelante no pueda usar mas dél , so pena de falsario.

LEX

LEX LI. TAURI.

III. E O D. T I T. E T L I B R.

LET LI.

„ **S**illa muger no hubiere fijo del matrimonio en que
 „ interviniere promision de Arras , y no dispone
 „ expresamente de las dichas Arras , que las haya el he-
 „ redero , ò herederos della , y no el marido , ora la
 „ muger faga testamento , ò no.

LEX LII. TAURI.

IV. E O D. T I T. E T L I B R.

LET LII.

„ **Q**ualquiera Esposa , ora sea de presente , ora
 „ sea de futuro , suelto el matrimonio , gane
 „ , (si el Esposo la hubiere besado) la mitad de
 „ todo lo que el Esposo le oviere dado antes de consu-
 „ mado el matrimonio , ora sea precioso , ò no. Y si
 „ no la hubiere besado , no gane nada de lo que le ovie-
 „ re dado , y tornese à los herederos del Esposo. Pero
 „ si qualquier dellos muriere despues de consumado el
 „ matrimonio , que la muger , y sus herederos ganen
 „ todo lo que siendo desposados le ovo el Esposo dado ,
 „ no haviendo Arras en el tal casamiento , y matrimo-
 „ nio: pero si Arras oviere , que sea en escogimiento de
 „ la muger , ò de sus herederos (ella muerta , tomar las

„ Arras , ò dejarlas , y tomar todo lo que el marido le
 „ ovo dado , siendo con ella desposado: lo qual hayan
 „ de escoger dentro de veinte dias despues de requerir-
 „ dos por los herederos del marido ; y sino escogieren.
 „ dentro del dicho termino , que los dichos herederos
 „ escojan.

LEX LIII. TAURI.

VIII. TIT. IX. EOD. LIBR.

LET LIII.

„ **S**i el marido , y la muger , durante el matrimonio ,
 „ casaren algun fijo comun , y ambos le prometie-
 „ ren la dote , ò donacion *propter nuptias* , que ambos
 „ las paguen de los bienes que tubieren ganados duran-
 „ te el matrimonio ; y si no los hubiere que basten à
 „ la paga de la dicha dote , y donacion *propter nuptias* ,
 „ que lo paguen de por medio de los otros bienes que
 „ les pertenecieren en qualquier manera : pero si el pa-
 „ dre solo , durante el matrimonio , dota , ò hace do-
 „ nacion *propter nuptias* à algun hijo comun , y de tal
 „ matrimonio hubiere bienes de ganancia , de aquello
 „ se pague en lo que en las ganancias cupiere ; y sino
 „ las hubiere , que la tal dote , ò donacion *propter nup-
 tias* se pague de los bienes del marido , y no de la
 „ muger.

Prin.

Prima disponit, quod maritus non possit renuntiare legi *Fori*, quae prohibet ultra decimam bonorum partem in viam *arrhae* donare uxori; nec si fecerit, renunciatio valeat. Similiter, Tabellionem fidem de renuntiatione facientem, amissione sui damnat officii, ita ut in posterum sub perfidiae poena nequeat eoutil.

Secunda statuit, quod arrha, uxore mortua, ab iustius, non mariti haeredes perveniat nisi fuerit aliud dispositum.

Tertia, quod dissoluto matrimonio ante ejus consummationem, sponsa medietatem donati ab sposo lucretur, dum ipsam fuerit osculatus. Et si quis eorum consummato jam matrimonio decebat, totum uxor quod dum sponsi erant ipsi donatum fuit lucretur, si *arrha* defuit: sed si haec intervenit, aut ipsa, aut ejus haeredes intra dies viginti, vel *arrbam*, vel quod donatum fuit, debet eligere; sed illis transactis electio competit haeredibus mariti.

Decernit ultima, quod si maritus, & uxor communem filium matrimonio junxerint, amboque dotem, donationemve propter *nuptias* promisserint, debet hoc extrahi ex bonis in matrimonio adquisitis; & si haec non sufficient ex aliis ad utrumque, quavis alia ratione, pertinentibus. Sed si solus pater promissit, bonis in matrimonio quaesitis exhaustis, recurretur ad bona patris.

Pro omnium declaratione sciendum: donationes inter virum, & uxorem varia in jure nostro nomina habere: quandoque *sponsalitia largitas*, quandoque *do-*

natio propter nuptias, aliquando *arrba*, aliquando *dos*, nonumquam *donatio simpliciter inter virum & uxorem*: denique dicitur *donatio reciproca medietatis lucrorum constante matrimonio adquisitorum*. Videamus singula.

2. Est igitur sponsalitia largitas *donatio illa quae inter sponsos fit de futuro, propter matrimonium contrahendum*: hancque tacitam habet conditionem *si matrimonium sequatur, leg. 3. tit. 11. 4. Part.* Eo antem sequuto, aut si partes convenerint ut non revertetur ad donantem, statim fit pleno jure accipientis. Si vero nec matrimonium sequatur, nec de reversione aliquid actum fuerit, tunc, si culpa donantis factum non est, quod dedit amittit, & restituet quod recepit: & si donatarii culpa, restituit acceptum.
3. Quid si per casum, ut alterius mortem? Resp. Si sponsus donavit, donatum recuperat si osculum, aut copula non interfuit; nam eo interveniente, dimidium tantum, & hac, nihil repetit, *dict. leg. 3. tit. 11. 4. Part. leg. 5. tit 2. libr. 3. For. LL.* Si autem sponsa donavit, omni casu recuperat donatum si morte sponsi non sequatur matrimonium, nisi quum copula interfuit, quum ipsa conditionem adimpleat, *dictis. LL.*
4. Quaer. Quare lucratur sponsa per osculum dimidium donati, & non sponsus? Resp. Quia iste per ipsum nihil amittit; & in sponsa minuitur saltim honestas, nec mortuo sponso facile inveniet virum, *dict. leg. 3. tit. 11. 4. Part.* Nota obiter: Ex hac nostra leg. 52. Tauri haec omnia procedere in sponsis de praesenti.
- Quaer. Si donatum ab sponso pretiosum fuerit, ha-

habet locum quod diximus de adquisitione medietatis per osculum? Resp. Utique, quum lex 52. indistincte loquatur. Eam tamen limita, nisi donatum octavam dotis partem excedat, leg. 1. in fin tit. 2. libr 5. Recopil. Quae vestes, & quid pretiosum aliud dicatur, arbitrio Judicis relinquitur, attenta personarum qualitate aestimandum. Sed si constante jam matrimonio res istae donatae fuerint, non eas adquirit uxor; potius enim quam donatae, ad decorem datae dicuntur; & ita capies leg. 23. in fin. tit 11. 4. Part.

Quaer. 2 Si simpliciter sponsus vestes & ornamenta preciosa tradidit nuptiarum tempore & velationum, procedit distinctio quoad adquisitionem num. 4. tradita? Resp. Utique, ex superiori ratione generalitatis leg. 52. imo & hoc tempore donatum, dicitur sponsalitia largitas.

2 Sed quid, quum quo tempore donatae fuerint dubitatur? Resp. Aut domo sponsae donatum fuit, & factum ante matrimonium praesumitur; aut domo sponsi, & contrarium dicendum.

Quaer. 2 Si inter sponsos ante quam aliquid fuerit 6 donatum osculum intervenerit, aut copula, procedit lex 52. in postea donatis? Resp. Utique, quum adhuc sponsi dicantur, usque quo accipient velationes, & Ecclessiae benedictiones: dum tamen sint jam contracta sponsalia, secus si post osculum, aut copulam & ipsa & matrimonium sequantur, nihil enim lucrabitur sponsa.

Quaer. 2 Si sponsalia sint nulla juris prohibitione, 7 habet locum distinctio leg. 52.? Resp. Non, sed indistincte sive osculum, sive copula interfuerisset donatum

spon-

sponsus repetit: error enim circa causam impeditivam matrimonii donationem vitiat. Unde si sponsus non sit impedimenti ignarus, repetere non poterit: & si uterque erat conscientius, Fiscus vindicat.

- 8 Quaer. ζ Si sponsa de futuro religionem ingredia-
tur lucratur per osculum medietatem donati ab spon-
so? Resp. Utique, ex cap. *Decreta legalia* 29. c. 27.
q. 2. Quim & pactum lucrandaे dotis in casum mor-
tis, & locum habet in casum Religionis.

Quaer. ζ Si res donatas alienavit sponsus, praefer-
tur uxor pro ipsis creditoribus aliis anteriorem hypo-
thecam habentibus? Resp. Non, licet sit secus in re-
bus dotalibus. Transeamus ad donationem propter nup-
tias.

- 9 Ea est, quam pater, maritus, vel alius uxori prop-
ter matrimonium facit, in dotis securitatem: & fit uxo-
ris matrimonio constante, eoque dissoluto, ad mari-
tum revertitur, leg. 1. tit. 11. 4. Part. Sed ut ejus
clarius natura cognoscatur, ipsius convenientias, &
differentias cum dote numeravimus.

- 10 Conveniunt 1. nomine donationis 2. Sicut domi-
nium dotis ad maritum transit, & eo soluto ad uxo-
rem revertitur: ita hujus donationis dominium uxori
quaeritur, ut marito restituatur. 3. Sicut dotare filiam,
ita filio hanc facere donationem tenetur pater. 4. Sicut
maritus res dotales matrimonio constante vindicat, ita
uxor donatum propter nuptias, si maritum posesso-
rem tamen excipias, nisi & ipse vergat ad inopiam,
aut donatum ex pacto debeat uxor lucrari, vel ipsi non
restituatur, soluto matrimonio. 5. Sicut maritus dotem
constante matrimonio alienare non potest, etiam de-

uxo-

uxoris consensu, ita ipse nec hanc donationem. Imo, quamvis uxor juri hypothecae, quod habet pro dotis securitate, renuntiare possit, si maritus est solvens, & si remisio sit hypothecae generalis inductae a lege, non tamen isti donationi, aut juri quod in ipsa habet. 6. Si maritus paciscatur de dote lucranda, censetur pactum in ista donatione respectu uxorius, etsi nihil sit actum. 7. Sicut in dote locum habet tacita stipulatio, ita in hac donatione. 8. Sicut dos confertur, & a filia ascendentibus succedens computantur; ita a filio haec donatio. 9. Sicut res restitutio*n* subjectae, ex causa dotis alienari possunt; ita ex causa hujus donationis. 10. In eadem quantitate quod constituitur. 11. Potest sicut dos matrimonio constante augeri. Denique, sicut sine traditione ex titulo dotis dominium non transit; ita ex titulo hujus donationis.

Differunt tamen, 1. Maritus dotem possidet, sed non uxor hanc donationem. 2. Maritus lucratur fructus dotis, sed uxor non percipit rerum sic donatarum.

Notabis autem, fructus constante matrimonio perceptos ex quibuscumque bonis, sicut & caetera lucra communia esse, si velit uxor solvere pro dimidia parte debita eo constante contracta, leg. fin. tit. 3. libr. 3. For. LL. & leg. 3. tit. 4. libr. 5. Ordinam.

Notabis etiam, hanc donationem propter nuptias in usu non esse; sed loco ipsius maritus omnia sua bona obligat pro dotis securitate. Jam de arrbis videamus.

Arrba fuit quoddam signum, vel pignus, quod inter sponsos de futuro, aut parentes, vel eorum consanguineos dabatur in signum matrimonii, & ejus cor-

COMP. ANT. GOMEZ
roborationem, leg. 1. tit. 11. 4. Part. Sed non est in
usu, nec arrha accipitur amplius.

Ita ut hodie sit *quaedam donatio ab sposo facta*
sponsae de futuro, vel praesenti in remunerationem do-
tis, virginitatis, aut nobilitatis, &c. & ipsa eam lu-
cratur matrimonio soluto; potestque eo constante fie-
ri, quum non sit simplex donatio, sed propter nup-
tias, leg. 1. tit. 11. 4. Part. & 87. tit. 18. 3. Part.

13 Haec donatio non potest decimam bonorum par-
tem excedere, leg. 1. tit. 2. libr. 3. For. LL. & nostr.
50. Tauri. Dicuntur bona, quae deducto aere alieno
supersunt; quae maritus bona fide possidet, & quae
ipsi cum actione debentur.

Arrharum quantitas tempore promissionis est aes-
timanda: & in dubio quilibet uxori, ejusve haeredi-
bus onus probandi incumbit de facultatibus mariti,
alias haeredes mariti obtinebunt, etsi nihil probave-
rint.

Itaque si dictam bonorum partem promissio exce-
dat, non valet, *dict. leg. 1. cui renuntiare nequit ma-*
ritus, nec Tabellio aliquis fidem de renuntiatione fa-
cere sub pena amissionis officii, nostra leg. 50. Si
tamen jurata fuerit, etiam ultra decimam partem pro-
missio facta erit valida, juramento enim firmatur. Et
de futuris bonis tenet promissio arrharum, si quis quo
tempore contrahit pauper est; poteritque uxor eas pe-
tere & asignare, dum tamen decimam non excedant,
leg. 2. tit. 2. libr. 3. For. LL. Fit quoque haec arrha-
*rum donatio tam virgini, quam viduae, *dict. leg. 1.**
prop. fin.

14 Minor etiam 25. annorum arrhas promitere potest
cum

cum auctoritate curatoris si quem habeat; nam si eo
careat, solum poterit dum in pecunia, aut rebus quae
servando servari non possunt, consistant; ad immobi-
lium enim alienationem requiritur decretum Iudicis.
Notabis tamen, quod si rerum istarum facta donatio
fuisse, ratificatur transacto quinquenio post annum
25. sicut & rei cuiuslibet immobilis alienatio facta ex
causa onerosa.

Nota etiam, uxore mortua, ejus haeredibus, non
superstiti marito, arrbas pertinere, leg. nost. 51. quae
corrigit leges 1. tit. 2. libr. 3. For. LL. & 6. tit. 1.
lib. 3. del Fuzgo.

Sequitur dotis explicatio, quae est donatio marito 15
facta ad sustinenda onera matrimonii, leg. 1. tit 11.
4. Part. potestque ab uxore ipsa, patre, consanguineo,
aut quolibet alio promitti, dict. leg. 1. potestque pre-
cedere, vel matrimonium subsequi, nullo enim est
tempore prohibita, dict. leg. 1. quim & omnium ho-
norum fieri poterit; nam lex 69. infra de simplici do-
natione inter vivos intelligenda.

Quaer. Si simpliciter mulier contrahit matrimo- 17
nium, videtur hoc facto omnia sua bona in *dotem* da-
re? Resp. Nisi aliud appareat, non videtur; & quum
hoc expresse dicitur, & bona futura possunt in *do-*
tem dari.

Nota: *dotem* simpliciter promissam tacitam in se 18
habere conditionem *si matrimonium sequatur*, nec ante
agi posse, leg. 11. tit. 11. 4. Part. Unde a tempore
contracti matrimonii tempus adjectum solutioni dotis
currere incipit, leg. 12. dict. tit. & Part. nisi termi-
nus in specie & individuo fuerit appositus; tunc enim

statim currere incipit.

19 *Dos a traditione, vel a promissione incipere poterit. A traditione, si actualiter viro aliqua bona tradantur in dotem; a promissione, si pacto nudo, vel stipulatione promissio fiat; quae stipulatio hodie tacita singitur a lege, tan ex parte uxoris, ut dotem repeatat, quam ut eam exigat, ex parte viri, cui tacita competit hypotheca (absque praelatione tamen) in bonis promitentis, leg. 23. tit. 13. 5. Part.*

Etsi autem incerta fuerit *dotis* promissio, est valida, fierique potest per stipulationem, aut pollicitationem; ex qua etiam jure nostro oritur actio. Et quum pater uni ex filiis *dotem* certam promisit, & alteri incertam, eandem quantitatem huic assignare videtur.

20 Notabis: quod si matrimonii tempore, aut eo constante uxor simpliciter promittat, aut tradat viro rem certam, vel quantitatem pecuniae, ex causa *dotis* videtur facta promissio.

Notabis aequem: bona uxoris cuiusque triplicis generis esse posse. *Dotalia*, seu data expresse in *dotem*, in quibus maritus, constante matrimonio, dominium, administrationem, & fructuum perceptionem habet, nomineque suo actiones exercet. *Paraphernalia*, seu quae extra *dotem* habet, quorum tamen custodiam, & administrationem marito concessit, quim is dominium habeat, sed uxorius solum nomine defendat: & *bona propria*, in quibus nihil marito concessit, nec in his potest agere, nisi tanquam conjuncta persona, praestita cautione de rato. Ne tamen inde inferas, uxorem sine viri licentia pro his bonis agere posse. Et de

de ipsis nota , quod haeredes non nisi rei vindicatio-
ne , aut ad exhibendum actione , ea soluto matrimo-
nio petere posse.

Notabis etiam : quod si simpliciter *dotem* pater 21
promisit , *donationemve propter nuptias* , etsi bona filii
administret , sitve ejus debitor ; non intelligitur ideo 22
nisi promisisse de patrimonio proprio. Si tamen pau-
per fuerit , & *dotem* de suo , filiorumque patrimonio
promisit , de suo quatenus solvendo est intelligitur
promisisse. Si vero dives fuerit & quum ita promisit ,
de suo solvere cogitur , nisi forte expresisset quantita-
tem de suo , & filiorum patrimonio extrahendam.

Advertendum tamen , quod si promisit pater fi- 23
lio , aut filiae extra potestatem , quorumque bona ad-
ministrabat , *dotem* , aut *donationem propter nuptias* ,
in dubio intelligitur de eorum promisisse bonis ; nam
filios sic constitutos non tenetur dotare. Ex quo collige ,
quod si cuidam puellae promisserit *dotem* extraneus , 24
nisi ejus fuerit administrator donare videtur ; fortis est
enim praesumptio quae resultat ex administratione.

Quaer. & Quare si pater filio alimenta praestat , de
bonis filii erogare videtur , si autem bona promitat ,
etsi legitimus fuerit administrator videtur promitere de
propriis ; Resp. Quia alimenta in subsidium debentur ,
quum non habeat filius aliunde ; dotare autem publi-
co favore tenetur ut possint quibus nubant invenire
filiae.

Quaer. & Si mater , ascendens , vel extraneus do- 24
~~tem~~^{pro filia} , aut extraneo promitat , quae filiae , aut
extranei patrimonium excedat , tenetur quod deficiat
de suo supplere ? Resp. Extraneus non tenetur , admi-
nis-

nistratorio enim nomine promisso videtur. Mater vero, aut ascendens tenentur, ratione naturalis conjunctionis.

Observandum est: hodie ex nostr. leg. 53. si sint bona constante matrimonio adquisita, & simpliciter *dotem* pater promittat, de his promittere intelligitur, quum ea ex necessitate alienare possit, leg. fin. tit. 4. libr. 5. Ordin. & onus dotandi filias superveniat matrimonio constante. Idem dicendum ex communi sententia etsi eo soluto *dos* fuerit promissa. Unde deducitur, non totam *dotem* filiam mortuo patre conferre teneri, sed quod respondeat medietati lucrorum patris, leg. 14. tit 6. libr. 3. For. LL.

25 Quaer. Qualiter pater & mater tenentur si *dotem* simul promisserunt? Resp. Uterque pro medietate, nostr. leg. 53. Idemque dicendum si pater & extraneus simul promittant.

26 Quaer. Pro *dote* promissa poterit obligari fidejussor? Resp. Si de restitutione ipsius uxori facienda agatur, non obligatur, ne oriatur discordia inter maritum, & uxorem: ut autem marito detur, recte obligabitur.

Notabis autem, quandoque & primo casu tenere fidejussorem, veluti si ante matrimonium *dos* fuisset soluta, obligari poterit fidejussor, ut eo non sequuto restituatur: similiter, marito vergente ad inopiam, aut jam matrimonio soluto; vel si ipsius mariti pater fidejussor fuerit, fortissimus enim istius amor omnem presumptionem tollit. Item si fidejussor juravit, tenebitur; & si non mulieri, sed extraneo dotanti restitutio facienda sit; aut si in loco contraria sit consuetudo.

Quaer.

Quaer. ; Si alias pro muliere *dotem* promissit , cui, 27
matrimonio soluto, restitui debet , dotatae an dotanti? 28

Resp. Si pater promissit pro filia , hodie tota actio filiae quaeritur , quum sui juris efficiatur per matrimonium , leg. 47. Taur. Idem dicendum si extraneus *dotem* promittat , nec incontinenti sibi reddi fuerit stipulatus , quim sufficiat alternativa , aut impersonalis stipulatio: sed si conjunctim , & sibi , & dotatae , pro dimidia dotis parte actio quaeritur ; idque *dotis* favore.

Quaer. ; Promissio , aut legatum *dotis* est purum, 29
aut conditionale? Resp. Si qui promissit est pater , &
non fuit filiae legitima relictा , est purum , etiam in
quantitate quae forte legitimam excedat ; si autem le-
gitimam ei reliquit , aut qui promissit extraneus est,
est conditionale ; *dos* enim sine matrimonio non con-
sistit , nec illum mulier peterē poterit , nisi jam ma-
trimonio per verba saltim de *praesenti* contracto.

Quaer. ; Si pro maritandis puellis legatum aliquod
relinquatur , inter eas quae sunt solum nubilis jam ae-
tatis expendi debet? Resp. Utique , ex voluntate testa-
toris , nisi aliquam , aut quasdam puellas nominasset;
tunc enim inter has debet expendi , etsi impuberis
sint.

Quaer. ; Propter *dotem* non solutam , poterit licite 30
maritus petere tūras? Resp. Si onera matrimonii sus-
tinuit , utique post moram debentur , magis enim quam
usura proprium censemur interesse. Similiter , si inte-
rim pignora data fuissent , eorum fructus percipere po-
terit : qui si onera ipsa & impensas matrimonii exē-
dant , compensatione facta , reliquum maritus procul-
dubio restituet. Si tamen iste toto matrimonii tempore
nec

nec *dotem* petat , nec *usuras* , ipsas postea repetere non poterit , quum remissae intelligantur.

Notabis : quum usurae debentur , solo officio *Judicis* debentur. Item : quod si non solvatur *dos* promissa marito , potest uxorem expellere domo , quim alere ipsam teneatur: si vero non fuerit promissa , quum *uxor viro servire* , & operari debeat , eam juxta conditionem suam alere tenebitur.

Videamus *dotes* effectus matrimonio constante ; quo tempore illius maritus est dominus , petit , & vindicat res dotaes.

Quaer. ; Si maritus vindicans res dotaes succumbat per sententiam , patet uxori ad petendum , soluto matrimonio , regressus ? Resp. Si nulla id accidit culpa mariti , non potest ; sed si aliquam forte probationem , vel defensionem omissit , contra ipsum , ejusve haeredes est actio uxori , & si non fuerint , aduersus eum quia marito per sententiam obtinuit.

Quaer. ; Constante matrimonio lucratur maritus fructus rerum dotalium ? Resp. Utique , sive industriales , sive naturales sint , aut alterius generis ; non tamen ancillarum partus , quum non sint in fructu , leg. 23. tit. 31. 3. Part. Optime & eorum quae majoratus uxor is sunt adquisitio procedit ; quim & ille qui impuberem duxit uxorem lucratur rerum dotalium fructus saltem quatenus onera matrimonii sustinuit. In summa , ut maritus rerum dotalium fructus lucretur , haec tria desiderantur , *matrimonium* , *fundi dotalis traditio* , *quod onera matrimonii sustineat*.

Notabis : hodie ex *legib. 1. tit. 3. libr. 3. For. LL. & 3. tit. 4. libr. 5. Ordinam.* omnes fructus qui soluto

to matrimonio supersunt, sint quorumcumque bonorum, etiam *paraphernalium*, dividuntur inter uxorem, & maritum.

Notabis etiam, maritum lucrari fructus pro rata temporis quo matrimonium duravit; vid. leg. 10. tit. 4. libr. 3. *For. LL.*

Quaer. ; Constante matrimonio potest uxor repetere dotem? Resp. Utique, si maritus vergat ad inopiam, leg. 29. tit. II. 4. Part. eam tamen integrum conservare tenetur, ut maritum, familiamque ex fructibus alat: atque ita sequestrum petere, aut fidejussorem accipere poterit; sed in hoc casu non exigitur *dos* a marito: unde mulieri competit unius aut alterius electio.

Observa tamen: quod uxor nequit constante matrimonio petere *dotem*, si quo tempore contraxit jam erat vir inops, nec dedit postea novam suspicionis causam.

Observa etiam: exactionem procedere, inopia mariti semiplene probata, *dotis* privilegio: nec actualis inopia requiritur; sufficit, si male suo uti patrimonio incipiatur.

Quaer. ; Si extraneus dedit pro muliere *dotem*, sibique reddi stipulatus fuit, poterit constante matrimonio ipsum, viro ad inopiam eunte, exigere? Resp. Non: hoc enim beneficium, ut se suosque alat, uxori tantum conceditur. Habebit tamen remedium leg. in omnibus de *Judiciis*.

Quaer. ; Si jam restituta *dote* dives & solvens maritus efficiatur, recuperat ipsum? Resp. Non, a paritate cautionis interpositae a paupere.

Quaer. ; Fit dotalis res empta ex pecunia dotali?

Bb

Resp. Non sit uxor, nisi in subsidium; id est, si non sit solvendo maritus, aut de voluntate uxor sit empta, leg. 49. tit. 5. 5. Part.

- 37 Quaer. ; Quae actio adversum maritum ejusve haeredes uxori, ejusve haeredibus competit pro exactione *dotis* jam matrimonio soluto? Resp. In primis competit quae actio de *stipulatu* dicitur; inter ipsos enim stipulationem interfuisse singitur. Habet & tacitam hypothecam in bonis mariti, leg. 23. tit. 13. 5. Part. idque etsi minor maritus sit, aut tantum putativa *dos* fuerit, ut accidit in prohibito matrimonio ignoranter contracto.

Sed notabis, hanc tacitam hypothecam non habere extraneum qui dotabit, & sibi *dotem* reddi fuit stipulatus: nec uxor de futuro eam habet quae *dotem* prae mature solvit.

Et quidem hac tacita hypotheca omnibus creditoribus ipsam anteriorem habentibus uxor praefertur, leg. 33. tit. 13. 5. Part.

- 38 Quaer. ; Tacita ista hypotheca a quo tempore competit? Resp. A tempore traditionis *dotis*, nisi forte maritus ante acceptam *dotem* ipsum expressa constituta hypotheca reddere promisisset: tunc enim a tempore promissionis currere incipit, leg. 33. tit. 13. 5. Part.

- 39 Quaer. ; Praefertur mulier virtute dictae hypothecae anterioribus creditoribus expressam habentibus? Resp. Non, a paritate Fisci, quum eodem passu ambulant, leg. 33. dict. tit. & Part.

- Quaer. ; Si mulier expressam hypothecam pro *do-*
te habeat, praefertur aliis creditoribus ipsam anterio-
rem

rem habentibus? Resp. Non, quum illi iura potiora habeant: si vero de prioritate non appareat mulier praefertur, quia pro *dotibus* respondendum.

Quaer. & Habet mulier tacitam hypothecam pro bonis *paraphernalibus*? Resp. Utique, si maritus administrationem habuit, sed non habet pro ipsis jus praelationis, *leg. 17. tit. 11. 4. Part.*

Quaer. & Jus hypothecae, & praelationis competit mulieri pro *donatione ante vel propter nuptias*? Resp. Hypothecam utique habet, sed non jus praelationis, quum hic de lucro captando agat. Unde pro vestibus, arrbis, & medietate lucrorum alienatis, hypothecam sine praelatione mulier habebit.

Quaer. & Si *dos* consistit in specie, vel re inaestimata, revertitur ipso jure ad uxorem dominium illius, matrimonio soluto? Resp. Utique, & praefertur creditoribus etiam anteriores expressas habentibus hypothecas, quia suum repetit. Et quamvis ad dominii acquisitionem traditio desideretur, quum de illius agitur recuperatione sine ipsa revertitur, quum ad naturam suam res facile reddeat. Sic vidimus, servum a domino manumissum sine aliqua traditione adquirere libertatem: & sine ipsa ex pacto *legis commissoriae*, in pri-
mum alienantem revertitur quoque dominium; sicut & ususfructus cum proprietate consolidatur.

Notabis: privilegium illud praelationis ad haeredes uxori extraneos non transire, licet ad filios transeat.

Notabis etiam: quod quum dos inaestimata marito datur, omne damnum, & commodum ad uxorem pertinet; si tamen (soluto jam matrimonio) non constet an sine culpa mariti res sic datae in dotem dete-

COMP. ANT. GOMEZ
rioratae fuerint, ipse de aestimatione respondebit, est enim rerum dotalium custos, *leg. 21. tit. 11. 4. Part.*

Notabis aequē: quod si res in aestimatae in *dotem* datae in genere consistant, ut vinum &c. semper tantum, soluto matrimonio, reddere debet, inspecto dissolutionis tempore; est enim species mutui sic dare, *dict. leg. 21.*

44 Quum vero res in *dotem* *aestimatae* dantur, notabis *aestimationem*, quae aut facit *emptionem*, aut ideo fit ut sciatur & rei valor probetur. Primo casu dominium earum ad maritum transit, & omne *commodum* & *periculum*; nec res ipsas tenetur amplius *uxor* accipere etsi in sua sint bonitate; adeo ut etsi aliquam earum ipsi maritus legasset, rem actione ex *testamento*, & *aestimationem* *actione* de *dote* consequeretur; *legib. 18. 19. & 20. dict. tit. 11. 4. Part.* Secundo casu contrarium dicendum, quia tunc dominium rerum dotalium non transfertur in maritum.

In utroque tamen casu notabis, quod si *aestimatio* majori vel viliori pretio sit facta, dum laesio dimidiā justi non excedat, suppleri debet, *leg. 16. dict. tit. & Part.* Similiter, si maritus non sit solvendo, et si res datae in *dotem* *aestimatae* fuerint ea *aestimatione* quae facit *emptionem*, dominium matrimonio soluto revertitur ad *uxorem*, easque tanquam proprias vindicare poterit, ita ut cunctis omnino praferatur.

Quaer. 2 Tenetur maritus *aestimationem* solvere rerum *paraphernalium*, quae constante matrimonio promiscuo viri, & *uxoris* usu consumpta fuerunt? Resp. Si de voluntate tacita, vel expressa *uxoris* *consumptae* fuerunt, non tenetur; debitor enim speciei, ea sine cul-

culpa sua perempta , liberatur : secus si ignorante uxore , aut maritus ex consumptione factus fuit locupletior , quia alios sumptus familiae necessarios sic evitabit.

Quaer. & Jus hypothecae transit ad haeredes uxoris ? Resp. Utique , quia ipsi *doti* conceditur ; sed jus praelationis , solum ad filios ejusdem matrimonii , quum personae concedatur.

Quaer. & Intra quod tempus *dos* solvi debet matrimonio soluto ? Resp. Si dotalibus instrumentis terminus non fuerit appositus , & *dos* in rebus immobilibus consistat , statim debet fieri ; si autem in quantitate , aut mobilibus intra annum ; quum harum rerum non sit adeo restitutio expedita.

Quaer. & Lucrantur interea fructus maritus , aut ejus haeredes ? Resp. Non , sed finita dilatione illa legali restituere debent , etsi gandeant usu , vel interusus medii temporis.

Quaer. & Hoc medio tempore maritus debet ali- 48.
menta uxori ? Resp. Utique , *dos* enim semper sua onera habet : nisi mulier alia bona ex quibus se alere possit habeat. Similiter , si ipsa fuerit alimentata , non potest alimenta praeterita petere : & tenetur compensare fructus rerum dotalium cum alimentis.

Notabis autem : quod si morte uxoris matrimonium solutum fuerit , ejus haeribus non debentur ali-
menta a marito , quum id sit personale jus uxoris.

Amplius : si uxor morte mariti praeognans reman-
sit , semper alimenta petere poterit ; sive ipsi fuerit *dos* restituta , sive non ; & quamvis habeat aliunde ex quo se alere possit.

Item : quod anno transacto nihil amplius uxori de-

debetur, etsi non fuerit *dos* restituta; sibi enim imputet quod non petit: ob retardatam tamen *doris* solutionem, ipsum cum interesse non est dubium petere posse.

48 Observabis quoque: quod in quibus casibus uxor ab haeredibus mariti ali debet, totidem domo eorum operari tenetur (ut quilibet cui ex legi dispositione alimenta debentur) nisi aliud honestas suadeat. Potest etiam uxor, mortuo marito, domum in quo habitabant simul retinere, donec *dos* ipsi solvatur; & in hunc finem ipsi datur quae vulgo dicitur *Carta de amparo*.

49 Quaer. Maritus soluto matrimonio actione de *dote* conventus tenetur in solidum? Resp. Solum in quantum facere potest: sed hoc privilegium quum sit personale ad haeredes non transit, nisi filii sint ex eadem uxore, *leg. fin. in fin. tit. 11. 4. Part.* Soher etiam gaudet isto privilegio, quim & pater uxor si constante matrimonio pro *dote* filiae conveniatur: cui maritus etiam cum juramento renuntiare non potest; & ipsum adhuc post sententiam opponere potest.

50 Si tamen cautionem de *dote* solvenda quando ad pinguorem fortunam pervenerit maritus praestiterit, vel si uxor sit pauper, aut *dos* in re, vel specie aestimata, inaestimatave consistat, solidum mulier petere potest, quim hoc maritus privilegio utatur.

50 Quaer. Quod domicilium attendi debet pro *dote* exigenda? Resp. Si aliud inter partes actum non est, attenditur, & servatur locus contracti matrimonii, *leg. 24. tit. 11. 4. Part.*

51 Quaer. Maritus potest ab uxore, vel haeredibus expensas in rebus dotalibus factas repetere? Resp. Necesarias utique: utilium vero, ea quae de voluntate uxorius sunt

sunt factae, aut si ipsa sit dives: non tamen voluptuarias,
leg. fin. dict. tit. & Part.

Quaer. ; Probat receptionem *dotis* confessio ipsius? 52

Resp. Non, etsi juramento firmata fuerit, ut enim liberalis videatur maritus ab ipso facta praesumitur. Ergo opponere poterit exceptionem *dotis non numeratae*, & quidem intra annum, si infra biennium a confessione *dotis* matrimonium solvatur: sed si intra decem annos solutio fiat, intra tres menses ipsam debet proponere; & ea uti exceptione non poterit transactis jam decem annis, nisi quia minor forte restituatur.

Notabis tamen: quod confessio illa in instrumento publico facta marito praejudicat, quium ex leg. 9. tit. 1. 5. Part. exceptio *dotis non numeratae* renuntiari possit. Etiam praejudicat quium confessionem promissio *dotis* praecessit; aut geminata fuit.

Notabis etiam: quod quibus casibus marito confessio receptae *dotis* praejudicialis est, totidem & praejudicium parit ejus creditoribus, quum nonnisi ex illius persona exceptione quam diximus uti possint. Sed hoc tribus casibus fallere dicitur: 1. Quum qui facti fuere creditores mariti, confessionem ignorabant. 2. Quum ipsi hypothecas expressas habent, quia sic praeferuntur uxori. 3. Si confessio *receptae dotis* matrimonio constante fuit facta, & quo tempore aere alieno maritus pressus erat: fraudulenta enim hac tempestate judicatura.

Quaer. ; Causa *dotis* est summaria, & privilegiata?

Resp. Utique, ex vulg. text. in clem. 2. de Judic.

Quaer. ; Causa *dotis* est mixti fori? Resp. Si de *dote* 53 agatur principaliter semper est saecularis.

Quaer.

Quaer. A sententia lata in causa dotis procedit
 54 appellatio? Resp. Utique , quim ea pendente exequi
 sententia possit ; nulla enim lex appellationem (alias
 omnibus permissam) impedit.

55 Quaer. Si matrimonium prohibitum appareat, mu-
 lier poterit *dotem* petere? Resp. Si scienter uterque con-
 jux contraxit , cessat repetitio tam *dotis* , quam *dona-*
tionis propter nuptias; & totum Fisco applicatur , cum
 bonorum confiscatione , exilio , & privatione si quae sit
 dignitatis , quim & personae vili flagellorum poenam
 imposuit *lex 3. tit. 18. 7. Part.*

Sed si unus ignoranter contraxit , & copula fuit se-
 quita , quidquid fuerit traditum penes recipientem per-
 manet: ea autem non sequuta , condicione sine causa
 qui dedit petere poterit.

De simplici donatione inter sic contrahentes facta
 notabis , quod si scientia adfuit Fisco applicatur copula
 interveniente , vel non : si uterque ignorans adstitit , qui
 dedit , condicione repetit : si autem donator sciens , &
 recipiens ignorans fuit , sequuta copula , penes reci-
 pientem donatum manet ; & si non sequatur Fiscus do-
 natum adquiret.

56 Quaer. Quo casu nullum appareat matrimonium,
 & uterque , vel uxor tantum ignorans fuit , eo jam se-
 parato *dos* illa putativa habet verae *dotis* privilegia?
 Resp. Ea solum habere quae contractum , actionem , vel
 ipsam *dotem* respiciunt ; non vero quae jus , virtutem ,
 & a matrimonio proveniunt.

Ergo condicione ob , vel sine causa (quae sola tum
 actio est) praefertur uxor omnibus creditoribus : habe-
 bit tacitam hypothecam : si *dos* illa in immobilibus con-
 sis-

sistat non poterit alienari : instrumentum (in casu quo
vera ~~dos~~) mandabitur exequitioni : res ex pecunia
illius empta (sub distinctionibus superioribus) efficietur
dotalis , & ejus titulus ad praescribendum in uxoris fa-
vorem sufficiet.

E contra : non dabitur inter sic conjunctos ab in-
testato successio , nec unius morte donatio constante
matrimonio illo facta confirmabitur. Similiter , non ad-
quiret sponsa *sponsalitiam largitatem* : nec fructus *dotis*
maritus lucrabitur , nisi forte tanquam bonae fidei po-
sessor , & quidem eos solum quos oneribus matrimonii
consumpsit. Ittem poterit conveniri maritus etiam ul-
tra quam facere possit , nec gaudebit dilatione legali.
Dabitur etiam contra uxorem ob res amotas actio furti
famosa , nec soluto illo matrimonio dominium rerum
dotalium ad ipsam revertitur ipso jure.

Filiii tamen ex eo nati sunt prorsus legitimi , quim
& lucra eo constante quaesita communicantur.

Quaer. 57 Res dotalis potest per maritum , uxorem ,
vel utrosque matrimonio constante alienari ? Resp. Non ,
nisi juramentum mulieris accedat : quae pretium a ma-
rito ejusve haeredibus petere poterit si solus ipse cum
uxoris tamen licentia jurata alienavit , aut cum ambo
rem distraxere : semper enim maritum pretium acce-
pisce praesumitur , sicut quum pater & filius *dotem* re-
cipiunt , pater , qui praesumitur recepisse , solus tenetur. 58

Quaer. 58 Si mulier res dotales non alienare jura-
vit , & postea vendit & jurat , valet contractus ? Resp.
Utique , quum sint actus secundus & primus qui a
voluntate dependent ; & idem in qualibet accidit pro-
missione jurata , ut in revocatione procuratoris , & aliis;

quamvis perjurus fiat qui promisit.
Si tamen factum fuerit primum mulieris juramentum ob alicujus favorem, quum ex eo jus tertio quaeratur, non valet contractus: similiter, si ipse quocum fit actus secundus prioris conscius juramenti erat.

59 Quaer. Quod soluto matrimonio potest mulier vendere res dotaes, antequam earum posessionem apprehendat, & venditiones approbare antea factas? Resp. Non, quum ante acquisitionem posessionis adhuc res dotaes dicantur, & eis prohibitio alienationis insit. Uxor tamen haeredes, si ejus morte solutum fuerit matrimonium, libere alienare possunt; quim & mulier si juraverit. Imo & nos retinet etiam privilegia sua apprehensa jam posessione, & soluto matrimonio quum de successione in ipso quaeritur, aut alteri est restituenda.

60 Quaer. Fidejussor qui pro re dotali vendita intercessit obligabitur, & tenebitur re per mulierem evicta? Resp. Si mulier ipsa vendidit non tenebitur, quum principalis contractus sit nullus, & ut accidit quum minor vendit: si vero maritus, extraneusve vendidit, utique obligabitur, sicut & cum rem minoris extraneus vendit.

61 Quaer. Tenetur maritus de evictione pro re dotali quam sine consensu jurato uxor vendidit dum constabat matrimonium, jam eo soluto? Resp. Quod si emptor ignorans fuit, tenetur de evictione maritus, favore enim mariti, vel extranei contractus super re dotali validus est: si vero emptor sciens fuit, solum premium maritus sine interesse reddere tenebitur; ut ita accidit quum res venditur restitutioni subjecta.

Quaer.

Quaer. Si mulier constante matrimonio rem do-
talem vendidit sine licentia viri, soluto confirmabitur 62
venditio illa? Resp. Non, quum hoc proprio casu sit
locus *dotium* privilegio, nec mulier de evictione tenea-
tur.

Quaer. Si maritus rem dotalem constante matri- 63
monio alienavit, poterit eo adhuc constante vindicare?
Resp. Utique ob uxor's familiaeque utilitatem.

Videamus jam donationem quae simpliciter dicitur 64
inter virum & uxorem quae quidem generaliter est nul-
la & prohibita, leg. 4. & 5. tit. II. 4. Part. ne mu-
tuo se amore conjuges spolient; ita ut nec civilis, nec
naturalis ex ipsa oriatur obligatio, nec accedere possit
fidejussor.

Morte tamen donantis bene *donatio* ista confirma- 65
tur, si in eadem voluntate perseveraverit, etiam si ejus
haereditas non fuerit adita; nec ad haeredes transit fa-
cultas revocandi. Sed tamen ut morte confirmetur, tra-
ditio requiritur; nec tamem retrorahitur usque ad
tempus *donationis* factae, nisi quoad fructum adquisi-
tionem, leg. 4. dict. tit. & Part.

Confirmatur etiam si donans, & donarius eodem
simul periculo decedant: sed non confirmatur tribus
his casibus. 1. Si ipsam donator revocavit expresse,
aut tacite, vel 3. prius donarius decedat.

Similiter quibusdam casibus & ista donatio valet. 1. 66

Quum sit causa mortis, cessat enim ratio prohibitio-
nis, 2. aut pro aliqua dignitate consequenda, vel 3.
ex causa remunerationis alicujus muneric, vel benefi-
cii, ut nobilitatis, aut juventutis. 4. Quum non sit pau-
perior conjux qui donat, licet diuīor donarius fiat,

ut in renunciatione alicujus haereditatis, vel juris accidit; quum pater in favorem filii usumfructum renuntiat; aut uxor ipsa, lucra matrimonio constante adquisita, quorum valida est renuntiatio, in favorem mariti. 5. Quum juramento firmatur. 6 Quum solvitur quod jam ante in diem vel ad tempus certum debebatur. 7. Quum inter Reges fit.

Notabis obiter: hodie prohibitionem illam solum extendi usque ad primum annum constantis matrimonii, post eum enim, quum cesseret fervens ille amor, optime valet, leg. 3. tit. 12. libr. 3. For. LL.

67 Quaer. & Si coniugii qui conjungi donationem fecit, eam revocavit, & donatarius qui recepit eam consumpsit, quid operabitur revocatio? Resp. Si donatarius ipsam utiliter consumpsit, in aestimatione teneatur; sed si ex consumptione factus non est locupletior, non tenetur.

Et hic observabis: quod donatum ab extraneis, vel amicis tempore nuptiarum utrique contrahenti simul commune efficiatur. Et munera collata a consanguineis mariti ex ipso tempore, soli quaeruntur sponsos.

Notabis etiam, quod si sponsi consanguinei ipsae sponsae eo tempore quidquam donarunt, hoc tanquam sponsalitia largitas quoad acquisitionem habetur. Si vero constante matrimonio a consanguineis mariti ejus uxori aliquid fuerit donatum, tamquam a marito donatum habetur, & morte ipsius, per lapsumve anni confirmabitur.

Ex quibus infertur, quod sponsus tenetur conferre quidquid ab ipsius parentibus sponsae donatum fuit, quum

quum ejus contemplatione, & ex sua legitima dona-
tum videatur.

Quaer. ; Valet donatio concubinae facta? Resp. 68
Utique, nisi in militibus, Advocatis, & personis si-
milibus.

Est & alia donatio inter conjuges, quae fit medie- 69
tis lucrorum constante matrimonio adquisitorum. Uter-
que enim conjux suum capitale dedit, & quod su-
perst aequaliter dividitur inter ipsos, legib. I. 2. & 3.
tit. 3. libr. 3. For. LL. & leg. I. & tot. tit. 4. libr. 5.
Ordinam. ut in qualibet accidit societate, & non so-
lum in matrimonio vero, sed & in putativo a mulie-
re ignoranter contracto.

Observa: in dubio, bona praesumuntur super lu- 70
crata, nisi contrarium probetur, dict. leg. I. tit. 3.
libr. 3. For. LL. Unde optimum erit ante matrimo-
nium de bonis quae quisque adducit inventarium fa-
cere.

Item: fructus soluto matrimonio superstites, cu- 71
juscumque sint generis, communicantur, leg. fin. dict.
tit. & libr. For. & leg. 3. tit. 4. libr. 5. Ordinam.
idque etsi plura bona unus habeat aut fructus sint ma-
joratus, dum jam sint nati; quamvis in fundo rusti-
co, etiam non nati communicantur; & si nihil fue-
rit seminatum, dominus proprietatis alteri conjugi me-
diatatem expensarum tenetur solvere si quae factae fue-
rint, legib. 10. tit. 4. libr. 3. For. LL. & 26. tit. 11.
4. Part. Fructus pecorum etiam in ventre communi-
cantur.

Sunt tamen aliqui casus, quibus bona superlucra- 72
ta non communicantur. Inter sponsos de praesenti an-
te

te dictionem ad domum, quum deficiat societas quae adquisitionem inducit. Ex qua doctrina prono alveo fluit, uxorem (sui culpa) a marito separatam non lucrari medietatem lucrorum.

II. Si lucrum a Rege, aliove particulari proveniat, quum non fuisset ratione illius societatis adquisitum; veluti ex successione ex testamento, aut ab intestato,

III. Quum provenit a salario aliove stipendio, nisi sumptibus adquisitum fuerit communibus, leg. 2. tit.

4. libr. 5. Ordin. Fructus tamen ex bonis quasi castrenibus bene commimicantur, quum excipientur solum lucra proprie castrensis IV. Quum ex venditione facta a marito procedit, nisi dolosa fuerit, leg. fin.

dict. tit. & libr. Ordinam.

73 Quaer. Si maritus partem aliquam bonorum constante matrimonio adquisitorum donavit, poterit uxor pro sui parte alienationem rescindere? Resp. Nisi probetur dolus, non poterit; alias enim efficerentur restitutio subjecta ea bona contra decisionem dict. leg. Ordin. Et quamvis nunquam dolus praesumitur, in donatione omnium bonorum, aut si nili ex causa facta, sine dubio adfuisse judicabitur: non tamen idem dicendum de eo quod in malos usus maritus dilapidavit.

Similiter, nec uxor quae luxuriose vivit mediatem lucrorum adquirit, dict. leg. Ordin.

74 Quaer. Si dolo alienavit bona maritus, quam habet actionem uxor ad alienatum persequendum? Resp. Ipsam quam creditores, quorum quid fuit in fraudem alienatum, habent: et quidem si alienatio fuit earum rerum quae functionem in suo genere recipiunt, &

non

non extant, de proprio patrimonio maritus, ejusve
haeredes solvere tenentur; & si non sufficient poterit
posessorem excusso marito convenire; quem directo
convenire potest, quum fuit in specie alienatio facta.

Quaer. 2 Si circa divisionem lucrorum aliae sint 75
consuetudines loci ubi est domicilium mariti, & aliae
in domicilio uxoris, vel in loco quo matrimonium,
& instrumentum dotalis fuit factum, quod est domici-
lium sequendum? Resp. Locus contracti matrimonii &
instrumenti dotalis attendendus est, leg. 24. tit. II.

4. Part.

Quaer. 2 Dominium medietatis lucrorum transit 76
ipso jure ad uxorem matrimonio soluto? Resp. Utique,
quim & posessio transit, leg. 47. tit. 28. 3. Part. idem-
que de aliis sociis dicendum. Ne tamen inde inferas,
non posse ab uxore renuntiari.

Quaer. 2 In matrimonio putativo ignoranter con- 77
tracto praedicta lucra communicantur? Resp. Utique,
quum militet ratio eadem.

Quaer. 2 Si ususfructus fundi alicujus constante ma- 78
trimonio cum proprietate, quam ante maritus habe-
bat, consolidatur; habet medietatem in usufructu uxor?
Resp. Non, quum ex eadem causa qua proprietas quae-
situs videatur, nec ab ea censeatur diversus.

Quer. 2 Si uxor decebat quim acceptaverit medieta- 79
tem lucrorum, transmitentur haec ad haeredes? Resp.
Utique, quum ex legis proveniant dispositione.

Quaeres denique. 2 Si mulier vidua jam adulterium 80
committat, amittit lucra quae diximus? Resp. Utique,
legib. 4. tit. 4. libr. 5. Ordinam. & 5. tit. 9. libr. 5. Re-
cep. Confiscatis tamen bonis mariti, quae lucra perdi-
nent

nen ad uxorem non confiscantur , leg. 77. infra.

Notabis: quod si in solo mariti aedificatum fuerit constante matrimonio , medietas valoris aedificii pertinet etiam ad uxorem , etsi alias aedificium solo cedat.

LEX LIV. TAURI.

I. TIT. III. LIBR. V. RECOP.

LEY LIV.

LA muger , durante el matrimonio , no pueda sin licencia de su marido repudiar ninguna herencia que le venga *ex testamento* , ni *ab intestato*: pero permitimos que pueda aceptar sin la dicha licencia cualquier herencia *ex testamento* , y *ab intestato* con beneficio de inventario , y no de otra manera.

LEX LV. TAURI.

II. EOD. TIT. ET LIBR.

LEY LV.

LA muger , durante el matrimonio , sin licencia de su marido , como no puede hacer contrato alguno , asimismo no se puede apartar , ni se desistir de ningun contrato que à ella toque , ni dar por quieto à nadie dél: ni puede hacer *quasi* contrato , ni estar en juicio , haciendo , ni defendiendo , sin la dicha licencia de su marido ; y si estubiere por sí , ó por

, su

NAD LEG. LV. TAURI. 209
„ su Procurador , mandamos , que no vala lo que hi-
„ ciere.

LEX LXI. TAURI.

III. E O D. T I T. E T L I B R.

LET LVI.

„ **M**andamos , que el marido pueda dar licencia
„ general à su muger para contraer , y para
„ hacer todo aquello que no podia hacer sin su licen-
„ cia: y si el marido se la diere , valga todo lo que
„ la muger hiciere por virtud de la dicha licencia.

LEX LVII. TAURI.

IV. E O D. T I T. E T L I B R.

LET LVII.

„ **E**l Juez , con conocimiento de causa legitima ,
„ y necesaria , compela al marido que dé licen-
„ cia à su muger para todo aquello que ella no podria
„ hacer sin licencia de su marido ; y si compelido no
„ se la diere , que el Juez solo la pueda dar.

Db

LEX

LEX LVIII. TAURI.

V. EOD. TIT. ET LIBR.

LET LVIII.

” **E**l marido pueda ratificar lo que su muger ovie-
” re fecho sin su licencia; no embargante, que
” la dicha licencia no haya precedido, ora la ratifica-
” cion sea general, ò especial.

LEX LIX. TAURI.

VI. EOD. TIT. ET LIBR.

LET LIX.

” **Q**uando el marido estuyiere ausente, y no se es-
” pera de proximo venir, ò corre peligro en la
” tardanza, que la Justicia, con conocimien-
” to de causa, siendo legitima, ò necesaria, ò prove-
” chosa à su muger, pueda dar licencia à la muger,
” la que el marido le habia de dar; la qual asi dada,
” vala como si del marido sea.

I **P**RIMA disponit: uxorem absque viri licentia ha-
reditatem ipsi obvenientem repudiare non posse,
etsi adire possit beneficio Inventarii.

Secondas: uxorem nec contrahere, aut quasi, nec
a contractu desistere sine viri licentia posse, sicut nec in

judicio stare, & debitori concedere liberationem.

Tertia: omnia haec de viri licentia facere posse.

*Quarta: etsi maritus quum fuerit necesse eam re-
cusaverit, Judex ipsum compellere ad id poterit.*

*Quinta: maritus approbare poterit quod sine ejus
licentia uxor fecisset.*

*Ultima: Judex, absente marito, si necessarium fue-
rit, hanc licentiam concedere poterit.*

Pro quorum intelligentia notabis: quod *lex 55. in*
omnibus mulieris bonis locum habet; quum enim fruc-
tus eorum ipsi & marito communes sint, facile ex con-
tractu, vel distractu uxoris praejudicari poterit.

2. Quaer. *Si sit utilis contractus mulieri, erit validus
sine licentia viri?* Resp. Dum duret & probetur utilitas,
utique; sicut eodem casu minor contrahere potest sine
curatoris auctoritate; & transactio super alimentis fieri.

3. Quaer. *Ut mulier contra ipsum maritum agat, de-
sideratur ejus licentia?* Resp. Non.

4. Quaer. *Si simul uxor & maritus contrahant, de-
sideratur licentia?* Resp. Non, quum eo ipso quo ma-
ritus contrahat, ipsam concedere videatur: similiter
5 non requiritur, quum ejus praesentia uxor contrahit,
dum quid agatur intelligat maritus.

6. Ideo autem sufficit ratibabitio mariti, quia ejus li-
centia pro suo solum praejudicio evitando desideratur.

7. Quaer. *Si alicui negotio uxor sciente marito prae-
posita fuerit, requiritur licentia mariti ut contrahat?*
Resp. Non, *leg. 13. tit. 20. libr. 3. For. LL.* quum pa-
tientia mariti species ejus consensus sit: sed solum te-
netur mulier quousque solvendo merces quam adminis-
trat sufficiat.

8 Quaer. Contractus ab uxore factus sine licentia
mariti , firmatur juramento ? Resp. Non , quum prohibi-
bitio sit , ne tertio praejudicium forte irrogetur.

LEX LX. TAURI.

IX. TIT. IX. LIBR. V. RECOP.

LET LX.

„ **Q**UANDO la muger renunciare las ganancias , no
„ sea obligada à pagar parte alguna de las deu-
„ das que el marido oviere hecho , durante
„ el matrimonio.

HAEC lex disponit uxorem non teneri pro debitis a
marito factis matrimonio constante , si lucra renun-
tiaverit quae sita eo tempore. Et quidem haec renun-
ciatio quamvis naturam donationis sapiat , non est
prohibita inter conjuges , quum ex ea uxor non fiat
pauperior , ut jam dictum est.

Notabis obiter , quod si ante matrimonium census
aliquis super bonis mariti constitutus fuerit , & redditus
ipsi solvantur , non potest matrimonio soluto uxor exige-
re dimidiā reddituum partem , quum census onus
reale sit : sed si eo constante redimeretur , pars dimidia
pecuniae uxori applicaretur.

LEX LXI. TAURI.

IX. TIT. III. LIBR. V. RECOP.

LET. LXI.

DE aqui adelante la muger no se pueda obligar por fiadora de su marido , aunque se diga , y alegue que se convirtió la tal deuda en provecho de la muger. Y asi mismo mandamos , que quando se obligaren à mancomun marido , y muger en un contrato , ò en diversos , que la muger no sea obligada à cosa alguna: salvo si se probare , que se convirtió la tal deuda en provecho della ; ca entonces mandamos , que por rata del dicho provecho sea obligada. Pero si lo que se convirtió en provecho della fue en las cosas que el marido le era obligado à dar , asi como vestirla , y darle de comer , y las otras cosas necesarias , mandamos , que por esto ella no sea obligada à cosa alguna: lo qual todo que dicho es , se entienda sino fuere la dicha fianza , ò obligacion à mancomun por maravedis de nuestras rentas , ò pchos , ò derechos dellas.

Dispositio *bujus* sequentibus conclusionibus continetur. I. Uxor non potest pro marito intercedere, et si ipsi utile esse dicatur. II. Si uterque conjux contraxit , non obligabitur uxor , nisi quatenus ipsi utile fuisse probetur. III. Ut quid dicatur uxori utile , maritus non debet esse obligatus ad ejus praestationem. IV. Pro debito tamen fiscali recte obligatur.

Pro

- Pro perfecta harum conclusionum intelligentia ob-
serva , I. quod mulier propter sexus fragilitatem nequit
esse fidejussor , & ipsi conceditur beneficium S. C. Vel-
lejani , leg. 2. tit. 12. 5. Part. quod quum perpetuum
sit , adhuc mulier repetere poterit condictione indebiti
quod solvisset. Pro extraneo tamen , si post biennium
mulier fidejussionem ratificavit , aut sibi competenti ex-
ceptioni renuntiavit , quum ex proposito videatur tunc
obligata , tenebitur .
- II. Quod conclusio altera juri communi non est
conformis ; & corrigit leg. 14. tit. 20. libr. 3. For. LL.
& 207. Sytili , quae in duabus correis obligationem sta-
tuebant (etiam in uxore , & marito) uniuscujusque in
solidum. Quum ergo maritus & uxor obligantur simul ,
maritus in totum remanebit obligatus ; etsi uxor asse-
rat in ejus utilitatem iri , quum fraudulenta haec judi-
cetur confessio , & donationem contineat.
- Quaer. Si tanquam principalis uxor , & ut fide-
jussor obligetur maritus , remanet ipsa obligata ? Resp.
Dum dolus non probetur abs dubio remanet.
- Observabis III. quod si pro his quae uxor a marito
debentur ipsa obligetur , quum fundamentum (scilicet
utilitas) obligationis deficiat , & illa deficit : si maritus
tamen non fuerit solvens , uxor & pro his obligari po-
terit.
- Observabis denique : IV. Conclusionem ipsam cor-
rectoriā esse juris communis.

LEX LXII. TAURI.

X. TIT. III. LIBR. V. RECOP.

LET LXII.

NInguna muger , ni por ninguna deuda , que no
descienda de delicto , pueda ser presa , ni
detenida , sino fuere conocidamente mala de su per-
sona.

EX ista *lege* notabis : mulierem pro civili debito in-
carcerari non posse ; licet utique si soluta luxu-
riose vivat , aut ratione tutelae , vel curae filiorum quam 2
habuit , si Vellejano , & omni legum renuntiavit auxilio.

Notabis obiter , illam meretricem legitime dici , 3
quae in loco publico causa quaestus saltem per horas
viginti permansit ; aut quae earum habitum portat , vel
plures quam 40. ad se sine pretio admisit . Et quidem
vicini meretricis ipsam a vicinitate expellere possunt:
sed ipsa recte promissum petere , & datum retinere po-
terit , etiam in foro conscientiae.

LEX LXIII. TAURI.

VI. TIT. XV. LIBR. IV. RECOP.

LET LXIII.

El derecho de egecutar por obligacion personal
se prescriba por diez años ; y la accion per-
sonal , y la Egecutoria dada sobre ello , se prescri-
ba

„ ba por veinte , y no menos : pero donde en la obli-
 „ gacion hay hipoteca , ó donde la obligacion es mix-
 „ ta personal , y real , la deuda se prescriba por trein-
 „ ta años , y no menos .

HAC *lege* disponitur , quod jus exequendi ex ins-
 trumento *guarentigio* in personali actione praes-
 cribatur per 10. annos. Et quod ipsa actio , ejusque
Egecutoria per 20. Denique statuit , quod si in obli-
 gatione hypotheca fuerit , aut ex reali & personali
 mixta ipsa sit , 30. ad praescriptionem anni deside-
 rentur.

1 Pro cuius intelligentia sciendum , praescriptionem
 nostr. leg. quum juris , & modi executivi a lege introducti sit , etiam cum mala fide procedere. Simili-
 2 ter , quod personalis actio , vel obligatio scriptura pri-
 vata contenta solum 10. annos durat , de qua intelligenda lex 3. tit. 13. libr. 3. Ordinam. Item sciendum ,
 quod etsi olim hypothecaria actio durabat per annos
 40. si contra debitorem proponebatur , hodie solum
 annis 30. durat ; & iux exequendi pro annuis redditibus
 decem annis praescribitur. Denique sciendum , actio-
 nem *familiae erciscundae* , *communi dividundo* , & *petio-*
nem haereditatis , aliamve mixtam , si quae sit , per
 3 30. annos durare : unde materia perpetuationis hodie
 sublata est ; licet haec solum procedant quum de ali-
 quo jure praescribendo agitur contra eum qui nullum
 titulum habeat.

I praeceptio de executari hoc obligacioni personali
 se prescripgo por diez annos ; y si accion ber-
 nosi , a la ejecutoria qdys se pise ello , se prescri-
 pgo por diez annos .

LEX

LEX LXIV. TAURI.

III. TIT. XXI. LIBR. IV. RECOP.

LET LXIV.

POR quanto en las Ordenanzas, que hicimos en la Villa de Madrid à quatro dias del mes de Diciembre del año pasado de mil y quinientos y dos años, hay una Ordenanza, el tenor de la qual es esto:

Otro si, por quanto por la Ley por Nos fecha en las Cortes de Toledo ovimos ordenado que si los deudores que debian algunas deudas, en quien son fechas ejecuciones por contratos, obligaciones, ó por sentencias á pedimento de los acreedores, en los deudores, ó en sus bienes, alegaren paga, ó otra excepcion que sea de recibir, que tengan diez dias para la probar, y no se declare desde quando han de correr los dichos diez dias; declaramos, y mandamos, que los dichos diez dias corran desde el dia que se opusiere á la tal ejecucion. Y pasado los dichos dias, sino probare la dicha excepcion, que el remate se haga como la dicha Ley lo dispone, sin embargo de qualquier apelacion que della se interpusiere, dando el acreedor las fianzas, como la dicha Ley lo manda.

Y por que nuestra merced, y voluntad es, que la dicha Ordenanza haya cumplido efecto, por ende mandamos, que lo contenido en ella se guarde, cumpla, y ejecute como en ella se contiene, sin embargo de qualquier apelacion que della

Ee

, se

„ se interponga , para ante Nos , ò para ante los Ofi-
 „ dores de nuestras Audiencias , ò para ante otros qua-
 „ lesquier Jueces ; ò qualquier nulidad que contra la
 „ dicha egecucion , y remate se alegue.

I **S**Tatuit haec *lex* , quod adeo parata sit executio ins-
 trumenti publici *guarentigii* , ut nulla exceptio,
 nisi quae intra decem dies probari possit , adversum
 ipsum admittatur : & quod creditor fidejussionem offre-
 rat , si obtinuerit , de pecunia soluta debitori resti-
 tuenda.

Notabis , exceptionem nullitatis ex jurisdictionis
 defectu provenientem etiam post decem dies admiti ,
 ita ut sententiam impedit , quum ad ipsam jurisdictionem
 dari oporteat in judicante ; imo & trium sententia-
 rum conformium executionem impedit .

- 2 Notabis etiam , regulariter nullum habere instru-
 mentum paratam executionem , quum ejus virtus a
 sententia definitiva proveniat , nisi in sententia , jura-
 mento , confessione , testamento & aliis , de quibus
 cautum , idque ipsis clausula *guarentigia* contineatur ,
 cum privatorum consensus Tabellario ut condemnet .
- 4 jurisdictionem non tribuat : sed jure nostro instrumen-
 ta publica optime executioni mandantur , *leg. nostr.*
 & +. tit. 8. libr. 3. Ordinam . etsi clausulam illam non
 habeant , *dict. legib.* non solum si contra debitorem
 agatur , sed etsi contra haeredem ejus , dum constet
 haeredem esse , haereditatem adisse , & jam fecerit
 inventarium : quim ut executio procedat , sufficit si
 lite pendente appareat haeredem esse .
- 6 ~~alib~~ Notabis insuper , jus exequendi & haeredibus com-

pe-

petere & successoribus creditoris: & instrumentum, ex quo ipsum oritur, pro debito & promissione facta mandari posse executioni, ut accidit in marito qui instrumento publico recepisse dotem confessus fuit. Ex quo:::

Quaer. Si quis domum conduxit vel rem pro certo tempore & pretio, & se publico instrumento obligavit, si finito tempore stetit in conductione, ut jam domum reconducere videatur, poterit instrumentum executioni pro secundo tempore mandari? Resp. Non, quum tacite instrumentum non renovetur.

Pro debito quoque conditionali, purgata jam conditione, instrumentum executioni mandari potest: quod 7
etsi factum fuerit ubi est ex legis dispositione executivum, non mandabitur executioni in loco ubi non sit 8
talis lex, aut consuetudo, quum in his quae ad ordinem judicii spectant locus inspiciatur judicii, sicut locus contractus celebrati attenditur in his quae ad substantiam obligationis pertinent.

LEX LXV. TAURI.

VII. TIT. XV. LIB. IV. RECOP.

LET LXV.

LA interrupcion en la posesion, interrumpe la prescripcion en la propiedad; y por el contrario, la interrupcion en la propiedad, interrumpe la prescripcion en la posesion.

Dicit, interrupta posessione interrumpi praescriptionem proprietatis, & e contra.

- Ex quibus observa I. posessionem esse jus insistendae rei non prohibitae possideri. II. Dominium esse plenum jus & perfectum de re disponendi, nisi lex prohibeat; & quod ab usufructu separatum vivit, proprius dicitur *proprietas*. III. Praescriptionem esse, rem alienam mobilem, vel immobilem retinere cum bona fide, & titulo per tempus a jure definitum. IV. Interruptionem esse revocationem praescriptionis coepitae; ut si possessor durante usucaptionis tempore conveniatur, & lis contestetur, vel in absentia sola oblatione libelli. V. Perpetuationem esse praescriptionis praerogativam, quae accidit ut dictum superiori casu.
- 2 Observabis VI. quod ut proprietatis praescriptio interrumpatur, debet interrumpi civilis possessio, quum ipsa praescriptionem causet, ut per aquarum inundationem, vel potentiam alterius rem occupantis, leg. I 4. tit. 30. 3. Part. aut per absentiam ultra decem annos. Et ita *lex nostra* intelligenda.

3 Observa VII. non interrumpere praescriptionem litem aut controversiam super sola posessione, quum nihil habeat commune cum proprietate possessio.

4 Observa denique, interrupta praescriptione proprietatis, ideo in posessione interrumpi, quia possessio non potest tunc cum effectibus suis praescribi, legib. I. tit. 13. libr. 3. Ordinam. I. tit. II. libr. 2. For. LL. 19. 2. & 24. 2. Styl.

LEX LXVI. TAURI.

III. TIT. XVI. LIBR. V. RECOP.

LEX LXVI.

„ **N**inguno sea obligado de se arraygar por demanda de dinero que le sea puesta , sin que preceda informacion de la deuda , à lo menos sumaria de testigos , ò de Escriptura autentica.

Nemo pro debito pecuniario satisdare tenetur , nisi prius per testes , vel Scripturam authenticam de debito constet. Ita lex.

Quae juri communi nihil aliud superaddit , nisi quod debitor etsi solvens non fuerit non prius satisdare teneatur , quounque de debito constet: posessores enim (saltem cum bona fide , & in jurisdictione qua reus convenitur) rerum immobilium nunquam satisdare obligati fuere.

Quaer. ; Si quis quo casu satisdare tenetur non faciat , potest incarcерari? Resp. Utique , leg. 2. tit. 3. libr. 2. For. LL. Et quidem cognitio illa debiti , quam exigit lex nostra , sufficit , si duobus testibus fiat , etiam parte non citata , nec ordine judicii servato , quamvis solum creditoris juramentum non sufficeret.

Et dictum , *lexque nostra* procedit etiam in debito non liquido , in diem , vel conditionali. Et in his omnibus casibus creditor potest satisdationem petere , aut si non praestetur , vel non sufficiat , sequestracionem. Pro

Pro colophone nota , etiam satisdationi locum esse , etsi reus conventus jam tempore contractus non sit solvens , quum *lex nostra* indistincte loquatur.

LEX LXVII. TAURI.

V. TIT. VII. LIBR. IV. RECOP.

LET. LXVII.

NIngún juramento , aunque el Juez lo mande hacer , ó la Parte lo pida , no se haga en San Vicente de Avila , ni en el Herrojo de Santa Agueda , ni sobre Altar , ni Cuerpo santo , ni en otra Iglesia juradera , so pena de diez mil maravellis para la nuestra Cámara y Fisco al que lo jura , y al Juez que lo mandare , y al que lo pidiere , ó demandare.

HAC lege prohibitum remanet juramentum super rebus sacris in ipsa designatis sub poena decem millium marapetinorum Fisco applicanda , si aut pars dederit , aut Judex juss erit , aut Pars petierit.

Et quavis alias juramentum , quum ipsum sacrae rei attestatione firmetur , in re quavis sacra fieri possit , fieri nequit , & nullum effectum factum producit , si jurans ignis , ferri aliove se submitat periculo , aut alias Deum tenet : quae ratio est nostrae legis. Et quum juramentum sic factum Dei offendit respiciat , sitque ideo delictum publicum , non est minus quemlibet de populo ipsum posse accussare , ut de blasphemis cautum.

LEX

LEX LXVIII. TAURI.

I. TIT. XV. LIBR. V. RECOP.

LEY LXVIII.

Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo,
con condicion, que sino pagare a ciertos plazos,
que caiga la heredad en commisso, que se guarde
el contrato y se juzgue por él, puesto que la pena
sea grande, y mas de la mitad.

Omne pactum, aut poenam in contractu census
impositam, etsi justi praetii dimidium supereret
haec lex servatam voluit.

Pro cuius declaratione sciendum, dominum esse
qui plenum jus habet in re: *quasi dominum*, qui rem
bona fide & justo titulo adquisivit a non domino:
proprietarium, qui nudam rei proprietatem habet: *fruc-*
tuarium, qui usumfructum solum: *superficiarium*, qui
habet superficiem tantum sine jure in solo & fun-
damento, licet rem vindicare possit, & novum opus
nuntiare: & *feudatarium*, qui rem immobilem uten-
dam habet, cum servitio annuali domino praestando.

Sciendum etiam, *emphyteutam* esse, qui utile do-
minium in re habet, certa pensione annua in recog-
nitio[n]em directi dominii domino directo solvenda,
leg. pen. & fin. tit. 8. 5. Part. Sciendum denique,
censuarium eum esse qui pleno jure rem immobilem
habet pro certo praetio soluto, & insuper pro certa
annua pensione in perpetuum praestanda.

His

His positis notabis, legem nostram procedere, si-
ve quis in re propria immobili aliquo praetio, vel
gratia constituat alteri censum, & aliquam annuam
pensionem; sive quis rem propriam eo pacto alteri
tradat, ut sibi certus census & annua pensio praes-
tetur; & non solum his casibus, sed & cum quis ab
alio pecuniam recepit ea lege, ut quodlibet anno,
vel ad certum tempus annuam pensionem ipsi praes-
tet; qui contractus non est usurarius, quem pecu-
nia non sit mutuata.

3 Et hinc deducuntur plures differentiae inter cen-
suarium, & emphyteutam. 1. *Censuarius* non cadit a
jure suo etsi per tres, aut plures annos pensionem non
solvat. 2. Non amittit nec rem, nec jus suum etsi do-
mino directo irrequisito rem vendat. Ratio omnium est,
quia *censuarius* est perfectus dominus rei, & *emphy-
teuta* solum quod dicunt dominium utile habet. Pacto
tamen speciali haec omnia mutari possunt.

4 Sciendum etiam pro nostra*legis* intelligentia, ju-
rie communi poenam legalem non excedere quadruplum,
conventionalem vero in quacumque summa va-
lere, nisi quantitati incertae adjiciatur, tunc enim non
potest duplum superare. Sed *lex nostra* quamlibet in
censu appositam servari voluit, ideo forte ut hujus con-
tractus rescissionem excluderet, si laesio ultra dimidiam
justi pretii allegaretur, quae attenta incertitudine &
fruitionis, & extinctionis census, vix unquam cognos-
ci potest.

5 Denique notandum, quod si *emphyteuta*, aut *cen-
suarius* pro redditibus praeteritis conveniatur, & so-
lutionem eorum probare non possit; sufficit si apocham,
aut

aut schedulam exhibeat in qua constet trium posteriorum annorum solutio; nisi enim contrarium probetur, & solvisse retro praesumitur. Schedula tamen separata esse debet uniuscujusque anni.

LEX LXIX. TAURI.

VIII. TIT. X. LIBR. V. RECOP.

LET LXIX.

Ninguno pueda facer donacion de todos sus bienes, aunque la faga solamente de los presentes.

NEMO omnium bonorum , etiam praesentium solum , donationem hac *lege* facere potest. Et recte:::

Inducit votum captandae mortis , est promissio de succedendo , & aufert libertatem testandi. Idque , etsi inter duos fiat ; imo & renuntiare *legem nostram* nemo poterit. Et notabis , ipsam corrigere jus commune , quo donatio solum bonorum praesentium non infirmabatur: sed & hodie haec est nulla , quum Reipublicae intersit ne quis re sua male & effuse utatur.

Quaer. ¿ Valet saltem in aliquo donatio bonorum praesentium ? Resp. Non , quum expresse *lege nostra* cautum videatur.

Quaer. ¿ Quid si donator aliquod sibi jus reservavit ? Resp. Utique , veluti usumfructum si reservarit, quum ratio *legis* tunc proculdubio cesseret; sed res mini-

ma reservata , non excusabit a fraude.

- 4 Quaer. ¿ Quid si juramento firmatur? Resp. Utique , etsi non idem accidit in donatione omnium bonorum praesentium , & futurorum. Sane , juramentum firmat contractum alias a jure reprobatum , ut in alienationibus rei dotalis , minoris , & donationibus vidimus inter patrem & filium , maritum , & uxorem : & similiter firmabitur juramento donatio arrharum quae decimam bonorum excedat , licet sit prohibita leg. 50. Tauri.

Ne tamen inde inferas , non posse patrem quintam bonorum partem donare ; est enim bonorum pars : & quamvis filiorum sint caetera bona patris , retinet usumfructum eorum tempore suae vitae , & nihil antea filii pertinet.

- 5 Quaer. ¿ Valet donatio bonorum praesentium facta causa mortis? Resp. Non , quum haec donatio contractui aequiparetur respectu formae , & ex ipsa , sicut ex nudo pacto donationis oriatur actio.

- 6 Quaer. ¿ Quid si Ecclesiae , aut pio loco fiat ? Resp. Utique , quum & omnium bonorum praesentium , & futurorum sic facta valeat ; dum tamen donatorem alat Ecclesia.

LEX LXX. TAURI.

IX. TIT. XI. LIBR. V. RECOP.

LET LXX.

„ **L**A Ley del *Fuero*, que habla cerca de sacar el
 „ pariente mas propinquo la cosa vendida de *pa-*
 „ *trimonio* por el tanto, haya tambien lugar quando
 „ se vendiere en almoneda pública, aunque sea por
 „ mandamiento de Juez: y los nueve dias que dispo-
 „ ne la Ley del *Fuero*, se cuenten en este caso desde
 „ el dia del remate, con tanto, que consigne el que
 „ lo saca el precio, y haga las otras diligencias que
 „ dispone la Ley del *Fuero*, y la Ley del *Ordenamien-*
 „ *to de Nieva*; y asimismo haya de pagar al com-
 „ prador las, costas y el alcavala, si las pagó el com-
 „ prador antes que la cosa así vendida le fue entre-
 „ gada.

LEX LXXI. TAURI.

X. EOD. TIT. ET LIBR.

LET LXXI.

„ **Q**uando muchas cosas fueren vendidas por un
 „ precio que sean de *patrimonio*, ó *abolengo*,
 „ que el pariente mas propinquo no pueda
 „ sacar la una, y dejar las otras, sino que todas las
 „ haya de sacar, ó ninguna dellas. Pero si las dichas
 „ cosas fueren juntamente vendidas por diversos pre-

„ cios , en tal caso puede el pariente mas propinquio
 „ sacar las que dellas quisiere , haciendo las diligen-
 „ cias , y solemnidades en las dichas Leyes del *Fuero*,
 „ y *Ordenamiento* contenidas.

LEX LXXII. TAURI.

XI. EOD. TIT. ET LIBR.

LET LXXII.

„ **Q**uando la cosa que es de *patrimonio* ó *abolengo*
 „ se vendiere fiada , que el pariente mas pro-
 „ pinquo la pueda sacar por tanto asimismo
 „ fiada ; con tanto , que dentro de los dichos nueve
 „ dias dé fianzas bastantes , à vista de nuestra Justicia,
 „ que pagará los maravedis por que así fue vendida,
 „ al tiempo que el comprador estaba obligado.

LEX LXXIII. TAURI.

XII. EOD. TIT. ET LIBR.

LET LXXIII.

„ **Q**uando el pariente mas propinquio no quisiere,
 „ ó no pudiere sacar la cosa vendida por el
 „ tanto , el pariente mas propinquio siguiente
 „ en grado la pueda sacar ; y ansi vayan de grado en
 „ grado por todos los parientes dentro del quarto gra-
 „ do ; con tanto , que sea dentro de los dichos nueve
 „ dias,

„ dias , y con las otras diligencias contenidas en la di-
„ dicha Ley del *Fuero* , y *Ordenamiento*.

LEX LXXIV. TAURI.

XIII. EOD. TIT. ET LIBR.

LEY LXXIV.

QUando concurrieren en sacar la cosa vendida
„ por el tanto , el pariente mas propinquio con
„ el Señor del directo dominio , ò con el Su-
„ perficiario , ò con el que tiene parte en ella , por
„ que era comun , prefierase en el dicho retracto el
„ Señor del directo dominio , y el Superficiario , y el
„ que tiene parte en ella al pariente mas propinquio.

LEX LXXV. TAURI.

XIV. EOD. TIT. ET LIBR.

LEY LXXV.

SI alguno vendiere la parte de alguna heredad que
„ tiene comun con otro , en caso que segun la
„ Ley de la *Partida* la pudiera el Comunero sacar
„ por el tanto , sea obligado el que la quisiere sacar à
„ consignar el precio en el tiempo , y termino , y
„ con las diligencias , y solemnidades , de la manera
„ que la pudiera sacar el pariente mas propinquio quan-
„ do fuera de su *patrimonio* , y *abolengo*: de suerte,
„ que

„ que lo contenido en la dicha Ley del Fueno , y Or-
 „ denamiento de Nieva , y en estas nuestras Leyes ha-
 „ ya lugar , y se aplique en caso que el Comunero
 „ quiera sacar la cosa vendida por el tanto.

PRO perfectiore *harum legum intelligentia* , & ma-
 teriae retractus de qua tractant , sex articulos,
 tanquam claves totius proponemus . I. Erit in quibus
 personis habeat locum *retractus* . II. In quibus rebus.
 III. Qui preeferantur in *retrahendo* . IV. Requisita *re-
 tractus* . V. Inter socios an *ei* sit locus . VI. De variis
 circa materiam questionibus.

- 1 Ad i. quibus pateat actio *retractus* , dicendum:
 consanguineis venditoris intra quartum gradum , *leg. 13.*
tit. 10. libr. 3. For. LL. 6. & 7. tit. 7. libr. 5. Ordinam. & 230. *Styl.* ratione naturalis illius affectionis
 qua quisque res majorum suorum prospicit : & quae
 eos preefert in successione , tutela , & accusatione cui-
 cumque extraneo. Ex qua causa jus commune corrigi-
 tur , & tollitur quodam modo libertas vendendi.
- 2 Exemplum *retractus* erit , veluti si filius , aut des-
 cendens rem , quam a parente vel avo habuit post eo-
 rum mortem alienet: tunc consanguineus intra quar-
 tum gradum ab emptore rem auferre potest eodem
 pretio intra novem dies . *OTIO DUC. ED. 100. 200.*
- 3 Ergo non auferet si res fratri fuit , aut alterius
 collateralis , vel est ultra quartum gradum constitu-
 tus , quum sit odiosa , & contra jus commune retrahendi
 facultas .
- Quaer. ? Ut sit locus *retractui* , sufficit quod fue-
 rit patris res alienata , vel etiam avi fuisse requiritur?
 Resp.

Resp. Ita: utrumque, & unum solum desiderari. Si nimirum pater rem proprio labore quaesitam alienavit, filius aut descendens non possunt retrahere, quum cessa-
set ratio illa affectionis: si vero, ipsam usque ad mor-
tem in potestate sua retinuit & in haereditate reliquit,
tunc a filio, vel descendente successore alienata, est lo-
cus retractui; quum patrimonii recte dicatur: facit
lex 15. tit. 11. libr. 5. Recop.

Quaer. *¶* Filius, vel descendens tantum naturalis 4
potest retrahere? Resp. Utique, quia in dispositione na-
turali aequitate, & jure sanguinis fundata, appellatione
parentum & filiorum, comprehenduntur naturales tan-
tum, ut accidit in conditione illa *si sine liberis decesse-
rit*. Sed spurius, incestuosus, & ex damnabili coitu na-
tus, quum nec certus consanguineus, nec sit de stipite
parentum, retrahere non potest.

Quaer. *¶* Exhaeredatus potest retrahere? Resp. Uti- 5
que, jura enim primordialia sanguinis non tollit exhae-
redatio, etsi excludat a successione. Idem dicendum de
eo qui juramento renuntiavit successione patris, quum
renuntiatio eum a successione gratuita, sed non a con-
tractu oneroso excludere possit.

Quaer. *¶* Habet locum *retractus* in Clericis active 7
& passive, ut & retrahant, & ab is retrahi possit? Resp.
Utique, quum & jure Canonico haec actio ipsis pateat,
& a jure sanguinis proveniat.

Quaer. *¶* Si filius, vel descendens decedat intra 8
tempus datum ad retrahendum, transmitet hoc jus in
haeredes extraneos? Resp. Non, quum personale sit:
sed si jam lite contestata decesserit, vel postquam praे-
paraverit actionem, absdubio extraneus retrahere pos-
sit,

sit , quum & his casibus ad ipsum querela *inofficiosi* transmitatur. Ex cessione tamen non adquiret extraneus jus retrahendi , quum consanguinitas pro forma requiratur.

- 9 Quaer. ¿ Jus retrahendi transit ad Monasterium ingresso proximiore consanguineo , & Religionem professo ? Resp. Non , quum sit jus personalissimum sanguinis ; & si transiret , non pro se Religiosus , sed pro Monasterio retraheret , quod consanguineo non licet :
- 10 unde provenit etiam , quod Monasterio vendente rem ejus qui ingressus sit , non potest ejus proximior consanguineus retrahere ; non enim est amplius res matrimonialis quae fuit a Monasterio adquisita , & extranea censemur persona vendere , quum ipsum vendit.

Quaer. ¿ Si proximior consanguineus haeres sit venditoris intra tempus retractus forte decedentis , poterit retrahere ? Resp. Utique ; quim hoc sit defuncti sui factum improbare , sed se solum loco emptoris subrogare : nec hoc casu etsi haeres est de evictione tenetur , quum rem non evincat ab emptore retractus ipsius rei vitio , sed speciali proximitatis privilegio.

- 11 Quaer. ¿ Condemnatus ad mortem naturalem , vel civilem potest retrahere ? Resp. Utique ; sed ad naturalem damnatus , solum si appellatum sit a sententia , vel intra tempus ad appellandum datum ; qui vero civili morte mulctatus est , quum servus poenae non efficiatur , semper retrahere possit.

- 12 Quaer. ¿ Judex durante officio potest retrahere ? Resp. Utique , quum non contractus , sed in locum emptoris subrogatio retractus sit ; & cessat ratio timoris , & impressionis quae a contractibus Judices in sua arcet jurisdictione.

Quaer.

Quaer. *Si quis remotiori consanguineo vendat, poterit proximior retrahere?* Resp. Utique, quum in eo potiora jura reperiantur: unde si emptor cum ipso aequali gradu fuerit, pro parte solum retrahere poterit.

Quaer. *Consanguineus proximior requisitus a contrahentibus tenetur declarare, velit ne retrahere?* Resp. Non, quum ad id habeat tempus legale novem dierum: si tamen se retracturum dixerit, variare non poterit.

Quaer. *Si plures res patrimonii uno & eodem tempore vendantur, qualiter habet locum retractus?* Resp. Si uno omnes venditae fuerunt pretio, aut omnes debent retrahi, aut nulla, sed si pretio diverso, una retrahi, & alia dimitti poterit, *leg. nostr. 71.* Et notabis, quod si res patrimonii cum alia quae non sit eodem unoque pretio vendatur, solam ipsam retrahere poterit consanguineus, pretio boni viri aestimato.

Notabis etiam, quod si cum res patrimonii venditur & pretium pro ipsa & res alia detur, nihilominus locum esse retractui, si datum pretium majoris sit aestimationis, quam res simul tradita: ratio est, quia non permutatio, sed venditio celebrata fuit.

Quaer. *Tempus illud novem dierum incipit currere a tempore contractus, vel a tempore traditionis?* Resp. A tempore traditionis, quum ante ipsam nec dominium transferatur, nec res alienata dicatur, nec sit consummatus contractus. Sic vidimus, tempus solutionis dotis, a tempore traductionis uxoris currere incipere, *leg. 12. tit. 11. 4. Part.* Nec alias ad notitiam consanguineorum facile poterit pervenire; licet aliud in praxi alii servandum testentur.

Et notabis, non sufficere, ut tempus illud legale

Gg cur-

currere incipiat traditionem fictam: quum enim leges *retractus* omnem fraudem impedire velint, non facile evitabitur traditione ficta.

18 Quaer. ¿ Si quis rem patrimonii vendat cum pacto de retrovendendo, & intra novem dies proximior consanguineus, & ipse vendor ad retrahendum concurrent, quis praefertur? Resp. Vendor, quum jus sibi reservarit virtute pacti, quod leges *retractus* non abrogant. Quim & re a proximiore consanguineo ablata, si vendor pretium offerat, adversum ipsum agere poterit: quum consanguineus rem eadem conditione acceptus videatur, ac primus emptor.

19 Quaer. ¿ In permutatione est locus *retractui*? Resp. Non, quum leges nostrae *Tauri*, & 6. tit. 7. libr. 5. *Ordinam*. eo quod de pretio loquantur, venditionem supponant. Unde, quia datio in solutum vim habet emptionis, & venditionis, facile hoc casu *retractum* procedere affirmamus.

20 Quaer. ¿ Si res patrimonii sub conditione vendarunt, ex quo tempus currere incipit? Resp. A tempore existentis conditionis.

21 Pro superioribus decisionibus notabis, tempus novem dierum simul omnibus consanguineis currere; & sic licet coeteris renuentibus remotior admitatur, tamen, dum intra novem dies faciat, *leg. nostr. 73.*

22 Quaer. ¿ Si res patrimonii habita fide de pretio vendatur, est locus *retractui*? Resp. Utique: & tempus novem dierum currit a tempore traditionis; etsi retrahens solum solvere pretium tenetur eo tempore quo emptor tenebatur; sed intra novem dies idoneos ad arbitrium *Judicis solutionis* fidejussores dabit, *leg. nostr. 72.*

Quaer.

Quaer. *z* Si quis rem patrimonii eo pignoravit pretio, ut spes non sit luitionis, consanguineus tunc potest retrahere? Resp. Utique, si praetium valori rei aequivaleat, quum alienatio sit. Sic vidimus alienare prohibitum sub aliqua poena in eam incidere, si eo pretio rem hypothecae subjicit, ut non sit spes luitionis.

Quaer. *z* Si consanguineus proximior intra novem dies non retraxit, postea poterit? Resp. Non: imo, & si res ad ipsum revertatur venditorem, non poterit amplius retrahi, etsi alienetur: quum enim res alienari prohibita semel fuit alienata, alienabilis perpetuo fit; sicut & pignus a debitore distractum de creditoris consensu, etsi ad ipsum revertatur non instauratur jus pignoris.

Quaer. *z* Predicti novem dies currunt naturaliter, *25*
vel de momento ad momentum? Resp. De momento ad momentum, quia regulariter terminus legalis sic currit. In his autem novem diebus dies celebrati contractus computatur. Et notabis, *novem dies etiam contra minores, absentes, & ignorantes currere: quod necessarium, & inexcusabile addere visum fuit, quamvis non explicet GOMEZ; sic cautum leg. 8, tit. II. libr. 5.*

Recop.

Quaer. *z* Si in praesentia consanguinei res patrimonii vendatur, & ipse taceat, potest retrahere? Resp. Utique, quia taciturnitas non inducit proprium consensum; & retrahendi facultas non in sola voluntate & consensu consistit, sed in consignatione pretii, quod praesumitur non habuisse prae manibus consanguineum qui venditioni tacens interfuit.

- Quaer. $\hat{z}$ Inter socios est locus retractui? Resp. Utique, dum inter novem dies retrahat, nostra leg. 75. Et licet leg. 55. tit. 5. 5. Part. jam sociis retrahere pro parte concessum esset; tamen id erat solum quum in venditione, & extraneus, & socius concurrebant.
- 27 Sed notabis, quod si inter socios res est adeo divisa, ut suam partem unusquisque habeat, si alter ex sociis suam ipsius vendat, non erit locus alteri ad retrahendum, dict. leg. Part. sufficit autem ut socius retrahere possit, quod & in parte minima socius sit. Unde si socius in loco communi Ecclesiam aedificare velit, suam partem alter socius vendere tenetur; quum & dominus in solidum hoc casu teneatur.
- 28 Quaer. $\hat{z}$ Habet uxor medietatem rei quam constante matrimonio maritus retraxit? Resp. Non, quia origo istius acquisitionis ortum habuit non ex matrimonio, sed a jure sanguinis: et licet lucra constante matrimonio communicentur, ad jus specialissimum *retractus* non extenduntur. Habebit tamen pretii medietatem.
- 29 Quaer. $\hat{z}$ Si quis rem patrimonii cum fructibus pendentibus vendat, & ipsos emptor percepit intra novem dies, extenditur quoque ad ipsos *retractus*? Resp. Utique, quum qui retrahit, in jus plenum emptoris subrogetur; & *retractus* veluti species sit restitutio*nis in integrum*. Quim & fructus pars fundi considerantur, & causam anteriorem emptioni habent, dum fundus in potestate vendoris erat. Justum tamen interesse quod medio tempore posset emptor superlucrari, ipsi absdubio consanguineus solvere tenebitur.
- 30 Quaer. $\hat{z}$ Gabellam ex venditione rei patrimonii cau-

sa-

satam quis solvere tenetur? Resp. Primus emptor, quum jam contractus perfectus fuerit, licet postea restituere teneatur; nam & in venditione facta cum pacto de retrivendendo gabella ab emptore solvitur.

Quaer. 2 Si dominus directus potest retrahere? Resp. 31 Utique, dum faciat intra novem dies. Sed in hoc articulo notabis I. quod si *superficiarius*, qui non praestat annuam pensionem domino directo, rem vendat, dominus retrahere potest: sed si praestat annuam pensionem, quum irrequisito domino vendere possit, habebit dominus tempus *leg. fin. Cod. de fur. emphyt.*

II. Quod si dominus soli vendat solum, *superficarius* potest retrahere. III. Quod si superficiarius vendat, & concurrent dominus directus, consanguineus & socius, ille prefertur omnibus: & cum dominus vendit, omnibus *superficiarius*. In concursu autem socii, & consanguinei, ille prefertur, *nostr. leg. 74. Tauri.*

IV. Quod usufructuarius non potest retrahere, si 32 proprietarius proprietatem vendat, quum ille non habeat partem substantiam dominii, licet ususfructus alias pars dominii dicatur consideratus prout cum proprietate conjunctus.

V. Quod usufructuario usumfructum vendente, 33 proprietarius, quum ipsum jure consolidationis adquirat, non potest retrahere. Quim nec possit, etsi aliquo casu ex juris dispositione non consolidaretur ususfructus cum proprietate; quia inter usufructuarium & proprietarium nulla est communio, nec societas.

Quaer. 2 Si proprietarius usufructuario proprietatem vendat, prefertur isti consanguineus, aut socius? Resp. Consanguineum, aut socium solam proprietatem

retrahere posse , quum ipsa sola vendita fuerit : & usus-fructuarius respectu proprietatis non potest praeferri , quum nullum jus in ea habeat . Et quidem si tota proprietas completa a consanguineo retrahatur , novum constituere usumfructum fructuario debet .

35 Quaer . Virtute *retractus* rescinditur venditio , ita ut novus in consanguineo , vel socio titulus , & contractus oriatur ? Resp . Non , quum nulla sit rescissio-nis causa : solum fit subrogatio , & transfusio quaedam in retrahentis favorem .

36 Quaer . Quae actio est quae ad retrahendum com-petit ? Resp . Actio personalis *dativa* , quae dicitur *con-dictio ex lege* , & est in rem scripta , competens in pri-mum enuptorem , & quemlibet posessorem intra novem dies . Ex quibus sex priores articuli resoluti manent .

LEX LXXVI. TAURI.

I. TIT. X. LIBR. IV. RECOP.

LET LXXVI.

„ **M** Andamos , que à ninguno den nuestras Justi-cias por enemigo en rebeldía , sin probanza legitima , y pasados tres meses à lo menos despues de la condenacion , y que sea pedido por el acusa-dor : y si de otra manera la dieren , que sea en sí ninguna la sentencia que sobre ello se diere , en quanto à darlo por enemigo .

Dis-

DIsponit *lex* praesens: quod Judices neminem ini-
micum in absentia declarent, nisi plena probatio-
ne, & petitione partis intervenientibus, & tribus men-
sibus elapsis post sententiam definitivam.

Jure communi non poterat absens accusari, nec
condemnari ex delictis pro quibus imponenda esset poe-
na ordinaria; idque etsi jam lite contestata, aut publi-
catis attestationibus quis se absentaverit; licet accusa-
tore absente optime ferri posset sententia, ne reo cap-
to ejus absentia forte noceret. Sane, reus absens se de-
fendere non poterat, & sanctius fuit semper habitum
impunitum relinquere facinus nocentis, quam inno-
centem damnare.

Et in tantum hoc procedebat, quod nec testes re- 4
cipi poterant, licet in causis in quibus ob delictum so-
la relegatio imponeretur, optime ad perpetuam rei
memoriam examinari possint.

Ne tamem ex transcursu temporis delictum praes- 5
criberetur, quum ad id 20. anni sufficerent, accusator,
vel Judex ex officio poterant libellum propونere, quo fac-
to, & praeterita, & futura praescriptio interrumpeba-
tur: & reus carebat illo beneficio quod respectu poenae 6
leges concedunt, quum plurimum temporis transcurrit.

Sed quamvis id cautum erat, solum quoad delicta
in quibus poena ordinaria reus afficiendus esset, tamen
in crimen laesae Majestatis, quum Officialis publicus 7
delinquebat in suo officio, aut quis alium fecerat spado-
nem, & contra absentem procedi poterat. Quim & si
ex delicto bona confiscanda erant, etiam in absentia
poterant cofiscari, leg. 7. tit. 8. 3. Part.

Ita

Ita de jure communi , cuius necessaria omnino
 3 cognitio ad nostrae legis intelligentiam. Sed jure Hispano-
 nico & contra absentem procedi potest, indistincte in
 quolibet crimine. Et quidem ter absens citatur cum
 termino novem dierum in qualibet citatione , etsi reus
 extra jurisdictionem fuerit , leg. 3. tit. 10. libr. 4. Re-
 cop. & in qualibet citatione debet quoque praeconi-
 zari, & in domo (si quae sit) absentis notificari , edicto
 fixo in loco publico , in quo delictum contineatur , ter-
 minus asignatus , & proclama data.

Quo facto , accusatio proponitur cum termino
 trium dierum , quibus lapsis contumacia accusatur , con-
 cluditur in causa quae termino competenti probanda
 recipitur , in quo & de innocentia absentis Judex in-
 quirere debet : denique sententia definitiva pronunciatur,
 leg. dict. Recop.

Et quidem ipsa locum etiam habet , etsi contra mi-
 nores procedatur ; generaliter enim loquitur. Nec cur
 ejus justitiam arguamur habemus , sicut nec dispositio-
 nem nostrae legis 76. etsi enim facultatem accusatori
 propria auctoritate occidendi inimicum tribuat , proce-
 dit reo jam legitime citato , probato plene delicto , &
 postquam pars petiit , elapsis tribus adhuc mensibus
 post sententiam.

Et quamvis lege civili utique disponi potest quod
 9 ex semiplena probatione tantum absens condemnari
 10 possit , etiam in poena ordinaria , non tamen quin cita-
 tio procedat , quum haec quaedam defensio , & juris
 divini sit : etsi quibusdam casibus sola fuga , & contu-
 macia reum confessum , & convictum faciat , ut vidi-
 mus in Officiali qui tempore Syndicatus fugit.

Quaer.

Quaer. 2 Si jam causa legitime instructa , reus absens vel se praesentat , vel capitur , probationes factae in absentia sustinentur ? Resp. Utique , eodem modo ac si in praesentia factae fuissent. Et notabis , quod licet quadam *Pragmatica* hujus regni semiplena probatio cum indicis ad torturam sufficientibus , sit ad condemnationem in poena ordinaria sufficiens , tamen si reus se praesentaverit , non procedit.

12

Quaer. 2 Fuga in delictis & causis criminalibus quid operatur ? Resp. 1. Aliquando fugam , ipsam solam delictum esse , & ipsa probata , statim imponitur poena . 2. Aliquando solum esse indicium ad torturam sufficientis alterius delicti principalis , ut homicidii , furti , &c. Et quidem si reus captus fugit , etsi in delicto principali innocens fuerit , pro fuga & effractione carceris punitur.

Sed notabis , quod fuga semiplenam probationem non facit : & ideo etsi delictum principale per unum testem probetur , non poterit reus condemnari poena ordinaria , idque quamvis jam proposita fugerit accusatio ne.

Quaer. 2 Si reus absens captus fuerit , valet processus in absentia factus ? Resp. Utique , etsi sententia jam lata fuerit : sed hoc casu , Judex inquirere debet vel per rei confessionem , aut aliam legitimam probationem de identitate ipsius rei ; & ipsi terminum concedere ut pro sua defensione alleget. Caveant tamen Judices de solemnitate processus , ne nullitatis aliqua ratio inveniatur ; & ideo , si accusatio non valide fuit proposita , vel ex defectu personae , vel ex defectu formae , totus processus in absentia factus destruitur , nisi in ipso inveniatur rei confessio , quae & in nullo pro-

Hh

cae-

cessu facta subsistit.

Notabis , quod si jam lata sententia reus se sponte praesentaverit , solum audiri debet in principali negotio, prius omnibus solutis expensis.

Notabis etiam , Judicem qui contra absentem procedit de ejus inquirere debere innocentia , testes ad id recipiendo ; sicut & in civilibus causis quamvis minoris sint praejudicij.

14 Quaer. *Si reus innocens appareat, debet absolviri in absentia?* Resp. Utique , quum condemnari possit; quim , ut jam diximus , Judex inquirere debet de innocentia rei, ita ut si ex actis rei defensio appareat , ipsum absolvere debeat: sed si non sit plene probatum delictum , & Judex de sententia sit dubius , causam debet indecisam relinquere , quum *lex nostra Tauri* plenam desideret probationem , ut quis inimicus declaretur , & facultas propria auctoritate ipsum occidendi accusatori tribuatur.

15 Quaer. *Est justa lex nostra, quae parti offensae propriam vindictam permitit?* Resp. Utique , quum non absolute ipsam tribuat , sed certo casu in ea contento. Praeterquamquod *lex nostra* poenam alias a jure impositam solum tollit , sicut & in aliis casibus aut tollit, aut minuit.

16 Quaer. *Qui virtute legis nostrae potest alium occidere , poterit secum adducere socios?* Resp. Utique si aliter forte non potuit facere ; quia actu commisso, commituntur ea sine quibus expediri non potest. Ne tamen inde inferas , hanc facultatem propria auctoritate occidendi inimicum alteri cedi posse ; est enim jus personalissimum , quod solum filiis committi poterit.

Ite-

Iterum , atque iterum dicimus , legem nostram solum procedere , quum probationes fuerint plenae , & liquidae , nam praesumptiones , aut indicia minime sufficiunt ; quamvis ut sequatur condemnatio etiam in poena ordinaria , sola fuga cum indiciis ad torturam sufficientibus sit satis , legib. 15. tit. 2. libr. 3. Ordin. 4. tit. 13. libr. 8. ejusd. & 47. Styli. Addimus etiam , legem Tauri supponere delictum tale , quod poena mortis a jure puniatur : & ipsam , solum tribuere facultatem ad occidendum intra limites nostri Regni ; idque dum fiat sine veneno , nam si forte veneno accusator occiderit inimicum , poene extraordinaria pro excessu mulctabitur.

Quaer. ¿ Qui occidit virtute hujus legis , peccat 18 mortaliter ? Resp. Si ex odio fecerit , utique , secus si zelo justitiae , D. Thom. in 2. 2. q. 63.

LEX LXXVII. TAURI.

X. TIT. IX. LIBR. V. RECOP.

LET LXXVII.

” POR el delito que el marido , ò la muger cometiére , aunque sea de heregía , ò de otra qualquier calidad , no pierda el uno por el delito , del otro sus bienes , ni la mitad de las ganancias habidas durante el matrimonio . Y mandamos , que sean habidos por bienes de ganancia todo lo multiplicado , durante el matrimonio , fasta que por el tal delito los bienes de qualquier dellos sean declarados

,, dos por sentencia , aunque el delito sea de tal qualidad , que imponga la pena *ipso jure*.

Disponit *lex nostra* , conjugem propter delictum conjugis nec sua bona , nec medietatem adquisitorum constante matrimonio perdere. Praecipit etiam , ut pro lucratis habeantur quae bona multiplicata hoc tempore fuerunt , quo usque de bonis conjugis delinquentis pronunciatum fuerit ; idque etsi tale sit crimen , in quo poena ipso jure imponenda veniat.

- 1 Pro cuius intelligentia notabis : quod sicut socius & haeres de bonis alterius socii , & cohaereditis disponere non potest ; ita nec Fiscus de bonis alterius conjugis , si ob delictum fiat unius haeres , disponere potest , quem subrogetur in locum illius qui deliquit ; & notum est socium de alterius delicto non teneri.
- 2 Respectu mariti & uxoris & alia id ratione procedit , quum dominium & possessio ejus quod constante matrimonio adquiritur , ipso jure transeat in uxorem , & e contra.

- 3 Et quamvis marito pateat facultas bona lucrata alienandi , leg. fin. tit. 4. libr. 5. Ordin. id tamen de alienatione ex contractu intelligendum , non ob delictum ; sicut vidimus in filiofamilias , qui liberam peculii castrensis alienandi facultatem habet. Nec unquam in administratione libera , alienatio per dolum comprehensa fuit.
- 4

LEX LXXVIII. TAURI.

XI. TIT. IX. LIBR. V. RECOP.

LETT LXXVIII.

„ **L**A muger , durante el matrimonio , por el de-
 „ **lito** puede perder en parte , ò en todo sus bie-
 „ nes dotales , ò de ganancia , ò de otra qualquier
 „ calidad que sean.

DICIT : uxore amittere posse omnia bona sua , aut
 partem eorum ob delictum commissum cons-
 tante matrimonio.

Jure communi quinque solum delictis mulier do- 1
 tem poterat amittere , laesae Majestatis , violentiae , par-
 ricidii , beneficij , & homicidii . Sed nostro , in omnibus
 in quibus bona confiscanda veniunt , perdere potest. 2

Notabis tamen , quod si inter uxorem & maritum
 pactum fuerit de dote lucranda , delictum illius , non 3
 debet huic nocere ; est enim obligatio quae marito , ut
 alia quaelibet , salva manere debet.

Similiter , per delictum mariti dos non confiscatur , 4
 quum ipsum restituere teneatur , leg. 10. tit. 9. libr. 5.
Recop. nec ususfructus illius Fisco pertinet , sed bona
 debent statim uxori restituui (ut accidit in caeteris bonis
 restitutioni subjectis) pro sustentatione sua : nisi ipsa 5
 comisserit delictum , in quo veniat confiscationis poe-
 na , leg. nostr. 78.

Quaer. Si ob delictum uxoris bona dotalia confis- 6
 centur , & ipsa viua remaneat , debet ali a marito ? Resp.

Uti-

Utique ; sed bona dotalia non confiscabuntur si patris,
aut alicujus extranei fuerint , & hi sibi reddi soluto ma-
trimonio stipulati fuissent.

LEX LXXIX. TAURI.

VI. TIT. II. LIB. VI. RECOP.

LET LXXIX.

„ **O**rdenamos , y mandamos , que las Leyes des-
„ tos Reynos , que disponen , que los Hijos-
„ dalgo y otras personas por deuda no puedan ser pre-
„ sos , que no hayan lugar , ni se platiquen , si la tal
„ deuda descendiere de delicto , ò *quasi* delicto : antes
„ mandamos , que por las dichas dudas estén presos ,
„ como si no fuesen Hijos-dalgo , ò exemptos.

Nobilis pro debito quod non descendat ex delicto
incarcerari non potest , *leg. nostr. 79.*

1 Pro ejus intelligentia observabis : debitorem olim
incarcerari potuisse , donec cessiset bonis , *leg. 1. & 4.*
tit. fin. 5. Part. cuius cessionis effectus erat , ut bo-
2 nis venditis , creditoribus satisficeret , etsi debitor in pos-
tea quaesitis teneretur solum in quantum facere posset ,
leg. 3. dict. tit. 6. Part. nisi in fraudem creditorum alie-
nasset. Hoc beneficio cessionis non gaudebat fidejussor ,
quia soli debitori concessum.

Postea *leg. 5. tit. 12. libr. 5. Ordinam. & 7. tit. 16.*
libr. 5. Recop. cautum est , ut si debitor solidum non
solveret , posset incarcerari donec vel solvat , aut alias
cre-

creditori serviat usque ad extinctionem debiti.

Sed lex nostra id gravam nobilibus abstulit , & solum pro debito ex delicto ipsos incarcerari patitur ; in quo solum extendit legem 4. tit. 2. libr. 4. Ordin. 3

Et locum habet , etsi nobilis huic privilegio renuntiasset , quum toti generi nobilitatis concessum sit. Sed si tempore contractus ex quo fuit nobilis obligatus , ipse scienter nobilem se esse negaverit , nec id alias alteri contrahenti constabat non est dubium tunc amittere privilegium. 4

Quaer. ? Si persona non privilegiata ad Ecclessiam configiat , poterit ab ea extrahi ? Resp. Utique , requiso prius Ecclesiastico Judice , & a Saeculari cautione praestita , ipsum non esse impositurum reo poenam corporalem. Quim si Judex Ecclesiasticus tradere recuset , Saecularis solus poterit facere.

Nota , ut obligatio ex delicto dicatur descendere , sufficit quod accessorie ex officio Judicis ex crimine aut publico , aut privato veniat.

Quaer. ? Quis dicitur nobilis ? Resp. Qui ex priviliato sanguine descendit , & a tributis plebejorum exemptus est , etsi ejus mater sit vilis : cujus sola nobilitas non facit filium nobilem , leg. 2. & 3. tit. 21. 2. Part. & 1. tit. 11. 7. Part.

Quum autem pater sit , & filius ejus naturalis nobilis est , quum jus sanguinis sit , leg. 1. tit. 11. 7. Part. sed non spurius , aut vulgo conceptus , leg. 1. tit. 11. 7. Part. 2. tit. 13. 4. Part.

Quaer. ? Quare filius respectu nobilitatis non sequitur matris conditionem , quum respectu status sequatur ? Resp. Quia ita magis consultitur filio , & civibus.

Notabis denique: viduam gaudere nobilitatis privilegio, si maritus fuit nobilis, etsi ipsa non sit. De nobilium privilegiis vide sis totum tit. 2. libr. 4. Ordinationum.

LEX LXXX. TAURI.

II. TIT. XX. LIBR. VIII. RECOP.

LET LXXX.

El marido no pueda acusar de adulterio a uno de los adulteros, siendo vivos; mas que a ambos adulteros, y adultera los haya de acusar, o a ninguno.

LEX LXXXI. TAURI.

IV. EOD. TIT. ET LIBR.

LET LXXXI.

Si alguna muger, estando con alguno casada, o desposada por palabras de presente en faz de la Santa Madre Iglesia, cometiere adulterio, aunque se diga, y pruebe por algunas cosas, y razones, que el dicho matrimonio fue ninguno, ora por ser parientes en consanguinidad, o afinidad, dentro del quarto grado, ora por que qualquiera dellos sea obligado antes a otro matrimonio, o haya hecho voto de castidad, o de entrar en Religion, o por otra cosa , al-

„ alguna , pues ya por ellos no quedó de hacer lo que
 „ no debian , que por esto no se escusen à que el ma-
 „ rido pueda acusar de adulterio , asi à la muger , co-
 „ mo al adulterio , como si el matrimonio fuese ver-
 „ dadero. Y mandamos , que en estos tales que así
 „ habemos por adulteros , y en sus bienes , se eecute
 „ lo contenido en la Ley del *Fuero de las Leyes* , que
 „ fabla cerca de los que cometieren delicto de adul-
 „ terio.

LEX LXXXII. TAURI.

V. EOD. TIT. ET LIBR.

LET LXXXII.

„ **E**l marido que matare por su propria autori-
 „ dad al adulterio , y la adúltera , aunque los
 „ tome *in flagranti delicto* , y sea justamente hecha
 „ la muerte , no gane la dote , ni los bienes del que
 „ matare ; salvo si los matare , ò condenare por auto-
 „ ridad de nuestra Justicia , que en tal caso manda-
 „ mos , que se guarde la Ley del *Fuero de las Leyes*
 „ que en este caso disponen.

„ **D**e delicto adulterii , & ejus poena loquuntur is-
 „ tae tres *Leges* , quarum *prima* cautum est , ma-
 „ ritum non posse nisi utrumque adulterum accusare ,
 „ quum vivus fuerit eterque. *Secunda* statuit , locum es-
 „ se poenae adulterii , etsi probetur matrimonium fui-
 „ se aliqua causa nullum. *Tertia* disponit , maritum do-

tem, nec bona occissi lucrari, si propria auctoritate adulteros, quos forte in flagranti deprehendit, occidit.

- I Jure primaevō nullus coitus, nullus accessus fuit punibilis, ita necessitate exigente. Sed jam lege scrip-
ta solus matrimonialis coitus approbatus, & ab ipso Deo in Sacramentum erectus, licitus remansit. Sane,
in eo adhuc est castitas, & maxima pudicitia, quae omnino in caeteris deficit, praeter mala, & incom-
moda quae animae & corpori inferunt.

Jure civili plurimi etiam sunt coitus prohibiti, &
poena mulctati. Primus est, accessus cum virgine,
etiam extra violentiam, qui vocatur *stuprum*.

- Quaer. ¿ Qua poena mulctatur? Resp. Jure *Parti-
tar.* in persona honesta, publicatione medietatis bonorum; in vili coercitione corporis arbitraria cum re-
legatione, leg. 2. tit. 19. 7. Part. Qua poena & ipsa stuprata puniebatur, & Judex poterat intra quinque
annos ex officio inquirere. Sed jus Canonicum com-
muni consuetudine in nostro Regno observatum, stu-
pratorem coegit, aut stupratam ducere, aut eam do-
tare, si ipsa ejusve parens nubi stupratore noluerit,
cap. 1. & 2. de Adult.

- 9 Si autem qui virginem corruperit, nec ducere,
nec eam dotare velit, aut non possit, puniri poterit
poena illa *Partit.* quam diximus: quim & aliqua levi
mulctari debet, si tantum dotare voluerit.

- 10 Quaer. ¿ Dispositio illorum *capp.* procedit, si spon-
te virgo passa fuit corrupti? Resp. Violentia, aut
persuasione probata (quam semper in dubio praesu-
mimus) utique; secus si expresse constet adfuisse.

- 11 Quaer. ¿ Si jam corrupta cum altero matrimonium
con-

contraxit , habebit locum illa dispositio ? Resp. quoad dotem utique; fuit enim ex delicto nata obligatio , a qua corrumpens per matrimonium corruptae cum alio non liberatur. Et quamvis dotata fuerit , id facile pro- 12
cedere dicimus ; quum nec pater ab onere dotandi si- liam liberetur , etsi ipsa jam nupta fuerit ; & alimen-
tato adhuc alimenta debeantur , si jus habuerit ad ipsa. 13

Secundus coitus a jure punibilis est accesus ad vi-
duam , quod & *stuprum* dicitur : sed jam generali con- 14
suetudine tanquam dissimulata jacet poena antiqua hu-
jus criminis.

Tertius est accesus ad consanguineam , si scienter 15
inter descendentes usque in infinitum , aut collatera-
les intra quartum gradum coitus intervenerit , qui *in-
cestus* dicitur.

Quaer. ȝ Hoc crimen qua poena punitur ? Resp.
Hodie poena arbitraria puniri , & insuper confiscatio-
ne dimidiae partis bonorum , *legib. 5. tit. 15. & 7. tit.
fin. libr. 8. Ordinam. leg. 7. tit. 20. libr. 8. Recop.*

Sed notabis: aliquam excussationem mereri qui co-
lore matrimonii jungitur consanguinea , cum qua pos-
tea contraxit. Item committi cum quis ad uxorem
consanguinei sui intra quartum gradum accedit ; idque
praeter adulterium. Eodem criminе tenentur qui ad
Monialem , aut si Religiosus ad solutam accendant,
dict. leg. 7. tit 20. libr. 8. Recop.

Notabis etiam , in hoc crimine majorem proba- 16
tionem desiderari , quam quum de copula inter extra-
neos probanda agitur: est enim gravis quae ex consa-
guinitate praesumptio honestatis oritur. Sed non ideo
inceustum admissum fuisse dubitaveris , si consanguinei 17

eadem lecto & occulto nudi reperti fuere : etsi non adhuc inter descendentes ex hoc , propter majorem honestatis praesumptionem , probatum dicatur.

18 Notabis aequ: quod ut peccatum contra naturam (cujus poena est ignis) probatum dicatur , major adhuc , imo & maxima probatio requiritur , ita ipsa exigente natura. Unde nisi per ipsam commixtionem , vel ex motu ipsam necessario arguente vix unquam probatum dixeris.

19 Quartus accesus a jure civili punibilis est cum Sacerdote , Clerico , Religioso , & homine conjugato. Et quidem eorum concubina prima vice poena unius mariae argentae punitur , & exilio unius anni: pro secunda , & ipsi praeterea imponitur flagellorum poena.

NOTA. Nec addere necessarium fuit visum, jam hodie hujusmodi poenas in usu esse desiisse ; & concubinae vel in domibus sive carceribus publicis, ad id erectis quas vulgo Galera dicimus, vel in Hospitiis, juxta eorum qualitatem, detruduntur.

20 Si tamen talis concubina conjugata fuerit , solus eam maritus accussare poterit , nisi ipse leno fuerit uxorius, quae tunc tanquam si conjugata non esset puniri poterit.

Notabis: posse his casibus saecularem Judicem Clericorum , Religiosorum , & conjugatorum introire domus ; quim hoc sit de personis Ecclesiasticis ferre

21 supplicium , sed ipsum jus Canonicum potius juvare, quo Clericis fornicatio omnis interdicta est.

22 Notabis etiam ; quod ut poenae illae a concubinis Clericorum sumerentur , scandalum vicinorum , non unus sufficiebat , aut alter aditus. Denique , conjugatum

tum infamem dici posse qui concubinam habet.

Quinto est punibilis accessus inter dominam, & 23 servum: & iste quidem concremabitur; ipsa vero multabitur poena capitali, leg. 2. tit. 19. 7 Part. Nec a poena liberantur etsi nubat domina servo, aut ipsi derit libertatem, & postea nupserit ipso; leg. 1. tit. 11. libr. 4. For. LL.

Sexto est punibilis accessus tutoris, vel curatoris 24 cum pupilla, vel adulta sua; & quidem poena deportationis cum bonorum confiscatione, leg. 6. tit. 17. 7. Part.

Similiter, si custos carceris ad incarcератам acces- 25 sum habeat, poena arbitraria mulctabitur, carceris & personarum qualitate attenta.

Septimo, punibilis est accessus cum alicujus sec- 26 tae persona: & tunc ipse sectarius lapidibus petitur, & mulier nostra pro prima vice medietatem bonorum amittit, quae ejus parentibus, vel in eorum defectu Fisco applicatur, & pro secunda, omnibus amissis morte punitur; imo si publica mulier fuerit, poena flagelorum pro prima vice mulctatur, leg. fin. tit. 25. 7. Part. Et si conjugata fuerit, marito traditur dict. leg.

Octavo est punibilis coitus quum quis contraxit 27 bis matrimonium, idque ad secundam uxorem etsi non accedat. Et quidem infamis efficitur, bona quae in loco ubi contraxit habebat, amittit, & ipsi in fronte litera Q. exaratur; imo & quinque annorum exilio mulctatur, legib. 6. tit. 15. libr. 8. Ordinam. 3. tit. 1. libr. 5. ejusd. & fin. tit. 17. 7. Part.

Notabis bona illa, filiis aut nepotibus non extan-
ti-

tibus, pro dimidio Fisco, & parti quae ignoranter fuit
damnum passa: & si ambo scienter contraxerunt poe-
na exilii mulctantur, & ex integro bona Fisco ad-
plicantur.

- 28 Quaer. ¿ Habet locum in foemina quae bis con-
trahat praedicta poena? Resp. Utique, quum eadem
ratio quae in masculo, in ipsa militet, *dict. leg. tit.*
17. 7. Part. Imo & foemina talis a poena adulterii non
ideo liberabitur.
- 29 Quaer. ¿ Si ter aut pluries quis matrimonium con-
traxit, punitur gravius? Resp. Utique; & ultra praedictas (quum hic casus a jure decisus non reperiatur)
poena extraordinaria Judicis arbitrio mulctabitur.
- 30 Quaer. Si matrimonium secundo contractum pri-
ma vivente uxore ex aliquo impedimento invalidum
fuerit, habet locum praedicta poena? Resp. Utique;
solum enim dolus & contrahentis delictum inspicitur,
non valor ipsius matrimonii; sicut nec iste attenditur
ut qui incestas scienter nuptias contraxit tanquam in-
cestuosus puniatur.
- 31 Quaer. ¿ Si mulier credens mortuum maritum,
iterum contraxit, incurrit praedictas poenas si ipse vi-
vat? Resp. Quod si ipsa per nuntium aliquem instruc-
ta fuerit de morte mariti, impune poterit secundo
nubere. Fama etiam de morte mariti decem annis elap-
sis, ipsam quodammodo excusabit, etsi vivus postea
maritus appareat, cui tradetur, ut de ipsa vindictam
(salva vita) sumat, *leg. 7. tit. 15. libr. 8. Ordinam.*
faciunt *leges 8. tit. 9. 4. Part. & 14. tit. 14. 3. Part.*
- 32 Nono est punibilis accessus contra naturam, ve-
luti ad alium hominem accedens, quod crimem *Sodo-*
miae

miae dicitur a Sodoma Civitate ob hoc crimem cum aliis destructa: quod in agente & paciente poena mortis punitur & concremantur, bonis omnibus confiscatis, *leg. 2. tit. 21. 7. Part. & 2. tit. 9. libr. 4. For. LL.*

Eadem poena mulctatur qui modo a natura non destinato per vas oppositum cum uxore agit. Similiter si foemina ut masculus virtute alicujus materialis instrumenti cum alia foemina agat; aut masculus sic faciat, eadem poena puniuntur, quum crimen illud admitant.

Sed si foemina cum alia sine instrumento agat poena arbitaria flagelorum, aut reclusionis punitur: idem dicendum si foemina ut agens ad virum accedat.

Notabis, solum affectum & attentatum in hoc delicto puniri: unde quamvis quod dicunt *pollutionis* peccatum contra naturam sit, licet non ejus poena puniatur (deficit enim delicti forma) poena tamem arbitria mulctatur.

Decimo punibilis est coitus cum animali, tan in muliere, quam in homine: & hujus delicti, quod *bestialitas* dicitur, & est aequa contra naturam, poena mortis est & concremationis; quim & ipsum animal suspenditur propter immanitatem criminis, & publicum exemplum.

Etiam est puniendus poena arbitria accessus ad rem, vel materiam ad coitum non natam; & Judex qualitatem facti & personarum attendere debet.

Undecimo, punibilis est accessus per vim commissus, veluti si in hunc finem aliquis cuiuscumque conditionis foeminam rapuerit. Poena hujus delicti mors est,

est , & confiscatio in favorem raptae omnium bonorum , legib. 3. tit. 20. 7. Part. 1. & 2. tit. 10. libr. 4. For. LL. Et quidem si in eremo admissa fuerit violentia , est locus sagittae , leg. 2. in legib. de la Hermandad , tit. 13. libr. 8. Recop.

37 Eadem poena multantur qui ut hoc perpetra-
retur delictum auxilium praestitere , & foemina qui
virum (quod raro contingit) rapuerit: sicut & spon-
sus in hunc finem sponsam de futuro rapiens , dict.
leg. 3. tit. 20. 7. Part. Sponsam tamem de praesenti
39 impune sponsus rapere poterit , ex dict. leg. Part. ju-
re subjectionis , & posessionis quod habet.

40 Quaer. ¿ Sufficit raptus solus , si accessus non fuit
sequutus , ut raptor praedicta poena puniatur? Resp.
Utique , nisi forte raptor ideo foeminam non cogno-
vit quia ipse noluit. Unde si ex aliqua causa non po-
tuit , poena mortis suum locum habebit , tunc enim
solus raptus delictum consummavit: facit lex 1. tit.
10. libr. 4. For LL.

41 Quaer. ¿ Qua poena multatur qui citra raptum
per vim foeminam cognovit ? Resp. Ipsa poena mor-
tis quam diximus , dict. leg. 3. tit. 20. 7. Part.

42 Quaer. ¿ Qui rapit & foeminam immaturam per
vim cognoscit qua poena plectitur ? Resp. Eadem mor-
tis poena.

43 Quaer. ¿ Raptor , aut qui foeminam oppresit , po-
terit matrimonium cum ipsa contrahere , & sic delicti
poenam evitare? Resp. Utique , & quidem poenam evi-
tabit , leg. 22. tit. 1. 7. Part. aliter enim parum matri-
monium prodesset. Sic vidimus stupratorem qui stupra-
tam duxit ab omni poena liberari.

Quaer.

Quer. *z* Si raptor & rapta in delicto aprehensi ante matrimonio contraxisse fateantur , evitabit ille poe- 44 nam ? Resp. Utique , nisi aliqua signa confessioni contraria appareant , ut si plorans mulier inveniatur , vel qualitas personarum sit valde dissimilis.

Notabis praedicta omnia procedere quum rapta 45 mulier honesta fuerit , secus in meretrice , praeterquam quod conjugata sit , aut jam vivat honeste.

Duodecimo punibilis est accessus ad foeminam con- 46 jugatam , quod crimem dicitur *adulterium*.

Quer. *z* Qua poena plectuntur qui hoc delictum 47 consummarunt ? Resp. Si criminaliter agatur , uterque sententia Judicis ponitur in potestate mariti , ut de ip- sis & bonis eorum quidquid voluerit faciat , leg. 1. tit. 7. libr. 4. For. LL. & z 2. tit. 15. libr. 8. Ordinam.

Ergo poterit maritus eos interficere , & a fortiori aliquam mitiorem poenam ipsis imponere ; sub qua declaratione procedit etiam *lex 76. Tauri*.

Notabis autem praedictam poenam in sponsa de futuro alteri se tradente non habere locum , licet secus dicendum in sponsa de praesenti , de qua intelligenda *lex 1. tit. 17. 7. Part.*

Notabis etiam , maritum , dum adulter uterque vivat , unum sine altero non posse accusare , leg. 80. *Tauri*.

Notabis aequa bona marito eo casu non applicari quo filii sint , nostr. leg. 81. & dict. tit. 7. libr. 4. For.

Si vero civiliter , & ad thori separationem agatur (quo casu solus Ecclesiasticus Judex est competens) omnia bona sua adultera amittit , & marito applicantur.

Quaer. *z* Si ratione consanguinitatis , vel alia matri- 48

monium sit nullum , mulier sic conjugata , & adulterium commissa , tenetur praedicta poena ? Resp. Utique , leg. nostr. 81. Unde maritus ille poterit adulteros propria occidere auctoritate si ipsos in flagranti apprehenderit.

Si tamem ob defectum consensus nullum matrimonium fuerit ; aut si uxor in minori aetate contraxit , & se alteri ea durante tradidit ; non poterit de adulterio accusari : & notabis , fortius (ut ita dicamus) esse matrimonium contractum inter prohibitas personas , quam illud in quo consensus absuit.

49 Quaer. ; Quis adulteros accusare potest ? Resp. Solus maritus , leg. 3. tit. 7. libr. 5. For. LL. idque etsi ipse absens fuerit : sed solum intra quinquenium ipsi accusatio patet , leg. 4. tit. 17. 7. Part. quum aliud quodvis delictum non nisi viginti annis praescribatur.

50 Quaer. ; Qualiter probatur adulterium ? Resp. Per ipsam commixtionem , aut vehementem presumptionem , quae oritur si in eodem lecto jacentes , & nudos aliqui testes se utrumque vidisse deponant.

50 Quaer. ; Maritus potest propria auctoritate adulteros interficere ? Resp. Utique , si eos in flagranti deprehendat , & dum utrosque occidat , leg. 2. tit. 15. libr. 8. Ordinam. Sed si ex aliquo impedimento unum eorum interficere non potuisse , excusabitur ; imo & si cum ambo potuerit , occidat unum solum , non poena ordinaria , sed alia mitiore solum multari poterit , leg. 24. tit. 17. 7. Part.

52 Sane , laethali peccato afficitur maritus qui harum legum virtute occidit ; sed ne ideo iniuritatis eas arguas , ut demonstratum reliquimus supra leg. 76.

; Quid

¶ Quid si uxor sit praegnans , & maritus sciat? 53
 Resp. Adhuc ipsam occidere posse , quasi enim provocatus & ob defensionem propriam maritus agit. Et 54
 quum haec executio , etsi legalis sit , vere sit hominis,
 nihil est cur mireris in ipsa non observari quod alias
 attenditur in muliere gravida.

Imo & Clericum in flagranti repertum maritus oc- 55
 cidere potest , superiori eadem ratione , leg. 3. tit. 9.

1. Part.

Quaer. ¶ Si maritus adulteros in flagranti repertos 56
 occidit , punitur , aut qualiter excusabitur si id ipsum
 probare non poterit ? Resp. In hoc casu quum ipse sit
 probationis difficilis ex solis conjecturis , & praesump- 57
 tionibus maritus excusabitur. Unde si adulteri occissi
 inveniantur eo loco & modo quo si vivi fuissent in-
 venti adulterium probatum esset , nullam subbit poe-
 nam maritus , quum praesumatur sic eos invenisse , &
 occidisse ibi ; quilibet enim in quolibet loco si occissus
 inventus fuerit , ibi mortuus praesumitur , sicut facile
 dicimus vicinum quem illius loci esse invenitur.

Quaer. ¶ Excusabitur maritus si adulteros interfe- 58
 cit non in flagranti repertos , adulterio probato ? Resp.
 Non ; ob delictum enim jam praeteritum gravis vindica-
 ta non patet marito in uxorem , licet patri (ut a poena 59
 ordinaria liberaretur) in filium respectu novercae forte
 concedatur.

Quaer. ¶ Poterit maritus de adulterio suspectum 60
 (quia in loco secreto cum uxore forte loquentem in-
 venit) occidere. Resp. Si prius in scriptis sub trium
 tertium fidei dignorum , sine Tabellionis tamem praesen-
 tia ter eum denunciavit , utique , leg. 12. tit. 17. 7. Part.

- Quaer. & Quo casu maritus adulteros occidere potest , poterit alteri vindictam commitere ? Resp. Non, est enim jus vindictae personalissimum ; non ideo tamen amicos , aut familiares secum adducere prohibetur.
- Quaer. & Maritus propria auctoritate occidens uxorem lucratur dotem & caetera quae alias adquisiturus esset via juris ordinaria ? Resp. Non , qui enim propria auctoritate occidit , lucrum legale amittit , & ita cautum nostr. leg. 82. Non tamem arcetur ideo maritus a successione filiorum adulterorum in bonis ab ipsis habitis, quam juste interficiat.
- Quaer. & Si uxor ab aliquo de adulterio committendo requisita id marito suo revelavit , poterit licite decipere requirentem , ut venientem injuria afficiat ? Resp.
- Utique , a paritate domini respectu servi de furto requisiti : unde & custos Castelli cuiusvis id ipsum facere poterit , & requirentem circumvenire. Imo & Judex id ipsum cum illo qui in fraudem legis *Juliae repetundarum* aliquid ei offert , facere poterit.
- Quaer. & Si maritus antequam uxorem de adulterio accuset moriatur , & ipsa ab haeredibus dotem petat , poterunt adulterii exceptionem opponere ? Resp. Non , haec enim exceptio ad vindictam tendit , quae, sicut & actio injuriarum , non transmititur ad haeredes.
- Quaer. & Retento superiori casu , si uxor decedat , maritus poterit dictam exceptionem illius haeredibus proponere ? Resp. Non , omnis enim poena extinguitur quam delinquens ante litem contestatam moritur , leg. 25. tit. 1. 7. Part.
- Quaer. & Si vidua stuprum commisit , amittit dotem ?

tem? Resp. Non, idque sive extra, sive intra annum luctus sit, sive dotem jam habeat, sive sit adhuc penes haeredes mariti. Haec enim exceptio, ut diximus, personalis est, & si adulterio commisso haeredibus non patet, minus multo dabitur ex stupro, vel accessu in statu virginitatis admisso.

Quaer. ; Quas habet excusationes uxor adultera ut 71
a poena adulterii excusari possit? Resp. Plures. I. Veli-
uti si post adulterium quinqueuim transactum fuerit,
leg. 4. & 7. tit. 17. 7. Part. II. Si de consensu mariti
adultera facta fuit; & haec quidem excusatio ab ipsa
ante litis contestationem proposita facit puniri maritum,
quim & adulterum excusat eo tempore ab eo propensi-
ta, *leg. 7. dict. tit. & Part. III.* Si post adulterium com-
missum maritus scienter in domo retinuit uxorem, *leg.*
8. dict. tit. & Part. & 5. tit. 7. libr. 4. For. LL. Sed
omnes hae exceptiones, & similes opponi debent ante
litem contestatam.

Quaer. ; Debet maritus adulteros simul accusare? 72
Resp. Utique, nostr. *leg. 80. Taur.* correcta *leg. 2. tit.*
15. libr. 8. Ordinam. Et quidem in eodem libello, dum
tamem iterque vivat. Jure communis si solum unum
accusaret maritus, sententia lata contra accusatum al-
teri non nocebat, licet favorabilis prodesset, *leg. 9. tit.*
17. 7. Part. ut in caeteris delictis connexis.

Quaer. ; Quae sit poena lenocinii? Resp. Etsi *leg.* 73
2. in fin. tit. 22. 7. Part. poena mortis stabilita sit in
maritum, & alium quemlibet lenonem, dum adulterium,
stuprum, &c. sequutum sit; tamen ex generali con-
suetudine hujus Regni lenones, & lenae cum mitra fla- 74
gellantur. Copula tamen non sequuta, aut si quis in-
ho-

honestae personae leno fuerit , poena arbitraria punitur.
Et notabis actione injuriarum teneri qui ad aliquam le-
nonem mitit , etsi delictum non sequatur , leg. 5. tit. 9.
7. Part.

75 Quaer. denique. ¿ Si uxor filium ex adulterio ha-
beat , & de hoc sit certa , maritus autem ignorans , quid
ipsa in conscientia facere debet ? Resp. Si dubia sit uxor
eo quod promiscuel cum adultero & marito accessum
habeat , secura est uxor in utroque foro , leg. 9. tit. 14.
3. Part. Si autem certa sit , filium inducat ut Mendi-
cantium Religionem ingrediatur , vel ut a paterna se
abstineat haereditate , sigillo ad id revelato , si sine pe-
riculo id facere potuerit. Sed si id a filio exequi non
potuit , tunc si bona habeat ex quibus satisfacere possit
id quod adulterinus aufert , ex his caeteris restituere de-
bet quibus alias ventura fuisset haereditas ; & si hos ig-
noraverit , pauperibus distribuat. Si autem sigillum sub
homicidii periculo revelare non potuerit , aut non au-
deat , & bona non habeat ex quibus restituere possit ,
si poeniteat , & conteratur secura erit in foro conscienc-
tiae.

LEX LXXXIII. TAURI.

IV. TIT. XVII. LIBR. VIII. RECOPIL.

LET LXXXIII.

„ Quando se probare que algun testigo depuso
„ falsamente contra alguna persona , ò personas ,
„ en alguna causa criminal , en la qual si no
„ se averiguase su dicho ser falso , aquel , ò aquellos
„ con-

„ contra quien depuso merecia pena de muerte , ò otra
 „ pena corporal ; que al testigo , averiguandose como
 „ fue falso , le sea dada la misma pena en su perso-
 „ na , y bienes , como se le deberia dar à aquel , ò
 „ à aquellos contra quien depuso , seyendo su dicho
 „ verdadero ; caso que en aquellos contra quienes de-
 „ puso no se egecute la tal pena , pues por él no que-
 „ dó de darsela . Lo qual mandamos , que se guarde,
 „ y egecute en todos los delitos de qualquier calidad
 „ que sean : en las otras cosas criminales , y civiles
 „ mandamos , que contra los testigos que depusieren
 „ falsamente , se guarden , y egecuten las Leyes de
 „ nuestros Reynos , que sobre ello disponen .

HAEC lex justissima statuit , quod si testis aliquis
 adversum aliquem in criminali causa falso depo-
 nat , patiatur eamdem quam poenam accusatus passu-
 rus fuisset , si non convinceretur testis de falsitate : id-
 que sine aliarum legum quae hac in re disponunt prae-
 judicio .

Pro quorum intelligentia sciendum , falsitatem esse 1
 delictum publicum , admissum ab eo qui scienter & dolose
 in praejudicium alterius veritatis substantiam mutat ,
 leg. 1. & per tot. tit. 7. 7. Part.

Quaer. 2 Quando commititur falsitas ? Resp. Primo 2 3
 quum quis adulterino signo monetam Principis superio-
 rem non recognoscens cudit. Et poena hujus delicti ,
 quod & laesae Majestatis dicitur , praeter bonorum con-
 fiscationem , mors est qualificata ignis , leg. pen. & fin.
 tit. 7. 7. Part. & 7. tit. 12. libr. 4. For. LL. Eadem
 poena mulctantur socii , & auxilium , scienter consilium

ve

ve praebentes: item, qui domum aut fundum ad id locarunt. Imo domus ipsa etsi cudentis non sit confiscatur, quamvis ejus dominus ignorans sit; dum minor XIV. annorum non sit, aut alicujus mulieris viduae, *dictis ll. & 5. tit. 17. libr. 8. Recop.*

- 4 Eadem plectitur poena qui monetam totonderit, raserit vel diminuerit, *leg. 67. tit. 21. libr. 5. Recop.* etsi antea poena arbitraria, vel ad triremes miteretur, *dict. leg. penult. tit. 7. 7. Part.*
- 5 Similiter, qui scienter falsam monetam expendit; & quamvis aliqua contra possidentem suspicio oriatur, si illum a quo monetam habuit ostenderit omnino excusabitur.
- 6 Falsus etiam dicitur qui fecit scripsitve falsam scripturam, vel aliquam ejus partem delevit, si tamen aliquid indicium aut fidem ipsa continebat. Et quidem si Regis sit, aut summi Pontificis poena mortis punitur; si autem alterius sit scriptura & fuit Tabellio qui falsitatem commisit, ipsi manus dextra amputatur, amittit officium, & fit infamis: sed si alia persona privata fuit, poenam deportationis, & omnium bonorum publicationem incurrit, *leg. 6. tit. 7. 7. Part. leg. fin. tit. 19. 3. Part. & 1. tit. 12. libr. 4. For. LL.* Etiam crimem falsi commitit qui utitur aliquo falso instrumento, sed a poena excusabitur si ab ipso ante definitivam desistat, licet jam amplius eo uti non possit: qui autem fecit & si eo non utatur poena tenetur.
- 7 Incidit aequa in crimem falsi qui in testem productus falsum testimonium dixit; & iste in causa criminali eadem poena mulctatur qua reus teneretur alias probato delicto, idque sive poena sequuta fuerit, sive non

non, leg. nostr. 83. & 26. tit. 11. 3. Part.

Quaer. *¿ Qui falsum testimonium contra alium dixit in causa haeresis qua poena punitur ? Resp. Etsi poena justissima esset ut poeniteret quoque sicut reus accusatus , arbitraria ipsi solet imponi.*

Quaer. *¿ Qualiter punitur falsus testis qui depositus in causa adulterii ? Resp. Poena mortis , quam manitus adulteris imponere potuit.*

Notabis : sicut falsus testis & Judex ille punitur qui dolo , pretio , vel malitia aliquem condemnavit , *leg. 24. tit. 22. 3. Part. & 4. in fin. tit. 30. 7. Part.*

Notabis etiam , testem qui falso depositus in causa criminali , sed non capitali , solum poena ordinaria (de qua *infra Num. 13.*) falsi teneri , qua indistincte in omnibus causis civilibus tenetur & mulctatur. Nec observatur *lex 3. tit. 12. libr. 4. For. LL.* quae dentes testibus falsis extrahit. Similiter & poena falsi tenetur qui pro veritate dicenda pecuniam accepit ; turpe enim recipit , qui aliquid pro eo quod facere gratis debet accipit.

Etiam incidit in crimen falsi , qui fraudulenter nomen suum & cognomem mutat. Item , qui publice signatas mensuras corrupert , sed iste tantum condemnatur in duplum damni quod dedit , & in exilio temporario , *leg. 7. tit. 7. 7. Part. & 1. tit. 10. libr. 3. For. LL.* Etiam , qui pactum fecit suppositum , *leg. 1. dict. tit. & Part.*

Quaer. *¿ In nostro Regno quae est poena ordinaria falsi ? Resp. Arbitraria qualitate delicti , & personarum attenta. Unum tamem est in hoc delicto quod non procedit in ipso appellatio , saltem respectu illius qui mo-*

netam adulteravit.

15 Quaer. ; Si quis in articulo mortis se falsitatem commisisse confiteatur, probabitne legitime confessio ista ? Resp. Si aliquo alio indicio munita sit, utique, secus alias quum dirigatur in praejudicium tertii, & non sit solemniter facta in judicio.

Hujus argumenti occasione nobis historiunculam quamdam texuit Magister noster, quae ipsi contigit in petitione Cathedrae Vespertinae Salmantinae Universitatis; quae ansam & ipsi praebuit, ut Doctorum privilegia varia enumeraret. Nos ergo, ut nihil lectoribus faciamus fraudem, ipsa breviter & more nostro percurremus.

16 Primum est, ut quinque insignia Doctoratus accipiat; scilicet *ascensio in Cathedra* in signum perfectionis adquisitae doctrinae; *impositio byrreti cum flosculo rubeo* in signum coronae literario certamine comparatae: *praesentatio libri clausi & aperti*, in signum eruditioris in corde Doctoris clausae toto orbi expandenda: *an-nuli subbarratio*, in signum despensionis legalis sapientiae: & denique *exhibitio osculi* in signum pacis & amoris Dei & proximi.

Secundum Doctorum privilegium est, ut sine venia in jus non vocentur, & proprium Judicem habeant.

Tertium est, ut pro debito civili incarcerari non possint.

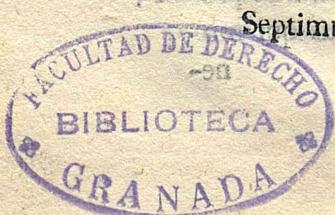
Quartum, nec torqueri adhuc stantibus indiciis.

Quintum, nec poenis plebejorum adisciuntur.

Sextum, ut ab istorum subsidiis immunes existant.

Septimum, ut & impune arma omni tempore,

etiam

etiam loco prohibito portare possint.

Octavum , ut juxta Ordinarium Judicem sedeant,
nisi quum in causa propria compareant.

Nonum , a condemnatione expensarum excusati
manent: imo & Judex qui secundum opinionem pro-
babilis Doctoris sententiam profert in Syndicatu excu-
sabitur.

Decimum , ut fabrum , vel malleantem juxta suam
domum expellere possint , ne utilis speculatio literalis
impeditur alias.

Undecimum , ejus vidua , eodem manente statu , &
filii omnibus gaudent quibus nobiles praerogativis;
scientia enim sicut progenies nobilis honorem parit.

Duodecimum , ut si per viginti annos continuos in
Universitate aliqua approbata legat , supremum jubila-
tionis honorem & titulum consequatur , tanquam si ad
latus Principis esset , *leg. 8. tit. fin. 2. Part.*

Quaer. ; Doctor creatus a Principe praefertur aliis
antiquioribus ? Resp. Si consuetum examen praecedat
utique , secus si solo verbo fiat.

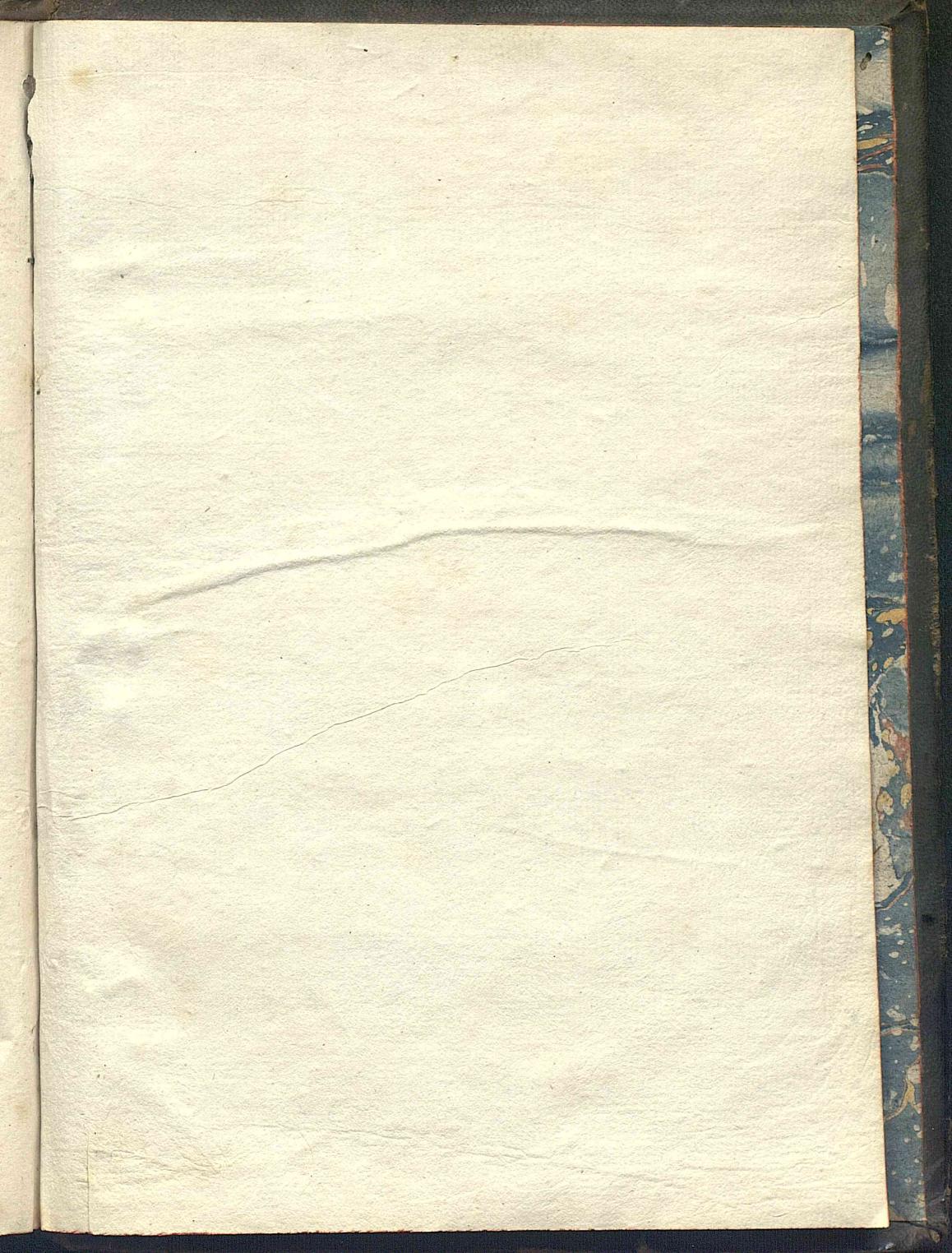
Quaer. ; Doctor jubilatus & illustris praefertur mi-
liti , & nobili sanguine decorato ? Resp. In literalibus,
Doctor , Miles in militaribus , & ambiguis.

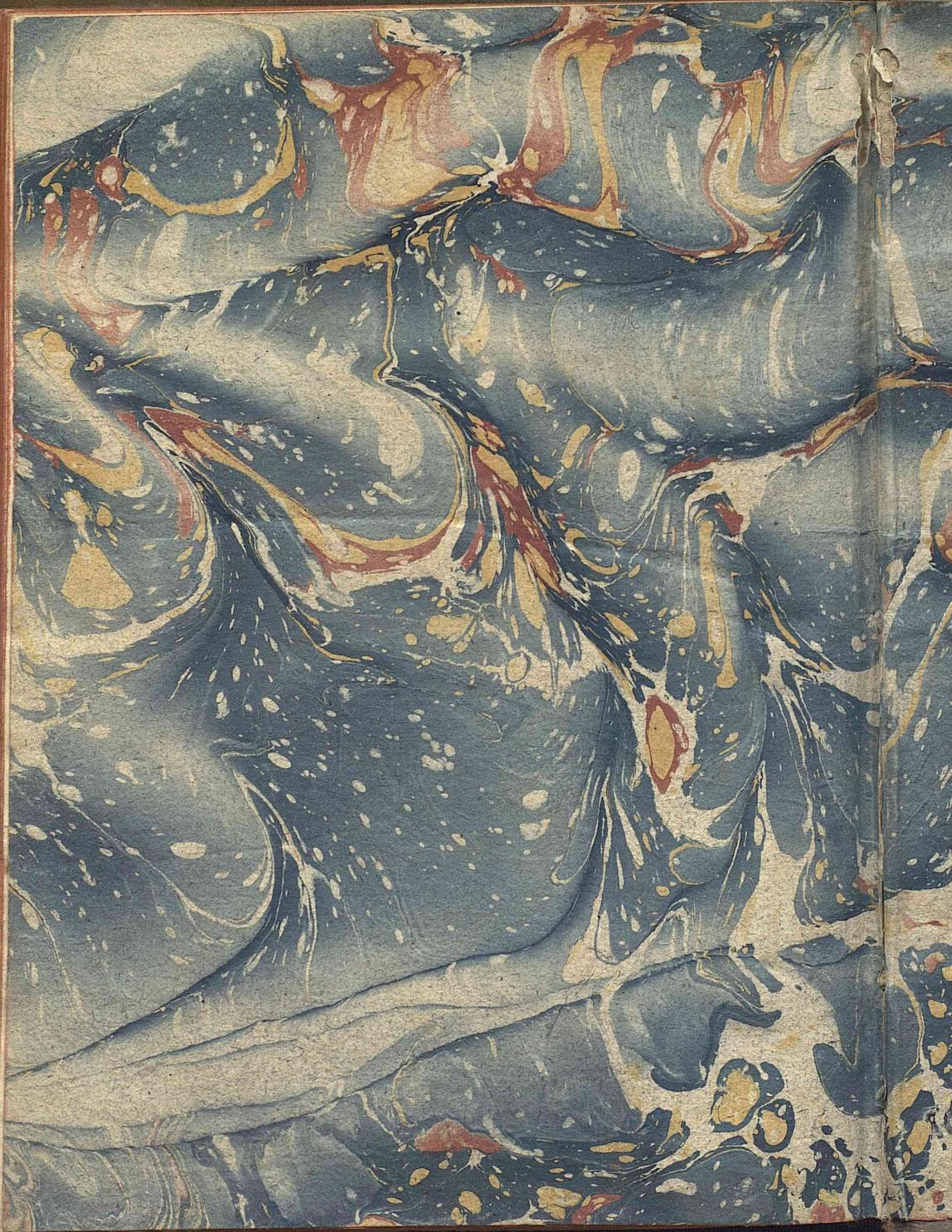
Cum quibus huic operi , Lector benevole , finem
imponimus , solum Dei laudem , & tuam utilitatem
prospicientes ; quam si consequimur , labori
nostro satisfactum omnino
credimus.

F I N I S.

1904. 11. 11. 20. 50.

ЗИМІ

Sen
E
Tal
N